ATT UTVECKLA SOCIAL KOMPETENS

Thomas Lindstein

Stockholm 1980

Att utveckla social kompetens

Developing Social Competence

Akademisk avhandling som för
avläggande av filosofie doktorsexamen vid
Stockholms Universitet, offentligen
försvaras i Hörsal 2, Hus A, Frescati
fredagen den 11 januari 1980
kl. 10.00

av

Thomas Lindstein
Fil kand

Pedagogiska institutionen
106 91 Stockholm

Stockholm, 1980
318 s. ISBN 91-7146-066-7

Abstract

This study is aimed at increasing our understanding of children's ability to participate in discussions and decisions concerning problems of living together. On the basis of Jean Piaget's theories about the moral development of children, a group of children at an experimental international children's camp is analyzed with respect to consciousness and practical experience of norms and rules. Another aim of the study is to improve our understanding of what happens when a group of adults encounters an uncertain pedagogical situation. The development of the group of adult leaders during the experimental children's camp is analyzed on the basis of Wilfred Bion's theories of group psychology. The analyses are carried out using minutes from general meetings (children and adults) and meeting of the adult group, diary notes, interviews and questionnaires. My own research role was that of a participating observer. The analysis itself was guided by hermeneutic work principles.

The results presented in the empirical part of the study describe children's search for the meaning of a mutual rule. Children's difficulty in placing confidence in rules they themselves have made is analyzed. Functional versus prohibitory thought processes applied to making rules are investigated. Children's behavior with respect to justice and punishment are analyzed. The group of adult leaders is described in developmental terms. When confronted with a new and highly unstructured task, this group initially reacted by becoming dependent on the activity of certain members and gradually began to oppose certain persons and ideas or extricate themselves from demanding situations instead of undertaking their tasks. The adult leaders were finally able to form a work group and the factors which contributed to this are also analyzed. A number of pedagogical guidelines, based on the analysis, are proposed in the concluding chapter.

Att utveckla social kompetens

UNIV.
LEIDEN
BIBL.

Att utveckla social kompetens

Thomas Lindstein

Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen vid
Stockholms universitet
Pedagogiska institutionen
106 91 Stockholm

© 1979 Thomas Lindstein
ISBN 91-7146-066-7
Gotab, Stockholm 1979

Förord

Min snart femåriga dotter Lina har under de senaste åren regelbundet ställt mig frågan: är det nästa vecka du är klar med forskningen, pappa? Som den optimistiska natur jag är har jag alltid givit samma svar: nja, inte nästa vecka riktigt, men någon av veckorna därefter. Det är naturligtvis svårt att i ett förord tacka den egna familjen för alla uppoffringar - jag har på känn att det är handling som krävs - men här är i alla fall ett första tack.

Det finns många som genom åren visat ett stort intresse för och ett beundransvärt tålamod med mitt forskningsarbete. Speciellt vill jag tacka min vetenskapliga handledare, docent Birgitta Qvarsell för ett ovärderligt stöd. Hennes synpunkter, jämte dem jag fått från mina gruppsykologiska handledare psykolog Barbro Goldinger och fil lic Lars Lorenzon och från mina kamrater i det "utvecklingspsykologiska seminariet", har i vissa stunder givit mig de avgörande impulserna att forska vidare, dvs hjälpt mig med att skifta och fördjupa perspektiv.

Viola Pehrsson vill jag varmt tacka för ett långvarigt och angenämt samarbete i utskrifts- och språkfrågor. Likaså vill jag rikta ett stort tack till språkvårdaren Kurt Stenbäck.

Det är min förhoppning att jag med denna avhandling som helhet i någon mån återgäldar den tacksamhetsskuld som jag står i till alla de barn och vuxna som var med om och skapade CISV's experimentbarnby i Fränsta 1974.

Forskningen har bedrivits med visst ekonomiskt stöd från Skolöverstyrelsen och ett stort moraliskt stöd från fredsorganisationen Childrens International Summer Villages (CISV).

Oktober 1979
Thomas Lindstein

Innehållsförteckning

		sid
Förord		i
Innehållsförteckning		iii
Förteckning över tabeller, figurer och scheman		ix
DEL I	SYFTE - METOD - TEORI	1
KAP I	BAKGRUND OCH SYFTE	3
	Inledning och syfte	3
	Upprinnelsen till experimentbarnbyn	3
	Erfarenheter från Halmstadbarnbyn	4
	Om experimentbarnbyns slutgiltiga utformning	7
	Att utveckla social kompetens - frågor i anslutning till syftet	8
	Något om uppläggningen av denna avhandling	12
KAP II	ALLMÄNNA METODFRÅGOR OCH UNDERSÖKNINGENS UPPLÄGGNING	14
	Paradigmbegreppet	14
	Vetenskapssyn	15
	Forskningsinriktning	23
	Verklighetsuppfattning och världsbild	25
	Uppfattning om forskarrollen	26
	Generaliserings- och urvalsfrågor	27
	Undersökningsmetoderna	30
	Stormötesprotokollen	31
	Ledarmötesprotokollen	31
	Dagboken	32
	Gruppdagboken	33
	Enkäten till barnen	33
	Gruppintervjuerna	34
	Dokumentationsplan	36
	Om redovisningen av materialet	37
KAP III	PIAGETS TEORIER OM BARNS MORALUTVECKLING	38
	Piagets utgångspunkter	38
	Praktik av regler	40

		sid
	Motorisk vana - individuella ritualer	41
	Egocentrisk imitation av regler	41
	Samarbete kring allmänna och odifferentierade regler	42
	Samarbete kring detaljerade regelsystem	42
	Medvetenhet om regler - olika typer av regler och respekt för dem	43
	Upplevelser av regelbundenheter - motoriska regler	43
	Regler upplevs som något utifrån kommande - tvingande - oföränderligt. Unilateral respekt	44
	Regler ses som ömsesidiga överenskommelser	46
	Relationen mellan medvetenhet om och praktik av regler	48
	Utvecklingsbetingelser	50
	Moral realism	53
	Uppfattning om rättvisa	55
	Avslutande anmärkningar	57
	Piagets teorier om moralutveckling - en möjlighet att öka förståelsen för stormötesdiskussionerna på experimentbarnbyn	59
KAP IV	BIONS GRUPPSYKOLOGISKA TEORIER	60
	Något om Bions grundsyn och begrepp	61
	Arbetsgruppsaktivitet	63
	Den emotionella aktiviteten i en grupp	64
	Relationen mellan arbetsgruppsaktivitet och emotionell aktivitet	67
	Hur Bions teorier kan användas i analysen av ledargruppens utveckling	68
DEL 2	VERKSAMHETEN PÅ EXPERIMENTBARNBYN	69
	Läsanvisningar till Dagboksdelen	70
KAP V	EXPERIMENTBARNBYN TAR FORM	71
	Förberedelser	71
	Planeringshelgen i Stockholm	72
	Sammanfattande synpunkter på planeringsdagarna	80
	Tolkning	83
KAP VI	PIONJÄRTIDEN	85
KAP VII	PROBLEMEN KULMINERAR	94
KAP VIII	FRAMSTEG OCH SVÅRIGHETER	105

		sid
KAP IX	BARNBYN FUNGERAR	114
DEL 3	LEDARGRUPPENS UTVECKLING TOLKAD UTIFRÅN BIONS GRUPPSYKOLOGISKA TEORIER	125
	Läsanvisningar till Biondelen	126
KAP X	BEROENDEGRUPPEN	127
	Planering av aktiviteter	127
	Om hur barnbyn fungerade	129
	De vuxnas ledarskap	130
	Tures, Tords och Stures konfrontationer med ledare S	131
	Pats problem med de andra barnen	132
	Rektorns kritik	134
	Tolkning	134
KAP XI	FRÅN BEROENDEGRUPP TILL KAMP/FLYKT GRUPP	138
	Fränstabarnens besök I	139
	Problem i samband med måltiderna	140
	Vuxnas agerande på stormötena och i säkerhetsfrågor	141
	Rektorns kritik	142
	Problembarnen	143
	Fränstabarnens besök II	145
	Om brist på enhet	146
	Relationer och känslor inom vuxengruppen	147
	Allmänna planer	149
	Tolkning	149
KAP XII	VÄNDPUNKTEN	158
	Min forskning	158
	Ideologin ifrågasätts	160
	Planeringskommittéernas verksamhet	161
	Problem med planeringen på experimentbarnbyn	162
	Om barns egna initiativ	162
	Enskilda barns utveckling	163
	Självkritik och åtgärdsförslag	164
	Bortglömda frågor	165
	Tolkning	166
KAP XIII	KAMP OCH ARBETE	173
	Rektorns kritik - städning av rummen	173

		sid
	Om de vuxnas ledarskap	176
	Kritik inom och utom gruppen	179
	Ideologiska frågor	180
	Tolkning	182
KAP XIV	ARBETE OCH VILA	187
	Om de vuxnas ledarskap	187
	Rättvisa och straff	189
	Diskussionen om enkäten till barnen	193
	Ledarna ger varandra gensvar	193
	Tolkning	194
	Ledarmötesverksamhetens avslutning	197
DEL 4	BARNENS AGERANDE I FRÅGOR OM REGLER OCH NORMER ANALYSERADE MED UTGÅNGSPUNKT FRÅN PIAGETS TEORIER OM BARNS MORALUTVECKLING	200
	Läsanvisningar till Piagetdelen	201
KAP XV	ATT KOMMA UNDERFUND MED VAD EN GEMENSAM REGEL ÄR FÖR NÅGOT	202
	Sovtider	203
	Kommentar	203
	Kommentar	205
	Kommentar	206
	Kommentar	208
	Lägertidningen	209
	Kommentar	209
	Äta, sova och vila	210
	Kommentar	211
KAP XVI	ATT GÖRA ERFARENHETER OCH FATTA NYA BESLUT	214
	Stormöteskulturen	214
	Lägerbutiken	215
	Kommentar	216
	Byte av rumskamrater	218
	Kommentar	220
	Sovtider	223
	Kommentar	223

		sid
KAP XVII	ATT IDENTIFIERA SVÅRIGHETER SOM GEMENSAMMA PROBLEM SOM BEHÖVER REGLERAS	226
	Barnen behärskade beslutsformerna	226
	Problembarnen och stormötena	228
	Ordning på rummen och hygien	229
	Kommentar	230
KAP XVIII	RÄTTVISA OCH STRAFF	234
	Barnens syn på stormötesverksamheten	234
	Barnen behärskade beslutsformerna	236
	Snack-måltiderna	239
	Kommentar	240
	Frågor om rättvisa och straff	241
	Kommentar	242
DEL 5	SLUTSATSER	247
KAP XIX	SLUTSATSER INFÖR ETT FORTSATT PEDAGOGISKT UTVECKLINGS-ARBETE	249
	Om experimentbarnbyns utveckling	249
	Introduktion till slutsatserna	252
	Slutsatser av arbetet under Stockholmshelgen	252
	Struktur och ramar för stormötesverksamheten	255
	Specifika vuxenfunktioner i diskussioner om regler och om förändring av regler	256
	Att uppmuntra barnen att utforma regler som inte är av förbudskaraktär	257
	Barnets väg till att se en självskapad regel som lösningen på ett gemensamt problem	258
	Svårigheter i stormötesdiskussioner på grund av speciella begränsningar i barnens tänkande	259
	Svårigheter i stormötesdiskussioner på grund av att en problemställning är alltför komplex	259
	Om barn som har svårt att respektera regler som ömsesidiga överenskommelser	260
	Om vuxnas agerande i frågor om straff och rättvisa	261
	Ledargruppens utveckling. Att inte göra den inledande fasen alltför ostrukturerad och oviss	262
	Speciella svårigheter att möta beroendegruppen - om man som formell ledare har att deltaga i gruppens praktiska arbete	263
	Att som formell ledare ryckas med av grundantagandet	264
	Att arbeta med motsättningar	265

		sid
	Några ytterligare aspekter på steget över till arbetsgruppen	267
	Den formelle ledarens betydelse i arbetsgruppen jämfört med i ga-grupper	268
	Forskarens betydelse i arbetsgruppen jämfört med i ga-gruppen	269
	Kamp och pedagogiskt experimentarbete	270
	Om den sociala kompetensen i en grupp	271
SUMMARY		273
ENGLISH SUMMARY		275
REFERENSER OCH BILAGOR		287
REFERENSER		289
BILAGOR		291
Bilaga 1 A	Enkät till barnen	291
Bilaga 1 B	Bjudning av enkäten	293
Bilaga 2	Teman vid gruppintervjuerna med ledarna	294
Bilaga 3	Disposition av intervjuer om planeringskommittéarbetet	295
Bilaga 4	Exempel på figurer som utgjorde sammanfattningar av analyserna i uppsatsen "Experiment i samlevnad,del I"	296
Bilaga 5	Tabeller över de enkätsvar som inte medtagits i resultatpresentationen	298
Bilaga 6	Planeringskommittéernas verksamhet	313

Förteckning över tabeller, figurer och scheman

Tabeller

		sid
Tabell 1	Grundbegreppen i Piagets teorier om moralutveckling	49
Tabell 2	Barnens syn på hur ledarna är	100
Tabell 3	Hur barnen tycker att ledarna borde vara	101
Tabell 4	Barnens uppfattning om vad som ändrats mest under byn	121
Tabell 5	Vad barnen gjort under Big Meeting	215
Tabell 6	Barnens upplevelse av Big Meeting	235
Tabell 7	Barnens åsikt om vem som styr byn	238

Figurer

Figur 1	Relationen mellan arbetsgruppsaktivitet och emotionell aktivitet i en grupp	67

Scheman

Schema 1	Urvalssituationen	29
Schema 2	Motsättningar i en grupp och vad arbetet med dessa kan leda till	266

Del 1 Syfte – Metod – Teori

Kapitel I Bakgrund och syfte

Under sommaren 1974 hölls en internationell experimentbarnby i Fränsta i Medelpad. Till byn kom 44 barn från 11 nationer. Samtliga barn var i 11-årsåldern. Tillsammans med sina ledare och en grupp svenska pedagoger var de med om att utforma en barnby, där dagsprogram, aktiviteter, normer och regler, med undantag för rena hälso- och säkerhetsregler, bestämdes av barn och vuxna gemensamt.

Den här undersökningen syftar till (syfte 1) att ge en ökad förståelse för barns förmåga att delta i diskussioner och beslut om samlevnadsfrågor. Med utgångspunkt från Jean Piagets teorier om barns moralutveckling kommer analyser att göras av barngruppens medvetenhet om och praktik av normer och regler. Dessa analyser kommer sedan att ligga till grund för ett föreskrivande av vuxnas förhållningssätt vid barns överläggningar om samlevnadsregler.

Ett andra syfte (syfte 2) med undersökningen är att bidra till förståelsen av vad det innebär för en grupp vuxna att gå in i en oviss och förhållandevis ostrukturerad pedagogisk situation. Ledargruppens utveckling, under den sommarmånad som barnbyn varade, kommer att analyseras med hjälp av Wilfred Bions gruppsykologiska teorier. Med utgångspunkt från dessa analyser kommer gruppledares förhållningssätt i grupper, som står inför en ostrukturerad pedagogisk uppgift,att föreskrivas.

Upprinnelsen till experimentbarnbyn

1972 deltog jag som forskare i en mer traditionell barnby i Halmstad, vilken liksom experimentbarnbyn arrangerades av organisationen "Children´s International Summer Villages" (CISV). Halmstadbarnbyn var traditionell framför allt när det gällde beslutsformer och barnens delaktighet. De vuxna[1)] på barnbyn bestämde dagsprogram, organiserade och ledde aktiviteter, utformade samlevnadsregler och beslutade om vad som skulle hända med dem som inte höll sig till reglerna. Barnen kunde framföra synpunkter på verksamheten i det rådgivande "Children´s Parliament".

I en psykologexamensuppsats (Lindstein, 1975) påvisade jag en rad ideologiska konsekvenser av en sådan traditionell utformning av en barnby, vilka att

.....

1) En svensk lägerledning på 3 personer. 10 delegationsledare som följde med barnen från respektive land och 4 juniorledare i 16-årsåldern av olika nationalitet.

döma av CISV's pedagogiska handbok, organisationen varken tänkt sig eller önskat. Med utgångspunkt från Robert White's kompetensbegrepp analyserades i uppsatsen hur olika former för beslutsfattande och ledarskap påverkar barns och vuxnas upplevelse av egen och andras kompetens, när det gäller att förstå och handskas med arbetsuppgifter, aktiviteter, relationer och medbestämmande. Analyserna gjordes på grundval av dagboks- och "critical-indicent"-observationer av barn och vuxna samt på grundval av intervjuer med de vuxna på barnbyn. Min egen forskarroll under Halmstadbarnbyn var framför allt observatörens. Jag deltog förhållandevis lite i barnbylivet.

Med utgångspunkt från analyserna[1] av barns och vuxnas kompetensupplevelse drogs i psykologexamensuppsatsen ett antal slutsatser om hur CISV's barnbyverksamhet kunde utvecklas. Dessa "Slutsatser inför en experimentbarnby" kommer här nedan att återges i något avkortad och redigerad form för att ge läsaren en föreställning om några av de grundtankar som Fränstabarnbyn utvecklades ur. Det bör dock påpekas att experimentbarnbyns slutgiltiga utformning givetvis var produkten av såväl de deltagande barnens som de vuxnas arbete och inte av forskarens tankemöda.

Erfarenheter från Halmstadbarnbyn (ur Lindstein 1975)

CISV:s Halmstadbarnby 1972 är intressant för pedagogiskt utvecklingsarbete inom eller utom organisationen, därför att lägerledningen gick in med ambitionen att försöka vara lyhörd och försöka få såväl ledare som barn delaktiga i det som hände på barnbyn. Det är viktigt att ta till vara erfarenheterna av anledningarna till att detta visade sig vara så svårt.
En barnby som från början varit uppbyggd hierarkiskt och där lägerledningen auktoritärt styrt och ställt med allt, hade för att utveckla organisationens arbete knappast varit intressant.

Inför en experimentbarnby kan inte en lägerledning nöja sig med att uttrycka ambitioner och förhoppningar om ledargruppens delaktighet. Det gäller för de vuxna att diskutera fram och träffa överenskommelse om hur ansvar skall fördelas och beslut fattas. Under Halmstadbarnbyn väntade lägerledningen på att ledarna skulle "ta" ansvar, medan ledarna väntade på att "få" det.

Det är viktigt att ha en överenskommelse att falla tillbaka på i situationer, där man inte är nöjd med varandras delaktighet. Halmstadbarnbyn visar hur

.....
1) Dessa analyser sammanfattades i sex figurer, av vilka två finns med som bilaga till denna avhandling. (bilaga 4)

lätt det är att det blir några få som tar ansvar och andra som lär sig falla tillbaka på dem. Här gäller det då att ta upp detta till diskussion, lita till andras förmåga och inte gripa in för snabbt istället för andra.

Jämfört med annan sommarverksamhet ligger det för CISV:s del en svårighet i att de vuxna inte kan träffas förrän barnbyn börjat. Det kan kännas motigt att föra genomgripande diskussioner om beslutsformer och delaktighet, när de praktiska problemen hopar sig i början. Före en experimentbarnby bör ligga några dagar då det finns möjlighet till diskussioner för de vuxna och tid till samvaro, så att man lär känna varandra lite grann.

Vid sådana förberedande dagar, liksom under hela barnbyn, bör också intresset fokuseras kring de vuxnas samhällsuppfattning, syn på barns utveckling och uppfostringstankar. Halmstadbarnbyn visar hur dessa kan vara grundtonen i diskussioner och att diskussionerna blir svåra att föra om inte utgångspunkterna medvetandegjorts.

På en experimentbarnby bör de vuxna få känna styrka i att gemensamt kunna diskutera och möta barn med problem. Det skulle möjliggöra att problem som känns allt för motiga kan ses ur nya synvinklar och att man som ledare alltid skulle kunna vara säker på att andra också ställer upp. Olika former av privatisering bör undvikas.

Om en barnby verkligen skall ge barnen möjlighet att vara aktiva och ta initiativ, krävs att de vuxna noga överväger olika sätt att leda aktiviteter. Halmstadbarnbyn visade på att de vuxna både såg på och praktiserade ledarskap på mycket olika sätt. Några av dem strukturerade barnens värld hårt och gav lite utrymme för barnen att komma fram, andra följde efter och var mycket varsamma med barnens egna initiativ. Vikten av att diskussioner om detta förs understryks också av det faktum att man på Halmstadbarnbyn kunde se att ledare hade en normativ syn på uppfostran, som dåligt överensstämde med deras eget ledarskap.

Halmstadbarnbyn erbjöd några fina exempel på hur man utanför dagsprogrammet spontant kunde göra saker tillsammans och hur detta entusiasmerade såväl ledare som barn. Det bidrog också till en känslomässig närhet mellan ledare och barn. På en experimentbarnby bör möjligheterna att "upptäcka" saker tillsammans med barnen tas tillvara och ledarskap i vilket det går rutin undvikas. För den vuxne - för pedagogen - ligger det förhållandevis lite tillfredsställelse i att se att barn gör det man säger åt dem att göra, jämfört med att erfara att man "upptäcker" tillsammans med dem.

Det kommer på en barnby alltid att behövas växlingar från de vuxnas sida mellan att göra saker tillsammans med barnen, kanske vara lekfulla, och att

sedan säga ifrån och ta ansvar för att samlevnadsregler följs. Dessa växlingar kräver att den vuxne tydligt visar var han står och att han är någorlunda trygg i sin vuxenroll. För att uppnå denna trygghet räcker det inte med att de vuxna känner sig säkra med varandra och kan tala om sitt sätt att vara med barnen. Om de vuxna omger sig och barnen med alltför många regler kommer de ändå inte att hitta fram till den tryggheten. Halmstadbarnbyn ger exempel på hur lätt det är, om man har många regler, att agera inkonsekvent och bidra till en upptrappning av problemen, vilket skapar otrygghet hos såväl vuxna som barn. För att möjliggöra ökad trygghet i vuxenrollen är det nödvändigt att man på en experimentbarnby strävar efter att sätta så få gränser som möjligt för barnen, men att de vuxna verkligen står för de gränser som sätts upp. Istället för att lösa alla problematiska situationer med direktiv, bör den vuxne se som sin uppgift att visa fram och förtydliga problemen för barnen och sedan lita på deras möjligheter att bidra med förslag till lösningar. Detta skulle kunna innebära att man kom fram till gemensamma beslut, som den vuxne senare kunde falla tillbaka på i sin samvaro med barnen. På en experimentbarnby måste samlevnadsfrågorna stå i centrum.

Vikten av att sätta få men bestämda gränser understryks av de konsekvenser vuxnas gränssättning kan ha för barns upplevelse av egen och andras kompetens. Denna undersökning av Halmstadbarnbyn har försökt visa hur gränssättning kan fungera som ett öppet ifrågasättande av barnens förmåga. Hur de vuxna med inkonsekvent och "emotionell" (i den speciella betydelsen) gränssättning kan bidra till orealistiska föreställningar om den egna förmågan hos barnen. Det har också visats hur barn genom vuxnas gränssättning kan hamna i förvirrande och utlämnade positioner och hur de därvid tvingas att alltmer lita till de vuxnas stimulering, dvs bli alltmer stimulusberoende.

En experimentbarnby där man verkligen vill att barnen skall vara delaktiga kan inte arbeta med något Children´s Parliament. Halmstadbarnbyn visar att det finns många svårigheter med detta system och att det kan ge upphov till en rad tvivel om den egna förmågan hos barnen. Vill man göra en by tillsammans med barnen finns det bara en möjlighet, och det är att vuxna och barn gemensamt fattar beslut om det som rör byn. När det gäller barnens säkerhet och hälsa bör dock de vuxna förbehålla sig rätten att ensamma bestämma. Att tänka sig lösningar där i huvudsak de vuxna eller i huvudsak barnen fattar beslut innebär alltid, att den ena gruppen fungerar på den andras villkor, och det kan inte vara en bra grund för verklig gemenskap.

Om experimentbarnbyns slutgiltiga utformning

De slutsatser av min forskning på Halmstadbarnbyn, som redovisades i föregående avsnitt, presenterades i en preliminär version för CISV:s svenska forskningskommitté 1973. Denna kommitté hade året innan tillsänt Pedagogiska institutionen (Sthlm univ.)en förfrågan om intresse för barnbyforskning och denna förfrågan blev min första kontakt med organisationen CISV[1]. Genom diskussionen med den svenska forskningskommittén under hösten 1973 fick planerna på en experimentbarnby en allt tydligare form. Kommittén sammanförde mig med Mårten, som senare kom att bli "lägerchef" för barnbyn i Fränsta. Diskussionerna om experimentbarnbyns utformning kom härefter under en lång tid (oktober 1973 till juni 1974) att föras av de fem personer (bl a Mårten och mig) som skulle bli Fränstabarnbyns lägerledning. I avhandlingen börjar beskrivningen av experimentet just med lägerledningens förberedande diskussion (kap V).

Det som därefter hände, av betydelse för experimentbarnbyns utformning, var att juniorledarna, lägerledningen och de olika delegationsledarna samlades till en gemensam planeringshelg i Stockholm (barnen togs under tiden om hand av svenska familjer) innan vi tillsammans med barnen åkte upp till Fränsta i buss. Under planeringshelgen enades de vuxna om den inriktning och de beslutsformer som experimentbarnbyn skulle ha, och som jag redan här kortfattat tänker redogöra för. Barnen var således inte med om att bestämma den slutgiltiga strukturen på experimentbarnbyn, men de var med sitt arbete med

.....

1) CISV är en fredsorganisation, som liksom många andra liknande organisationer växte fram i stämningarna av "aldrig mera detta" efter andra världskriget. Den som tog initiativet var en amerikansk psykolog vid namn Doris Allen. Hennes humanistiska pch psykologiska inriktning kom att sätta sin prägel på organisationen. Fredsarbete och forskning skulle gå hand i hand. Sedan den första barnbyn 1951 har nu hållits c:a 350 barnbyar och över 60 nationer har anslutit sig. Finansieringen av verksamheten varierar mellan de olika medlemsländerna. I vissa länder, som t ex i Sverige, utgår statsbidrag till organisationen, i andra länder får man helt förlita sig på medlemsavgifter, gåvor och välgörenhetsbidrag. Det viktigaste inslaget i CISV:s verksamhet är att man varje sommar anordnar barnbyar, där 40-50 elvaåringar får leva tillsammans under en månad. Från varje deltagande nation kommer då 4 barn, 2 pojkar och 2 flickor. Detta arbete kompletteras i de flesta medlemsländer med en uppföljningsverksamhet i form av juniorföreningar. För ungdomarna inom organisationen finns möjlighet att åka till barnbyarna som s k juniorledare. Numera har organisationen verkat så pass länge, i många länder, att det blir allt vanligare att de som varit på en barnby som 11-åringar redan fungerar som ledare och i lägerledningen på barnbyarna. På internationell nivå bedrivs ett visst konferens- och seminariearbete. Man samordnar barnbyverksamheten och administrerar s k inter-change-resor. I Sverige har försök gjorts med 14-dagarsbyar, för invandrarbarn och svenska barn. Forskningsarbete av olika slag initieras och samordnas av nationella och internationella forskningskommittéer.

om att ge denna struktur dess praktiska utformning.

Det vuxengruppen enades om under Stockholmshelgen var att samtliga beslut som rörde det dagliga livet på barnbyn skulle fattas av barn och vuxna gemensamt. Efter långa diskussioner kom vi fram till att det enda som de vuxna på barnbyn skulle förbehålla sig rätten att själva bestämma om var rena hälso- och säkerhetsregler. Det visade sig, när vi väl kom upp till Fränsta, att några givna regler tillkom på grund av de rutiner och bestämmelser som fanns på den folkhögskola (Ålsta) där barnbyn hölls.

Utformningen av dagsprogram och förberedelse för aktiviteter skulle göras i planeringskommittéer bestående av fyra barn och två vuxna. För att ge samtliga barn möjlighet att delta i denna verksamhet så bestämdes att varje kommitté skulle ansvara för två dagars planering. Planeringskommittéerna skulle få sitt mandat och sina direktiv från stormöten ("Big Meetings"), där också kommittéernas verksamhet kunde granskas i efterhand. Alla gemensamma samlevnadsfrågor skulle tas upp på stormöten och beslut fattas enligt principen "en man, en röst".

Eftersom den dagliga verksamheten skulle organiseras av planeringskommittéerna skulle ledarmöten kunna ägnas åt diskussioner om de vuxnas reaktioner och känslor inför det sätt på vilket barnbyn utvecklades, inför konkreta problematiska situationer tillsammans med barnen och inför olika barns utveckling under barnbytiden. Slutligen skulle det för såväl barn som vuxna finnas möjlighet att delta i arbetet i speciella kommittéer,som t ex i en tidningskommitté.

De resonemang och tankegångar som låg bakom vuxengruppens beslut om experimentbarnbyns slutgiltiga struktur redovisas i kapitel V, som bl a handlar om Stockholmshelgen. Forskarens syn på experimentbarnbyns uppläggning kommer dock att behandlas ytterligare redan i nästa avsnitt.

Att utveckla social komptens - frågor i anslutning till syftet

I den här avhandlingen kommer ingen utvärdering av experimentet som sådant att göras. Här kommer inte frågor att ställas som är av typen: lyckades de vuxna på barnbyn med det de föresatte sig? utvecklades verkligen barns moral under experimentbarnbyn? överensstämde verksamheten med CISV:s handbok? eller gav den önskat resultat om man jämför med någon pedagogisk teori? De problem som sysselsatt mig som forskare och som läsaren av den här avhandlingen kommer att föras in i är mer generella till sin karaktär: Hur kan man förstå barns agerande i pedagogiska situationer där de fått ökade möjligheter att delta i diskussioner och beslut om samlevnadsfrågor? Hur bör vuxna förhålla sig i sådana diskussioner och vid sådant beslutsfattande. (syfte 1)

Hur kan man förstå vad som händer med en grupp vuxna som står inför den ostrukturerade uppgiften att tillsammans utforma ett pedagogiskt samlevnadsexperiment? Hur bör en formell ledare för en sådan grupp förhålla sig under gruppens olika utvecklingsskeden? (Syfte 2) Avhandlingen kommer att visa hur Piagets teorier om barns moralutveckling och Bions gruppsykologiska teorier kan bidra till förståelsen av dessa problem och till utformningen av pedagogiska förhållningssätt i samband med dem. Sammantaget syftar de analyser, som kommer att göras till att öka läsarens förståelse för vad det innebär att som pedagog gå in i ett arbete där man strävar efter att utveckla barns och vuxnas sociala kompetens.

Även om avsikten inte är att utvärdera kommer det i dagboksutdrag, kommentarer etc att framskymta värderande omdömen om experimentet som sådant. Av den anledningen vill jag nu ytterligare redogöra för min syn på pedagogiskt utvecklingsarbete med inriktning liknande experimentbarnbyns. Som utgångspunkt ämnar jag använda begreppet social kompetens: Vad är social kompetens och hur utvecklas den? Det bör sägas att de teoretiker som åberopas i detta avsnitt, Piaget och Bion undantagna, inte kommer att ligga till grund för analys senare i avhandlingen. De analysredskap som då används beskrivs utförligt i kapitel III (Piagets teorier om barns moralutveckling) och IV (Bions gruppsykologiska teorier).

År 1959 argumenterade professor Robert White för att uttrycket kompetens borde göras till ett motivationellt begrepp. Kompetens som motivation skulle komplettera kompetens i betydelsen förvärvad förmåga. White fokuserade barnets inre behov av att syssla med omgivningen: att undersöka, pröva ut, upprepa och ritualisera. Jerome S Bruner placerade i boken "På väg mot en undervisningsteori" (1966) kompetens bredvid "nyfikenhet" och "ömsesidighet" som ett av de tre inre motiv som skulle utgöra människans naturliga "vilja att lära". För Bruner var det centrala den glädje och intensitet som barn kan utveckla när de övar sig i och arbetar vidare på en ny färdighet.
I den begreppsutredande avhandlingen "Utvecklingspsykologi och pedagogik" (1976) beskrev Birgitta Qvarsell[1] kompetensmotivet så här:

> "...barnet har en naturlig strävan att kunna för kunnandets egen skull och för barnets skull. Man vill förstå och man vill handskas riktigt med omgivningen".
> (Qvarsell, 1976, s 8)

.....

1) Qvarsell har i en rapport om "Svenska språket på yrkesinriktade linjer i gymnasieskolan" använt begrepper kompetens i den dubbla bemärkelsen förvärvad förmåga och motivation. (Se Qvarsell, 1977)

Qvarsell pekade på att antaganden om inre motiv för utveckling kan tjäna som utgångspunkter för föreskrivandet av pedagogiska förhållningssätt.

> "Vi ser hur Bruner genom sina antaganden om 'vilja att lära' och 'motiv' för att lära väljer normer för inlärningen - inlärande bör tillgå så att de inre motiven tas tillvara".
> (Qvarsell, 1976, s 9)

Just som en sådan utgångspunkt vill jag här använda begreppet "kompetens" i en diskussion om inriktningen av experimentbarnbyn. Men först något om vad preciseringen social kompetens kan innebära.

Som motivationellt begrepp kan social kompetens beskrivas som individens vilja att förstå och handskas riktigt med sociala relationer. Detta inbegriper individens intresse för och behov av sociala relationer samt individens tilltro till vad man kan uträtta tillsammans med andra. Social kompetens i bemärkelsen förvärvad förmåga kan ses som individens faktiska förmåga att utbilda relationer till andra människor.

Två speciella aspekter av begreppet social kompetens kommer att fokuseras i denna avhandling, nämligen dels barns förhållande till regler och normer som används vid utbildandet av sociala relationer, dels en grupp vuxnas vilja och förmåga att förstå och handskas med de sociala relationer som de utbildar kring en arbetsuppgift. Den första aspekten kommer här att användas för en diskussion om pedagogiska förhållningssätt. Frågorna kan då ställas så här: "Hur bör en experimentbarnby utformas om man vill ta tillvara och utveckla barns vilja att förstå och kunna handskas med gemensamma regler och normer? Hur kan man ta tillvara och utveckla barns intresse och behov av att reglera samlevnadsproblem gemensamt? Hur kan en experimentbarnby bidra till att utveckla den tilltro och den trygghet barn kan känna inför ömsesidigt skapade regler?" För att besvara sådana här frågor behövs en utvecklingspsykologisk teori. Jag har funnit att Piagets teori om barns moralutveckling (Om valet av Piaget, se kapitel III) kan ge ett gott underlag för svaren.

Piaget har i boken "The moral judgement of the child" (1932) beskrivit hur barn i 10-12-årsåldern[1] står inför möjligheten att erövra en "egen" moral byggd på ömsesidighet. De kan utveckla ett autonomt förhållande till alla de normer och regler i färdig form, som vuxenvärlden tryckt på dem. Regler och normer kan börja ses som produkter av gemensamma överväganden och överenskommelser. Barn kan utbilda en känsla för att om man bryter regeln, så drar man undan basen för ömsesidigheten. Tio-tolv-åringar har i allmänhet utveck-

.....

1) De åldersangivelser, när det gäller barns moralutveckling, som förekommer i denna avhandling bör ses som riktmärken och inte som absoluta gränsvärden.

lat så mycket formellt tänkande att det skulle vara möjligt för dem att se det generella och det specifika i regler, att pröva och ompröva sina ställningstaganden och göra undantag när det behövs. Det är möjligt för barn i de här åldrarna att utbilda ett intresse för att lära känna regler i detalj och för att föra principdiskussioner. De kan få en känsla för att bästa regeln är den som enar gruppen och de kan upptäcka vad som är andemeningen i en regel.
Piaget har studerat vad som är möjligt utveckling hos barn och vad som är villkor för utveckling. Det som enligt Piaget är villkoret för att 10-12-åringar skall utveckla en "egen" moral är att de ges rika möjligheter att i samarbete med jämlikar utforma, pröva och ompröva regler och normer. Att tänka sig att barn skulle kunna uppnå ett autonomt förhållningssätt i moralfrågor genom att påtvingas färdiga norm- och disciplinsystem blir ur Piagets perspektiv en orimlighet. Endast samarbete med jämlikar kan föra barnet ur den mystifiering det innebär att vara bunden vid att se regler som utifrån kommande och en gång för alla givna.

Om man på en barnby vill ta tillvara och utveckla barnens vilja att förstå och kunna handskas med gemensamma regler och normer så finns bara en väg, nämligen att de på lika villkor som de vuxna får vara med om att utforma, pröva och ompröva regler och normer som gäller väsentliga delar av deras egen verklighet på barnbyn. Endast genom rika erfarenheter av samarbete med jämlikar kan barnens intresse för, tilltro till och trygghet med ömsesidigt skapade regler utvecklas. Med stormöten, där det är möjligt att diskutera och gemensamt besluta om alla samlevnadsfrågor kan barn göra denna typ av erfarenheter på en barnby och utveckla sin sociala kompetens.

Med hjälp av en utvecklingspsykologisk teori har jag nu försökt visa hur en barnby bör utformas om en speciell del av det "inre motivet" kompetens skall tas till vara och utvecklas hos barnen. Motsvarande analyser av andra sidor av de olika inre motiven skulle kunna göra det möjligt att på en rad områden föreskriva hur en experimentbarnby bör se ut. Sådana analyser skulle också visa att möjligheten att underlätta barnens moralutveckling är avhängig, inte bara av stormötens utformning utan även av hurdana tillfällen barnen i övrigt ges att vara aktiva, påverka och samarbeta under en barnby. Piaget har på skolans område visat hur barns moralutveckling nära hör samman med den utveckling på det intellektuella planet som skolan ger möjlighet till.

> "Undervisning och fostran bildar i själva verket ett oupplösligt helt och man kan inte forma personligheter som är självstyrande på det moraliska området, om individen för övrigt underkastas ett sådant intellektuellt tvång att han/hon måste inskränka sig till att lära på befallning utan att själv få upptäcka sanningen. Om man är passiv, intellek-

> tuellt, kan man inte vara fri i moraliskt avseende. Men om å andra sidan individens moral enbart består i att underkasta sig vuxenauktoriteten och om de enda sociala relationerna i klassen är de som förbinder varje elev för sig med en lärare som behåller all makt för sig, kan han/hon inte heller vara intellektuellt aktiv".
> (Piaget, 1976, s 86-87)

Att utifrån en utvecklingspsykologisk teori analysera vad som är möjlig utveckling hos barn och föreskriva pedagogiska förhållningssätt, är nu inte en tillräcklig grund för beslut om hur en experimentbarnby bör se ut. Det som slutgiltigt avgör hur vi pedagoger skall bedöma om vi handlar rätt eller fel är vad vi vill fostra våra barn till.

> "Experter kan inte ge svar på de stora frågorna: Vad vill vi med våra liv? Vad står vi inför? Hur vill vi påverka våra barn? Dessa frågor handlar om sociala värderingar. Fostran av barn är en målstyrd process. Vad som är rätt och fel beror på vad man vill uppnå. Vad man vill uppnå vilar på personliga och/eller kollektiva värderingar".
> (Liljeström, 1975, s 7)

Till grund för den faktiska utformningen av såväl förskola, skola som internationella barnbyar kommer alltid att ligga samhälleliga värderingar.

Jag anser att det är viktigt att fostra för ett samhälle som präglas av solidaritet och samarbete och att man t ex i skolan kan göra detta genom att utveckla barns sociala kompetens i de riktningar som tidigare beskrivits. Samtidigt är jag väl medveten om att vi i Sverige idag inte har något sådant samhälle och att skolan mera i undantagsfall kan driva fram en social utveckling. Célestin Freinet har i detta sammanhang formulerat följande uppfattning, till vilken jag ansluter mig:

> "Våra erfarenheter tvingar oss att inta en mycket mera ödmjuk hållning. De visar oss att skolan, bortsett från enstaka sällsynta undantag, aldrig har gått i spetsen för det sociala framåtskridandet. Den kan göra det i teorin - vilket aldrig är tillräckligt - men i praktiken är dess utveckling alltför direkt betingad av familjelivet och av den sociala och politiska miljön för att den skulle kunna frigöra sig av egen kraft. Tvärtom sackar skolan på ett mer eller mindre beklagligt sätt efter de sociala framstegen. Det är vår uppgift att minska denna eftersläpning - redan detta skulle vara en betydelsefull seger."
> (Freinet, 1975, s 33)

Något om uppläggningen av denna avhandling

Som tidigare omnämnts kommer en presentation av Piagets teorier om barns moralutveckling att göras i kapitel III, och Bions gruppsykologiska teorier kommer att beskrivas i kapitel IV). Före presentationen av dessa analysredskap följer närmast i kapitel II en redogörelse för med vilken inriktning och på vilket sätt jag bedrivit min forskning på experimentbarnbyn.

I en speciell "Dagboksdel" omfattande kapitlen V - IX skildras verksamheten på barnbyn under olika tidsperioder. Viktiga händelser, exempel på ledarskap och aktiviteter tas upp. En särställning intar kapitel V som beskriver ledargruppens planeringshelg i Stockholm före barnbyn. I detta kapitel får läsaren en uppfattning om hur ramarna för experimentbarnbyn tillskapades och hur de kom att se ut.
Kapitel V bildar också en inledning till skildringen av ledargruppens utveckling. I den s k "Biondelen", som omfattar kapitel X - XIV beskrivs och tolkas ledargruppens utveckling under de dagliga ledarmötena.
Barnens agerande vid stormötena beskrivs och analyseras med utgångspunkt från Piagets teorier om barns moralutveckling i kapitel XV - XVIII, ("Piagetdelen").
I avhandlingens avslutningskapitel XIV redovisas, med utgångspunkt från Piagetanalyserna, slutsatser om hur vuxna bör förhålla sig i pedagogiska situationer, där barn fått ökade möjligheter att delta i diskussioner och beslut om samlevnadsfrågor. Vidare presenteras slutsatser utifrån Bions gruppsykologiska teorier om hur en formell ledare för en grupp vuxna i en pedagogisk experimentverksamhet bör agera under gruppens olika utvecklingsskeden.

Kapitel II Allmänna metodfrågor och undersökningens uppläggning

I det här kapitlet ämnar jag redogöra för mitt forskningsparadigm, precisera vad som är möjligt att generalisera utifrån undersökningen, beskriva undersökningens uppläggning och redovisa en dokumentationsplan.

Paradigmbegreppet

Termen paradigm ges i vetenskapsteoretisk litteratur olika innehåll beroende på sammanhang. I snäv betydelse kan paradigm jämställas med "förebilder". Vissa erkända vetenskapliga verk förser under en tid delar av ett forskarsamhälle med förebilder, när det gäller modeller, problem och lösningar[1]. En vetenskaplig tradition hålls samman genom de regler, antaganden och synpunkter, som explicit eller implicit ingår i dess paradigm (jmf Lindholm, 1978, s 25). Håkan Törnebohm har i rapporten "En systematik över paradigm" utvecklat paradigmbegreppet till att omfatta fyra styr- och kontrollfaktorer, som har avgörande betydelse för den aktive forskarens verksamhet: "(1) en vetenskapssyn, (2) en forskningsinriktning eller -strategi, (3) en verklighetssyn, perspektiv eller världsbild och (4) en uppfattning om forskarens roller" (Törnebohm , 1976, s 2).

Med utgångspunkt från Törnebohms paradigmbegrepp skall jag i detta kapitel försöka beskriva men egen forskning. Samtliga fyra styr- och kontrollfaktorer kommer att tas upp, men framställningen kommer att koncentreras kring vissa aspekter av min vetenskapssyn. Någon fullständig artikulation av mitt paradigm kan det inte bli fråga om.

> "Paradigmstyrd forskningserfarenhet förvärvad inom och utom ramen för en forskarutbildning skapar en förtrogenhet[2], som endast delvis är medelbar".
> (Törnebohm, 1976, s 36)

Törnebohm liknar paradigm vid isberg[3]

> "den artikulerbara delen är den som befinner sig ovanför vattenytan" (s 36).

.....

1) Stig Lindholm karaktäriserar i rapporten "Vetenskap, verklighet och paradigm (s 54) Thomas Kuhns paradigmbegrepp "förebilder" som alltför snävt och argumenterar för en utveckling av begreppet. Lindholm föreslår själv att paradigm skulle kunna uppfattas som "samfälld innebörd" (s 189).

2) Förf anm: Förtrogenhet med vetenskapliga verksamheter.

3) Om isbergets innehåll. Se vidare i Johan Lindströms skrift Dialog och förståelse, s 115

Vetenskapssyn

I en forskares vetenskapssyn ingår enligt Törnebohm (se s 2, 7 och 35) uppfattningar om förekommande skolbildningar inom det egna forskningsfältet (A). Forskaren har idéer om vad som är god och dålig forskning inom A och föreställningar om förebilder (forskare och deras verk). I vetenskapssynen ingår också uppfattningar om grannskapsrelationer, dvs A:s relationer till angränsande forskningsfält och till verksamhetsfält utanför vetenskapernas värld.

Den här undersökningens syften är formulerade som förståelseproblem: det handlar dels om att öka förståelsen för barns agerande på stormöten, där beslut fattas om bl a normer och regler, dels om att öka förståelsen för en ledargrupps utveckling i en pedagogisk experimentsituation. Jag försöker förstå och förmedla förståelse för händelseförlopps intentionella karaktär och förutsätter därvid att såväl barn som vuxna i grunden är målinriktade, reflekterande och aktivt ställningstagande individer. Med en sådan probleminriktning och med dessa förutsättningar har det varit naturligt för mig att gå till hermeneutisk forskning efter förebilder.

Hermeneutik kan översättas med det mångtydiga "tolkningslära" (se Ödman, 1977, s 111). En hermeneutiker arbetar med att tolka och förstå t ex innehållet i samtal, texter, konstverk och andra uttryck för mänsklig kultur. En av hermeneutikens viktigaste uppgifter är att förmedla "intersubjektiv förståelse mellan människor" och att medverka till perspektivskiften (se Ödman, 1977, s 43 och 3).

> "Hermeneutic human sciences study the objectivations of human cultural activity (texts, etc) with a view to interpreting them, to find out the intended or at least the expressed meaning in order to establish a co-understanding or possibly even consent which has not (yet) been obtained or repairing the same - such which has been disturbed; and, in general, to mediate traditions so that the historical dialogue of mankind may be continued or reasumed, and also deepened."
> (Radnitsky, 1970, s 22)

En grundtanke inom hermeneutisk vetenskap är att ett fenomen måste undersökas i sitt sammanhang. De yttranden som barnen fäller om regler och normer under stormötena på experimentbarnbyn kommer jag att studera i meningssammanhang. Det kräver en förhållandevis noggrann beskrivning av stormötesverksamheten och livet i övrigt på experimentbarnbyn. På likartat sätt kommer jag att förfara med de samtal som förts av vuxengruppen på ledarmötena.

Per-Johan Ödman har formulerat nödvändigheten av att studera fenomen i sitt sammanhang på följande sätt:

> "Mänskliga livsuttryck tillkommer i meningssammanhang och måste förstås i meningssammanhang. Tolkning är den kunskapsform, varigenom menings-

> sammanhang förmedlas, såväl den tolkandes som det tolkades. Tolkning är därför hermeneutikens främsta kunskapsform".
> (Ödman, 1977, s 44)

Det bör betonas att det är forskaren som genom sitt val av teoretiskt perspektiv tilldelar fenomen de meningssammanhang i vilka de skall förstås. Teorier får i hermeneutisk forskning en viktig funktion i allt forskningsarbete.

> "Ett hermeneutiskt arbetssätt är således minst av allt ateoretiskt, som vissa av dess belackare - och beundrare - tycks förmoda. Men teorierna fyller en annan funktion än inom traditionell forskning. Teorin är ett medel varigenom tolkningsarbetet förfinas och den logiska hållbarheten prövas".
> (Ödman, 1977, s 289)

För att kunna diskutera på vilket sätt jag själv använder Piagets och Bions teorier i denna avhandling vill jag med utgångspunkt från Stig Lindholms resonemang om Verstehens tre cirklar (Lindholm, 1978, s 154-168) göra en åtskillnad mellan olika former av förståelse.

Hermeneutisk förståelse, som enligt Lindholm är det vidaste begreppet, kännetecknas av förmedlande och samskapande. Förståelse i denna mening har alltid ett kreativt, omskapande drag. "Om jag förstår ett resonemang ska jag kunna omformulera det, framför allt för att assimilera det, för att göra det till mitt eget" (Lindholm, 1978, s 164). Forskaren översätter och överför till andra i dialogform det som skall förstås.

En andra form av förståelse är begripandet ("Begreifen"). Denna ingår som en del av den hermeneutiska förståelsen. (I Lindholms bild är den inlagd som en något mindre cirkel i den hermeneutiska cirkeln.) Begripandet kan ses som en renodlat, kognitiv verksamhet, där forskaren definierar och benämner något. Med hjälp av teoretiska begrepp tecknar han in konturerna i det som skall förstås. Begripandet isolerat kan inte leda fram till "den mer omfattande bild vi försöker förstå" utan gäller "enskilda pusselbitar, vilka vi kan utnyttja som delförklaringar" (Ödman, 1977, s 47).

Den tredje och snävaste förståelseformen är förståelsen av motiv (Zweckrationales Verstehen). Forskare strävar här efter att förstå handlingen i termer av motiv. En metod eller ett medel som forskaren kan bruka härvid är inkännandet eller empatin. Att försöka finna motiv är endast ett sätt att tolka handlingar (jmf Ödman, 1977, s 102).

Vid beskrivningen av min egen forskning ämnar jag nu vända på ordningen och gå från den innersta cirkeln (förståelsen av motiv) till den yttersta (hermeneutisk förståelse). När det gäller uppgiften att förstå barns agerande vid stormöten på en experimentbarnby är det nödvändigt men inte tillräckligt att ta med speciella motiv hos enskilda barn eller grupper av barn för att

yttra sig på ett visst sätt eller stödja ett visst förslag. Att det inte är tillräckligt beror på att vissa handlingar bäst förstås om man t ex tar hänsyn till hur barn kan tänka kring regler och normer och vad de kan känna inför regler av olika slag. På ett likartat sätt förhåller det sig med tolkningen av de vuxnas handlingar på experimentbarnbyns ledarmöten. Förståelsen av motiv kan ge vissa förklaringar, men en mer fullständig bild kräver en förståelese av t ex för var gruppen befinner sig i sin utvecklingsprocess och vilka relationer som utbildats. I mitt tolkningsarbete kommer förståelsen av motiv att vara en nödvändig men inte tillräcklig del.

Jag har funnit att Piagets teorier om barns moralutveckling och Bions gruppsykologiska teorier kan ge värdefulla bidrag när det gäller att benämna och ge innebörd åt (begripandet) handlingar och utvecklingsprocesser på en experimentbarnby. Med dem som förlaga kommer jag att teckna konturerna i de stormötes- och ledarmötesprotokoll som utgör mitt viktigaste undersökningsmaterial. Jag kommer att med Piagets och Bions begrepp försöka begripa mina texter och fastställa innebördsrelationer. Men inte heller vid begripandet är det möjligt[1] att stanna.

Två viktiga drag i den hermeneutiska förståelsen är översättandet och omskapandet. Att se något som något, att begripliggöra det besynnerliga[2] eller att problematisera det självklara[2] innebär alltid en kreativ och konstruktivistisk[3] verksamhet. Som forskare kommer jag på ett aktivt sätt att bruka vissa teoretiska redskap (några av Piagets och Bions begrepp) i min förståelseprocess. Vid sidan av de teoretiska redskapen kommer jag i förståelsearbetet att använda mig av de kunskaper som jag besitter efter att ha varit deltagande observatör på experimentbarnbyn, om de olika meningssammanhang, i vilka mina utsagor är tillkomna. Ett rikhaltigt dagboksmaterial gör det möjligt för mig att söka efter omfattande och heltäckande bilder (mer än vad enbart Piaget- och Bionanalyser av protokoll skulle ha tillåtit) av barns agerande i gemensamma diskussioner om normer och regler och av vuxnas överläggningar i en pedagogisk experimentsituation. Jag kommer att arbeta med intervjuutsagor och diskussionsinlägg från personer som för mig framtonar som individer av olika karaktär och med olika egenskaper, ty jag har med var och en av dem tidigare format någon slags relation.

.....

1) Stig Lindholm har pekat på att ett rent begripande, dvs att ett "intellektuellt, passivt tillskrivande av egenskaper och benämning åt något" inte finns i verkligheten utan bara i filosofin.
2) Något som Israel (1972, s 132) säger är målet för den vetenskapliga verksamhet som sysselsätter sig med "språket".
3) Jmf Israels (1972, s 44) diskussion om olika kunskapsteoretiska synsätt.

I en forskares vetenskapssyn ingår enligt Törnebohm "idéer om god forskning". Vissa idéer om vad som skulle kunna kännetecknа god hermeneutisk forskning har redan presenterats här ovan. Med hjälp av Per-Johan Ödmans systematik (1977, s 288-293) över hermeneutiska arbetsprinciper vill jag nu gå vidare med denna fråga.

Den kanske viktigaste hermeneutiska arbetsprincipen är att sträva efter att låta helhet och del samspela. Forskare försöker förstå helheten genom delen och delen genom helheten. I min egen forskning illustreras detta lättast av mitt arbete med att förstå ledargruppens utveckling. Under det att jag deltog i gruppens verksamhet under den sommarmånad som barnbyn varade hade jag bildat mig en mycket preliminär uppfattning om gruppens utveckling. Genomläsningen av ledarmötesprotokoll, intervjuutsagor och dagboksanteckningar förtydligade denna preliminära helhetsbild. Bions begrepp gav en begriplig innebörd åt utvecklingsförloppet. Med denna förförståelse har jag sedan i analysarbetet försökt förstå enskilda utsagor eller delar av utvecklingsförlopp. Förståelsen av delarna - de specifika Bionanalyserna - har i sin tur korrigerat och utvecklat den preliminära helhetsbilden. De enskilda delarna har, med den delvis förändrade helhetsbilden som bakgrund, börjat framträda med en ny tydlighet, vilket i sin tur utvecklat förståelsen av helheten osv, Del/helhetsprincipen kan också benämnas som den hermeneutiska cirkelns eller spiralens princip.

Även i analysen av barnens agerande i diskussionerna om normer och regler på barnbyn har jag strävat efter att förstå enskilda utsagor mot bakgrund av en helhetsbild. Det har dock, i detta fall, inte rört sig om en helhetsbild av en utvecklingsprocess.

Piagets begrepp gäller till skillnad från Bions i första hand mångåriga utvecklingsprocesser. Att påvisa vad som är uttryck för förändringar under en sommarmånad i barns tänkande kring normer och regler ur detta perspektiv är mycket svårt.
I avhandlingen finns två parallella beskrivningar: den av vuxengruppen och den av barngruppen. Det innebär inte att beskrivningarna är gjorda på likartat sätt. När det gäller de vuxna fokuseras gruppens utveckling, medan barnens agerande vid stormötena analyseras för att öka förståelsen för de tankemässiga förutsättningar och begränsningar som barn har då de deltar i diskussioner och beslut om samlevnadsfrågor.

Jag har strävat efter att förstå barns diskussionsinlägg och ståndpunkter i olika frågor mot bakgrund av en helhetsbild av vad dessa barn i övrigt, på stormöten eller annorstädes, uttryckt av medvetenhet om och praktik av regler. Jag har försökt arbeta med olika helhetsbilder av hur barn kan tänka och känna inför normer och regler och även i detta arbete har jag försökt tillämpa den hermeneutiska spiralens princip.

I jämförelse med analyser av ledargruppens utveckling rör det sig dock om mindre tydliga helheter, vilket gör att Piagetanalysen kan sägas ligga närmare den mellersta av Verstehens tre cirklar, begripandet, än vad Bionanalyserna gör, vilka präglas mer av verklig hermeneutisk förståelse.

En andra viktig hermeneutisk princip är växlingen mellan kreativa och konstruktiva steg och uppsummerande och kontrollerande steg. Dessa bör ömsesidigt befrukta varandra. I kreativa faser bör principen om frågandets öppenhet gälla:

> "Detta frågande som gör sig öppet för svar som inte är på förhand givna, kännetecknar all verklig erfarenhet".
> "Vi bör utforma undersökningssituationen så att verkligheten får möjlighet att utmana våra egna förhandsuppfattningar om den".
> (Ödman, 1977, s 122 och s 290)

Öppenhetsprincipen är naturligtvis svår att leva upp till som forskare. En möjlighet som står till buds är att inför sig själv och läsaren artikulera förförståelse och förhandsantaganden så tydligt att det går att pröva deras antiteser. För min egen del kan jag inte påstå att jag ägnat mig åt att systematiskt pröva antiteser till de tolkningar, som jag gjort. Jag har velat förstå barns och vuxnas agerande på experimentbarnbyn inom en speciell begreppslig ram (Piagets teorier om barns moralutveckling och Bions gruppsykologiska teorier) och har sett ett speciellt värde i att för läsaren demonstrera en enhetlig analysmodell, (mer om detta i avsnittet "Forskningsinriktning"). Detta innebär nu inte att jag har sorterat bort utsagor som inte rymts inom min begreppsapparat, utan jag har tvärtom strävat efter att se utsagor, som vid de första analyserna lämnats oförklarade eller motsagt mina tolkningar, som utmaningar att gå vidare med.

Frågandets öppenhet kan betonas genom att forskaren utgår från frågan: "Vad betyder ett fenomen?" Och detta innan han efterlyser information om: "Vad är

orsaken till ett fenomen?" "Är det förknippat med vissa människor?" "Hur ofta förekommer det?" eller "Har det alltid förekommit?" Johan Asplund (1971, s 11) har pekat på: "Att ange ett socialt fenomens betydelse - dvs att uttolka eller uttyda det sociala fenomenet är en särskild förklaringsform. Det är inte möjligt att översätta eller reducera till andra förklaringsformer, t ex till den som anger orsaker". Att efterlysa betydelsen av något innebär, enlig Asplund, att placera sig framför en gåta som har en innebörd. Arbetet kan bestå i att begripliggöra det besynnerliga eller problematisera det självklara. Om lösningen på gåtan säger Asplund (s 15) att "Man är emellertid inte, tror jag, benägen att karaktärisera lösningen som "riktig", "sann" eller "hållbar". Reaktionen liknar mer en exklamation, eller bättre en acklamation. Man bifaller: "Javisst! Nu ser jag det! Aj, fan!" I min egen forskning har jag haft en förhoppning om att jag mot bakgrund av mina teoretiska begrepp skulle kunna bli förvånad och nyfiken. Aspektseendet är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för hermeneutisk förståelse:

> "Att problematisera verkligheten är det första steget på vägen till kunskap, och det är ett steg som omöjligt kan överhoppas".
> "Jag menar visserligen att förmågan att se någonting som någonting är är ett nödvändigt moment i vetenskapligheten, men jag menar inte att detta moment är tillräckligt".
> (Asplund, 1971, s 117 och s 74)

I hermeneutisk förståelse ingår faser av korrigerande och summerande verksamhet. Ödman skiljer på två typer av kontroll: inre och yttre.

> "Den ena kontrollen avser tolkningssystemets inre logik. Jag kan t ex kontrollera huruvida tolkningar i materialet motsäger varandra eller den sammanfattande huvudtolkningen".
> "På motsvarande sätt bör vi kontrollera det etablerade tolkningssystemets hållbarhet dels mot föreliggande data, dels mot existerande teorier och erfarenheter". (yttre kontroll, förf anm)
> (Ödman, 1977, s 133 och s 291)

I min forskning har jag försökt att tillämpa båda dessa specifika hermeneutiska arbetsprinciper. Jag har också strävat efter att få kreativa och kontrollerande faser att samverka. I detta arbete har jag fått otaliga bevis på att kontrollerande verksamhet kan resultera i nya och mer konstruktiva tolkningar.

En tredje central hermeneutisk arbetsprincip gäller forskarens förmedling av förståelse till andra. Denna princip rör forskningsrapporters språkliga form, kontrollerbarhet och intersubjektiva förpliktelser. När det gäller uppläggning av resultatrapportering och språkliga uttrycksformer ställer hermeneutikens kunskapsintresse "att öka den intersubjektiva förståelsen bland vår tids människor" speciella krav:

> "Mot bakgrund av detta är det logiskt att man väljer att arbeta med frågeställningar som berör människans problem. Detta innebär i sin tur att forskare i princip har tillgång till vardagsspråk, när han analyserar sina frågeställningar. Han har möjlighet att ersätta facktermerna med vardagstermer etc. I den mån det är genomförbart - och det är det ofta - bör han utnyttja denna möjlighet".
> (Ödman, 1977, s 157)

Jag har i denna avhandling eftersträvat språklig enkelhet och tydlighet.

Kontrollbarhetskravet gäller dokumentation och argumentation. I den ideala situationen bör läsaren ha tillgång till samma analysunderlag som forskaren och ha möjlighet att exakt kunna följa hur forskaren kommit fram till sina slutsatser. Mot dokumentationskravet står, om materialet är omfattande, kravet på läsbarhet. För min egen del har jag löst denna motsättning så, att det material som ligger till grund (i vidare mening) för mina tolkningar, redovisas i sin helhet i avhandlingen så långt läsbarheten tillåter det. I övrigt dokumenteras det i bilageform eller i den speciella dokumentationsbilagan. I något fall har jag löst motsättningar genom att redogöra för det material som jag inte tagit med. En dokumentationsplan finns i slutet av detta kapitel.

När det gäller argumentationskravet har jag strävat efter att varje led i min argumentering skall ha stöd i någon eller några utsagor eller teoretiska referenser. Jag har försökt underlätta för läsaren att följa mitt tolkningsarbete genom att göra en tydlig åtskillnad mellan data och argumentation.

Kravet på intersubjektivitet rör forskarens förhållande till de egna undersökningspersonerna och till tänkbara avnämargrupper.

> "Grundkravet gäller kommunikation och dialog. Ett elementärt krav är t ex att forskaren meddelar undersökningsgruppen vilka resultat han kommit fram till och att han diskuterar dessa med de parter som berörts mest av undersökningen".
> (Ödman, 1977, s 170)

En dialog har redan inletts med organisationen CISV genom bl a ett internationellt symposium sommaren 1978, kring delar av en preliminär version av denna rapport (Lindstein, 1978). Avsikten är att översätta hela avhandlingen till engelska, så att de flesta av mina undersökningspersoner har möjlighet att ta del av resultaten.

En medveten strävan under hela undersökningen har varit att noga informera mina undersökningspersoner, både barn och vuxna, om mitt forskningsarbete. Avhandlingens preliminära version har underställts några av de svenska undersökningspersonernas granskning. En del av den intersubjektiva förpliktelsen gäller undersökningspersonernas anonymitet. Vid en så noggrann beskrivning av barns och vuxnas agerande på en barnby, som det här blir fråga om,

kommer undersökningspersonerna inte ha några svårigheter att känna igen sig själva eller andra på byn, trots att jag har maskerat vissa data och inte använt deras riktiga namn[1]. Däremot torde det vara svårt för utomstående att med säkerhet fastställa någon enskild undersökningspersons identitet. Anonymitetskravet har fått mig att avstå från att ge en kortfattad presentation av de olika deltagarna, något som troligen hade gjort framställningen mer levande. Nu får läsaren på egen hand och på sitt eget sätt försöka lära känna alla de personligheter som finns bakom diskussionsinlägg, enkätsvar och intervjuutsagor.

Till en forskares vetenskapssyn hör föreställningar om förebilder i form av "forskare, exemplarisk forskning och förnämliga resultat" (Törnebohm, 1976, s 3). Jag vill här kortfattat nämna något om de vetenskapliga verk som fungerat som de mest påtagliga förebilderna, då jag sysslat med denna avhandlings problemställningar. Som en viktig inspirationskälla i mitt arbete med att försöka förstå ledargruppens utveckling har Per-Johan Ödmans beskrivning av en didaktisk stödgrupp i avhandlingen "Utvecklingen på zigenarskolan i Årsta läsåren 1967/68 och 1968/69" tjänat. Ödman tar med läsaren i en förståelseprocess, där betydelsen av de fenomen som han studerar, gradvis klarläggs. Konturerna av en huvudtolkning om den didaktiska stödgruppens utveckling växer fram i samspel med olika deltolkningar, mitt framför ögonen på läsaren. Ödman ser människan som en reflekterande organism och ser mänsklig reflexion som något forskningsbart, inklusive forskarens egna reflexioner i undersökningens olika faser. Med frågandets öppenhet förmår Ödman analysera även det egna agerandet som gruppledare för den didaktiska stödgruppen. Per-Johan Ödmans avhandling har för min del fungerat som ett åskådligt exempel vid uttydning av de hermeneutiska arbetsprinciper som tidigare beskrivits.

I mitt arbete med att försöka förstå barns agerande i pedagogiska situationer, där de fått ökade möjligheter att deltaga i diskussioner och beslut om samlevnadsfrågor har jag fått impulser av Birgitta Qvarsells (1976) arbete med empiriska identifieringar av utvecklingspsykologiska begrepp i avhandlingen "Utvecklingspsykologi och pedagogik". Qvarsell har visat hur teorier om vad som är möjlig utveckling hos barn kan användas för förståelsen av

.....

1) Ett undantag här är lägerledningen och de två svenska juniorledarna, vars riktiga förnamn jag använder efter överenskommelse med dem.
Följande beteckningar kommer att användas:

L t o m Y	-för de elva ledarna
Lena, Ludvig, Love, Lisa	-för ledare L:s fyra barn
Martin, Mats, Maja, Malin	-för ledare M:s fyra barn osv
JCT, JCZ	-för två av juniorledarna

barn med inlärningsproblem. Syftet med att använda dessa begrepp i tolkningar av inlärningsblockerade barns uttryck har varit att anpassa begreppen till ett pedagogiskt perspektiv. I sin avhandling diskuterar Qvarsell den kognitiva psykologins relevans för såväl pedagogik för inlärningsblockerade barn som pedagogik i allmänhet. För min egen del har jag kommit att se det som ett speciellt värde att till läsaren försöka förmedla hur Piagets och Bions teorier kan användas för analys av pedagogiska situationer och vilka pedagogiska åtgärder som kan föreskrivas utifrån dem.

Avslutningsvis, när det gäller vetenskapssyn, vill jag kortfattat med hjälp av Törnebohms begrepp karaktärisera min uppfattning om mitt eget forskningsfälts relation till angränsande forskningsfält och verksamhetsfält utanför vetenskapernas.

Törnebohm diskuterar skillnaden mellan positiva och kritiska paradigm. En forskare med ett positivt paradigm fokuserar i hög grad forskare, forskning och forskningsresultat som förebilder. Med ett kritiskt paradigm följer en skeptisk hållning till företeelser inom den egna vetenskapliga traditionen.

Det torde ha framgått av min framställning av hermeneutisk forskning att jag i Törnebohms mening har en positiv vetenskapssyn. I anslutning till positiva och kritiska paradigm diskuterar Törnebohm öppenhet och slutenhet. I öppna paradigm "betraktar en forskare fält utanför det egna ämnet som potentiella leverantörer av värdefulla forskningsresurser" (Törnebohm, 1976, s 49). Försiktigt skulle jag vilja karaktärisera mitt eget paradigm som öppet. Jag kan t ex se det värdefulla i att någon annan forskare studerade, med en experimentell design, huruvida pedagogiska erfarenheter liknande de Fränstabarnbyn hade att erbjuda, verkligen kan leda fram till att barns moral utvecklas.

Törnebohm gör en åtskillnad mellan undersökningsinriktade (U-inriktade) paradigm och sådana som fokuserar tematiska diskussioner (D-inriktade). Mitt är av det förstnämnda slaget.

För att kunna karaktärisera min uppfattning om mitt eget forskningsfälts relation till verksamhetsfält utanför vetenskaperna vill jag nu gå över till att redogöra för min forskningsinriktning.

Forskningsinriktning

En forskares inriktning kan enligt Törnebohm beskrivas: (1) som en önskan om vilka verksamheter som bör bedrivas inom fältet och i synnerhet (2) som forskarens engagemang i någon av dessa verksamheter". (Törnebohm, 1976, s 3).

Törnebohm ger tre exempel på olika forskningsinriktningar. Vissa forskare ser det som det mest angelägna inom sitt forskningsfält att ge ökat empiriskt stöd åt teorier som enligt deras förmenande har en alltför svag empirisk förankring. Andra forskare ser som sin uppgift att utveckla nya och förbättra kvalitén på förekommande teorier. En tredje grupp forskare, inom serviceorienterade områden, ser som sin uppgift att betjäna intressenter, som har blivit illa tillgodosedda.

Min forskningsinriktning är av det tredje slaget. På grundval av egna pedagogiska erfarenheter av barn och av otaliga diskussioner med förskollärare, fritidspedagoger och lärare har jag slutit mig till att ett område, där pedagoger av olika slag upplever svårigheter, är att tillsammans med barn utforma och tillämpa gemensamma normer och regler. Det är också ett område där det förekommit sparsamt med pedagogisk forskning. Jag vill försöka ge pedagoger inom olika verksamhetsfält en inblick i Piagets teorier om barns moralutveckling, en förståelse för hur Piagets begrepp kan användas vid analys av konkreta pedagogiska situationer och användas som verktyg vid utveckling av den egna pedagogiska praktiken.

På ett likartat sätt har jag kunnat konstatera att pedagoger, som arbetar med grupper, ställda inför ostrukturerade uppgifter, ofta efterlyser mer kunskaper om grupprocesser.
De flesta teorier om gruppers utveckling gäller terapeutiska sammanhang och låter sig svårligen översättas till pedagogiska situationer. Ett viktigt undantag är Bions gruppsykologiska teorier som behandlar grupper av skilda slag. Jag har sett som min uppgift att visa hur en speciell grupps utvecklingsprocess under en intensiv sommarmånad kan förstås med utgångspunkt från Bions begrepp. Vidare försöka visa vilka pedagogiska slutsatser man kan dra om ledarskapet för grupper som står inför ostrukturerade arbetsuppgifter, utifrån denna förståelse.

Jag strävar efter att till "illa tillgodosedda intressenter" förmedla såväl erfarenheter som nya perspektiv. Förmedling av nya perspektiv resulterar i: "att individen inte lär sig något nytt, utan lär sig se på ett nytt sätt. Vi kan exemplifiera förmedling av nya erfarenheter respektive förmedling av nya perspektiv på redan gjorda erfarenheter med dels en situation, där en pedagog söker lära ut ett visst stoff, dels en situation, där en psykoterapeut söker förmedla ett nytt synsätt på ett hos individen redan etablerat handlingsmönster" (Ulf Janson, 1975, s 33). Jag räknar med läsaren som någon som har erfarenheter och som ställer upp som dialogpartner.

För att man skall kunna kalla ett paradigm får renodlat serviceorienterat bör det enligt Törnebohm (1976, s 74) vara öppet, kritiskt och inriktat

på tematiska diskussioner. Så är inte fallet med mitt eget. Jag har tidigare beskrivit det som öppet, positivt och undersökningsinriktat. När det gäller en kritisk inställning till det egna forskningsfältet skulle jag här möjligen kunna förtydliga mig genom att peka på att jag har en positiv syn på hermeneutikens instrumentella möjligheter att hantera forskningsproblem. Däremot är jag kritiskt inställd till att forskning inom det egna fältet inte i tillräcklig utsträckning står i resonans med praktikers svårigheter.

Verklighetsuppfattning och världsbild

Inför en undersökning förbereder sig en forskare, enligt Törnebohm (1976, s 4) på tre sätt: (1) Genom att avgränsa ett område, territorium, av verkligheten, som han vill kartlägga. (2) Genom att bestämma i vilket perspektiv och på vilken nivå han vill studera sitt territorium. (3) Genom att utforma en förhandsuppfattning om territoriet.

Hur jag för egen del inmutat territoriet "Att utveckla social kompetens" finns beskrivet i kapitel I.

Förhandsantaganden om ett territorium kan ses som en viktig del av den förförståelse med vilken en forskare närmar sig sina fenomen. Tidigare har jag pekat på att mina egna preliminära bilder av experimentbarnbyns utveckling fungerat som förförståelse vid det egentliga analysarbetet. Ett förutsättningslöst tolkande är inte möjligt: "No development of knowledge without foreknowledge (Vorverständnis)". (Radnitzky, 1970, s 23). "För att kunna förstå måste man ha en adekvat förförståelse" (Lindström, 1973, s 102).

Stig Lindholm har för samhälls- och beteendevetenskaperna preciserat vad som är viktiga moment i en forskares förhandsuppfattning.

> "Inom våra vetenskaper kan enligt min mening de viktigaste delarna av våra världsbildsantaganden sammanfattas i begreppen människosyn och samhällssyn".
> (Lindholm, 1978, s 56)

Delar av min människosyn och samhällssyn har jag tidigare redogjort för i kap I i avsnittet "Att utveckla social kompetens". I detta metodkapitel har jag angivit att människan är och bör studeras som en målinriktad och reflekterande organism. I kap III och IV kommer jag att presentera de viktigaste delarna av mina förhandsantaganden med utgångspunkt från Piagets syn på hur barns moral utvecklas och Bions syn på hur mänskliga relationer kan utformas. De synsätt på möjlig utveckling hos barn och grupprocesser som dessa forskare representerar, de omfattar jag själv på alla avgörande punkter.
Ett genomgående drag i såväl Piagets som Bions teorier är att de betraktar

människan kontextuellt. En persons intentioner måste förstås på olika sätt i olika meningssammanhang. Som tidigare påpekats är ett kontextuellt synsätt ett villkor för hermeneutisk förståelse (jmf Lindström, 1973, s 70). Törnebohm menar (1976, s 15) dessutom att serviceorienterade paradigm bör vara kontextuella.

Uppfattning om forskarrollen

Roll uppfattar Törnebohm i detta sammanhang (1976, s 6) som "ett komplex av uppgifter och idéer om hur dessa uppgifter bör utföras". En forskare kan se som sin huvudsakliga uppgift att insamla och bearbeta information från ett territorium. En annan ser som sin viktigaste uppgift att skapa synteser av kunskaper, och en tredje anser att den mest angelägna uppgiften är att kritiskt ta ställning och medverka till förändring inom ett verksamhetsområde.

I detta kapitel har jag tidigare redogjort för att jag har ett hermeneutiskt kunskapsintresse och strävar efter att forska i enlighet med de hermeneutiska arbetsprinciperna. Jag vill försöka förstå och förmedla förståelse. Men utöver detta vill jag med utgångspunkt från mina teoretiska begrepp och den förståelse jag uppnått komma med åtgärdsförslag som riktar sig till pedagoger som vill försöka utveckla social kompetens hos barn och vuxna i de riktningar som anges i den här avhandlingen. Detta kunskapsintresse som skulle kunna betecknas som tekniskt och/eller emancipatoriskt (jämför Löfberg, 1976, s 102) har gjort att jag strävat efter att på ett kritiskt sätt granska de vuxnas pedagogiska agerande vid stormöten och lägerledningens agerande som ledare för vuxengruppen och utifrån detta försökt uttala mig om en förändrad pedagogisk praktik. Avhandlingens avslutande kapitel tar upp slutsatser inför ett fortsatt pedagogiskt utvecklingsarbete inom och utom organisationen CISV. Slutsatserna skall ses som åtgärdsförslag och inte som en sammanfattning av den förståelseprocess som avhandlingen som helhet motsvarar.

I kapitel I har jag beskrivit hur planerna på experimentbarnbyn växte fram ur en kritisk studie av de ideologiska konsekvenserna av en "vanlig barnby". Jag har pekat på att diskussioner om experimentbarnbyns uppläggning i etapper förts med företrädare för CISV, lägerledningen och ledargruppen som helhet. Resultatet av mina undersökningar har i preliminär form redan återförts till organisationen. Jag har varit involverad i organisationens kurser och ledarutbildningar. Mitt arbete bär drag av det som man brukar kalla aktionsforskning. Men på några viktiga punkter skiljer det sig från det som vanligen kallas aktionsforskning.

> "Aktionsforskning innebär att forskaren aktivt samverkar med de personer och i de förhållanden, som skall studeras. Han drar slutsatser av

vad han ser och tillämpar direkt dessa slutsatser som om de vore alldeles riktiga till dess eventuella reaktioner på hans tillämpningar visar att han har haft fel och att slutsatserna därför måste modifieras". (Edfeldt & Janson, 1978, s 113)

På grund av experimentbarnbyns begränsade utsträckning i tiden har jag inte sett som min huvudsakliga uppgift att med mina forskningsresultat påverka denna speciella pedagogiska situation. Som en av gruppledarna i vuxengruppen återförde jag visserligen en del av de preliminära slutsatser jag drog om experimentbarnbyns utveckling till de vuxna, men någon systematisk inriktning på att använda min forskning i ett utvecklings- och förändringsarbete redan under själva barnbyn fanns inte.

Även om mina relationer till organisationen CISV liknar aktionsforskarens, så har jag inte sett det som min huvudsakliga uppgift att förändra det pedagogiska arbetet inom just den organisationen. Jag riktar mig i första hand till en större grupp pedagoger (se avsnittet om Forskningsinriktning) och därmed har en av de viktigaste drivkrafterna för renodlad aktionsforskning bortfallit.

Aktionsforskning bär prägel av "en fortlöpande kretsgång mellan iakttagelser, slutsatsdragande och direkt tillämpning i intim samverkan med de människor som forskaren samtidigt studerar". (Edfeldt & Janson, 1978, s 113). Det gör inte min forskning.

Frågan återstår nu fortfarande hur mycket jag som deltagande observatör påverkat mina undersökningspersoner. Har jag genom min närvaro fått dem att reflektera över saker som de eljest inte skulle ha funderat kring? (jmf Knutsson, 1970, s 72). När det gäller vuxengruppen har jag som gruppledare både med min aktivitet och passivitet aktualiserat och fått deltagare att reflektera över teman som de annars inte skulle ha bedömt som viktiga. Av den anledningen kommer mitt eget agerande i gruppen att bli föremål för studium och kritik i denna avhandling. Beträffande barnen är jag övertygad om att jag inte i någon nämnvärd omfattning genom min närvaro påverkat diskussioner och beslut om regler och normer. Däremot är jag säker på att jag påverkat deras vardag på barnbyn, dels genom att jag som medlem av lägerledningen aktivt ingrep i lägerlivet, dels genom att jag som observatör vandrade runt, tittade till vad som hände vid olika aktiviteter. Min deltagande observatörroll kommer att framträda i såväl dagboksutdrag som i ledarmötesprotokoll. I kapitel XIX kommer jag i slutsatsform ta upp vissa aspekter på denna forskarroll.

Generaliserings- och urvalsfrågor

I samband med diskussionen om aktionsforskning omnämndes att det inte i

första hand var till undersökningspersonerna eller organisationen CISV som jag ville återföra mina forskningsresultat, utan det var till en större grupp pedagogiskt intresserade som jag riktade mig. De generella värden jag vill föra fram är förståelsen för Piagets och Bions begrepp, hur de kan användas vid analys av konkreta pedagogiska situationer, och vilka pedagogiska åtgärdsförslag som kan föreskrivas utifrån dem. Detta innebär att min undersökningsgrupp kunde ha varit en helt annan, t ex ett lärarlag och en skolklass, som försökt arbeta alternativpedagogiskt. Den centrala urvalsproblematiken i den här avhandlingen gäller inte valet av undersökningspersoner utan valet av utsagor/texter ("units")[1] som skall ge läsaren förståelse för Piagets och Bions begrepp ("general universe").[1]

När det gäller valet av undersökningspersoner ("specific universe")[1] vill jag dock framhålla det som en fördel, med tanke på vad som är möjligt att illustrera av Piagets begrepp, att barnen var i 11-årsåldern - en viktig brytningsperiod i barns moralutveclkling. Detta jämte att barnen kom från olika nationer och valts ut på mycket olika sätt[2] gjorde att jag faktiskt fick möjlighet att använda de flesta av Piagets centrala begrepp på materialet.

Till experimentbarnbyn kom barn som lottats ut bland många sökanden, dit kom pionjärer från Kuba, som företrädde sin organisation, barnhemsbarn från ett barnhem, fyra elever från en skolklass, rikemansbarn vars föräldrar hade råd att betala resan för både barnen och delegationsledarna. För att vara en CISV-barnby var det en stor spridning. För den läsare som blir intresserad av urval och finansiering av resor finns det möjlighet att läsa vidare i Lindstein (1975).[2]

De länder som deltog var följande: Canada, Danmark, Frankrike, Guatemala, Kenya, Kuba, Luxenburg, Sverige, Turkiet, Tyskland och USA. Sammanlagt var vi 44 barn, 11 ledare, 4 juniorledare och 5 lägerledningsmedlemmar.

I denna avhandling kommer jag inte att gå in på hur barn eller vuxna av olika nationaliteter agerar på stormöten respektive på ledarmöten. I stället kommer jag att ha mitt fokus inställt på vilka olika former av tänkande kring regler och normer som sammantaget finns representerat i barngruppen och att tolka hela ledargruppens utveckling.

.....

1) Sjoberg & Netts begrepp i:
Sjoberg, G & Nett, R. A Methodology for Social Research. Harper & Raw, 1968

2) Lindstein, T. Experiment i samlevnad, del I. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1975, kan rekvireras från Kommunikationsenheten, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm

Innan vi går in på urvalet av utsagor/texter vill jag med hjälp av Sjoberg & Netts begrepp schematiskt teckna urvalssituationen så här:

Schema 1 Urvalssituationen

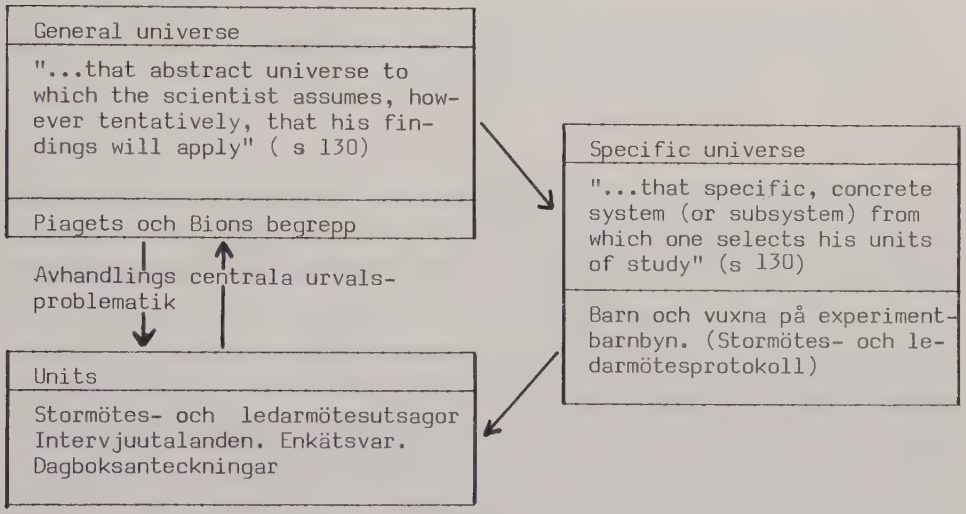

Valet av units har dikterats dels av en önskan att illustrera så många av Piagets och Bions begrepp som möjligt, dels av en ambition att ge läsaren en helhetsbild av stormötes- och ledarmötesverksamheten samt de sammanhang som de förekom i. Jag har arbetat så att jag först gått igenom samtliga stormötesdiskussioner med utgångspunkt från Piaget och samtliga ledarmötesdiskussioner med utgångspunkt från Bion. Därefter har jag valt ut sådana protokollsutdrag som jag bedömt som nödvändiga för läsarens helhetsbild och sådana som tydligt illustrerar Piagets respektive Bions begrepp för vidare analys, utan att för den skull utelämna några viktiga diskussioner eller sådant som inte skulle gå ihop med Piagets respektive Bions teorier. Vid rapportskrivandet har ytterligare några utdrag bortfallit, då jag funnit att de varken tillfört något nytt eller varit nödvändiga för läsarens helhetsbild av verksamheten. Min strävan har varit att skriva en omväxlande rapport, där allt fler av Piagets och Bions begrepp succesivt introduceras för läsaren. I några fall har detta inneburit att jag väntat med tolkningar som skulle ha kunnat göras tidigare i materialet.

För att det skall vara möjligt för den läsare som är intresserad att själv kontrollera mitt urval av "units" ur hela stormötes- och ledarmötesmaterialet, kommer detta att publiceras i sin helhet i en separat dokumentationsbilaga. (Se avsnittet Dokumentationsplan.)

Undersökningsmetoderna

Ett av de viktigaste kännetecknen på hermeneutisk forskning är att forskaren strävar efter att studera fenomen i deras meningssammanhang. I den här avhandlingen kommer jag att försöka förstå stormötes- och ledarmötesutsagor dels mot en bakgrund av helhetsbilder av vad som hände på stormötena och ledarmötena, dels mot en bakgrund av de bilder som min egen dagbok, enkäten med barnen och gruppintervjuerna med ledarna ger av den dagliga verksamheten på barnbyn.

I såväl mitt förståelsearbete som i den här rapporten har det varit fråga om att få material, insamlat med olika undersökningsmetoder, att samspela. Det material som är kronologiskt till sin karaktär: ledarmötes- och stormötesprotokollen samt dagboken har analyserats tillsammans, med olika tidsperioder som bas. Intervju- och enkätmaterialet, som är mer av sammanfattande karaktär, har successivt arbetats in i utvecklingsbeskrivningen för att belysa teman som dominerat olika tidsperioder. Valet av den slutgiltiga tidsperiodindelningen (se nedan)för beskrivningen av experimentbarnbyns utveckling har påverkats dels av materialets omfattning, dels av viktiga händelser på barnbyn under en viss tidsperiod.

Tidsperiodindelning vid redovisning av undersökningsmaterialet

Tidsperiod	6/7-7/7 2 dagar	8/7-11/7 4 dagar	12/7-19/7 8 dagar	20/7-21/7 2 dagar	21/7-25/7 5 dagar	26/7-5/8 10 dagar
Dagboksdelen	Kap V Experimentbarnbyn tar form	Kap VI Pionjärtiden	Kap VII Problemen kulminerar	F A M I	Kap VIII Framsteg och svårigheter	Kap IX Barnbyn fungerar
Biondelen	P L A N	Kap X Beroendegruppen	Kap XI Från beroendegrupp till kamp/flyktgrupp	Kap XII Vändpunkten	Kap XIII Kamp och arbete	Kap XIV Arbete och vila
Piagetdelen	E R I N G	Kap XV Att komma underfund med vad en gemensam regel är för något	Kap XVI Att göra erfarenheter och fatta nya beslut	L J E H E L G	Kap XVII Att identifiera svårigheter som gemensamma problem	Kap XVIII Rättvisa och straff

Att arbeta in enskilda intervjuutsagor eller sammanställningar av barnens enkätsvar i den kronologiska utvecklingsbeskrivningen har krävt omfattande systematisering av detta material. Enkätsvaren har ställts upp i tabellform på ett sådant sätt att jag har haft överblick över vad varje barn har svarat fråga för fråga. Samtliga tabeller kommer att redovisas i avhandlingen, antingen i den löpande texten eller i bilageform. Ledarnas svar i gruppinter-

vjuerna har i förkortad form ställts upp efter teman på åtta olika tablåer. En sådan tablå som gäller ledarnas syn på planeringskommittéarbetet redovisas i dokumentationsbilaga E. Systematiken omfattar totalt drygt ett tusental intervjuutsagor.

Tack vare den noggranna systematiseringen har det varit möjligt att tidsperiod för tidsperiod gå igenom vilka enkätsvar eller intervjuutsagor som skulle kunna ge ökad förståelse för de fenomen som skildras.

Stormötesprotokollen

Något egentligt val av datainsamlingsmetod, när det gäller stormötesverksamheten var det aldrig fråga om. Det bästa sättet att registrera diskussionerna och besluten var att föra protokoll för hand. Bl a av ljudtekniska skäl var det uteslutet att spela in stormötena, som omfattade 64 personer, på band.

Under mötena ställde sig den person som fått ordet upp och talade på sitt eget modersmål. Därefter översattes uttalandet till engelska (för de kenyanska, kanadensiska och amerikanska barnen var engelska modersmålet) och tid gavs så att ledarna skulle kunna översätta till varje lands språk.

Som protokollförare hade jag mycket god tid att nedteckna varje yttrande och kontrollera att jag uppfattat den korrekta innebörden. För fyra av delegationerna kunde jag kontrollera yttrandet på originalspråket mot den engelska översättningen. Genom att sitta bredvid den svenska delegationen kunde jag göra en slutgiltig kontroll av hur jag själv uppfattat ett yttrande mot den svenska ledarens översättning till de svenska barnen. Endast kring något enstaka inlägg per stormöte var den svenska ledaren och jag oeninga och det rörde sig då i allmänhet om något yttrande som var dunkelt i sig.

Ledarmötesprotokollen

Även ledarmötena innebar en idealisk situation för en protokollförare. På grund av att en av ledarna inte kunde engelska gjordes ständigt pauser i diskussionen för att översättning till denna ledare skulle kunna ske. Under dessa pauser fick jag en möjlighet att fylla i sådant som jag tvingats att förkorta under den fortgående diskussionen.

För en deltagande observatör kan det vara svårt att hinna med att själv delta i en diskussion och dessutom föra protokoll. För min del gjorde pauserna det möjligt för mig att i efterhand nedteckna det jag själv hade sagt och jag kände mig oförhindrad att delta i diskussionerna. Protokollföran-

det fungerade dock något passiviserande, då jag blev lite långsam i repliken och ständigt fick uppleva att andra sade det som jag hade tänkt säga.

När det gäller stormötesutsagorna kunde jag på olika sätt kontrollera att jag uppfattat och översatt dem korrekt. Ledarmötesprotokollen gick inte att kontrollera på samma sätt, men i ett material som är av diskussionskaraktär är det förhållandevis enkelt att upptäcka om en utsaga behandlats på ett felaktigt sätt. Den stämmer då i allmänhet inte med sammanhanget eller står helt för sig själv. Ofta kan det finnas en linje i olika personers agerande på ledarmötena och avvikelser upptäcks lätt och kan analyseras. I ytterst få fall har det rått någon tveksamhet om precisionen med vilken ledarmötesreplikerna har fångats. De repliker det gällt har för övrigt inte varit aktuella för vidare analyserande.

Ett viktigt skäl att välja protokollförande framför bandupptagningar (med avancerad bandspelarutrustning och ett flertal mikrofoner samt de 20 undersökningspersonerna placerade på ett lämpligt sätt hade det varit möjligt) var att min forskning härigenom blev "synlig" för alla i vuxengruppen. Det fanns möjlighet, och denna möjlighet utnyttjades, att direkt förhöra sig om vad jag nedtecknat och komma med synpunkter. Vuxengruppen fick också med mitt öppna antecknande en konkret utgångspunkt för diskussioner om min forskning. Denna utgångspunkt kom att visa sig vara mycket fruktbar (se kapitel XII).

Dagboken

Under hela experimentbarnbyn antecknade jag dag för dag förloppet av viktiga händelser, erfarenheter från olika aktiviteter och iakttagelser av olika relationer i en dagbok. Denna fördes så att jag omedelbart efter olika händelser och aktiviteter gick avsides och antecknade teman och stödord i ett mindre anteckningsblock. Utifrån dessa anteckningar talade jag in en mer komplett dagbok på band vid lämpliga tillfällen under dagen. Sammantaget kom dagboken, efter utskrift på maskin, att omfatta drygt 350 A4-sidor.

En medveten strävan i dagboksförandet var att försöka skildra barn och vuxna i så olika situationer som möjligt: vid planerade aktiviteter, på utflykter, vid måltiderna, i spontan lek, då man bara umgicks, vid barnens sänggående etc. Det fanns dock en speciell linje i dagboksförandet, och på denna punkt liknar dagboken critical-incident-observation, nämligen att jag ville försöka fokusera barns och vuxnas ledarskap i de situationer då planerade aktiviteter och spontana lekar igångsattes.

Som helhet krävde dagboksförandet att jag växlade mellan att vandra runt

på barnbyn mellan olika aktiviteter och att mer stationärt under en längre tid följa en viss verksamhet. Barnen visste att jag var en person som gick runt och hade en överblick. Ibland kunde de fråga mig om hur det gick med olika aktiviteter på andra ställen än där de själva var, ibland kunde något eller några barn slå följe med mig på mina rundvandringar.

Gruppdagboken

En speciell form av dagboksförande tillämpades vid ett tiotal tillfällen under barnbytiden. Jag satte mig då ned tillsammans med de övriga i lägerledningen (jämte vid några tillfällen även de svenska juniorledarna) och talade in delar av dagboken på band. Vid dessa tillfällen togs inte bara den dagliga verksamheten upp, utan vi samtalade kring barnbyns utveckling i stort och om relationerna inom lägerledningen.

För min egen del innebar dessa sammankomster en möjlighet att formulera och pröva mina egna preliminära intryck av experimentbarnbyn. I mitt förståelsearbete har denna gruppdagbok, liksom dagboken i övrigt tjänat som ett bakgrundsmaterial, men gruppdagboken har dessutom givit mig en möjlighet att kontrollera hur några av tolkningarna kring ledargruppens utveckling uppkommit och växt fram.

Gruppdagboken inspelades direkt på band, under gemytliga former i en lugn vrå på barnbyn. Ljudkvalitén är på vissa ställen av den art att några mindre avsnitt överhoppats vid utskriften av den inspelade gruppdagboken. I något av de gruppdagbokscitat som förekommer i avhandlingen har vissa ord överhoppats (det finns markerat) på grund av att dessa inte gått att uppfatta.

Enkäten till barnen

För att utröna vad barnen hade uppfattat av experimentet, deras inställning till beslutsformerna på barnbyn och upplevelse av ledare och andra barn tillställdes barnen mot slutet av barnbytiden en enkät. Denna enkät var produkten av ett samarbete mellan mig och de övriga vuxna på barnbyn. Jag gjorde ett första utkast till enkäten, detta diskuterades och modifierades under några ledarmöten. (Detta arbete finns till en del skildrat i kapitel XIV).

Enkäten (se bilaga 1a) inleds med några allmänt hållna frågor om vad barnen tyckt vara bra respektive dåligt med byn. De ombeds motivera sina svar. Sedan följer frågor om aktiviteterna på barnbyn, om upplevelser av ledarna och andra barn samt om uppfattningar kring organisatoriska förhållanden. Speciellt efterfrågas barnens inställning till stormötena och vad de själva sysslat med under dessa. Några av frågorna gäller planeringen av barnbyn och planeringskommittéarbetet. Enkäten avslutas med frågor om sådant som diskuterats mycket

vid stormötena samt några allmänt hållna uppsummerande frågor.

Genomgående ställs frågor med öppna svar: (Exempelvis: Ledarna på den här byn är..... Jag tror det beror på.....). Jag har sett ett speciellt värde i att barnen skulle ha möjlighet att besvara enkäten med sitt eget sätt att tänka och med sina egna ord. Frågor med öppna svar möjliggör att teman och perspektiv som inte är forskarens egna kan komma fram i enkäten.

Att besvara mer än 20 öppna frågor på en enkät är ett stort arbete för barn i 11-årsåldern. Barnen på Fränstabarnbyn satt från 1 till 2½ timmar och besvarade enkäten mycket noggrant. Att barnen verkligen gav sig in på ett sådant stort arbete sammanhängde förmodligen med tre faktorer: 1. De var engagerade i de frågeställningar som togs upp i enkäten. 2. De hade en relation till mig som forskare. 3. Undersökningssituationen var inte alltför speciell. (Planeringskommittén för dagen hade bestämt att vi skulle hålla till i vår stormöteslokal och undersökningssituationen fick ungefär samma inramning som stormötena: lek, lite sång, pianoklink och en avspänd stämning.)

Vid bjudningen av enkäten (se bilaga 1b) betonade jag mitt intresse av att barnen fyllde i den på sitt eget sätt och inte funderade på om det fanns felaktiga eller rätta svar på en fråga.

Genom att sätta ut barnens namn maskinskrivna på enkäten försökte jag markera mitt intresse för varje barns speciella synpunkter. Jag är övertygad om att detta i sig inte hindrat någon att framföra kritiska synpunkter på verksamheten eller andra personer, då kritik tack vare stormötena var en naturlig komponent i barnbylivet. Vid bjudningen framhölls att jag inte skulle skriva ut barnens rätta namn i min rapport.

Barnens svar på enkätfrågorna har sammanfattats i tabeller, där det finns angivet svarskategorier, exempel på svar inom en kategori samt antal barn som avgivit en viss typ av svar.

Gruppintervjuerna

Under de sista dagarna av barnbyn genomförde jag och Jannika (en medlem av lägerledningen som hade tidigare intervjuerfarenhet) fem gruppintervjuer med olika delegations- och juniorledare. Utvärderande diskussioner hade då hållits under ett ledarmöte och gruppintervjuerna kom att fungera som en uppföljning och fördjupning av dessa.

Som intervjuare såg vi det som vår uppgift att få diskussionerna att kretsa kring följande huvudteman (i bilaga 2 finns upptagna de preciserade teman som fungerade som vår intervjuguide): 1. Ledarnas uppfattning om experimentbarnbyns utveckling. 2. Synen på experimentets inriktning och uppläggning.

3. Ledarnas värdering av besluts- och planeringsformerna. 4. Upplevelsen av ledargruppens utveckling och relationerna inom vuxengruppen. Synen på ledarmötesverksamheten. 5. Ledarnas uppfattning om utvecklingen hos egna och andras barn.

När det gäller valet av intervjumetod var det ingen tvekan om att gruppintervjun var att föredra. Det hade blivit en mycket konstruerad situation, om jag efter alla våra gemensamma överläggningar skulle ha satt mig med var och en av ledarna och gått igenom intrycken av experimentbarnbyn. Dessutom pekade mina erfarenheter från Halmstadbarnbyn på att indiviuella intervjuer kunde användas till att "tala ut" om sådant som borde tas upp i hela vuxengruppen. Att på nytt hamna i en ur etisk synpunkt så tveksam undersökningssituation var något som jag till varje pris ville undvika. Det som sades under gruppintervjuerna skulle kunna återföras till hela vuxengruppen under de återstående ledarmötena.

En annan erfarenhet som jag gjorde under Halmstadbarnbyn var att ett omfattande intervjuarbete inkräktade på möjligheterna att skildra de viktiga avslutningsdagarna. Det var därför naturligt att be om hjälp med intervjuandet, när sådan fanns att tillgå. Jag gjorde själv tre intervjuer under lika många dagar på ungefär två timmar vardera. Detta påverkade inte menligt mina möjligheter att skildra de sista dagarnas verksamhet.

De fem intervjugrupperna formades utifrån framför allt språkliga hänsyn. Intervjusituationerna var genomgående avspända. Vi fortsatte helt enkelt diskussioner som redan påbörjats, på ett sätt som inte skilde sig från ledarmötena annat än genom att varje individ hade större möjlighet att komma till tals. Det bör dock betonas att varje individ inte uttalat sig om vart och ett av de preciserade teman som finns i bilaga 2. Detta innebär att gruppintervjuerna enbart har kunnat användas som ett bakgrundsmaterial.

Efter en första grovbearbetning av de bandupptagningar som gjordes vid gruppintervjuerna har materialet sammanfattats efter teman på stora tablåer. Med hjälp av dessa har jag kunnat ha en överblick över varje intervjupersons yttranden på de olika temana. I de fall en intervjuutsaga använts i avhandlingen för att förtydliga ett meningssammanhang, så har den svenska ordagranna översättningen återgivits i sin helhet.

Speciella gruppintervjuer gjordes med de vuxna om planeringskommittéernas arbete. Jag ville hålla mig kontinuerligt informerad om hur de olika planeringskommittéerna fungerade och vad de uträttade genom att varannan dag göra en intervju med de vuxna som ingått i en viss kommitté. Även under dessa intervjuer arbetade jag med utgångspunkt från en strukturerad intervjuguide

(se bilaga 3), men jag bad intervjupersonerna, vanligtvis två, att berätta fritt om hur planeringskommittéarbetet gått till. I den mån de då inte spontant kom att täcka av mina teman så sköt jag in frågor. Även dessa intervjuer genomfördes i en avspänd atmosfär, ibland kring en kopp kaffe. Några av intervjupersonerna uttryckte dock att de kände sig besvärade av bandspelaren och deras berättelser blev till att börja med kortfattade. Intervjuerna, som varade mellan 15 minuter och 35 minuter har behandlats på samma sätt som övriga gruppintervjuer.

Dokumentationsplan

En huvudprincip för dokumentationen i denna avhandling har varit att allt material som krävs för att läsaren skall kunna följa argumenteringen i mina tolkningar skall presenteras i anslutning till dessa tolkningar i den löpande texten. Så långt läsbarheten tillåter det kommer dagboksutdrag, stormötesdiskussioner och ledarmötesdiskussioner att återges i sin helhet, för att ge läsaren en möjlighet att bilda sig en uppfattning om de meningssammanhang, som utgör ramen för tolkningarna. I den mån intervjuer eller enkätsvar ligger till grund för eller bildar bakgrund till tolkningar, så kommer dessa att återges i citat- respektive tabellform.

Det material som krävs för att läsaren skall kunna kontrollera hur jag gjort mitt urval av "units" (ledarmötes- och stormötesutsagor, i något fall intervjuutalanden) kommer att redovisas i en separat dokumentationsbilaga. I denna kommer läsaren att kunna återfinna samtliga stormötes- och ledarmötesprotokoll. Ett undantag är dock mötesprotokollen från ledarnas barnfria helg, som i så gott som oavkortad form finns med i kapitel XII och för dessa har jag nöjt mig med att redovisa sådant som redigerats bort. Under ledarnas inledande planeringshelg förde jag inget renodlat diskussionsprotokoll utan anteckningarna var mer av dagbokskaraktär. För att läsaren skall kunna se hur jag gjort utdrag ur detta material finns dess innehåll deklarerat i dokumentationsbilagan.

När det gäller planeringskommittéernas arbete finns detta beskrivet endast i de speciella gruppintervjuerna. Då ett avsnitt i kapitel VII behandlar denna planeringsverksamhet och intervjuerna härvid utgör det viktigaste underlaget har jag funnit för gott att även deklarera detta underlag i sin helhet. Ledarnas samtliga utsagor om planeringskommittéerna finns sammanfattade i tablåform.

Dokumentationsbilagan kommer att tryckas upp i 25 exemplar och finnas att tillgå på Statens Psykologisk-Pedagogiska bibliotek, de större universitetsbiblioteken samt på pedagogiska institutionens kommunikationsenhet. Det är också tänkt att detta material skall kunna användas vid ledarutbildning inom organisationen CISV.

Om redovisningen av materialet

Tidigare har beskrivits att skildringarna av verksamheten på barnbyn, ledargruppens utveckling och barnens agerande i frågor om regler och normer kommer att göras på olika sätt. I min redovisning av materialet tar detta sig uttryck i en tredelning.

Bilder ur barnbylivet under olika tidsperioder ges i del 2 "Verksamheten på experimentbarnbyn". Denna del kallas ibland kortfattat "Dagboksdelen". Ledargruppens utveckling under de dagliga ledarmötena tolkas i del 3 "Ledargruppens utveckling utifrån Bions gruppsykologiska teorier", ibland kallad "Bion-delen".

I del 4 redovisas barnens agerande i diskussioner och beslut om samlevnadsfrågor på stormötena under rubriken "Barnens agerande i frågor om regler och normer, analyserade med utgångspunkt från Piagets teorier om barns moralutveckling". Denna del benämns kortfattat "Piaget-delen".

I samtliga delar förekommer då och då citat på engelska. Det gäller antingen intervjuutsagor eller utdrag ur gruppdagboken. Råmaterialet har i detta fall bestått av bandinspelningar på engelska, och min strävan har varit att genom att behålla engelskan återge intervjupersonernas egna formuleringar så exakt som möjligt. I fråga om ledarmötesprotokollen, stormötesprotokollen och dagboken har de förts direkt på svenska. Barnens enkätsvar är översatta till svenska, i två fall via engelskan.

Kapitel III Piagets teorier om barns moralutveckling

Inledning

Syftet med detta teorikapitel är tvåfaldigt. Dels vill jag presentera ett analysredskap, som kan bidraga till att öka förståelsen för de diskussioner om verksamhetens utformning, regler och normer, som förekom på experimentbarnbyn. Dels vill jag försöka visa vilka unika bidrag, som erfarenheter av samarbete med jämlikar kan ge till barns utveckling - och därmed också motivera den utformning som experimentbarnbyn fick.

Piaget skrev sin bok om moralutveckling, "The moral judgement of the child", redan 1932. En hel del har skrivits om barns uppfattning om regler och normer sedan dess. Lawrence Kohlberg t ex har preciserat de stadier Piaget beskrivit. För mig framstår dock Piaget fortfarande som den mest infalls- och perspektivrike och som den som tydligast förklarar utvecklingsprocessen. Förståelsen för 11-åringens "val" mellan att utbilda en egen integrerad moral byggd på ömsesidighet och en egocentrisk praktik av externa regler ökar inte därför att stadier preciseras. Piaget är också den som tydligast visat på samarbetets betydelse för utveckling.

Piagets utgångspunkter

Vid sina studier av barns moralutveckling har Piaget fokuserat barnet som medlem i den sociala gruppen, framför allt familjen och lekgruppen men också förskole- och skolgruppen. Det är då naturligt att barns förmåga att uppfatta, diskutera och tillämpa regler blir något centralt:

> "A rule is therefore nothing but the condition for the existence of a social group; ....."
> (Piaget, 1977, s 97)

Kärnan i moralbegreppet blir med detta synsätt den respekt som individen kan uppnå för sociala regler:

> "All morality consists of a system of rules, and the essence of all morality is to be sought for in the respect which the individual acquires for these rules."
> (Piaget, 1977, s 9)

Nu ligger det en grundläggande motsättning i att verklig respekt måste erövras kritiskt och medvetet av individen, samtidigt som individen möter en mängd färdiga, fullt utarbetade regler och normer i sin omgivning. Denna motsättning ser naturligtvis olika ut beroende på barnets ålder, de vuxnas ambition att vara lyhörda för barnets behov och funderingar och beroende på den erfarenhet barnet fått av samverkan med jämnåriga.

Moralutveckling, liksom annan utveckling beskriver Piaget i stadier. Han betonar att även regler och normer har sin grund i tidiga senso-motoriska erfarenheter. Barnet erövrar så småningom förmågan att klä regler och normer i språklig dräkt och i symbolisk form kommunicera dem med andra (ung. Preoperationella perioden). Då barnet kognitivt allt bättre behärskar sådant som klasser, relationer och kvantiteter (ung. Konkret-operationella perioden) kan det använda normer och regler för att tillsammans med andra utforma kollektiva lekar och t ex träffa överenskommelser om hur arbetet i ett klassrum skall utformas. I och med att det formella tänkandet utvecklas slutligen, ökas barnets förmåga att se det generella och specifika i regler, att pröva och ompröva sina ställningstaganden.

Piaget nöjer sig aldrig med att beskriva utvecklingsstadier utan syftar alltid till att öka förståelsen för utvecklingens riktning och ge förklaringar till hur ett stadium övergår i ett annat.

> "The one thing we have to remember is that in the psychology of norms the successive stages are not everything: the direction itself, the vector, as M. Lalande would say, counts for more than anything else". (Piaget, 1977, s 374)

Riktningen - vektorn - i moralutvecklingen kan beskrivas som en rörelse från klar egocentrering till sociocentrism eller från att det späda barnets upplevelser av regelbundenheter är begränsade till den egna kroppen, till att den vuxne kan uppleva regler och normer som ömsesidiga överenskommelser. David Elkind har i sin bok "Barn och unga i Piagets psykologi" beskrivit utvecklingen av barns föreställningar så här:

> "De utvecklas mot allt större objektivitet, ömsesidighet och relativitet; dessa tre egenskaper är kännetecken på det sociocentriska tänkandet."
> (Elkind, 1972, s 48)

Objektivitet skulle här kunna vara barnets ökande förmåga att skilja på faktiska, gemensamma normsystem och egna föreställningar och önskningar. Barnet utvecklas mot ömsesidighet om det i sitt resonerande om normer och regler i ökad utsträckning kan ta in andras ståndpunkt. Relativitet slutligen kan ses som barnets frigörelse från att vara bunden vid att betrakta regler som absoluta och en gång givna, till att uppleva dem som gemensamma överenskommelser med olika generaliserbarhet.

När det gäller barnets psykologiska utveckling kan man tala om två former av växande:

A. Substitution: mindre mogna föreställningar ersätts av nya - ibland helt annorlunda - mer sociocentriska uppfattningar.

B. Integration: mindre mogna föreställningar förs samman och bildar mer komplexa och abstrakta psykiska strukturer.

Utmärkande för båda formerna är att möjligheterna till ny växt är beroende av det stadium av psykisk utveckling som barnet nått. Övning och träning kan i stort sett endast befästa och utveckla en föreställningsvärld som redan erövrats på grundval av psykisk och fysisk mognad.

> "Växande genom integration och växande genom substitution liknar varandra i det avseendet att båda oftast följer ett utvecklingsschema som är typiskt för barnet och som endast delvis kan modifieras genom yttre erfarenheter."
> (Elkind, 1972, s 39)

En viktig skillnad mellan substitution och integration ligger i att föreställningar som erövrats genom substitution är mindre stabila. Det innebär att tidigare uppfattningar inte helt försvinner, utan ligger latenta och såväl vuxna som barn kan falla tillbaka till dessa tidiga föreställningar. Integration däremot är svår att upphäva.

Exempel på sådant som utvecklas genom integration är tankebegrepp som rör den fysiska omvärlden: mått-, perspektiv- och hastighetsföreställningar. Genom substitution utvecklas t ex upplevelser av orsakssammanhang, medvetenhet om omvärlden, förståelse för regler och normer och religiös identitet.

> "I fråga om sociala och psykologiska föreställningar som moral, medvetande, magi och religion finner vi alltså att föreställningarna utvecklas genom substitution och inte genom integration. Att de växer fram genom substitution innebär att de tidigare och primitivare föreställningar som föregick de mognare formerna alltid kan dyka upp igen."
> (Elkind, 1972, s 44)

De latenta, mer primitiva föreställningarna mobiliseras ofta i situationer där individen ställs inför nya uppgifter - när individens vanliga förankring och trygghet på något sätt förändrats. Det är viktigt att läsaren håller detta i minnet - då experimentbarnbyn just innebar en sådan ny situation för såväl barn som vuxna.

Praktik av regler

Barn som kommer till internationella barnbyar är omkring 11 år. De befinner sig i en viktig brytningsperiod, när det gäller moralutveckling. I denna framställning av Piagets teorier om moralutveckling blir givetvis denna brytningstid det centrala, men som framgår av det som tidigare sagts om Piagets utgångspunkter, så kan denna period förstås endast om huvuddragen från den tidigare utvecklingen också medtages. På en andra punkt vill jag följa Piaget - det gäller att skilja på praktik och medvetenhet om regler. Genom att göra detta blir utvecklingsprocessen tydligare framställd.

Piaget urskiljer fyra steg i praktiken av regler

a Motorisk vana - individuella ritualer

De första upplevelserna av regelbundenhet och rytm struktueras med utgångspunkt från kroppsliga reflexer. Barnet andas, suger och griper. Upprepning, struktur, vanor och ritualer blir det ena grundmönstret i barnets utveckling - det andra mönstret handlar om barnets behov av att utforska och svara på omgivningens utmaningar. Barnet bygger upp motoriska scheman genom en aktivitet som dels präglas av att det förändrar sig själv, för att kunna bearbeta nya intryck (ackomodation) och dels förändrar intryck så att de kan bearbetas med redan etablerade scheman (assimilation). Assimilationsaktiviteten, som fyller en funktion av att befästa och förbereda för nya kvalitativa utvecklingssprång är utgångspunkten för utbildandet av individuella ritualer och symboler.

> "This assimilation of every fresh object to already existing motor schemas may be conceived of as the starting point of ritual acts and symbols, at any rate from the moment that assimilation becomes stronger than actual accomodation itself."
> (Piaget, 1977, s 27)

Mot slutet av första levnadsåret blir det allt tydligare att barnet finner stort nöje i vissa scheman och upprepar dem som ett slags spel. Med utgångspunkt från de rituella handlingarna erövrar nu barnet symboler.

> "For the habit of ritually repeating a given gesture gradually leads to the consciousness of 'pretending'... ..Here already we have a symbol, but a 'played' symbol. Finally, when language and imagery come to be added to motor intelligence, the symbol becomes an object of thought."
> (Piaget, 1977, s 28)

I mötet mellan barnets erfarenheter av individuella ritualer och symboler och omgivningens krav på hänsynstagande och respekt för gränser utvecklas regelbundenheter i bemärkelsen samlevnadsregler eller spelregler. Central blir här medvetenheten om förpliktelser, som kan uppkomma antingen ur ömsesidiga överenskommelser eller ur tvång.

b Egocentrisk imitation av regler

Kunskaper om sociala regler och medvetenhet om det förpliktande i dem, medför naturligtvis inte att barnet alltid handlar i konsekvens med reglerna. Det utmärkande för förskolebarnet är förmågan att lära sig andra människors regler genom språk och imitation - men samtidigt att praktisera dem på sitt eget sätt. Barnet ser regler som ritualer, som kan omformas och utvidgas efter egen vilja och tillfälle. Mestadels är barnet omedvetet som sin egocentriska praktik av regler. Ur detta perspektiv är det naturligtvis orimligt att an-

vända skuld- och strafftänkande i uppfostran.

När det gäller lekar och spel med jämnåriga - något som Piaget speciellt studerat i "The moral judgement of the child" - styrs barnet i sitt handlande av flera motstridiga önskemål. Å ena sidan vill han eller hon gärna tillhöra det fina sällskap som tillsammans kan genomföra mer komplicerade lekar och spel, men vill å andra sidan inte gärna binda sig vid gemensamma regler, som t ex skall utvisa vem som lyckats bättre än de andra. Strävan efter sociala erfarenheter och social kompetens finns, men starkare är behovet av att utveckla den enskilda förmågan på olika områden:

> "...:his pleasure still consists in the mere development of skill, in carrying out the strokes he sets himself to play."
> (Piaget, 1977, s 37)

c Samarbete kring allmänna och differentierade regler

Det som markerar övergången till det tredje stadiet är just att intresset för sociala erfarenheter börjar överväga.

> "Such then is the third stage. The child's chief interest is no longer psycho-motor, it is social".
> (Piaget, 1977, s 41)

Barnet önskar en ömsesidig förståelse för de regler som finns i spel, lekar och annan samvaro. Spel upplevs som meningsfulla då samtliga deltagare följer de uppgjorda reglerna. Men återigen är ambitionen starkare än förmågan. Barn i tidig skolålder har i allmänhet svårt att tänka sig in i regler på ett mera detaljerat sätt och kalkylera med olika utfall och det innebär att en total ömsesidig förståelse ännu inte är möjlig. Barnet har fortfarande en rent personlig åsikt om regler. Piaget talar om att barnet som mest kan utveckla en provisorisk moral.

d Samarbete kring detaljerade regelsystem

I och med det sista stadiet kommer intresset för att känna regler i detalj och förmågan till principdiskussioner. Regler som sådana blir spännande att utforska - att upptäcka vad som är allmänt och fixerat och vad som är undantag och specialfall.

Att dessa intressen och förmågor utvecklas först i 10-12 års åldern för de flesta barn förklarar Piaget med hänvisning till den allmänna kognitiva utvecklingen.

> "...the child must be able to reason formally, i.e. he must have a conscious realization of the rules of reasoning which will enable him to apply them to any case whatsoever, including purely hypothetical cases (mere assumptions)."
> (Piaget, 1977, s 42)

Barnet erövrar en förmåga att se att de egna hypoteserna är godtyckliga och bör prövas mot verkligheten.

Piaget har följande tänkvärda reflexioner kring några 12-13 åringars förmåga att erövra det komplicerade regelsystem som kulspelet "marble" innebär:

> "These rules, with their overlapping and their exceptions, are at least as complex as the current rules of spelling. It is somewhat humiliating, in this connection, to see how heavily traditional education sets about the task of making spelling enter into brains that assimilate with such ease the mnemonic contents of the game of marbles. But then, memory is dependent upon activity, and a real activity presupposes interest." (Piaget, 1977, s 45)

Det är här viktigt att ta fasta på att 10-12 åringen hunnit så långt i sin allmänna kognitiva utveckling att förutsättningar finns för långtgående ömsesidighet och enhetlighet i regelsystem. Om detta skall bli en verklighet, när det gäller samlevnadsregler t ex i ett klassrum eller på en barnby, det beror då på hur mycket utrymme det finns för barnens egen aktivitet baserad på intresse och engagemang.

Medvetenhet om regler - olika typer av regler och respekt för dem

Medvetenhet om och praktik av regler skiljer sig ofta markant åt under barnets moralutveckling. I vissa fall är det så att praktiken mer speglar barnets egna behov och önskningar än vad medvetenheten gör - i andra fall är praktiken betydligt mer social än det barnet uttrycker om regler.

Efter beskrivningen av de tre medvetenhetsstadierna följer ett försök att visa på förhållandet mellan praktik och medvetenhet.

A Upplevelser av regelbundenheter - motoriska regler

Grunden för medvetenheten om regler ligger i de motoriska scheman som barnet bygger upp under framför allt de första två levnadsåren. I avsnittet om "motorisk vana - individuella ritualer" betonades kroppsliga reflexer som en utgångspunkt. Nu kan det vara mycket i det späda barnets värld som bidrar till upplevelsen av struktur och lagbundenhet: att dag och natt växlar - procedurer när barnet får mat eller återkommande rumsliga upplevelser, när t ex mamma eller pappa vankar omkring med det på axeln. Omgivningen påverkar så småningom barnet i riktning mot att uppleva moraliska skyldigheter ("moral obligations") när det gäller sådant som sänggående, bordsskick och renlighet. Piaget ser en speciell utvecklingspotential i att barnet tvingas till aktivt sökande efter förhållningssätt i de situationer då de egna önskningarna kommer i konflikt med omgivningens krav.

> "But not every habit will give rise to the knowledge of a rule. The habit must first be frustrated, and the ensuing conflict must lead to an active search for the habitual. Above all, the particular succession must be perceived as regular, i.e. there must be judgement or consciousness of regularity (Regelbewusstsein)".
> (Piaget, 1977, s 82)

Barnets sökande underlättas om omgivningens påverkan är någorlunda konsekvent.

Vare sig motoriska scheman uppkommit som en utveckling av kroppsliga reflexer eller som svar på mötet med omgivningen - så ligger just i ritualiseringen (assimilationen) grunden till de motoriska reglerna:

> "The motor rule is therefore the result of a feeling of repetion which arises out of the ritualization of schemas of motor adaptation."
> (Piaget, 1977, s 82)

Upplevelsen av regelbundenhet och regler kommer under de två-tre första levnadsåren vara centrerad till den egna kroppen och den egna personen. I förhållande till omgivningen ger detta ett stort mått av självständighet och frihet att experimentera.

Det som för barnet ur denna form av egocentricitet - nämligen den från två-årsåldern ökande förmågan att differentiera mellan vad som kommer av respekt och vad som är rena motoriska regler - kommer att binda barnet i en ny form av egocentrering på nästa stadium.

B Regler upplevs som något utifrån kommande - tvingande - oföränderligt
Unilateral respekt

Den förändring som inträder i och med det andra stadiet innebär att från att ha upplevt regler som individuella ritualer, så övergår barnet till att betrakta dem som något helt och hållet utifrån kommande. Barnet har förstått allt mer av sitt beroende av de vuxna - och upplevelsen av regler kommer att färgas av detta. Piaget påpekar att även föräldrar med långtgående ambitioner att skapa ett jämlikt förhållande till sin 3-4 åring, får finna sig i att för barnet framstå som stora auktoriteter.

> "The child of 3 or 4 is saturated with adult rules. His universe is dominated by the idea that things are as they ought to be, that everyone´s actions conform to laws that are both physical and moral, in a word, that there is a Universal Order."
> (Piaget, 1977, s 84-85)

I en omvärld som fortfarande på många punkter ter sig svårbegriplig och diskontinuerlig, kan tanken på att det finns vissa lagbundenheter - en högre ordning - som andra i alla fall förstår sig på, skänka en viss trygghet.

Piaget använder termen unilateral för att beteckna den ensidiga vuxen-barn-relation som utbildas, när det gäller normer och regler vid 2-4 års åldern och som varar tills barnet är 9-10 år. Regler uppfattas som något externt och en gång för alla givet, ty de härstammar från de vuxna eller från traditionen. Föreställningen om en högre ordning får sin motsvarighet i tanken på den verkliga regeln ("the real rule") - som måste följas.

Barnet möter naturligtvis normer och regler som finns i lek och kamratgrupper och som kanske överbringas av äldre kamrater. Piaget betonar här att dessa intryck då förändras så att det stämmer med vad barnet, med fokus inställt på vuxenvärlden, redan etablerat av mönster.

> "It is therefore no mere chance that nearly all little children assimilate the rules learned in these surroundings to the moral rules imposed by adults and by the parents themselves."
> (Piaget, 1977, s 89)

Att barn länge har de vuxna i fokus när det gäller normer och regler, sammanhänger med att det krävs en hel del erfarenhet av att vara med om att utforma och bevaka regler, innan självskapade regler börjar kännas trygga nog att luta sig mot.

Föreställningen om "the real rule" gör att barnet anser att det är felaktigt att modifiera regler i lekar och spel, även om en majoritet skulle vara för detta.

Om vi nu ser till 4-5-åringens praktik av regler - så är den som tidigare beskrivits i hög grad egocentrisk. Barnet tar endast vagt hänsyn till de regler som finns, spelar och leker ofta på sitt eget sätt, även om det är tillsammans med andra. Fortfarande finner det mycket nöje bara i sina egna rörelser.

Skillnaden mellan medvetenhet och praktik kan förklaras av att barnet trots sin egocentriska praktik upplever sig följa reglerna. Det uppfattar spel och lekar som mer tillfälliga än vad vi vuxna gör. I praktiken kan det förändra regler i ett spel - men ser det då inte som en förändring utan som ett nytt spel. Omvänt kan det uppleva en verklig förändring som en återupptäckt av något gammalt förhållningssätt.

> "..., the child cannot differentiate as we do between the activity which consists in inventing something new and that which consists in remembering the past."
> (Piaget, 1977, s 52)
>
> "...he imagines, as soon as he is in possession of a new rule, that he has merely rediscovered a rule that was already in existence."
> (Piaget, 1977, s 53)

Mot slutet av den andra medvetenhetsperioden börjar barnet upptäcka att de vuxna trots allt inte behärskar alla regler, inte förstår allt och då och då helt misstar sig. Det är grunden till en, i bästa fall övergående, egocentrering som Elkind kallat "kognitiv självgodhet". Återigen är det här fråga om en stor kvalitativ omsvängning - från att betrakta den vuxne som allvetande till att tillskriva sig själv det mesta av förståndet och omdömet. Tillfällen då det visat sig att barnet haft rätt i någon fråga tas som intäkt för att det vet bäst i de flesta fall. Misstankar börjar spira hos barnet, att de vuxna egentligen inte är speciellt klyftiga. Samtidigt ser barnet fortfarande den vuxne som fostrare, en som kan råda över ens liv och väl.

> "Barnet har visserligen respekt för vuxnas auktoritet (och makt att straffa) men ingen större respekt för de vuxnas intelligens."
> (Elkind, 1972, s 58)

Det här kan leda till ett annorlunda - men fortfarande i grunden osjälvständigt förhållande till regler.

> "Reglerna blir då en utmaning för barnet, som är säkert på sin egen överlägsna intelligens, att visa sig duktigt och bryta reglerna utan att åka fast. Att bryta mot reglerna är inte i första hand en moralisk fråga för barnet utan mer en fråga om att överlista de vuxna."
> (Elkind, 1972, s 58-59)

Med detta förhållande till regler placerar barnet ändå den vuxne i centrum.

C Regler ses som ömsesidiga överenskommelser

Frigörelsen, från att behöva knyta detta med normer och regler till av vuxna givna strukturer, kommer enligt Piaget först i 10-12 års åldern. Först då kan barnet uppleva den självskapade regeln så trygg att det går att förlita sig på den. Barnet är nu i bästa fall mindre dominerat av föräldrar, äldre syskon och kamrater. Det har erfarenheter av lek och kamratkontakter inom större områden. Det möter nya synsätt, moralregler och spelregler som frigör det från den tidiga konformiteten.

Erfarenheter av verkligt samarbete med andra i lekgruppen, i skolan och i familjen kan nu leda till verklig självständighet ("autonomy") när det gäller moralfrågor. Autonomin bör här snarast ses som ett equilibrium mot vilket hela moralutvecklingen strävar, än något speciellt stadium eller någon realitet som människor i en viss ålder befinner sig i.

Samarbete kan ge barn tillfällen till att kontrastera egna synsätt mot andras. Ge dem möjlighet att tydligare uppleva vad som är "jag" och vad som är "omgivning". Erfarenheter av samarbete kan öka förmågan att differentiera mellan vad som är egna upptäckter eller sammanställningar och vad som endast

är en upprepning av andras tankar och agerande.

Barnet får en ökad förmåga att se vad som verkligen är en förändring och i det ögonblick då barnet får klart för sig att regler är något som kan ändras, då utvecklas barnets moraluppfattning på en rad punkter:

> "The moment a child decides that rules can be changed, he ceases to believe in their endless past and in their adult origin. In other words, he regards rules as having constantly changed and as having been invented and modified by children themselves."
> (Piaget, 1977, s 69)

Ovanstående citat gäller regler i kollektiva spel och där fann Piaget att 10-11 åringar inte[1] längre uppfattade regler som utifrånkommande, en gång för alla givna. De hade en realistisk bild av hur regler uppkom och bejakade förändringar, så länge alla andra också var med på dessa.

Uppfattningen om regler ändras i det tredje medvetenhetsstadiet i riktning mot att de ses som resultatet av fria val och är värda respekt endast i den mån de verkligen är produkten av ömsesidiga överenskommelser. Vad som faktiskt är rätt eller fel går nu utöver vanan-traditionen och blir i bästa fall den naturliga produkten av ett socialt liv bland jämlikar. Bästa regeln blir den som enar kamratgruppen, skolgruppen eller familjegruppen.

När det gäller att tillämpa mer komplicerade samlevnadsregler krävs också förmågan att resonera formellt logiskt för att kunna se det generella - kunna göra undantag och kodifiera förhållningssätt.

> "...., one is struck by the synchronism between the appearance of this new type of consciousness of rules and a genuine observation of the rules.This third stage of rule consciousness appears towards the age of 10-11. And it is at this same age that the simple cooperation charcteristic of the third stage, in the practice of rules begins to be complicated by a desire for codification and complete application of the law."
> (Piaget, 1977, s 65-66)

En upptäckt som Piaget gjorde vid sina studier av barns kollektiva lekar var att barn på det tredje medvetenhetsstadiet hade en känsla för spelets "anda". De omfattade vissa ideal som inte direkt kunde formuleras i regler. Det rörde sig om en "anda" som var överlägsen ren tradition eller vana och som uppkommit som en funktion av samarbetet. Nya regelförslag kunde då granskas i relation till hur de överensstämde med spelets "anda". Regler som erövras genom att barnet är delaktigt i ömsesidiga överenskommelser blir, på

.....

1) Piaget observerade här att flickor något tidigare (c:a 8 år) än pojkar **kunde se regler som utslag för en kollektiv vilja.** Fortfarande fanns dock upplevelsen av att reglerna hela tiden ändrades i linje med den givna traditionen.

ett annat sätt än regler som ensidigt emanerar från de vuxna, en del av personligheten. Barnet får därmed unika möjligheter att tillämpa och efterleva regler.

> "Rules due to mutual agreement and cooperation, on the contrary, take root inside the child's mind and result in an effective observance in the measure in which they are incorporated in an autonomous will." (Piaget, 1977, s 350)

Barnet står i 10-11 års åldern inför möjligheten att erövra en "egen" moral. Genom att samarbeta med andra, diskutera, pröva och ompröva regler - göra dem till en del av sig själva. Barnet har möjlighet att utvecklas från det som Piaget benämner heteronom respekt till en autonom hållning i moralfrågor. Under rubriken "utvecklingsbetingelser" kommer jag med Piagets hjälp att diskutera några av de faktorer som påverkar i vilken utsträckning barnet tar detta utvecklingssteg.

> "Den kritiska utvecklingsgränsen går mellan konventionell och principiell förståelse, mellan att leva på andras moral och att leva på egen." (Liljeström, 1975, s 57)

När det gäller medvetenhet om regler vill jag avslutningsvis peka på de likheter som finns mellan det motoriska stadiet och detta tredje stadium. Det experimentella,sökande förhållningssättet är utmärkande i båda fallen. Regler är inte något externt, utan på lite olika sätt en del av barnet självt.

> "The play of 11-year-old children is in some ways closer to the motor accommodation of the 1-year-old child in all its richness and truly experimental qualities than to the play of 7-years-olds." (Piaget, 1977, s 95)

Relationen mellan medvetenhet och praktik av regler

Man kan analysera skillnader mellan vad barn säger om regler och hur de faktiskt tillämpar dessa på en rad olika sätt. I fokus kan ställas det innehållsmässiga och man kan då observera att barn kan ha kännedom om komplicerade samlevnadsregler utan att i någon större utsträckning följa dem. Man kan göra analyser av vilka emotionella och sociala knutar/problem som förhindrar barn att praktisera sådana regler som de är medvetna om. Detta är nu inte Piagets perspektiv.

När Piaget talar om medvetenhet om regler tänker han, med sitt kunskapsteoretiska intresse, främst på var regler är förankrade: motoriskt - hos vuxna - i ömsesidiga överenskommelser, hur barnet ser på regeln som sådan: extern - intern - en gång för alla given - föränderlig och den typ av respekt som barnet utbildar: unilateral - ömsesidig. Med denna utgångspunkt konstaterar Piaget att medvetenhet alltid följer efter praktik. När barn tillfrågas om teoretiska regelproblem kan det då tänkas att de ger uttryck för mer primi-

tiva föreställningar än vad som svarar mot dess egen praktik.

> "Now, since thought in the child always lags behind action, it is quite natural that the solution of theoretical problems such as we made use of should be formed by means of the older and more habitual schemas rather than the more subtle and less robust schemas that are in process of formation."
> (Piaget, 1932, s 130-131)

Här nedan tänker jag nu begränsa mig till att ta upp en, för analysen av barnbyn, viktig skillnad mellan praktik av och medvetenhet om regler. Det gäller barn i praktikstadium 3 som har förmåga att samverka kring regler, men fortfarande har svårt att uppfatta dem som ömsesidiga överenskommelser (medvetenhetsstadium 3).

Se tabell 1 här nedan. (Denna tabell är ett försök att sammanställa de begrepp Piaget använder för att beskriva barns moralutveckling. Relationer mellan stadier finns antydda, likaså en försiktig åldersindelning. Någon speciell uttydning av tabellen ges ej - då det rör sig om en sammanställning av vad som hittills tagits upp i detta kapitel samt det som senare tas upp under rubrikerna "moralrealism" och "uppfattning om rättvisa.")

Tabell 1 Grundbegreppen i Piagets teorier om moralutveckling

Huvudperioden i kognitiv utveckling	Medvetenhet om regler	Typer av regler och respekt	Praktik av regler	Uppfattning om ansvar	Rättviseuppfattning
Den sensomotoriska perioden ca 0-2 år	Upplevelser av regelbundenheter och ritualer	Motoriska regler	Motirisk vana individuella ritualer		
Den preoperationella perioden ca 2-7 år	Regler upplevs som något utifrån kommande -tvingande- oföränderligt	Tvingande regler Unilateral respekt	Egocentrisk imitation av regler	Objektivt ansvar. De materiella konsekvenserna fokuseras	Retributiv rättvisa. Vedergällningstankar dominerar
Den konkretoperationella perioden ca 7-11/12 år	Regler ses som ömsesidiga överenskommelser	Rationella regler Ömsesidig respekt	Samarbete kring allmänna och odifferentierade regler Samarbete kring detaljerade regelsystem	Subjektivt ansvar. Intentioner tas med i bedömningen	Distributiv rättvisa baserad på ömsesidighet och konsekvens
De formella tankeoperationernas period ca 11/12 år					

Barn i praktikstadium 3 kan samarbeta i lekar och i skola kring kollektiva regler. De kan i praktiken vara med om att utveckla dessa men i principdiskussionen om regler ge uttryck för att regler är något en gång för alla givet. Regler och normer är något som knyts till tradition, "universal order" och vuxenauktoritet.

> "In other words, the cooperation that sets in from the age of 7-8 is not sufficient at first to repress the mystical attitude to authority, and the part of the present stage (in the consciousness of rules) really coincides with the first half of the cooperative stage (in the practice of the game.)."
> (Piaget, 1977, s 58)

Det fordras en hel del erfarenhet av samarbete med framför allt jämnåriga och många möten med nya norm- och regelsystem för att barnet skall börja se på regler som något som kan förändras.

> "Thought always lags behind action and cooperation has to be practised for a very long time before it's consequences can be brought fully to light by reflective thought. ...intellectual egocentrism is so much more stubborn than egocentrism in action."
> (Piaget, 1977, s 60)

Barnets upplevelse av vuxnas auktoritet är något som måste förändras för att barnet skall kunna se regler som ömsesidiga produkter. Här kompliceras då bilden av den kognitiva självgodheten som i och för sig innebär en frigörelse, men samtidigt är en ny auktoritetsbindning.

Mot slutet av det tredje praktikstadiet kommer också önskan om mera kompletta regelsystem, barnen tvingas själva nyskapa och förfina och detta bidrar till utvecklingen mot att regler ses som ömsesidiga överenskommelser.

Utvecklingsbetingelser

Under denna rubrik vill jag försöka diskutera några av de faktorer som påverkar individens möjligheter att utveckla en moral som präglas av att kollektiva regler är integrerad del av personligheten. Alternativet är en fixering vid en instabil praktik av regler som upplevs utifrån kommande och tvingande till sin karaktär.

Från att under de två första levnadsåren ha upplevt den egna kroppen som centrum för regelbundenheter och regler, så ställer barnet om fokus mot omgivningen och vuxenvärlden. När det gäller normer och regler kommer traditionen och de vuxna att vara vägledande mycket länge. En brytningstid kommer först vid 10-11 års åldern. Det här kan låta som en överbetoning av det ojämlika i vuxen-barn-relationer. Kurt Danziger kritiserar i sin bok "Socialisation: Barnets väg in i vuxenvärlden" Piaget på denna punkt:

> "Piaget hade en alltför förenklad uppfattning om dessa tillfällen (barnets tillfällen till rolltagande, förf.anm), då han förutsatte att barnets roll i förhållande till föräldrarna präglades av ensidig respekt och dess roll i förhållande till de jämnåriga kamraterna byggde på jämlikhet."
> (Danziger, 1975, s 87)

Jag tror att denna kritik bygger på en missuppfattning. Piaget diskuterade inte barnets roll i relation till föräldrar och kamrater - han studerade hur barn handskas med regler, var de förankrar dem, hur de ser på regeln som sådan och vilken typ av respekt som följer med den. Han fann därvid att vuxenvärlden länge var central för barnet. Det är nu inte samma sak som att barnets roll till föräldrarna präglas av ensidig respekt - ännu mindre att det skulle vara önskvärt att upprätthålla ensidiga vuxen-barn relationer. Tvärtom betonar Piaget betydelsen av erfarenheter av ömsesidiga relationer vuxna-barn.

> "In so far as he practises reciprocity, with the child and preaches by example rather than by precept, he exercises here, as always, an enormous influence."
> (Piaget, 1977, s 307)

Tidiga erfarenheter av att bli tagen på allvar - att bli lyssnad på - att få ha sin röst har stor betydelse för vilka samspelsmönster barnet tar med sig upp till den för moralutveckling kritiska 10-11 års åldern.

När det gäller identifikation med föräldrarna och vad de gör, så har Lawrence Kohlberg sammanfattat dess betydelse så här:

> "We have claimed that specific indentifications with specific parent figures may: (a) speed up (or slow down) development in natural moral or psychosexual sequences, and (b) may give particular stages of development specific content and affective significance. The child's stage of development in turn colors or gives specific significance to the child's relationeships to his parents. We have claimed, however, that specific parent figures are neither necessary nor sufficient conditions for normal moral or psychosexual development."
> (Kohlberg, 1969, s 469)

Ett genomgående drag är att vuxen- och föräldrapåverkan kan ha stor betydelse men aldrig ensamma kan föra barnet vidare i moralutvecklingen. Det är inte vuxenpåverkan som kan frigöra barnet från vuxenauktoritet, utan erfarenhet av samarbete med jämlikar.

Samarbete leder till en avmystifiering av regler och förändrad auktoritetsupplevelse.

> "Hence a third analogy between moral and intellectual evolution: cooperation alone leads to autonomy."
> (Piaget, 1977, s 391)

Piaget beskriver samarbetets roll i moralutvecklingen som katalysatorns -

riktningsgivarens.

> "The unique contribution of cooperation to the development of the moral consciousness is precisely that it implies the distinction between what is and what ought to be, between effective obedience and an ideal independent of any real command. ...But cooperation and mutual respect, in so far as they involve indwelling developing norms that are never exhausted by 'constituted' rules, play an irreplaceable part as catalytic agents and give a definite direction to moral evolution."
> (Piaget, 1977, s 374)

Man kan se på samarbete som ett equilibrium mot vilket individer strävar eller som ett speciellt tillstånd. I det förstnämnda fallet kommer man att betona, att individen från början är inställd på socialt samspel och på att utveckla sin sociala kompetens. I det andra fallet kommer man att betona några speciella faktorer som leder fram till samarbete: vanligen barnets ökande förmåga att differentiera mellan sitt eget perspektiv och andras.

> "Cooperation is thought of by Piaget and others as a natural and relatively irreversible development trend resulting from the child's differentiation of his own "egocentric" perspective from that of others."
> (Kohlberg, 1969, s 405)

Denna differentiering vilar i sin tur på en frigörelse från andras tankar och vilja:

> "So long as the child does not dissociate his ego from the suggestions coming from the physical and from the social world, he cannot cooperate, for in order to cooperate one must be conscious of one's ego and situate it in relation to thought in general."
> (Piaget, 1977, s 88)

Men om man nu tar fasta på att barnets ökande medvetenhet om sig själv i förhållande till andra leder fram till samarbete - bör man också observera att det är just samverkan med andra som lett fram till denna medvetenhet.

> "It is only by knowing our indiviual nature with its limitations as well as its resources that we grow capable of coming out of ourselves and collaborating with other individual natures. Consciousness of self is therefore both a product and a condition of cooperation."
> (Piaget, 1977, s 381)

Det gäller här att inte alltför ensidigt betrakta samarbete som en följd av medvetenhet om sig själv i relation till andra utan att se en växelverkan, grundad på barnets strävan efter social kompetens. Samtidigt är det viktigt att bibehålla tanken på att moralutveckling sker genom kvalitativa språng - exempelvis markerar verkligt samarbete kring ömsesidigt utformade regelsystem ett helt nytt förhållningssätt. När en gång regler upplevts som föränderliga och när barnet en gång varit med om verkligt samarbete då har det erövrat ett nytt perspektiv på sitt liv.

> "It matters little wether this method (cooperation - förf.anm.) is app-

> lied immediately to all the rules imposed by the environment or only to one aspect of behaviour: once it has come into existence it has the right to be applied to everything."
> (Piaget, 1977, s 92)

Piaget går i sin bok "The moral judgement of the child" in på en rad delaspekter av barns moralutveckling. I denna genomgång av Piagets teorier tänker jag uppehålla mig vid två aspekter: moralrealism och barns uppfattning om rättvisa. Dessa aspekter förtydligar det som tidigare tagits upp om medvetenhet om och praktik av regler och om utvecklingsbetingelser. Dessutom är de av speciellt intresse för analysen av diskussionerna på barnbyn.

Moral realism

Barn i förskoleåldern och i tidig skolålder är på många områden realister i den mening att de ser till det externa - det handgripliga. De är mer intresserade av resultatet av sitt agerande än motiveringarna för det. Å andra sidan finns då den "barnsliga animismen" som innebär att barnet upplever att inget existerar utan motiv-intentioner. "Dörren slog mig - den ville det".

Både realism och animism sammanhänger med barnet svårighet att skilja fysiskt från psykiskt - att urskilja sig själv i relation till omgivningen.

Moralrealism som kulminerar runt 7 år kännetecknas av tre saker. För det första ser barnet med denna utgångspunkt lydnad och plikt som något alltigenom heteronomt. Sådana handlingar som innebär lydnad till tradition, regel eller den vuxne är bra - sådana som inte gör det är dåliga. För det andra, när barnet bedömer handlingar i förhållande till regler - så är det regelns bokstav och inte anda som det tar hänsyn till. Barnet ser, för det tredje, främst till den faktiska konformiteten, till regeln och bortser från intentioner.

Piaget diskuterar två typer av ansvar för handlingar som barn ger uttryck för. Upp till ungefär 10 år förekommer det två former: objektivt ansvar ("objective responsibility") och subjektivt ansvar ("subjective responsibility") parallellt.

När barnet tänker sig ett objektivt ansvar, tar det fasta på framför allt det materiella resultat en handling åstadkommit och räknar inte med motivet för handlingen. Subjektivt ansvar, som helt dominerar synsättet efter 10 års åldern, präglas av att barnet vid bedömning av en handling tar med avsikten-intentionen.

När det gäller parallelliteten före 10 år kan barnet ta med intentioner i beräkningen, speciellt om det gäller att för sig själv eller för andra göra en egen handlig begriplig. "Det var inte meningen." Men vid bedömning av

andras handlingar verkar det som om avsikter inte räknas, i alla fall inte in i en moralisk bedömning.

> "...; it is because intention does not seem to them to count from the point of view of morality itself".
> (Piaget, 1977, s 149)

I tabell 1 har utvecklingen mot alltmer av subjektivt ansvar visats. Fram till c:a 7 år dominerar objektivt ansvar för att sedan avta under de år som följer.

Piaget ser moralrealism som resultatet av mötet mellan barnets egocentriska praktik och alla normer och regler som trycks på det från vuxenvärlden.

> "In the first place, moral realism is the result of the meeting of egocentrism and constraint."
> (Piaget, 1977, s 156)

Barn uppfattar en mängd regler och normer från vuxenvärlden - samtidigt har de svårt att upptäcka vilka generella förhållningssätt som följer av en regel. De är på grund av nyfikenhet och forskarlust heller inte speciellt benägna att binda sig vid sådana förhållningssätt. För att på något sätt ändå få en relation till normer och regler, så utvecklar barnet en moralrealism. Reglerna är inte deras egna utan kommer utifrån och skall följas bokstavligt. Det finns naturligtvis också en mängd ofrånkomliga händelser som bidrar till moralrealism. Barnet slår sönder saker och ser det påtagliga resultatet av denna handling, medan när det gäller andra handlingar det kanske är omöjligt för barnet att upptäcka vad det var som fick de vuxna att reagera. Nu kan man naturligtvis som vuxen uppamma denna moralrealism genom att reagera på och skuldbelägga särskilt det som får materiella konsekvenser. T ex att slå sönder saker eller att leka med mat. Man kan också välja att se detta som inslag i barnets forskarmöda och på vanligt sätt bekräfta barnets aktivitet. Piaget pekar på att det finns en hel del man som förälder kan bidra med till frigörelsen från moralrealismen.

> "... to draw attention to one´s own needs, one´s own difficulties, even one´s own blunders, and to point out their consequences, thus creating an atmosphere of mutual help and understanding."
> (Piaget, 1977, s 132)

Det avgörande för barnets utveckling från moralrealism är ändå erfarenheter av samarbete med jämlikar.

> "..., it is always cooperation that gives intention precedence over literalism, just as it was unilateral respect that inevitably provoked moral realism."
> (Piaget, 1977,s 132-133)

Uppfattning om rättvisa

Precis om det förhöll sig med uppfattningen om ansvar, så förekommer hos barn framförallt upp till 10-12 år två parallella rättviseuppfattningar. Dels finns den retributiva rättvisan ("retributive justice") där vedergällningstanken dominerar och dels den distributiva ("distributive justice") som präglas av att missdåd ses som något som undergräver basen för ömsesidighet. Båda uppfattningarna existerar hos varje barn. Den retributiva dominerar framför allt så länge (se tabell 1) som regler upplevs som orörbara och externa. När barn kan samarbeta kring komplicerade regelsystem så finns de bästa förutsättningarna för den distributiva rättvisan.

> "In conclusion, we find that the notions of justice and solidarity develop correlatively and as a function of the mental age of the child."
> (Piaget, 1977, s 301)

Det retributiva rättvisetänkandet kan ses som barnets försök i framför allt förskoleåldern att bringa någon ordning i en kaotisk bild av egna handlingar och vuxenreaktioner på dessa. Hur kaotisk bilden blir är naturligtvis avhängigt av hur många regler och normer som de vuxna påtvingar barnet och konsekvens och begriplighet i de vuxnas reaktioner. Det retributiva tänkandet innebär då att handlingar bedöms som missdåd i relation till graden av skuld och straff som följer på dem. Piaget talar här om en materialism som liknar den vid moralrealism.

> "...;deeds and punishments are for them simply so much material to be brought into some sort of balance,and this kind of moral mechanics, this materialism of retributive justice so closely akin to the moral realism we studied before, makes them insensible to the human side of the problem."
> (Piaget, 1977, s 257)

Denna materialism bidrar till barnets svårigheter att se det försonande i att avsikten med en handling var god. Det utbildas ett strafftänkande, där graden av missdåd mekaniskt bör avgöra graden av skuld och straff. Det har ingen betydelse om påföljden står i någon relation till eller blir en konsekvens av handlingen.

Men även parallellt med ett utpräglat retributivt synsätt finns enligt Piaget en känsla för att behandla alla lika oavsett handling så länge detta nu inte kolliderar med påbud och auktoritet från de vuxna:

> "Finally,in the domain of justice between children, the need for equality is already felt, but is yielded to only where it cannot possibly come into conflict with authority."
> (Piaget, 1977, s 304)

Den distributiva rättvisan karaktäriseras av att alla i grunden bör behandlas lika. Om någon gjort ett misstag kan man nöja sig med att prata om det. Har man brutit mot någon ömsesidig regel eller överenskommelse kan man nöja sig med att göra individen medveten om det osolidariska i detta. Eller om det rör sig om något som går att rätta till - låta individen ta konsekvensen av sitt handlande. Den distributiva rättvisan går hand i hand med samarbete, jämlikhet och internalisering av regler. Barnet strävar här efter att förstå handlingen och se till avsikten:

> "... simply trying to understand the situation, though naturally under the influence of what he has experienced or observed in his own life." (Piaget, 1977, s 258)

Utifrån distributiv syn är det viktigt att söka etablera en för individen begriplig relation mellan missdåd och påföljd.

> "..., punishment by reciprocity is, to use the terminology of linguistics again necessarily 'motivated'; misdeed and punishment, that is to say, are related both in content and nature, ..." (Piaget, 1977, s 198-199)

Det finns en hållning till regler och rättvisa som i många avseenden liknar den distributiva, men där diskussion och förståelse inte ligger i botten. Piaget kallar den "progressive equalitarianism". Den förekommer framför allt i 8-11 års åldern. Barnet kan samarbeta kring enklare kollektiva regler, har upptäckt många ofullkomligheter hos de vuxna och har kanske utifrån en "kognitiv självgodhet" en rebellisk hållning. I opposition mot regeln eller de vuxna blir det avgörande att alla behandlas lika, antingen det gäller att ingen skall få någon påföljd eller att alla skall få det.

> "This period may be defined by the progressive development of autonomy and the priority of equality over authority. In the domain of retributive justice, the idea of expiatory punishment is no longer accepted with the same docility as before,and the only punishments accepted as really legitimate are those based upon reciprocity." (Piaget, 1977, s 305)

Om opposition mot vuxenauktoritet blir det centrala, då är det lätt att förståelsen för handlingar och deras konsekvenser får träda tillbaka.

Ett verkligt distributivt synsätt präglas just av förståelsen, möjligheter att ta hänsyn till omständigheter och ålder, förmågan att se en handling med kontext, och också övertygelsen att man ibland måste ta konsekvenser av sina handlingar. Det retributiva och det distributiva synsättet förekommer parallellt. Var tonvikten kommer att ligga är till en del avhängigt av hur de vuxna handskas med normer och regler och med sin auktoritet. Piaget pekar på att i hem som betonar lydnad till en mängd regler så blir rättvisa snart identifierad med av de vuxna formulerade regler. Det är lätt hänt att

lärare och föräldrar favoriserar den lydige i stället för att uppmuntra till reflektion och förståelse, och får barn att låsa sig i ett beroende av de vuxnes reaktioner. Barn kan också låsas i ett beroende av straff, där det viktigaste blir att upprätthålla den mekaniska balansen missdåd-straff.

> "In homes where punishment is meted out in large quantities and where rules are rigid and weigh heavily on the children, these, if they are not secretly rebellious, will continue for a long time to believe in the superiority of punishment over equality of treatment."
> (Piaget, 1977, s 257)

Här finns det också anledning att kort beröra den speciella form av rättvisetänkande som "immanent justice" innebär. Barnet antar här att det finns ett inbyggt straff som emanerar från tingen i sig själva - eller från "universal order" själv: "Man blir straffad på ett eller annat sätt. Det går illa för en." Piaget pekar på att föräldrar lätt kan underblåsa detta:

> "Many parents take advantage of the least coincidence that may occur between the minor accidence of which the child is a victim and his acts of disobedience, ..."
> (Piaget, 1977, s 246)

Föräldrar kan underlätta ett distributivt tänkande genom att inte omge sitt barn med alltför många färdiga regler, utan att sträva efter en gemensam diskussion om hur man skall ha det. Vuxna kan göra mycket genom att undvika att skuldbelägga och försöka resonera i termer av konsekvens i stället för mekaniska straff.

Det avgörande för framväxten av ett distributivt tänkande är dock erfarenheter av samarbete och upplevelse av jämlikhet.

> "This can develop only through the progress made by cooperation and mutual respect - cooperation between children to begin with, and then between child and adult as the child approaches adolescence and comes, secretly at least, to consider himself as the adult's equal."
> (Piaget, 1977, s 308)

Upplevelsen av jämlikhet utbildas främst genom barns erfarenheter av och reaktioner på varandra. Ur denna upplevelse kan förståelsen för att handlingar är felaktiga om de undergräver basen för ömsesidighet och jämlikhet uppstå Auktoritet kan aldrig vara källan till verklig distributiv rättvisa, ty utveckling till denna kräver autonomi.

Avslutande anmärkningar

> "It is therefore the essence of democracy to replace the unilateral respect of authority by the mutual respect of autonomous wills."
> (Piaget, 1977, s 350)

Autonomi kan bara erövras inifrån, på bas av rika sociala erfarenheter av jämlikar och samarbete med dem. När det gäller ett autonomt sociocentriskt förhållningssätt i moralfrågor pekar Piaget, med ord som är ovanligt starka, på det orimliga i att försöka åstadkomma detta genom att påtvinga barn färdiga norm- och disciplinsystem.

> "It is...., absurd and even immoral to wish to impose upon the child a fully worked-out system of discipline when the social life of children amongst themselves is sufficiently developed to give rise to a discipline infinitely nearer to that inner submission which is the mark of adult morality. It is idle, again, to try and transform the child's mind from outside, when his own taste for active research and his desire for cooperation suffice to ensure a normal intellectual development."
> (Piaget, 1977, s 392)

Piagets studier av barns moralutveckling motsäger såväl auktoritär hållning som individualistiska pedagogiska metoder. Autonomi och en inre känsla för rättvisa uppkommer exempelvis i en skolklass endast om arbetet baseras på barnens egen aktivitet och initiativ och präglas av samarbete mellan eleverna, dvs i en skola där det finns utrymme för såväl individuellt experimenterande som ett gemensamt kunskapssökande. Piaget pekade 1932 på "aktivitets"- och "self-government"-skolor. 1977 riktade Piaget blicken mot Freinetskolorna.

Ömsesidighet kring normer och regler kan inte upprättas på ett mekaniskt sätt. Enbart ett omröstningssystem har mycket lite att göra med ett verkligt sociocentriskt förhållningssätt i moralfrågor. Ett sådant förhållningssätt präglas av att överenskommelser träffas på grund av förståelse och gemensamma överväganden och inte på att någon part röstas ned.

Piaget har främst undersökt barns lek och spontana liv tillsammans med andra barn och visat på samarbetets unika bidrag till barns moralutveckling. Han säger ganska lite om hur samarbete som metod kan användas i förskola och skola.

> "For, after all, it is one thing to prove that cooperation in the play and spontaneous social life of children brings about certain moral effects, and another to establish the fact that this cooperation can be universally applied as a method of education."
> (Piaget, 1932, s 394)

Denna avhandling kan ses som ett bidrag till kunskapen om hur samarbete kan användas som pedagogisk metod. Avhandlingen beskriver en speciell form av samarbete, nämligen den som gäller normer, samlevnadsregler, rättvisefrågor och frågor om olika beslutsformer.

Piagets teorier om moralutveckling - en möjlighet att öka förståelsen för stormötesdiskussionerna på experimentbarnbyn

Den här undersökningen syftar till (syfte 1) att ge en ökad förståelse för barns förmåga att delta i diskussioner och beslut om samlevnadsfrågor. Med utgångspunkt från Piagets teorier om barns moralutveckling kommer analyser att göras av barngruppens medvetenhet om och praktik av normer och regler.

Jag uppfattar Piagets teorier som en möjlighet att öka förståelsen för varför vissa stormötesdiskussioner visade sig svåra att föra, medan andra fungerade väl. Om svårigheterna handlade om barnens sätt att uppfatta frågorna, låsningar hos oss vuxna eller om problemet i sig var svårt att lösa? Vad bidrog till att vi kom fram till lösningar? Vilka typer av kunskaper behöver man som vuxen/pedagog för att bättre kunna vara med om att använda samarbete som pedagogisk metod?

Med hjälp av Piagets teorier vill jag försöka visa hur dessa 11-åringars tänkande kring normer och regler var en tillgång, alternativt ett hinder, för våra gemensamma diskussioner. Att försöka se när komplexiteten i de regelfrågor vi diskuterade påverkade deltagarnas möjlighet till förståelse,

Jag kommer att analysera på vilka olika sätt barn kunde uppfatta ömsesidiga överenskommelser och sätta sin tilltro till självskapade regler. Barnens förmåga att dra slutsatser av gjorda erfarenheter och ompröva fattade beslut kommer att bli föremål för analys.

Företeelser som "kognitiv självgodhet" och "progressive equalitarianism" kommer att sättas i relation till barnens möjlighet att vara med om att utforma gemensamma regler.

Jag vill försöka analysera svårigheter i stormötesdiskussioner, vilka beror på de speciella begränsningar i barnens tänkande, som bristande objektivitet och ömsesidighet innebär.

När det gäller diskussion om brott mot regler så vill jag försöka visa vad som var utslag för ett retributivt rättvisetänkande och hur detta påverkade förståelsen för problemen. Det distributiva rättvisetänkandet med förmågan att se till omständigheter, intentioner och undantag kommer också att belysas.

Kapitel IV Bions gruppsykologiska teorier

Under experimentbarnbyn arbetade jag med att försöka skildra och förstå ledargruppens utveckling - framför allt under de dagliga ledarmötena. Som utgångspunkt hade jag då de mål gruppen strävade efter, medlemmarnas utsagor om gruppens utveckling samt egen teoretisk och praktisk erfarenhet av grupper.

I efterhand ser jag det som positivt att jag på det stadiet inte arbetade med någon speciell teoretisk modell, framför allt med tanke på hur en sådan kunde ha styrt mitt eget agerande i gruppen mot någon slags gruppexpertroll.

I det långa analysarbetet efter barnbyn har däremot behovet av en enhetlig utgångspunkt blivit allt tydligare. Valet har fallit på W.R. Bions gruppsykologiska teorier.

Ett antagande som jag gjort i samband med detta val är att det relativt ofta i undervisningsgruppers, ledargruppers eller terapeutiska gruppers liv uppstår situationer, där det manifesta innehållet i gruppens diskussion blir svårbegriplig, om man inte tar hänsyn till underliggande grupproblem eller gruppspänningar. Med det antagandet blir det naturligt att välja en teori som betonar såväl det rationella arbetet i en grupp som sådan emotionell aktivitet som interfererar med detta arbete. Bions teorier motsvarar dessa krav.

När det gäller tolkning av grupprocesser finns det enligt Bo Sigrell tre infallsvinklar:

> "1. Att betona den enskilde individen i gruppen.
> 2. Att betona roller inom gruppen.
> 3. Att betona gruppen och dess karakteristika."
> (Sigrell, 1971, s 100)

Den första möjligheten att välja en teori (t ex Stavson eller Wolf & Schwartz) där den enskilde individen i gruppen betonas, bedömde jag varken som önskvärd eller rimlig när det gäller min analys av ledargruppen. Dels skulle det kräva avsevärda kunskaper om varje individs bakgrund och historia, dels skulle det inte kännas speciellt bra att sitta och analysera enskilda personer, som jag i många avseenden haft nära relation till. Det sistnämnda är dock deltagarobservatörens ständiga dilemma. Att i efterhand utifrån någon spelteori (t ex Berne) sitta och granska individers agerande i rolltermer såg jag inte som meningsfullt. Detta är säkert mer givande i gruppen, när

interaktionen pågår. Återstod den tredje möjligheten att välja en teori som betonar gruppen och dess karakteristika.

En analys där gruppen som helhet står i fokus gör det möjligt att mer direkt överföra de resonemang jag för kring experimentbarnbyns ledargrupp till andra ledar- eller lärargrupper som sysslar med pedagogiskt utvecklingsarbete.

Då jag väljer Bion, som betonar hela gruppen, kan jag dessutom på ett naturligt sätt ta med mig själv och den övriga lägerledningen i tolkningarna.

För att fortsätta rekapituleringen av de val som ledde fram till Bion, så är det viktigt att framhålla skillnaden mellan att använda sig av teorier som betonar fasutvecklingen i en grupp och sådana som försöker identifiera olika typer av aktiviteter eller funktioner som finns i en grupp. Bions teori är av det sistnämnda slaget. De förstnämnda teorierna (t ex Bach eller Martin & Williams) kan vara att föredra om man syftar till att ge en väl differentierad bild av de olika steg en grupp genomgår - samtidigt är risken för förenkling stor och läsaren kan bibringas uppfattningen att när väl en fas är genomgången återkommer den aldrig och påverkar inte processen, vilket inte är riktigt. Funktions- eller aktivitetsteorier är att föredra om man syftar till att förtydliga vilken aktivitet som för gruppens arbete framåt respektive förhindrar utveckling.

Något som också talar för Bion är att han försökt utforma sina begrepp så att de kan användas för att analysera de flesta former av mänskliga grupper - inte bara terapigrupper. De gruppfenomen han försöker fånga uppstår i grupper av vitt skilda slag - i undervisningsgrupper, i arbetsplatsgrupper, i institutionsgrupper osv.

Något om Bions grundsyn och begrepp

Bion har en stark tro på gruppers möjligheter att frigöra resurser hos individer som kan brukas positivt i arbetslivs-,undervisnings- och terapisammanhang.

> "I gruppen blir individen medveten om att han besitter möjligheter som endast är potentiella så länge han befinner sig i relativ isolering. Gruppen är följaktligen mer än summan av de ingående individerna, eftersom en individ i en grupp är mer än en isolerad individ."
> (Bion, 1974, s 81)

Här är det viktigt att markera att Bion inte tänker sig någon speciell gruppsjäl eller något liknande, utan att det rör sig om potentiella individuella möjligheter som manifesteras endast i grupper.

På samma sätt som positiva krafter kan frigöras, så erbjuder gruppen unika tillfällen till försvar, flykt, stimulusberoende etc.

> "Men om en grupp ger utmärkta tillfällen till undanflykter och förnekanden, borde den väl också ge lika utmärkta tillfällen till att iaktta på vilket sätt man förnekar och flyr undan.
> (Bion, 1974, s 45)

Bions grundsyn är även här positiv - gruppen erbjuder stora möjligheter att granska dessa försvar och beroenden.

Bion talar om två sorters aktivitet (s 126) eller funktioner (s 60) i en grupp. Dels den typ av arbetsaktivitet som direkt gäller den uppgift som gruppen har blivit förelagd eller förelagt sig, dels den emotionella aktivitet som sammanhänger med grupproblem eller gruppspänningar av olika slag.

Arbetsgruppsaktiviteten präglas av målmedvetenhet, struktur och organisation. Gruppen försöker använda sig av rationella metoder och strävar efter att samarbeta. För att ett fullödigt samarbete skall kunna komma till stånd krävs disciplin, kunskap och erfarenhet hos gruppen. Det är något man måste arbeta sig fram till.

Den emotionella aktiviteten däremot kräver inget speciellt av deltagarna, annat än en viss grundläggande förmåga att låta gruppupplevelser bli en del av sig själv, den sker spontant och utan ansträngning. I en grupp där den emotionella aktiviteten dominerar kan föreställningen utbildas att man skulle kunna fungera väl i en grupp utan minsta övning eller utveckling.

Bion har identifierat tre olika typer av mönster i en sådan emotionell aktivitet. Det ser ut som om gruppen agerade utifrån något av följande grundantaganden:

1. Man har samlats för att bli omhändertagen, få kunskap eller utvecklas av någon speciell person.
   - beroendegrupp
2. Gruppens uppgift är att bekämpa eller fly från någon idé, person eller annan grupp.
   - kamp-flyktgrupp
3. Gruppens alla problem kommer att lösas i och med att något par i gruppen tillsammans föder en idé eller något annat åt de övriga. Gruppens liv präglas av förväntan.
   - pargruppen

Dessa tre former av gruppaktiviteter kallar Bion grundantagandegrupper (ga-grupper), till skillnad från arbetsgrupper (A-grupper). Bion tänker sig att en grupp samtidigt kan präglas av arbetsgruppsaktivitet och ett av de tre antagandena. Antingen dominerar då arbetet eller något av antagandena gruppens liv - men båda former av aktivitet finns med. M.J. Rioch har i en bra sammanfattning av Bions arbeten beskrivit detta så här:

> "As indicated earlier, both the work group and the basic assumption group are abstractions: they are concepts which are useful in thinking about ways of functioning which occur in groups. Bions idea is that both are occuring simultaneously, but to varying degrees in all groups."
> (Rioch, 1972, s 27)

Grundantagandegruppen interfererar då ständigt med gruppens egentliga arbete. Detta låter problematiskt, men även här har Bion en positiv grundsyn; i längden kommer arbetsgruppsaktiviteten vara den betydelsefulla i de flesta grupper.

> "Ett av de mest påfallande dragen hos en grupp är enligt min mening att det, trots grundantagandenas inflytande är A-gruppen som tar hem spelet i det långa loppet."
> (Bion, 1974, s 120)

Arbetsgruppsaktivitet

Arbetsgruppen är en komponent i en grupps psykiska liv. Individen sköter här en uppgift, samarbetar med andra individer, utvecklas genom uppoffringar och arbete.

Det som utmärker arbetsgruppen är att den måste befatta sig med verkligheten och därmed utbilda rationella verktyg för att möta den:

> "A-gruppen måste befatta sig med verkligheten och kan därför sägas förete en del av de egenskaper som Freud tillskriver jaget i sin diskussion om individen. Eftersom A-gruppen befattar sig med verkligheten tenderar den att utveckla vetenskapliga metoder."
> (Bion, 1974, s 113)

Rioch skildrar arbetsgruppens målmedvetenhet och förmåga till organisation så här:

> "...The work group takes cognizance of its purpose and can define its task. The structure of the group is there to further the attainment of the task...."
> (Rioch, 1972, s 20)

När det gäller arbetsgruppen betonar Bion vid flera tillfällen att det hos den finns en medvetenhet om att gruppsamarbete är något värdefullt som man genom arbete och erfarenhet kan nå fram till.

> "Vissa idéer spelar en framträdande roll i arbetsgruppen: idén om 'utveckling' snarare än 'fullständig utrustning genom instinkt' .... Som ofrånkomlig konsekvens av idén om 'utveckling' godtar man likaledes värdet i att lära av erfarenheten."
> (Bion, 1974, s 88)

Arbetsgruppen är kunskapssökande och lär av erfarenheter.

Bions beskrivning av arbetsgruppen är allmänt hållen. Han säger inte mycket om vad en grupps arbete kan bestå i. Jag hoppas att beskrivningen av experimentbarnbyns ledargrupp kan förtydliga detta. Här nöjer jag mig med att

exemplifiera vari arbetet kan bestå, i en terapigrupp.

> "Arbetsgruppen. Gruppmedlemmarna upplever och analyserar själva skeendet och affekter i gruppen. De kan knyta samman sitt beteende i gruppprelationer med personliga motiv och konflikter."
> (Ur Sigrells (71) beskrivning av Bachs (54) utvecklingsfaser, s 108)

I arbetsgruppen finns, till skillnad från i ga-gruppen, en möjlighet för deltagarna att ge verkligt uttryck för sin individualitet.

Den emotionella aktiviteten i en grupp

Man kan säga att medlemskapet i någon av ga-grupperna på ett plan alltid är ofrivilligt. Det innebär att individer, t ex i undervisningsgrupper, arbetslivsgrupper och terapigrupper plötsligt finner att de deltar i en emotionell aktivitet som de inte alls hade tänkt sig. Speciella problem skapar det här i undervisnings- och arbetslivssammanhang där individer upplever att de har kommit för att "lära sig något" eller "göra ett jobb", inte för att diskutera den emotionella aktiviteten i gruppen. Denna kan då, obearbetad, under långa tider negativt påverka det verkliga arbetet i gruppen. Här kan man då som ledare i en terapigrupp lättare peka på att gruppen samlats, delvis för att granska just den emotionella aktivitetens påverkan på arbetet.

Denna beskrivning av det ofrivilliga medlemskapet i ga-grupperna bör kompletteras med vetskapen att människor inte bara går in i grupper för att utföra ett arbete, utan de kan också mer eller mindre medvetet knyta förhoppningar till gruppen, när det gäller att få behov av att bli omhändertagen, kamp/flykt eller parbildning tillfredsställda. Det är bara det att när de upptäcker att hela gruppen fångas av samma grundantagande och de ser antagandets konsekvenser - kommer känslan av: "det här var inte vad jag hade tänkt mig". I bästa fall kan då gruppen komma till en gemensam insikt om vad man förlorar genom att gå in i en oförblommerad ga-verksamhet.

Det karaktäristiska för ga-grupperna är att deltagandet inte kräver övning, erfarenhet eller psykisk utveckling utan att det sker ögonblickligt-intuitivt. Speciellt tydlig blir den emotionella aktiviteten om gruppen försätts i en ny ostrukturerad situation. Utveckling framstår då som något smärtsamt, otryggt. Grundantagandegruppen kan skänka viss trygghet:

> "Om man så vill kan man säga att en trygghetskänsla finns med i vart och ett av de emotionella tillstånd som är förknippade med de tre grundantagandegrupperna."
> (Bion, 1974, s 84)

Individen får i dessa grupper också möjligheten att uttrycka ångest, fruktan, hat, kärlek. Var för sig ger grundantagandena dock utrymme endast för vissa känslor.

> "De emotioner som är förknippade med grundantagandena kan beskrivas med de vanliga termerna ångest, fruktan, hat, kärlek och liknande."
> (Bion, 1974, s 133)

Inga speciella krav ställs på samarbetsförmågan för att fungera enligt ett grundantagande. Bion använder i stället termen "valens" för att karaktärisera den intuitiva kombinationen med andra.

Den emotionella aktiviteten är ofta orienterad bort från verkligheten. Gruppen sysselsätter sig mycket med fantasin. Det finns ett motstånd mot verklig förändring och att lära av erfarenheter.

> "They do not really learn and adapt through experiences but actually resist change, although they may shift very readily from one basic assumption to another."
> (Rioch, 1972, s 26)

I ga-grupperna förenklar man ofta problem och populariserar idéer, så att man inte behöver anstränga sig.

I dessa grupper utbildas enligt Bion, alltid någon form av ledarskap, det kan vara en idé, en person, nu existerande eller väntad. När det gäller valet av en person som ledare skriver Bion:

> "Ledaren på grundantagandenivå skapar inte gruppen i kraft av sin fanatiska tro på en idé utan är snarare en individ med sådan personlighet att hans individualitet särskilt lätt låter sig utplånas av grundantagandegruppens krav på ledarskap."
> (Bion, 1974, s 155)

Om gruppen har en arbetsgruppsledare försöker de vid den emotionella aktiviteten att få honom att avstå från sina arbetsgruppsfunktioner.

Som tidigare nämnts tänker sig Bion, att det finns tre olika grundantaganden. Om en grupp tycks fungera enligt antagandet att en viss bestämd medlem har en kunskap och allmakt som gör att han kan tillgodose de övrigas behov kallar Bion detta för en beroendegrupp. Deltagarna agerar som om de inget vet - de betraktar sig själva som omogna. Ledaren är omnipotent.

> "...individerna i gruppen är påtagligt oförmögna att tro att de kan ha något som helst att lära av varandra."
> (Bion, 1974, s 73)

Det är naturligtvis lockande att som ledare-pedagog etc gå med i denna aktivitet och befästa beroendegruppen. En ledare som har tilltro till deltagarnas egen förmåga går knappast med på detta beroende. Han ställs då i en svår situation, ty gruppen håller i det längsta fast vid tanken på ledarens allvetande. När den bittra sanningen går upp för beroendegruppen, ligger det nära till hands att de rekryterar en ny ledare ur de egna leden.

Bion talar också om en dualistisk motsvarighet till beroendegruppen - det är när gruppen upptäckt sin ledares brister och inriktar sin verksamhet på att stödja den svage ledaren.

> " - eftersom jag själv inte när och stöder gruppen, måste den nära och stödja mej."
> (Bion, 1974, s 106)

Beroendegruppen klagar ofta på att saker tar lång tid, glömmer att det verkligen hänt vissa saker med gruppen. Det är vidare viktigt att peka på att det i beroendegruppen alltid hos individen uppstår en konflikt mellan att uttrycka sig och agera ansvarslöst och att vilja framstå som en vuxen människa.

Det kännetecknande för en kamp/flyktgrupp är att den är vital och fungerar till synes väl i de situationer den bekämpar eller flyr undan något eller någon.

Aktiviteten är det centrala - gruppens enade kamp eller flykt. Individens behov kommer i andra hand.

Aktiviteten kräver en ledare med speciell förmåga att upptäcka faror och fiender, antingen det rör sig om idéer eller personer.

> "The leader who is felt to be appropriate to this kind of group is one who can mobilize the group for attack or lead it in flight."
> (Rioch, 1972, s 24)

I den mån ledaren inte mobiliserar avpolletteras han. Skvaller, historier, sen ankomst och bortvaro präglar sådana grupper. Kamp/flyktgrupperna erbjuder omedelbar emotionell utlevnad.

Pargruppen möts för att föda fram en idé, en lösning, en "messias". Två gruppmedlemmar utses att sköta detta. Personernas kön har ingen betydelse. Gruppens liv präglas av pararbete, pardiskussion.

Ledare behövs egentligen inte, men väl hoppet om en ny ledare eller något annat som åstadkommer ett nytt liv. Om idén (ledaren) frambringas, avfärdas den snart. Antagandet förutsätter att idén, ledaren inte är född. Stämningen i en pargrupp är hoppfull och optimistisk.

> "Det rådde under dessa möten en speciell stämning av hoppfullhet och förväntan..."
> (Bion, 1974, s 131)

I undervisningssammanhang kan man ibland iaktta hur lärare går in i parförhållanden med vissa elever och de övriga förlitar sig på att läraren ensam och i dessa parrelationer skall hålla lektionerna igång. Läraren kan arbeta så så sätt att han stödjer sin egen genomgång genom att då och då kasta ut

någon fråga och därefter gå in i parrelation med en "duktig" elev. Eller omvänt så kan han få vissa elever att då och då skjuta in små frågor till sin framställning.

Callewaert & Nilsson har på ett klargörande sätt skildrat hur detta kan se ut på ett svenskt högstadium. (Se t ex Callewaert & Nilsson: 2 lektionsanalyser: biologi 1975)

Relationen mellan arbetsgruppsaktivitet och emotionell aktivitet

Jag skall nu i en figur försöka sammanfatta och förtydliga förhållandet mellan arbetsgruppsaktivitet och emotionell aktivitet. Den utveckling som beskrivs kan ta några minuter, men den kan också röra sig om veckor.

Figur 1. Relationen mellan arbetsgruppsaktivitet och emotionell aktivitet i en grupp.

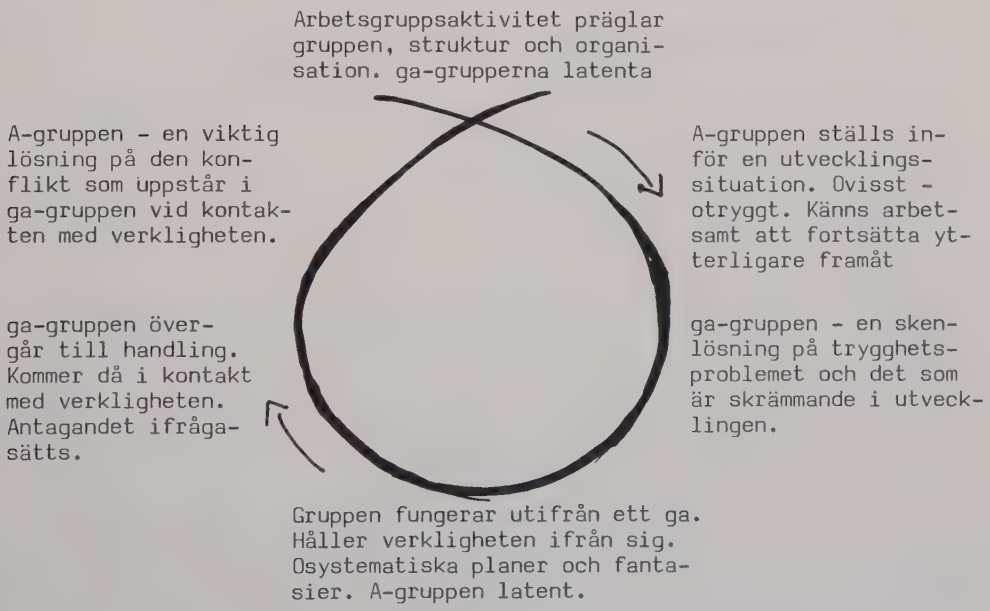

Övergången från arbetsgruppsaktivitet till något ga sker ofta i en ostrukturerad utvecklingssituation. Bion tänker sig härvid att det kan utbildas två undergrupper:

> "Den ena undergruppen motsätter sig ytterligare framåtskridande och vädjar därvid om stöd hos ledaren..... . Den andra undergruppen består av dem som till synes stöder den nya idén, och denna undergrupp söker uppnå samma mål, fast med helt andra medel: den blir så sträng i sina krav att den slutar att rekrytera nya medlemmar. På så vis undviker man de smärtsamma konfrontationer mellan initierade och oinitierade, primitiva och kultiverade, som bildar kärnan i utvecklingskonflikten." (Bion, 1974, s 113-114)

Bion pekar här på att i motsättningen, polariseringen ligger nyckeln till utveckling.

Ga-gruppen försvårar och möjliggör ibland arbetet i gruppen, men samtidigt kan man iakttaga hur den mobiliserar A-gruppen till organisation och samarbete.

> "Handling medför ofrånkomligen kontakt med verkligheten, och kontakt med verkligheten kräver hänsyn till sanningen och därmed användning av vetenskapliga metoder, arbetsgruppen tar vid."
> (Bion, 1974, s 121)

Bion diskuterar några generella svårigheter med att agera A-gruppsledare i en grupp som präglas av något ga (jfr t ex s 104). För det första är det över huvud taget svårt att nå fram med A-budskap till ga-gruppen, den är illa rustad att ta emot bidrag som ligger utanför antagandet. Om de når fram är det lätt hänt att gruppen omtolkar budskapet så att det överensstämmer med det rådande antagandet.

Som tidigare påpekats är det också frestande för en ledare att gå in i beroende- eller parförhållanden. Men ju mer ledaren har förmåga att stå på sig i sin A-grupps fokusering och ju mer han kan bidra till att medvetandegöra gruppen om det förhärskande antagandet, desto större utsikter finns det att A-gruppen skall träda i funktion. En duktig A-gruppsledare kan således ingripa i den utvecklingsspiral som antyds i figur 1.

Hur Bions teorier kan användas i analysen av ledargruppens utveckling

Denna undersökning syftar till (syfte 2) att bidra till förståelsen av vad det innebär för en grupp vuxna att gå in i en oviss och förhållandevis ostrukturerad pedagogisk situation. Ledaregruppens utveckling kommer att analyseras med hjälp av Bions gruppsykologiska teorier.

Jag ämnar analysera på vilket sätt de vuxnas situation på experimentbarnbyn var oviss och ostrukturerad och visa på hur gruppen använde sig av olika grundantaganden som lösningen på en övermäktig utvecklingssituation. Verksamheten i gruppen under olika grundantaganden kommer att beskrivas. Speciell uppmärksamhet kommer att ägnas de förhållanden och de motsättningar i ga-grupperna som ledde vuxengruppen från ett antagande till ett annat eller förde de vuxna framåt mot arbetsgruppen.

Lägerledningens agerande som formella ledare för vuxengruppen kommer att speciellt fokuseras i analysarbetet.

Med utgångspunkt från Bionanalyserna kommer gruppledares förhållningssätt i grupper, som står inför en ostrukturerad pedagogisk uppgift, att föreskrivas.

Del 2 Verksamheten på experimentbarnbyn

Läsanvisningar till Dagboksdelen

I det första av de fem kapitel som ingår i denna del beskrivs hur de vuxna under två planeringsdagar i Stockholm enades om experimentbarnbyns inriktning och utformning. Detta kapitel utgör inte bara en bakgrund till Piaget- och Biondelarna utan bör också ses som första akten i det drama som ledargruppens utveckling kom att forma. I vart och ett av de övriga kapitlen skildras verksamheten på barnbyn under en viss tidsperiod (se tidsperiodindelningen kapitel II, s 30). Dessa skildringar baseras främst på dagboksutdrag men intervjuutsagor och enkätsvar finns inskjutna.

Av de teman som tas upp i Dagboksdelen återkommer vissa senare som ledarmötes- och/eller stormötesteman, medan andra helt enkelt finns medtagna för att ge läsaren bilder ur barnbylivet under olika tidsperioder. Vissa teman som t ex måltider, problembarn och vuxnas ledarskap återkommer kapitel för kapitel, andra teman förekommer bara någon enstaka gång. Sammantaget syftar inte dagboksutdragen till att ge läsaren en heltäckande bild av utvecklingen av experimantbarnbyn,utan de avser att ge en bakgrund till olika stormötes- och ledarmötesdiskussioner och ge inblickar i barnbylivet. I Dagboksdelen förekommer några "Tolkningar" av ledargruppens utveckling och några "Kommentarer" kring barnens agerande i regelfrågor. Syftet med dessa analyser är att de skall förbereda vissa kommande "Tolkningar" och "Kommentarer" i Bion- respektive Piagetdelarna.

Vart och ett av kapitlen i Dagboksdelen inleds med en sammanfattande beskrivning av kapitlens innehåll. Förhoppningsvis skall dessa sammanfattningar göra det möjligt för läsaren att längre fram gå tillbaks och snabbt rekonstruera bakgrunden till olika stormötes- och ledarmötesdiskussioner.

Kapitlen är så korta i dagboksdelen och temana så många att jag avsiktligt avstått från rubriksättning i samtliga kapitel utom i det som närmast följer.

Kapitel V Experimentbarnbyn tar form

Kapitlets innehåll. Planeringsdagarna 6/7-7/7

De vuxna samlas till en planeringshelg i Stockholm dagarna före experimentbarnbyn. Diskussionerna kretsar kring några huvudteman: ideologi - att ta tillvara barnens initiativ och bygga på de erfarenheter barn och vuxna tillsammans gör, ledarrollen - att lämna utrymme för barnen men ändå vara aktiv och ingripande, beslutsformer - stormöten och planeringskommittéer samt slutligen guide-line-frågor - att endast säkerhets- och hälsofrågor bestäms ensidigt av de vuxna.
Arbetet under planeringshelgen bedrivs i en avspänd atmosfär med växlingar mellan storgruppssittningar och smågruppsarbete. Som helhet är gruppen av ledare och juniorledare på många sätt aktiv, men lägerledningen står för att ange ramar och arbetsmönster för verksamheten under planeringsdagarna.

Förberedelser

Fränstabarnbyn 1974 föregicks av ett långt planeringsarbete under vintern och våren. Det arbetet kom att domineras av ideologiska diskussioner inom lägerledningen. Jannika, Karin, Mårten och jag diskuterade anledningarna till att vi gått in i den här experimentverksamheten, vi tog upp vår syn på barns utveckling och våra tankar i uppfostringsfrågor. Vi funderade mycket på sådant som samarbete, delaktighet och solidaritet.
Förberedelserna mynnade ut i en förvissning om att vi skulle kunna arbeta tillsammans, att vi hade en någorlunda gemensam referensram och att de grundtankar om delaktighet och ansvarsfördelning som vi kommit fram till, var möjliga att realisera. Konkret tog sig detta uttryck i att vi i maj 1974 tillsände samtliga ledare och juniorledare ett informationsblad,som förutom praktiska upplysningar innehöll en kort programförklaring:

> "Det är vår avsikt att samla alla delegationer i Stockholm, fredagen den 5:e juli, för att ge ledarna en möjlighet att diskutera riktlinjerna för verksamheten på byn, tillsammans med lägerledningen i lugn och ro. Delegationerna kommer att tas om hand av svenska CISV-familjer under week-enden. Detta innebär att alla delegationer måste vara i Stockholm fredagen den 5 juli och inte senare. Sedan kommer alla deltagare att åka tillsammans upp till barnbyn måndagen den 8 juli. Idén med att samla alla ledarna till en två-dagars planeringssession före byn, är att vi vill ge ledarna en reell möjlighet att påverka det sätt på vilket barnbyn kommer att genomföras. Vi är också angelägna om att ge barnen möjlighet att påverka besluten på barnbyn, lika väl som att försöka ta tillvara deras egen aktivitet och initiativ. Förhoppningsvis skall detta kunna ske genom att nya vägar för samarbete skapas,

så att alla kommer att känna sig ansvariga för byn, även när det gäller olika praktiska uppgifter och arrangemang. I anslutning till detta sätt att genomföra en barnby kommer Thomas att göra ett deskriptivt forskningsarbete vid byn." (ur Pre-camp information sheet)

Denna programförklaring fick en karaktär av idé- och målskrift. Det var en projektering av en ideal utveckling på en barnby, där såväl barn som vuxna skulle få möjlighet att manifestera den egna förmågan att påverka, samarbeta och ta ansvar. Vägarna till samarbetet och delaktigheten lämnades medvetet åt de vuxna och delvis åt barnen att fastställa. Samtidigt kan sägas att dessa idéer uteslöt vissa traditionella former för besluts- och ansvarsfördelning på en barnby, t ex children´s parliament (Se Lindstein, 1975, kap. VII) - så fältet lämnades inte helt öppet.

Efter våra ideologiska diskussioner, i vilka mot slutet även den engelska medlemmen av lägerledningen , Steve, deltog, gick vårt förberedelsearbete in i en fas som dominerades av praktiska bestyr. Barnbyn var ett experiment på mer än ett sätt. Så till exempel hade vi beslutat att alla gemensamt skulle anlända till Fränsta måndagen den 8 juli. Det innebar att vi hade små möjligheter att göra praktiska förberedelser på plats. Visserligen företog vi en studieresa upp till Medelpad i maj, men de flesta kontakter fick vi knyta från Stockholm och en hel del praktiska arrangemang fick vi nöja oss med att teoretiskt fundera på. Medvetet hade vi försatt oss i en situation där många praktiska frågor måste lösas av vuxna och barn när vi väl kom upp till barnbyn.

Planeringshelgen i Stockholm

Inför första mötet med ledargruppen i ett gammalt kulturhus på söder i Stockholm var vi både nervösa och förväntansfulla. Hur hade de olika ledarna reagerat på vår programförklaring? Hur skulle de komma att ställa sig till det vi hade att säga denna lördagsmorgon? Vad skulle vi gemensamt kunna komma fram till? Hur skulle barnbyn komma att gestalta sig?

Vårt första möte uppfattade jag då som rakt och teoretiskt.

"Vi har inte i förväg lagt upp hur vi skall presentera. Det blir väldigt rakt på sak. Vi säger att - - - vi vill att barnen i så stor utsträckning som möjligt ska kunna vara delaktiga i det som sker på barnbyn. Mårten säger att vi skall ha så få regler som möjligt - - - Vi redogör ganska teoretiskt för vår ideologi. Jag berättar också lite kortfattat om min forskning. Vi pratar om hur vi ska lägga upp dagens arbete". (ur dagboken 6/7)

I smågrupper bekantade vi oss närmare med varandra. Som ledare för smågrupperna försökte inledningsvis Jannika, Karin, Mårten, Steve och jag fånga upp spontana reaktioner på det vi fört fram som våra idéer och mål. Flera ledare var både konfunderade och tvivlande. Två unga ledarinnor, dvs något

yngre än lägerledningen, som då var runt 25 år, uttryckte sina tvivel så här:

> "Ledare T sa: 'Är det inte risk för att barnen får en chock när dom kommer till allt det här. Mina barn, i alla fall, är inte vana vid så här mycket ansvar'.Ledare O associerade till The Lord of the Flies. Hon berättade lite för oss om innehållet, vad som hände när barnen själva helt fick ta över. Hon sa: 'barn är ju så - - - fortfarande så egocentriska i 11-årsåldern. Jag vill ha det på mitt sätt, så resonerar barn'. Då sa jag att det är en viktig skillnad här, att vi vuxna är med och att besluten på den här barnbyn fattas inte av barnen utan av oss alla tillsammans". (ur dagboken 6/7)

För andra ledare framstod säkert det som sades inledningsvis på mötet som välbekant och väntat.

> "Den jag kommer ihåg från första mötet på lördagen, det är ju ledare N, som ju direkt .... . Att säga precis samma saker som vi hade pratat om innan, chockerande nästan!" (Mårten i gruppdagboken 10/7)
> "Ja, som jag ser det .... jag väntade mig mer eller mindre det vi gjorde i Stockholm efter att ha tagit del av pre-camp-informationen. Det fanns skrivet där: att vi skulle mötas, alla ledare tillsammans och få en möjlighet och komma med idéer till byn ..". (ledare L,gruppintervju)

I de tre smågrupper som först bildades kom diskussionen huvudsakligen att kretsa kring tre teman: 1) Att ta tillvara barnens egna initiativ och utveckla barnbyn efter de erfarenheter barnen själva gör. 2) Ledarrollen. 3) De aktuella barnen. De här temana var inte i förväg fastställda utan de växte fram i samspel mellan dem av oss som direkt ville gå in på konkreta frågor och andra som gärna uppehöll sig vid det teoretiska. Följande utdrag ur smågruppsdiskussionerna kommer i dagboken direkt efter det att ledarna uttryckt sina spontana reaktioner på lägerledningens inledning.

> "Ledare P sa redan här: 'Jag har svårt att resonera så teoretiskt om det. Kan vi inte göra det konkret? Hur skall vi göra med bäddtider? När skall dom gå och lägga sig?'.... . Efter diskussion kom vi fram till att det är två moment i det här med bäddtider, dels måste vi ta upp diskussionen huruvida bäddtider är något vi är villiga att diskutera med barnen överhuvudtaget, dels,om vi är det, ja då måste vi ta de konsekvenser det blir. Speciellt ledare S framhöll hur viktigt det är att barnen får göra den här erfarenheten själva, att om man går och lägger sig väldigt sent så orkar man inte upp på morgonen...". (ur dagboken 6/7)
> "Men vi snackade i alla fall om det vi hade tänkt oss, ganska teoretiskt om barnbyar. Och jag kommer ihåg att ledare V ville gärna ha ganska strikt indelade uppgifter, så att några skulle stå för Arts and crafts och några skulle stå för sporten. Och hon ville ha det därför att då skulle man kunna planera ordentligt, ta fram allt material, veta vad man skulle göra. Då hade vi diskussion om det och vi pratade om att det var viktigt att barnen fick märka i så fall, att om man arbetade med en kommitté t ex, att om det inte fanns någon fotboll så skulle de få ta initiativ till att det kom fram en. Och på samma sätt på Arts and crafts". (Mårten i gruppdagboken 10/7)

På önskemål om konkreta beslut eller förslag till organisatoriska lösningar följde inledningsvis ideologiska diskussioner om varför och hur barn bör få göra egna erfarenheter. Diskussionen kom på det stadiet att domineras av de

ledare som förordade att barnen själva skulle få uppleva behovet av normer, regler och åtgärder. De vuxna skulle i förväg gå in med så få regler som möjligt. I detta sammanhang diskuterades också de rumsliga och tidsmässiga begränsningar som fanns på Ålsta folkhögskola.

> "Vi kom in på att det finns vissa saker som begränsar det här med tider, att det finns mattider, att vi inte kan göra hur som helst med dom. Då sa jag, att man ibland får säga att husmor vill att vi skall komma den och den tiden och äta den och den maten kommer vi att få. Då sa ledare O: 'Ja, men så kan vi inte hålla på. Vi kan inte hela tiden skylla på husmor och skylla på andra, att det är på det och det viset'. Jag höll med henne och sa, att det är viktigt att vi ibland också måste säga nej, och att vi då också tar konsekvenserna och står för det. Så blev det tyst en stund och sedan sa ledare O ordagrant: 'På sätt och vis låter det som om vi pratar om vad en ledare är'." (ur dagboken 6/7)

Ledare O pekar här på risken att, i stället för att själv som vuxen ta den konfrontation med barnen som det innebär att säga ifrån, överlåta det till omgivningen, t ex folkhögskolans personal. Här kommer ledare O också att reflektera över att diskussionen egentligen handlade om vår ledarroll. De ledarfunktioner vi därefter kom att resonera om i den smågrupp jag tillhörde var: att vi på olika sätt är föräldrasubstitut, att vi har viktiga uppgifter när det gäller att hjälpa barn till kontakter och att vi bör hjälpa dem att förtydliga och diskutera konflikter.

> "Den andra funktionen som ledare, det påpekade ledare U, var att hjälpa barnen att få kontakt med varandra, speciellt i början. .....Jag pekade på, att vi, när vi har resonerat tidigare i lägerledningen om detta, så har vi betonat att vi inte kan bortse från vår ledarroll och vuxenroll och i den ingår att hjälpa barn, handleda barn när konflikter uppstår. Vi kan inte lämna allt till dem...." (ur dagboken 6/7)

I diskussionerna framskymtade en bild av en aktiv och ingripande ledare. När det gällde att bestämma regler så betonades i diskussionen vikten av att vuxna och barn gemensamt kom fram till dessa. Vissa regler - guidelines - borde dock vi vuxna förbehålla oss rätten att bestämma om:

> "Det var ledare O som myntade uttrycket 'Guidelines': regler som vi inte är beredda att diskutera - för övrigt så få som möjligt. I övrigt skulle det finnas 'ordinary rules', som vi var beredda att diskutera och besluta tillsammans med barnen". (ur dagboken 6/7)

I samtliga grupper togs redan denna första förmiddag upp en del konkreta problem med barn från olika delegationer:

> "När vi diskuterade det här med att vi får vara föräldrasubstitut och olika känslor riktas mot oss... då sa ledare O att hon hade väldigt aktuella exempel med sina barn ur delegationen på det här. Och jag bad henne berätta vilka. Då sade hon, att när det gäller problematiska saker som riktats mot henne, så är det en flicka speciellt, där föräldrarna nyligen har skilt sig, och situationen hemma är väldigt osäker, hon vet inte riktigt hur det ser ut hemma. Den här flickan kräver just

nu enormt mycket uppmärksamhet, så mycket att det liksom går ut över dom andra, att hon orsakar aggressioner med dom andra. ....Ledare T sa, att hon också hade ett exempel - hon hade flera små problem, sa hon, men speciellt ett. Det var en pojke som från början inte ville åka till det här lägret ... där föräldrarna gärna ville och lite grann tvingat på honom den här vistelsen, och att han nu är mycket krävande, mycket motsträvig på sätt och vis. Ledare S berättade om att hans barn kom från rika familjer genomgående. ...Han uppfattade dem som mycket 'egocentriska', mycket individualistiska. De tillfällen när dom agerar som en grupp, det är vid destruktiva aktiviteter, när dom ska bryta sönder ledare S:s cigaretter - då agerar dom som grupp, annars som individer. ...Ledare U berättade om att man hade haft lite problem inom delegationen. Att dom hade haft ett rejält gräl alla barnen, men att man hade löst det. Han upplevde att hans barn i många avseenden verkligen fungerade ihop som en grupp". (ur dagboken 6/7)

"I det här skedet upplevde jag en förvånande beredvillighet att diskutera problem i den egna delegationen och på något sätt en tillit till varandra. Jag tror att det är mycket viktigt att innan det har blivit för prestigeladdat att 'mina' barn skall vara bra och sköta sig - att ha tagit upp de här diskussionerna". (kommentar gjord 6/7 till dagboken)

I den smågrupp jag tillhörde avslutade vi diskussionerna kring ledar- och vuxenrollen med att betona vikten av att tala med varandra om de problem som uppstår och vikten av att dela med sig av vad man tycker och tänker om hur vi vuxna fungerar tillsammans:

"Att det i många avseenden kan vara jobbigt, om vi försöker göra en annorlunda by, men att det finns saker som kan underlättas, och det är att vi pratar om hur vi fungerar tillsammans. Om det är tre ledare som leder en aktivitet är det viktigt att de ger varandra gensvar på sättet att leda aktiviteten. Att vi tar upp lite ... att vi får en bild av var dom andra står, vad dom andra tycker, så att vi inte fungerar på vad vi tror att dom andra förväntar sig av oss, utan att vi försöker fungera mera utifrån oss själva". (ur dagboken 6/7)

Aktiviteten och uppslutningen kring diskussionerna om ledarrollen var påtagliga. Ett undantag var ledare P som ytterligare en gång, då i samband med resonemangen kring olika typer av regler, påpekade att diskussionerna var alltför teoretiska.

"Ledare P sade, att hon nu hade svårt att följa diskussionen, den blev för teoretisk för henne. 'Let us come down to business' (ordagrant). På det svarade jag henne, att det är viktigt att ha de teoretiska diskussionerna först, men att jag är övertygad om att vi kommer att ta upp de konkreta frågorna också". (ur dagboken 6/7)

De tre smågrupperna redovisade förmiddagens arbete för varandra. Därvid framkom att förutom redan nämnda teman, de första dagarnas verksamhet och sovrumsfrågan (barnens) diskuterats.

"Sedan gick vi igenom vad vi borde ta upp efter lunch och ledarna blev under den här gemensamma diskussionen allt mer aktiva. Kanske lite också på grund av att Mårten var ute och pratade med ledare V, så att den

gruppen helt själv fick avrapportera". (ur dagboken 6/7)

Vi enades om följande teman för eftermiddagens arbete: 4) Hur mycket skall vi vuxna planera. 5) Skall vi planera för de första dagarna - i så fall hur mycket. 6) Beslutsformer på barnbyn.

Efter lunch påbörjade vi vårt arbete med storgruppsittning.

> "Mårten öppnar med att trycka på ledarna en mängd information om arrangemang och utflykter, lite i formen av att så här ska det vara. ... Likaså med utflykterna, att det och det har vi planerat och vad vi kan göra är i stort sett att bestämma dagarna". (ur dagboken 6/7)

I storgruppen fortsatte förmiddagens diskussion om hur barnen skulle sova.

> "Ledare L föreslog, att vi skulle fråga barnen tills i morgon, hur dom ville sova. Vi enades om detta. Mårten pekade på att det här är en sak vi kunde ordna, som någon slags aktivitet på bussen upp, vi har ju åtta timmar på oss". (ur dagboken 6/7)

Under eftermiddagen diskuterades bakgrunden till varför vi skulle utforma en barnby, där barnen skulle vara delaktiga i de flesta beslut som fattades.

> "Vi hade ju en ganska tuff diskussion om målsättningen. ....Det var ledare O som tog upp handboken och började läsa ... Hon började läsa om tolerans och fred och vad det var och då sa jag emot henne. Jag såg det inte så utan ... så talade jag om hur jag såg det och så pratade vi lite grand om det - det var en ganska bra diskussion. Och likadant så fortsatte vi med att snacka om det här med det speciella med den här barnbyn .... situationen som någonting som inte egentligen var beroende av att det var en CISV-barnby, utan det kunde ha varit en koloni med svenska barn lika gärna. Men att det dock också kunde vara positivt, det var ledare O som sa det ... och det var någonting helt nytt ... en stor förändring för alla som kommer hit". (Karin och Mårten ur gruppdagboken 10/7)

I den grupp jag tillhörde var det framför allt juniorledare Z som fick oss att stanna inför frågor som: hur mycket skall vi vuxna vara med om att bestämma - kommer barnen att respektera beslut de själva har fattat?

> "Det var någon som var osäker på, det är ... det var juniorledare Z ... att ledarna skulle vara med. Hon frågade mig, ska barnen planera allting? Nej, vi har en väldigt viktig funktion som ledare, sa jag. Ledare N fick en association och frågade om det här har någonting att göra med om aktiviteterna ska planeras av de vuxna, eller om de ska växa fram tillsammans med barnen. Ledare T tyckte, att det måste vara de vuxna som föreslår, tar initiativ. Ledare N sa," jag vet inte... . Jag har frågat mina barn i förväg nu och dom har många idéer...". (ur dagboken 6/7)

> "Juniorledare Z kom sedan in på, hur det är nu när en sådan här kommitté beslutar om saker, kommer inte barnen (ordagrant) ... barnen kanske är mindre motiverade att genomföra och lyda sina jämnåriga".

> "Ledare V säger att det var en sak som var så bra i det här sista lägret hon deltog i, och det var att vissa barn, vissa länder fick ta an-

svar för vissa timmar ... Visserligen gick vi inte med på att dom fick en hel dag, men dom fick ansvar för en viss sak och då blev dom glada. Juniorledare Z såg lite konfunderad ut; jamen det här är ju någonting annat. Jag ser det så här, säger hon ordagrant. Dels kan man ordna barnbyar där allt är i förväg organiserat, dels så kan man som i Österrike (en experimentbarnby, förf. anm.) lämna allting till barnen. Jag har uppfattat att det här är någonting i mitten. Här finns, ska finnas, någon slags struktur, men att vi själva ska vara med om att göra, sätta upp den där strukturen". (ur dagboken 6/7)

Den struktur som juniorledare Z talar om kom att i huvudsak bestå av ett stormötesforum, planeringskommittéer samt några speciella kommittéer, t ex en tidningskommitté. Slutgiltig utformning fick denna struktur i den storgruppsdiskussion som avslutade första dagens arbete.

"Även de andra grupperna var inne på det sättet att lösa beslutsfattandet, att ha stormöten och kommittéer... nu blev det en gemensam diskussion om de här kommittéernas utseende och hur länge de skulle sitta. Man var inne på i alla tre grupperna, att det skulle vara ungefär fyra barn och två vuxna ... Att barnen skulle få anteckna sig för en period, när dom skulle delta i en sådan planeringsgrupp, att var och en hade skyldighet att delta en gång till att börja med. ... I det här sammanhanget påpekade några att det är bättre att planeringsgrupperna sitter mer än en dag - kanske två eller tre, bl a för att få någon kontinuitet. ... Ledar N påpekade, att om vi verkligen skulle ge barnen samma ansvar, så är det lätt hänt att har man bara en dag - så skönt, nu är vi av med det, nu är det slut på den här dagen. Det är mera ansvar att ta hand om två dagar. Ledare L och ledare O påpekade att vi skulle få större möjlighet att ge grupperna feed-back på deras planering, om det inte var så många grupper att evaluera. ... Vi kommer vidare in på hur ofta vi ska ha stormöten. Vad skulle dom ha för funktion, skulle dom bara vara till för att evaluera planeringsgruppernas verksamhet? Nej, de skulle ha lite olika funktioner, dels skulle de vara evaluerande, dels skulle de ge riktlinjer för kommande planeringsgrupper, dels så skulle de ta upp förhållandena i byn, ta beslut om regler. Ledare N sa, att det är viktigt att inte ha det för ofta, barn tröttnar på det här. Vi sa, att man kan ju vara flexibel, ibland så kan vi ha det efter en planeringsperiod på två dagar, ibland så kan vi ha det efter två, alltså var 4:e dag. ... Jag ställde förslag om hur vi skulle besluta i enlighet med diskussion, att vi skulle ha den här typen av samverkan med stormöten och planeringsgrupper och att förslaget gällde två dagar för dessa.Vi frågade om det var några som ville föra fram alternativa förslag. Det var det inte. Mårten frågade om vi kunde besluta så här. Ett försiktigt bifall. Mårten frågade om man skulle tolka den här tystnaden som att gruppen höll med. Då gav flera uttryck för att det var det här vi hade resonerat oss fram till". (ur dagboken 6/7)

Den andra dagens arbete i Stockholm inleddes med att vi i storgrupp förtydligade vissa av gårdagens frågor och påbörjade en inventering av nya teman. Ledarna berättade vad barnen hade sagt om att sova med andra barn, respektive tillsammans med barn från samma nation. Det visade sig att tio barn, flertalet flickor, ville sova tillsammans med kompisen från det egna landet.

Här följde en storgruppsdiskussion om vi som vuxna skulle besluta var barnen skulle sova, eller om de själva skulle vara med och påverka:

"Ledare P polariserar den diskussionen genom att fråga: 'Är det inte lika bra att vi beslutar. Det blir smidigare.'Hon pekar på hur det har varit på tidigare barnbyar som hon har erfarenhet av, hur bra det har gått om man gjort så ... Det blir ganska tyst. Några röster höjs mot det här, men det blir jag själv som tydligast argumenterar emot ledare P. Jag säger att jag anser att det är viktigt att barnen från början får känna att dom kan påverka saker och att just det här, vem man sover ihop med är ganska betydelsefullt för dem. ... Ledare P tar då upp frågan, vad ska vi göra med dom som blir över? Är det inte synd om dom? Här går Mårten in i diskussionen med ledare P: Hur ser det här problemet ut för oss? Dels har vi de barn som redan funnit varandra. Ledare L säger att hennes barn och barnen från N-land säkert gärna vill sova tillsammans, eftersom de redan etablerat en kontakt på tåget tidigare. Men då kommer ledare P in på nytt: 'Vad händer med dom här som känner sig utanför?' Då tar Mårten upp att det finns många anledningar till att det blir naturliga val för ganska många barn, dom kan sitta bredvid några i bussen. Ska vi sova tillsammans. Ja, OK. Några har tidigare etablerat kontakter och dom andra, när dom ändå inte har känt varandra så länge, så blir det förmodligen inte så laddat i början att säga ... OK, jag kan sova med dom. Om då några blir över;att dom kan slå sig ihop". (ur dagboken 7/7)

Vi gick över till att diskutera hur vi som vuxna skulle kunna hjälpa de barn som var lite mer avvaktande.

"Det kom upp ett förslag, att det här kunde ordnas på bussen. Att någon kunde hålla i det av ledarna. Ha en lista där barnen efterhand fick besluta sig och anteckna namn. Vi hade knappt hunnit säga det, förrän ledare P ber att få ta hand om den här listan". (ur dagboken 7/7)

I den här intensiva diskussionen om hur barnen skulle sova kom betydelsen av att barn från början får vara med att påverka och ta ansvar att stå i motsättning till de svårigheter som uppkommer då vissa barn är mer avvaktande. Ledare P, som starkast uttryckte farhågor för att vissa barn skulle känna sig utanför, såg avslutningsvis till att hon kom i position, där hon själv skulle kunna påverka fördelningen av rumskamrater. Vi avslutade rumsdiskussionen med att ta upp frågan om hur barnen skulle kunna byta rumskamrater.

"Ledare L påpekade att när hon sa att hennes flickor ville sova tillsammans i början, så gällde det kanske bara de första dagarna, sedan skulle dom gärna vilja skaffa nya sovkamrater. Och Mårten sa: Of course. Dom kan byta hela tiden. Vid några tillfällen, de här två första dagarna, så har Mårten svarat väldigt snabbt. OK, dom kan göra det och dom kan göra det, när det kanske skulle ha varit frågor som hela gruppen skulle ta ställning till". (ur dagboken 7/7)

Storgruppsdiskussionen fortsatte med utgångspunkt från ett förslag som ledare O kom med, att göra sovtider och en viloperiod på dagen till guide-linefrågor. Ledare Y vände diskussionen om en obligatorisk viloperiod.

"Ledare Y, kommer in för första gången i storgruppen, och säger att han föreslår att det bör vara en form av free time, där barnen kan välja mellan om dom vill ta igen sig, som han tror att många barn vill, eller om dom vill vara ute och leka och göra kontakter". (ur dagboken 7/7)

Viloperioder blev ingen guide-line fråga. Med utgångspunkt från problem som kan uppstå om några vill vila och andra leka bullriga lekar fördes en generell diskussion om hur man som vuxen kan förfara när samlevnadsfrågor var av den arten att man kunde vänta och ta upp dem vid nästa stormöte. Andra frågor behandlades bäst om man, när en konflikt uppstod, samlade den berörda gruppen till diskussion på platsen.

Frågan om vem som skulle bestämma när barnen skulle gå och lägga sig om kvällarna, togs i huvudsak upp i de nya smågrupper som bildades andra planeringsdagen. I den smågrupp som jag tillhörde diskuterade vi länge sovtider som om det var en fråga för oss vuxna och att det gällde att hitta en rätt avvägd tid.

> "Jag gick in då och påpekade att vi måste först ta ställning till om vi ska göra det här med bäddtider till en guide-line fråga, som vi inte är beredda att diskutera eller om vi är beredda att diskutera med barnen och i så fall ta konsekvenserna om dom säger att dom vill gå och lägga sig kl 3. Gruppen är inne i diskussionen om kl 10, så dom tar inte fasta på vad jag säger". (ur dagboken 7/7)

Samtalet kom att ytterligare en stund föras med utgångspunkten, att vi vuxna skulle bestämma. Speciella lördagstider diskuterades, även ett system med begränsad flex-tid togs upp. Ledare M påpekade härvid att det är ju egentligen ett väldigt litet val barnen får göra, om sovtiden är flexibel en timme. Hon argumenterade senare för att barnen borde få vara med och besluta.

> "Jag tar på nytt upp problematiken att först måste vi ta ställning till om det ska vara en guide-line fråga eller om det ska vara en fråga, där vi är beredda att diskutera. Då säger juniorledare JCZ: OK, vi föreslår och sedan så får dom diskutera. Och ledare M säger: (ordagrant) vi har ju pratat så mycket om barnens ansvar nu, är inte det här ett bra tillfälle för dom att få ta ansvar och få se på konsekvenserna. Detta nappar de tre juniorledarna på och säger OK, vi gör det till en fråga som vi är beredda att diskutera. Ledare T säger, att hon är övertygad om att låter vi dom diskutera det, så kommer dom inte att föreslå någon orimlig tid, utan dom flesta barn är inne på att det skall vara kl 10 omkring". (ur dagboken 7/7)

I samtliga smågrupper enades man om att låta sovtider vara något som vi skulle bestämma om tillsammans med barnen. Beslutet togs vid den avslutande storgruppsittningen med acklamation.

> "Mårten ställer hela förslaget med sovtider och det antas ganska aktivt av alla genom huvudnickningar och ja-sägande. Betydligt mer aktivt än i går". (ur dagboken 7/7)

En fråga som såväl smågrupper som den stora gruppen hade svårt att ena sig om var flaggceremonin, om mornar och kvällar. Några hade svårt att tänka sig att samlas kring en flagga just, andra ville hålla på denna tradition.

Samtliga betonade dock vikten av att på något sätt samlas.

> "Juniorledare T säger, att det här är någonting vi kan fråga barnen om. Det löser upp det hela. Vi beslutar att göra det till en fråga som vi är beredda att diskutera. Ledare JCT kompletterar: det är väl viktigt att dom får pröva på flaggceremonin i början för att sedan kunna ta ställning till det vid stormötet. Gruppen enas om det här förslaget, med undantag för ledare V". (ur dagboken 7/7)

Därmed hade vi tillsammans teoretiskt utformat en experimentbarnby, där barnen skulle vara delaktiga i samtliga beslut om verksamhetens utformning, aktiviteter, samlevnadsregler och normer. Det enda vi förbehöll oss rätten att som vuxengrupp besluta om, det var rena säkerhets- och hälsofrågor.

Sammanfattande synpunkter på planeringsdagarna

Med utgångspunkt från det som hittills redovisats av dagboksanteckningar och med hjälp av utdrag ur gruppintervjuerna och gruppdagboken ska jag nu försöka sammanfatta och karaktärisera det arbete som vi utförde under de två planeringsdagarna.

Om man ser till programförklaringen så var det meningen att vi under Stockholms-weekenden skulle diskutera verksamheten på experimentbarnbyn och komma med idéer till dess utformning. Vår uppgift var att hitta nya vägar till samarbete och delaktighet. Och det var precis vad vi gjorde.

Diskussionen kom att kretsa kring några huvudteman: ideologi - att ta till vara barnens initiativ och bygga på de erfarenheter barn och vuxna tillsammans gör, ledarrollen - att lämna utrymme för barnen men ändå vara aktiv och ingripande, beslutsformer - stormöten och planeringskommittéer samt guideline-frågor - att endast säkerhets- och hälsofrågor bestäms ensidigt av de vuxna.

Vi växlade mellan storgruppssittningar och smågruppsarbete. En informell och avspänd atmosfär präglade till stor del arbetet.

> "... and the actual meeting we had on the Saturday, with small groups - that was very good and that we should hear a little about each other before we started talking anything theoretical ... just, the whole thing, background of what we are doing .... and I am glad that the groups were mixed for the different points of discussion in Stockholm and that there was a relaxed atmosphere but of course with a few who always say something". (ledare N, gruppintervju)

Dagboken bekräftar att några av oss sade mer än de övriga men pekar samtidigt på att de allra flesta lämnade viktiga bidrag till våra diskussioner. Som helhet var gruppen av ledare och juniorledare på många sätt aktiv.

Man kom med idéer, funderade tillsammans, redovisade erfarenheter och myntade uttryck och termer. Flera ledare bekräftar i gruppintervjuerna att lägerledningen lämnade utrymme för ledarnas aktivitet och påverkan.

> "In Stockholm I think our meetings - I got really a good feeling that the staff wanted all of us, all of our ideas. And that the staff had gone together and met and talked about what they wanted for the village and they come up with the idea that they felt like everyone should contribute with their ideas, and that everyone should be a part." (Ledare O)

> "We also had a chance to give our own ideas and not to stay in a kind of already planned camp." (ledare L)

> "...idén att dela upp oss i smågrupper var väldigt bra, därför att det är mycket lättare att prata med några få människor,och idéer kommer upp mycket lätt. Och alla ville verkligen göra någonting, försöka hjälpa de andra. Jag tycker vi kom fram med många idéer. Som helhet var Stockholmsweekenden mycket bra. När barnen kom på bussen på måndagen, så såg de att vi redan kände varandra." (ledare O)

Att vi lärde känna varandra och enades om en inriktning är ett återkommande tema i gruppintervjuerna:

> "I thought it was very good for the leaders to be prepared to make out here, so we would know what the camp will be like and it would have been difficult if we had had the leaders disagreeing and not really knowing about the coming camp." (juniorledare Z)

Nu är det väl tveksamt hur mycket utrymme det fanns för tvivel och tvivlare under Stockholms-weekenden. Visserligen försökte vi i lägerledningen inledningsvis fånga upp reaktioner på det vi föreslog skulle vara huvudinriktning, men man kan fråga sig vilka möjligheter det fanns att vinna gehör för avvikande ideologiska ståndpunkter. Jannika i lägerledningen och ledare P, en tvivlare, formulerar sig så här kring detta:

"Jannika: Men jag tycker ändå att man var så väldigt positiv, men det är möjligt att det var en lättnad hos en själv att man äntligen fått sätta igång, att det var därför man också upplevde det som så otroligt positivt, den här helgen.

Mårten: Jamen det var det.

Jannika: Jaa, det var det nog.

Mårten: Man kunde ju befarat det värsta, alltså.

Jannika: Jo, men om man tänker efter så var det ju i alla fall inte så många som yttrade sig - som man egentligen inte vet så mycket om ännu.

Mårten: Nej, men å andra sidan har man en känsla av att det var väldigt få som var direkta motståndare till våra idéer.

Jannika: Jag hade nog inte väntat mig att det skulle vara några som var direkt kritiska.

Mårten: Ja, men som ändå skulle kunna misstänkas vara det - men jag misstänker inte så många.

Jannika: Jag däremot är rädd att rätt många bara omfattar idéerna till en del, som ser det rent praktiskt - att målsättningen inte är så mycket att fundera på". (Mårten och Jannika i gruppdagboken 10/7)

"So getting back to the meeting in Stockholm... I think we were talking about the ideology that we were going to set a goal for, and I expressed that I would like to see a gradual development, starting first by the leaders giving some kind of direction to the kids." (ledare P, gruppintervju)

Uppenbart fick ledare P:s idéer om att successivt ge barnen ansvar liten betydelse för de beslut vi tog. Det är t o m så, att jag inte har några anteckningar om sådana idéer i min dagbok. (Detta kan naturligtvis bero på mig som deltagande observatör eller på att idéerna framfördes i en smågrupp, som jag inte tillhörde.) Om det råder tveksamhet i vilken utsträckning det fanns en öppenhet för avvikande ideologiska ståndpunkter, så finns det ett annat område där öppenheten är slående. Det gäller ledarnas förmåga att ta upp problem som rör barn i den egna delegationen. Här skapas en bas för att kunna se svårigheter med enskilda barn och grupper av barn som gemensamma problem. Att prata om sådant som är problematiskt är också en bra utgångspunkt för att lära känna varandra. För flera ledare är det starkaste intrycket från Stockholms-weekenden de möjligheter till kontakter som skapades.

"Jag kände ingen förutom Mårten och jag visste inte vad som skulle hända där, så jag satt bara där och lyssnade först, försökte bilda mig en uppfattning om hur folk var. Jag tycker att vi fick kontakt mycket snabbt, därför att alla försökte vara sig själva och få kontakter. Jag tror att det hjälpte mig en del, därför att jag brukar ha svårigheter i det fallet." (ledare S, gruppintervju)

"Man lärde känna varandra. Det tycker jag var rätt så viktigt." (Göran, gruppintervju)

"Ja, för då kunde man starta med att koppla på ungarna när man kom hit och inte börja lära känna de andra också." (ledare M, gruppintervju)

Som helhet gav Stockholms-weekenden ledarna en idé om experimentbarnbyns utformning men naturligtvis inga konkreta besked om vad som väntade:

"He said that after these two days he knew that certain activities and certain ideas were going to be worked out and that the children were going to participate ... He knew it was going to be an experimental camp but he did not know really what to expect out of camp activities." (ledare Y genom tolk, gruppintervju)

En bild av en ledarroll, där den vuxne lämnar utrymme för barnens egen aktivitet men samtidigt är aktiv och ingripande hade växt fram. Förväntningar på att vi gemensamt skulle behandla de problem som uppstod och ge varandra gensvar på hur vi fungerade med barnen hade skapats.

> "Från Stockholms-weekenden fick man en ledtråd om hur det skulle vara. Jag har aldrig deltagit i en sådan här by förut, så jag hade ingen aning. Man fick en uppfattning om att vi skulle prata om problemen på ledarmötena och att vi skulle hjälpa varandra." (ledare R, gruppintervju)

På alla avgörande punkter utförde vi under planeringsdagarna det arbete, som vi var satta att utföra.

Tolkning

Den mest generativa fråga man kan ställa, för att förstå planeringsdagarnas betydelse för utvecklingen inom ledargruppen under experimentbarnbyn, har jag funnit är följande:

> Vilka förhoppningar och löften om det kommande arbetet inom ledargruppen skapade lägerledningen genom sitt sätt att agera under dessa två dagar?

En utgångspunkt för denna analys är att vi faktiskt utförde en hel del arbete under planeringsdagarna och att en förutsättning för detta var att vår arbetssituation var väl strukturerad. Denna strukturering stod i allt väsentligt lägerledningen för. Det vi strukturerade var framför allt formerna för arbetet, endast i mindre utsträckning innehållet i diskussionerna. Upplägningen med en inledning, växling mellan smågrupps- och storgruppsarbete och informationsstunder var något vi i lägerledningen hade planerat och sedan stod för. Likaså utvecklingen av diskussionerna från mer teoretiska resonemang kring ideologi till konkreta frågor om rumsplacering, de första dagarnas verksamhet, sovtider etc var något vi tog ansvar för.

Följande utdrag ur gruppdagboken visar bl a på att lägerledningen också kände ansvar för diskussionernas kvalité. (Den tolk som omnämns var med under Stockholmshelgen på grund av att ledare Y inte kunde tala engelska och vi ännu inte kunnat fråga ledare L om hon var villig att ställa upp som tolk.)

> "Då var ledare O med i min grupp, och hon bara ställde fråga efter fråga till mig. Och jag försökte ställa frågan tillbaka hela tiden... jag försökte som något slags försvar att prata om att det blir så här om man skall försöka låta alla delta i att organisera en sån här by. Det är klart att det blir mycket sånt här som upplevs som vagt därför att alla skall ha möjlighet att påverka, och att det alltså skulle vara enklare från början om vi hade gjort en massa regler och sagt hur det skulle vara, hur många barn som skulle vara med, hur ofta det skulle vara stormöte. Och då var Y hela tiden utanför, när han översatte och inte översatte, och jag upplevde det som en väldig kritik , när han inte översatte. Jag tänkte att han menade att det inte var av något intresse, och jag upplevde just då att de inte pratade med varandra under en lång tid, förmodligen därför att vi satt och upprepade oss och vi började omigen." (Jannika i gruppdagboken 10/7)

I början av ovanstående dagboksutdrag försöker Jannika markera att frågan om planeringskommittéernas utseende och arbetsformer är något för gruppen att gemensamt ta ställning till. Ibland gick dock lägerledningen in i frågor-svar-relationer: "..., och sedan skulle dom gärna vilja skaffa nya sovkamrater. Och Mårten sa: Of course. Dom kan byta hela tiden".

Ett inslag i vår strukturering av diskussionerna var att påminna om grundfrågan: är detta något som vi vuxna skall förbehålla oss rätten att besluta om eller är det något vi är beredda att diskutera med barnen? Naturligtvis var det inte så att det alltid var någon i lägerledningen som tog ansvar för att ge diskussionen kring ett tema en viss struktur. Juniorledare JCZ:s sätt att driva frågan: vad kommer att hända om barnen får vara med och besluta är ett bra exempel på när en ledare tar ansvar för en viss fråga.

Om man granskar argumenteringen kring olika frågor, så var det i allmänhet andra än medlemmar i lägerledningen som påverkade diskussionen i den avgörande riktningen. Men samtidigt kan man se att ytterst så fanns vi till försvar för den ideologiska inriktningen.

> "Hon pekar på hur det har varit på tidigare barnbyar som hon har erfarenhet av, hur bra det har gått om man gjort så ... . Och det blir ganska tyst. Några röster höjs mot det här, men det blir jag själv som tydligast argumenterar emot ledare P. ...Ledare P tar då upp frågan vad skall vi göra med dom som blir över. Är det inte synd om dom? Här går Mårten in i diskussionen med ledare P". (ur dagboken 7/7)

Sammantaget kan man säga att lägerledningen stod för att ange ramar och arbetsmönster för verksamheten under planeringsdagarna. Däremot fungerade vi inte som någon slags motor eller påskjutare i diskussionerna. Aktiviteten och det innehållsmässiga svarade juniorledare, ledare och lägerledning tillsammans för.

I Bions termer kan detta uttryckas så att lägerledningen medvetet utvecklade ett beroendeförhållande lägerledning - övriga deltagare. För samtliga var planering och genomförande av en experimentbarnby en ny och oviss upplevelse. I denna situation trädde lägerledningen fram som några, som kunde ge struktur och trygghet åt verksamheten. Beroendegruppen blev lösningen på otryggheten i den nya situationen. Samtidigt visade lägerledningen så mycket tillit till ledarnas förmåga att själva fundera, komma med förslag och diskutera, att ett gemensamt arbete verkligen utfördes. Det löfte som låg i lägerledningens agerande under planeringsdagarna var följande: Vi förväntar oss att ni är aktiva, löser en hel del problem tillsammans med oss, men vi kommer att finnas där och ge struktur åt situationer som känns för ovissa eller övermäktiga. Vi hade uppträtt som om vi vore några att luta sig mot, om nya situationer blev alltför otrygga.

Kapitel VI Pionjärtiden

Kapitlets innehåll: De första dagarna på barnbyn. 8/7 - 11/7

Gemensamt företar barn och vuxna bussresan till Fränsta. Barnen söker kontakt med varandra på olika sätt. De har till uppgift att under resan själva hitta sovkamrater, något som vid framkomsten gör att vissa barn får problem.
Under de första dagarna visar ledargruppen prov på såväl genomtänkt och tryggt som osäkert ledarskap. På vissa områden brister det i ansvarstagande från de vuxnas sida.
Barnen får själva söka sig till olika aktiviteter på byn. Det går bra för de flesta, men det vållar svårigheter för några. Efter en pionjärtid, då mycket fungerat därför att saker var nya, tornar problemen upp sig den fjärde dagen. Bråkstakarna Tord, Ture och Sture är speciellt oroliga på kvällen i samband med att de tvingas byta rum.

En klar måndagsmorgon i juli, just då solen började värma på startade vi vår gemensamma bussfärd från Odenplan upp till Fränsta - barn och vuxna.

> "I början var barnen avvaktande. Det tog tid innan de började gå runt.. Den förste som vågar gå igenom gången i bussen, och sätter fart på det efter 40 - 45 minuter är Ulrik, som snabbt banar sig väg genom gången.... Så småningom ser man dom stora fördelarna med att göra en bussresa. Här finns en situation där det är naturligt för både ledare och barn att prata med varandra.
> Efter en timmes färd ungefär är dom flesta barnen faktiskt ganska aktiva. En del ledare hjälper till. Ledare Y och L tar initiativ till att barnen skall byta säten."(ur dagboken 8/7)

Det fanns många olika sätt att söka kontakt på.

> "En del gick runt och bjöd varandra på tuggummi och godis. Några, t ex barnen från M-land försökte redan då att aktivt söka kontakt med vis-

sa barn. Dom hade redan tänkt ut att barnen från O-land, det var dom de ville bo ihop med... . Tina går runt och markerar hela tiden att hon vill slå folk. Häftigast är Uno, som lyssnar på klassisk musik. Han har ett våldsamt sätt att söka kontakter... . Han tittar offret i ögonen och sedan närmar han sig det som ett monster med höjda armar". (ur dagboken 8/7)

Några barn hade svårt att direkt söka kontakter. För dessa representerade vi vuxna mycket av tryggheten under bussresan.

"Flickan, som ledare S berättat om, som brukar ha teddybjörnen eller apan med sig, tryckte den intill sig. Det visade sig sedan att Sture, Sigvard och Siv i den här situationen med så många nya barn, var mycket kontaktsökande i relation till de vuxna. Dom sökte gång på gång inte bara ledare S:s hand utan våra händer, och när man gick förbi så tog dom ofta om en... . Sigvard kommer och sätter sig bredvid mig, försiktigt... . När vi sitter och pratar så är han ganska splittrad. Han vill hela tiden följa med vad som händer men vågar inte riktigt delta, då han tycker det är tryggt att sitta. Han rycker ofta till när det är något speciellt och han tittar upp". (ur dagboken 8/7)

Under planeringsdagarna hade de vuxna beslutat att barnen själva skulle få välja sovkamrater genom att teckna sig på en lista som ledare P skulle hålla i under bussfärden. De flesta av barnen lyckades hitta sovkamrater som de var nöjda med, men några blev mera slumpmässigt uppförda på listan, då de hade svårt att knyta kontakter.
En timme efter vår lunch på Söderhamns stadshotell var listan klar och de vuxna slog sig till ro med detta. När vi väl kom fram till Ålsta folkhögskola i Fränsta visade det sig emellertid att det var en hel del problem kvar när det gällde barnens val av sovkamrater.

"Så kommer vi fram. Det går väldigt fint. Barnen hjälper till att lasta ur. Ledare P har hand om listan.... De flesta av ledarna går över till ledarnas hus i förvissning om att det här ordnar sig. Ledare P är kvar och det visar sig då att det är barn som har ändrat sig och att det är barn som känner sig osäkra och otrygga. Viktor gråter. Ledare P kommer över och vi sitter en stund och funderar över listan - de ledare det gäller står runt omkring. Vi går tillbaka till barnens hus och ordnar upp det. I början hjälper ledarna och Jannika till men sedan är det väl inte så många som tar ansvar för alla flyttningar som måste göras... Barnen från Y-land ställde tryggt upp på det här med att flytta om. Jag hör att nästan alla dom fick flytta och de flesta av ledare P:s barn. Det gick bra tack vare dom". (ur dagboken 8/7)

Här kan man lägga märke till att många av ledarna helt enkelt förlitade sig på att det här ordnar ledare P upp. Det finns också anledning att notera att ledare P fick lov att använda sin egen delegation för att få ekvationen att gå ihop. Jag kommer senare att ta upp ledare P:s relationer till de "egna" barnen.

När rumsplaceringarna började bli klara tog Yngve initiativ till fotbollsspel.

> "Det är hårda tag och det utkristalliserar sig snabbt dominerande figurer, bl a Ludvig och Sture ... speciellt en pojke är väldigt lugn. Det är Yngve. Han åker på en hel del smällar under fotbollsspelet och man retas med honom. Men han tar det med en klackspark och ett leende ... Han tar fotbollen med sig in i matbespisningen". (ur dagboken 8/7)

Matsalen genljöd under middagen av fotbollsprat och laguppställningar.

> "Ludvig ordnar papper och penna och sätter upp ett fotbollslag ... Men hans planer går i stöpet, för efter maten är det flera ledare och juniorledare som ställer upp. För ett ögonblick ser Ludvig lite desorienterad ut, men han finner sig snart och börjar dirigera och fixa lagen och frågar: Är ni klara, är ni klara? Sedan blir det ett glädjefullt spel - barn och vuxna. Ludvig och Sture kommer lite av sig. Sture går bort på gräsmattan och säger att han inte vill vara med. Flickorna tar sedan initiativ till rephoppning och håller på ganska länge med det". (ur dagboken 8/7)

Under den måltid som tidigare berättades om kom jag för andra gången att reflektera över ledarnas ansvarstagande.

> "Sedan är det middag. Husmor har en speciell organisation.... Mårten förklarar detta, men ledarna tar inte alls ansvar för att tolka eller förklara för sina barn". (ur dagboken 8/7)

På kvällen var barnen i allmänhet mycket trötta och några funderingar kring sovtider blev det nog inte för de flesta. Ett undantag utgjorde dock barnen från M-land.

> "Det gick bra att gå och lägga sig första kvällen. Några av fotbollsspelarna satt och diskuterade ett slag, men sedan stöp även de i säng. Barnen från M-land ville inte gå och lägga sig. De sprang först i korridorerna och förde ett rejält liv. Sedan tog ledare M upp detta och diskuterade det här med att väsnas och störa. Lite senare hittade vi de här barnen sittande utanför barnens hus på en soffa. Och dom sa: Vi får inte vara på våra rum och vi får inte vara i korridorerna, så vi måste vara här. Och vi, ledare M, Jannika och jag diskuterade med dom om att något beslut om sängtider ännu inte fattats. Då sa dom att det var just det, som dom visste. Och att dom kunde vara uppe i princip hur länge som helst. Vi diskuterade fram och tillbaks. Jag tror att jag sa, att jag tycker att det finns två sätt att vara ojusta mot varandra. Det ena är att störa i korridorerna och det andra är att störa när man går och lägger sig. Och att detta är någonting att fundera över. Och det gjorde dom och kom på tusen lösningar på det här,med separata sovrum och olika korridorer". (ur dagboken 8/7)

Kommentar: De här fyra barnen var kanske de som tidigast kände behov av att pröva ut och kittlas av den frihet som experimentbarnbyn skulle komma att ge dem. Det låg mycket av nyfikenhet i detta. Samtidigt innebar utprövandet att de gav sig ut på lite otryggt vatten. Den hållning de valde har drag av en kognitiv självgodhet (se s 46), som jag tror att dessa barn under mer trygga omständigheter egentligen hade rätt lite av. De agerade i denna situation

som om det viktigaste vore att utnyttja en lucka, kringgå samlevnadsnormer och vuxnas önskemål och inte känna efter om man var trött eller inte. Att kunna överlista normen och regeln blir i denna form av kognitiv självgodhet det avgörande beviset på ens egen klipskhet och att man klarar av situationen.

> "Över huvud taget har detta med regler fått en väldigt speciell betydelse för barnen från M-land. Det har varit två exempel på det redan. Det första var detta med bäddtider ... det andra var när Mårten presenterade rektorns hus, då sa han att det är inte tillåtet att leka runt det. Dom vill inte att ni ska göra det. Och inte inomhus och inte på taken, skojade han. Då listade barnen från M-land snabbt ut, att under husen fick dom vara. I och för sig var det för att skämta, men så fungerar regler i vissa avseenden för dessa barn". (ur dagboken 8/7)

Det svar som barnen fick från oss vuxna på sitt utprövande, när det gäller sängtider var av två slag. På otryggheten svarade vi vuxna med att bry oss om och engagera oss. Den kognitiva självgodheten mötte vi med att visa på andra tänkesätt när det gäller normer och regler. Som vuxen kan man inte räkna med att övertyga med argument, när barnet är inställt på att hitta kryphål och gå runt normen. Man får nöja sig med att tydligt visa på ett alternativt tankemönster. Annars är det lätt hänt att man hamnar i en ofruktbar "ja...men... -relation".

Det är naturligtvis svårt för en grupp vuxna,som själva är osäkra om vilka normer och regler som skall gälla, att möta denna form av utprövande.

> "Jannika: Men jag tycker att hon (ledare M) var skön på något sätt, för hon upplever det här väldigt jobbigt. Det var bara barnen från M-land som då inte ville gå och lägga sig, som blev sist och sånt där .... Då kände hon att vi liksom också var intresserade av det här - att det inte bara var hon då.Thomas: Första kvällen förväntade hon sig, tror jag innan vi pratade med barnen om läggdags, att då skulle det vara precis fritt och rörligt och hon vågade inte säga till dem någonting..." (Jannika och Thomas i gruppdagboken 10/7)

Vi vuxna hade fått anledning att fundera kring frågan: hur mycket kan man påverka och ändå ge utrymme för barnens initiativ och aktivitet. Dagen efter fick vi exempel på ett ledarskap som med små medel åstadkom stor aktivitet hos barnen. Det var den interimistiska planeringsgruppen av vuxna, framför allt ledare N och Steve, som tog ansvar för tillverkningen av namnskyltar.

> "Sedan hade planeringsgruppen beslutat att vi skulle ha namnskyltar, att vi skulle göra dem, barn och vuxna, och ha skyltarna på oss. Namnskyltar med något som kännetecknade oss själva. Barnen samlades runt och väntade på några meddelanden, men planeringskommittén tog fram material och hjälpte till att klippa storleken på skyltarna. Det fanns bara två saxar. Så småningom tog barnen själva initiativet och kom fram till dom som klippte för att hämta sin skylt och några kritor. Efter en liten

stund hade de spritt ut sig och börjat tillverka sina skyltar. Några förstod inte direkt att det skulle vara kännetecken men det räckte att några visste, för sedan gjorde de andra efter... En del blev klara och började spela piano. Andra gick runt och tittade och frågade de andra vad deras symboler betydde och vad dom stod för. Sedan satte sig planeringsgruppen och några barn och sjöng i cirkel. Efterhand kom det fler och fler barn. Ledare N och Steve visade hela tiden att vi skulle vidga cirkeln. Och dom sjöng två sånger och sedan frågade ledare N om det var några av barnen som hade förslag..... Till slut omfattade cirkeln hela byn". (ur dagboken 9/7)

Det här var ett ledarskap som möjliggjorde såväl aktivitet som gemenskap. De flesta av de vuxna var närvarande. För dem som kände sig osäkra om hur en ledare borde vara på en experimentbarnby fanns här möjlighet att bilda sig en uppfattning. Svaret bör ha blivit ungefär det här: på en experimentbarnby bör aktiviteterna växa fram, barnen själva ta initiativ och ansvar och ledarna endast ange ramar och påverka med små åtbörder. Ett sådant ledarskap är det naturligtvis inte alltid möjligt att praktisera och att ha det som ett riktmärke och ett svar på frågan, hur mycket får man påverka, det innebär knappast att ens trygghet ökas inför en oviss vuxenroll. Ledarnas osäkerhet tog sig i början av lägertiden framförallt uttryck i att de agerade som om någon annan eller något annat skulle ordna upp saker. Framförallt gällde det tider och information till barnen.

"Det var väldigt få som samlades i gymnastiksalen direkt, dels för att en del måste gå och hämta material till aktiviteterna och dels för att några missat att det skulle vara en gemensam samling. Några kom 'bara' rejält försent. Informationen delegationsvis till barnen om stormötessystemet och planeringskommittéerna var det få som tog ansvar för,endast ledarna M, N, O, P och T". (ur dagboken 9/7)

När väl aktiviteterna kom igång fungerade det så här i början i allmänhet rätt bra, det fanns utrymme för barnens egen verksamhetslusta. Ledarskapet varierade.

"Ledarna Y, S och V tog hand om wolley-bollen och dom ställde upp ungarna på rad och tog ut vilka som skulle vara med i respektive lag och instruerade mycket noga. Sedan när väl spelet var igång, så var barnen mycket aktiva, kom med åsikter och förslag. Ledarna ställde upp och diskuterade....
När det gällde Arts and crafts gick ledare V omkring där. Barnen skulle börja med att grundfärga några skedar noga. Hon hade inga stora instruktioner utan visade mera genom att färga själv. Det var några barn som började dekorera skedarna också - vilket inte var meningen. Ledare V var inte speciellt bekymrad över det. Hon skrattade. Ledare T och L var där, men det var mycket tydligt, att det var ledare V som stod för ruljangsen". (ur dagboken 9/7)

Ett festligt exempel på en aktivitet som gav möjlighet för barnen att vara aktiva och samarbeta var den s k ledarjakten.

"Barnen skulle ut i naturen efter 14 gömda ledare. Först skulle dom bilda lag genom att leka djurleken, då man försöker hitta fyra stycken i sin djurfamilj... Ja, så leker barnen sin lek och vi ledare går och gömmer oss. Det är en fantastisk syn att se alla storma ut genom dörren och man pekar och man konfererar och gestikulerar. Sedan springer man runt. Ledarna har gömt sig på ganska svåra ställen, så grupperna klarar i allmänhet inte mer än 7 - 8 ledare. Per säger uppgivet, när han passerar mig: Well, ten more to dó. Det blev verkligen en genomblöt tillställning, för det regnade mycket... Så småningom, när barnen finner att det här är väldigt svårt, är det många lag som går ihop. Man stannar i mitten och diskuterar och ger varandra tips - barnen kommunicerar mycket både inom gruppen och mellan grupperna". (ur dagboken 9/7)

Ett antal trötta barn kröp till sängs omkring klockan tio, denna andra kväll. Även barnen från M-land kom i säng samtidigt som de övriga. Ledare M var aktiv och dessutom hade barnen fått gensvar från sina rumskamrater:

"Ledare O berättade att första natten när Martin kom in ... då vi pratat om att störa andra.... så hade han en lång diskussion med Olof och Ove, som hade gått och lagt sig och som han hade väckt". (ur dagboken 10/7)

Den tredje dagen på byn präglades av stormötesverksamhet. Big-meeting pågick i omgångar.De aktiviteter som förekom liknade tisdagens. En ny erfarenhet gjorde vi under dagen; nämligen att då barnen själva fick söka sig till aktiviteter, fungerade det bra för de flesta, men för några var det riktigt problematiskt.

"Ja,men det jag upplevde idag var att det var ungar som gick lite rastlöst, planlöst bara och vankade. Dom hade väldigt svårt att komma någonstans. Dom som inte spelade wolley-boll i varje fall... Tord t ex som har det lite svårt. Det hade liksom inte funnits någonting som dom kunde gripa sig an". (Jannika i gruppdagboken 10/7)

Om de olika verksamheterna pågick i ett och samma rum hade dock de "tveksamma" barnen lättare att ta sig för något. Nedanstående exempel är hämtat från 4:de dagen och visar också att planeringskommittéerna med barn och vuxna nu hade kommit igång. Ett barn, Nille, tog hand om annonseringen och tog upp förslag på aktiviteter.

"Efter det så vandrade vi bort till stora gymnastiksalen i Fränsta. Där fanns fantastiska möjligheter - olika aktiviteter kunde pågå samtidigt. Dom första 20 minuterna rasade barnen ut. De spelade fotboll. Hoppade på mattor. Man slängde sig i linor. Wolley-boll. Spontana spel. Handboll. Överallt var det aktivitet. Efter 20-25 minuter tog kommittén initiativ till samling. Alla räckte upp handen och satte sig i ring, det gick lätt att samlas. Sedan annonserade Nille. Ledare N översatte: Det kommer att bli möjligheter till basketboll. Om barnen har förslag på andra aktiviteter så kan vi väl försöka göra det... De som inte var med i spelen gymnastiserade, hoppade, lekte med bollar, spelade handboll mot ett mål. Efter dusch begav vi oss hemåt till fots. En dansk lastbil (!) av äldre modell körde förbi oss. Några av barnen

hoade och liftade. De tog upp oss. Halva barnbyn åkte på flaket. Det var en verkligt fin stämning..."
(ur dagboken 11/7)

Antingen det var planerat eller ej så fick barnen först pröva på och göra erfarenheter. Därefter komma med förslag och själva påteckna sig. Verksamheten i gymnastikhallen präglades av barnens egna initiativ och aktivitet.

En del orosmoln hade tidigare förekommit - barn som hade svårt att ta sig för saker, svårigheter med att passa tider, lite väl livligt kvällssnack - men först framåt eftermiddagen den 4:e dagen på byn upplevde lägerledningen att pionjärtiden var slut. En pionjärtid som fungerat bra, delvis beroende på att mycket varit nytt och spännande.

"I think that yesterday was a kind of breaking point for us. I felt that yesterday the pioneer period went out and in a way yesterday was the first time when we get reaction from the outside. Things that we weren't aware of and that could happen."
(Mårten i gruppdagboken 12/7)

Den reaktion utifrån som Mårten här berättar om kom framförallt från folkhögskolans nytillträdda rektor. Efter blott en veckas tjänstgöringstid fick hon uppleva sin "nya" skola gästas av oss, en internationell experimentbarnby. Hon hade till Mårten framfört synpunkter på hur "ledarna" såg efter barnen under free-time och påpekat att det hade varit för mycket oväsen om kvällarna. Mer om detta i skildringen av ledargruppens utveckling.
På kvällen den 4:e dagen tornade problemen upp sig på allvar. Upptakten var att det på stormötet dagen innan hade beslutats om fria byten av sovkamrater. Formerna för detta samt ledare P:s vidare medverkan hade dock inte tillräckligt diskuterats. Många barn ville pröva på nya sovkamrater. Ledare P tog själv initiativ till att hålla i en ändringslista. En konsekvens av de många bytena blev att några barn tvingades till rumsbyten därför att kamraterna ville flytta. Vissa barn blev speciellt oroliga inför rumsbytena.

".. Mårten fick ta en timme med Ture och Tord, för de hade sagt till Nick, som skulle flytta in i deras rum att de vägrade att flytta. Tord sa: 'Om jag tvingas flytta så ringer jag hem, så får dom komma och hämta mig.' Han var väldigt upprörd. Han var alldeles kritvit i ansiktet, enligt Mårten. Så småningom kom de att prata om vad det här var för slags barnby. Att barnen här själva kunde få påverka. Och när det gäller demokrati, så kan ju alla inte bli helt nöjda, utan man strävar efter att göra det så bra det går. Så småningom var dom med på de här tankarna och dom kom själva med förslag, att dom kunde pröva och sedan ändra efter 1½ vecka...

Senare på kvällen slängde Ture en flaska med blåfärg på golvet. Då stannade vi upp och ledare N sa, att det här är en sak vi måste diskutera i smågrupper. Så satte den diskussionen igång. Av det som senare sades i storgruppen, verkade flera smågrupper ha diskuterat konstruktivt. Flera framhöll att det är så viktigt att vi är aktsamma om mate-

rial, för vi har begränsat med det. Några pekade på att Ture borde få torka upp efter sig...

Lite senare på kvällen spelar Ture, Tord och Sture landhockey uppe på scenen och då slår Ture ut ytterligare en flaska färg. Även då får han torka upp, men ledare V hjälper honom, vilket dock inte kompisarna Tord och Sture gör - de spelar vidare. De leker en stund med trådrullar. Det slutar med att de rullar ut en stor trådrulle på scenen. Därefter tänker de gå. Ledare P och jag säger, att ni får rulla ihop den där trådrullen och dom är med på det och säger OK...

I matsalsdörren står ledare S upprörd och drar in oss och säger att vi måste ha en stor diskussion om det här - för det kan inte fortsätta så här. Det går inte. Det visade sig att när vi övriga hade vandrat ned till flaggceremonin, så hade Sture Ture och Tord vägrat att gå och ledare S hade sagt åt dom tre gånger. Dom hade skrikit åt honom och larvat sig. Ledare S försöker övertyga oss om att vi skall ta upp det i stora gruppen. De flesta är tveksamma och några pekar på att en liten grupp med de här pojkarna vore att föredra. Ledare S tar ändå till orda under snacks och säger att 'det har varit mycket dåligt. Det har varit problem.Speciellt skulle jag vilja nämna två personer. Sture och Tord som har misskött sig!' Ledare S säger att dom vägrat gå ut och t o m skrikit åt honom. 'Så här kan det inte fortsätta'. De här två pojkarna sitter och skrattar. De spelar också upp Tina och på något sätt provocerade det här ledare S ännu mera. S: 'Jag föreslår att vi säger åt dom att tänka över detta och inte vara så egocentriska!' Sture och Tord får på sig mycket ogillande från barnen. Yngve går fram och tittar länge på dom utan att göra någonting. Per går fram och visar med gester att dom är dumma i huvudet. Tord och Sture lämnar matsalen först av alla... . Några av oss vuxna, framförallt juniorledarna, visade vid sängdags att vi inte hade förskjutit de här tre pojkarna... " (ur dagboken 11/7)

Kommentar: Tord, Ture och Sture tillhörde de barn som kom att få det svårast att hitta ett sätt att vara på experimentbarnbyn. Sture var pojken som redan första kvällen tappade sugen, därför att han inte fick spela den dominerande roll i fotbollsspelet som han önskade. Tord var bland de barn, som Jannika redan tredje dagen såg att de bara drev runt utan att kunna företa sig något. Ture var en liten kille som lätt drogs med av Tord och Sture. För de här tre pojkarna var det en lång och ibland smärtsam process att pröva ut hur man kunde vara och vad man fick göra på en barnby.

I vissa situationer ökades deras osäkerhet. Den här kvällen, när de tvingats bryta upp från en trygghet på barnbyn, nämligen deras ursprungliga rum, blev det extra viktigt för dem att pröva ut: vad är de vuxna för ena egentligen, hur är de andra barnen, vad kan vi själva göra här. Utprövandet kom att gälla normer och regler. Om vi ser till början av kvällen, så fick pojkarna klara och genomtänkta svar på sitt utprövande

När Ture spillde ut den första färgpytsen - fick de konkret uppleva hur normer och regler kunde skapas på experimentbarnbyn. Framförallt ledare N tog ansvar för det vi vuxna kommit överens om under Stockholmshelgen, nämligen

att vi gemensamt, barn och vuxna, direkt när saker hände skulle kunna fundera kring det inträffade och eventuellt bestämma regler. Tord, Ture och Sture och naturligtvis inte bara de fick en erfarenhet av hur man gemensamt kan ta itu med något problematiskt. Viktiga tankar om att man bör vara rädd om material och att man bör ta konsekvenserna av sina handlingar fördes in i diskussionen.

En andra typ av gensvar fick pojkarna när de upptäckte att de vuxna tog såväl deras utprövande som de överenskomna normerna på allvar och när det gällde den andra färgpytsen och trådrullen tydligt markerade, att detta är något man får ta konsekvenserna av. Ture fick också känna stöd och engagemang från en vuxen när ledare V hjälpte honom att torka upp.

Så långt fick pojkarna ett hanterbart och utvecklingsbefrämjande gensvar från omgivningen. Men när ledare S avslutningsvis greps av katastroftankar ("det kan inte fortsätta så här") och gick in med skuldbeläggande, så försvårades pojkarnas möjligheter att finna en plats i gemenskapen. De fick barnens kritik och uttalade ogillande på sig och svarade med att lämna oss.

Kapitel VII Problemen kulminerar

Kapitlets innehåll: Tiden fram till familjehelgen. 12/7 - 19/7

Bråkstakarna Tord, Ture och Sture påbörjar sin långa väg in i barngruppen. Juniorledare T är ett stöd för dem.
Det visar sig att barnen i vissa planeringskommittéer har stora möjligheter att bli delaktiga, i andra kommer de av olika anledningar i skymundan.
Det utbildas efter en veckas barnbyverksamhet nya samlevnadsformer: Någon vuxen och en liten grupp barn samlas till spontana aktiviteter och utflykter.
Problem kring måltiderna kulminerar, likaså problem kring städningen och att samlas och passa tider. Ledargruppens hållning till barnen präglas av passivitet och osäkerhet. Att de vuxna förhåller sig passiva och tvekande innebär emellanåt att barnen får ta saker i egna händer. Precis före familjehelgen finns det signaler om att de vuxna skall komma att bli mer aktiva, när det gäller barn med problem. Nya aktiviteter, som passar dessa barn, kommer igång.

Låt oss börja där vi slutade beskrivningen av de första dagarnas verksamhet. Tord, Ture och Sture hade haft en jobbig kväll med rumsbyten, som de inte önskat sig. De hade också haft en uppgörelse med ledare S och fått uppleva ett avståndstagande från de övriga barnen.

De dagar som närmast följde innebar för de här tre pojkarnas del upprepade försök att komma in i barngruppen. Sture och Ture fann naturliga öppningar in i gruppen, Tord däremot var tvungen att förstärka sig med en stor kamera för att väcka intresse och få kontakt.

"Sture deltog, och på något sätt kommer han alltmer med i gruppen nu.

Han kommer med i gruppspel och idrottsaktiviteter (ur dagboken 16/7). Sedan är det Ture, som visar ett spel. Flickorna står i en inre ring och pojkarna i en yttre. Ture säger att det skall bli ett kramspel. Förfärade skrik. När man sjungit Bingo-låten säger man B och tar en i handen, I..N..G..O och den, som står framför en vid O tar man och kramar och pussar. Några vågar inte vara med i början. Ture manar på." (ur dagboken 12/7)
"Tord har den morgonen plockat fram en stor, avancerad kamera med tre objektiv. Efter måltiden får han uppmärksamhet på grund av att han har en så väldigt fin kamera". (ur dagboken 12/7)

För de här tre pojkarna framstod snart juniorledare T som ett stöd. Juniorledare T deltog mer än vad vi övriga vuxna gjorde i barnens spontana spel och idrottsaktiviteter.

"Sture tyr sig väldigt mycket till JCT. Även Tord har börjat göra det". (ur dagboken 12/7)
"Sen umgås han (JCT, förf anm) ju med barnen hela tiden, är med på deras fritid. Då är han ute på fotbollsplanen och tar hand om dem. .... Det är samma sak med Sture och alla de här besvärliga ungarna. Till honom går de." (ledare M, gruppintervju)

Pojkarnas väg in i barngruppen skulle visa sig bli lång och mödosam. Alla tre kom även fortsättningsvis att ha svårt att ta sig för saker, när planeringskommittéerna bestämde fritt valda aktiviteter. Sture kunde, när han inte var aktiv i spel eller lekar, visa en stor oro och rastlöshet. Tord sågs ofta ensam eller i sällskap med Ture ströva omkring utanför gemenskapen.

"Sture gillade inte middagsmaten idag. Han gick först av alla. Hade tydligen ingenting att göra och kom tillbaks snart. Gick omkring lite oroligt bland borden. Ut igen. Kom tillbaka efter en stund. ..... Tord kom ut från scenen, där han har varit mycket. Bakom scenen ligger han på något sätt. Jag vet inte vad han gör där, men han kan ligga där halvtimmesvis ensam". (ur dagboken 13/7)

Tidigare omnämndes att Ture kom in i barngruppen genom att leda några gemensamma aktiviteter. Detta var något, som vissa av planeringskommittéerna[1] var mycket noga med: att barnen skulle få möjligheter att introducera lekar och spel för de övriga. Att barnen gjorde annonseringen och tog upp förslag på aktiviteter.

I vissa kommittéer var det konsekvent så att det var barnen, som redogjorde för dagsprogrammet, skrev ut detta och stod för övriga tillkännagivanden.

"Ledare N tar ursprungligen initiativ till att vi ska räcka upp händerna , men sedan så sköter Ture och Ludvig det. De manar på att barnen ska vara tysta och sätta sig runt. Ludvig går omkring och donar. Sedan förklarar han spelet. Han och Ture demonstrerar flera gånger .....

1) Planeringskommittéernas verksamhet redovisas i bilaga 6.

och förklarar med gester och menar att ledarna ska översätta". (ur dagboken 12/9)
"Rita tog och visade oss hur vi skulle göra första spelet. Det var fantastiskt att höra henne berätta. Så klart och redigt. Hon som ofta generat döljer ansiktet i händerna och lägger sig ner, men här berättade och visade hon frimodigt hur vi skulle göra". (ur dagboken 13/7)
"Idag har Ylva annonserat mest hela dagen. Vid lunchen gick hon och stängde matsalsdörren noggrant först och väntade sedan på att det skulle bli ordentligt tyst".(ur dagboken 19/7)

Nu var det inte i alla planeringskommittéer, som det fanns sådana här möjligheter för barnen att komma fram. I några av kommittéerna hamnade barnen av olika anledningar i skymundan. I den kommitté, där ledarna L och V ingick försvårades barnens delaktighet av att de vuxna inte i tid sammankallade alla barn. Först på morgonen den dag som planeringen gällde träffades L och V och ett av de fyra barnen.

"Därefter ställde sig ledare L upp under frukosten och sa: 'Nu ska jag berätta om dagens program men bara om morgonens'. Mer hade hon och ledare V inte satt upp på listan. Hon sa att nu var det indoor games - precis som vi hade haft rätt mycket av nu. Då ställde sig Ove upp och sa: 'Vad är det här för program, jag har ju inte ens signerat det?' Ledare L frågar: 'Vad menar du?' Ove är alltså en av dem som är med i den kommitté, som skulle ha börjat fungera senast igår. Så småningom går Ove fram till ledare L och pratar med henne. Hon räcker honom en penna så att han ska kunna skriva under, men Ove slår ut med händerna. De fortsätter att samtala." (ur dagboken 15/7)

Ove gav i det här läget ett värdefullt bidrag till förtydligandet av det arbete, som ledarna L och V hade att ta itu med. Skulle vuxna och barn gemensamt kunna planera aktiviteterna, så måste detta ske med noggrannhet och med ordentlig tid avsatt.

Det utbildades efter omkring en veckas barnbyverksamhet ett fint sätt att vara tillsammans på, barn och vuxna. Av olika anledningar kom några eftermiddager och kvällar att lämnas blanka på dagsprogrammen. Spontana aktiviteter och utflykter kom då till stånd. Någon vuxen och en liten grupp barn musicerade, lekte, spelade boll, vandrade iväg till Fränsta, ut i skogen eller ner till den spännande, förbjudna älven. (Den låg nedanför järnvägen.)

"Efter maten kom Tina och Svea upp till mig och frågade om jag kunde följa med till älven. Vi beslutade oss för att gå ner och tog Sigvard med oss. Det blev en väldigt fin tur ner till älven. Vi hoppade och sjöng. Tittade på en båt. Gick på järnvägen... När vi gick tillbaka så hittade vi ett stort skjul med sågspån och det kastade de på varandra och hoppade i....
När vi närmade oss barnbyn såg vi aktiviteter överallt. Det fanns fotboll på ett ställe. I en cirkel stod en grupp barn och lekte någon subtil lek. De stod i stort sett bara och tittade ned... Det fanns en grupp som satt och skrev brev. Bordtennis. Badminton. Landhockey. Det var aktiviteter som hade växt fram". (ur dagboken 12/7)

De här fria timmarna möjliggjorde också för barnen ett ordentligt utforskande av folkhögskolan:

> "När jag kommer tillbaka till huset har Rickard en upptäcktsfärd i ledarnas hus. Han utforskar alla skrymslen. Han går i biblioteket och i ett rum emellan där det finns en vattenho och han spolar och grejar." (ur dagboken 14/7)
>
> "När jag kom förbi hörde jag någon som öppnade fönstret i.... det finns ett litet rum bakom scenen och från det rummet finns det en nödutgång genom ett slags fönster ut.... Det visade sig vara Rolf, som var på väg ut. Det finns det där lite tysta utforskandet av lokaler och hus." (ur dagboken 14/7)

Låt oss nu inte stanna inför dessa ljusa bilder av barnbylivet alltför länge, ty så här en dryg vecka in på experimentbarnbyn stod vi mitt uppe i en rad problem. Ett av de viktigaste var måltiderna, speciellt mellanmålen.

> "Sedan var det dags för mat direkt efter spelet. Vi gick ner alla tillsammans och det är klart att då var barnen ganska livliga och det blev livligt under maten". (ur dagboken 13/7)
>
> "Sture, Ture och Tord satt vid samma bord vid middagen. Uno och Nils satt framför dem. Det blev en prövningens måltid. Tord spiller konsekvnet ut någonting under varje måltid numera. Och riktigt slaskar och plaskar... . Sture åt fyra franska. Han gröpade ur dom och strödde smulor runt omkring sig. Och han verkligen frossade i att strö ut det. Uno, han plockade fram sina vattenpistoler. Och mitt i allt det här så kommer Mårtens föräldrar och syster (Mårtens far - ordförande i svenska förbundet för internationella barnbyar, förf anm) och sätter sig vid samma bord som pojkarna.
>
> Sture blir orolig när det kommer besökare. Han kommer fram till mig och frågar: 'Vad ska vi göra med alla de här besökarna?' Uno säger samma sak: 'Varför är de här? Vad vill de?' Jag förklarar." (ur dagboken 13/7)
>
> "Sedan sprang barnen över gräsmattan till snack De var genomhungriga. Det blev verkligen en huggsexa. De starka tog tre-fyra wienerbröd... . Men det här är väl också en viktig erfarenhet att några inte fick några wienerbröd och några fick tre-fyra." (ur dagboken 13/7)
>
> "Jannika: Mårten kom in och sade: 'Nu kommer rektorn'. Och precis när rektorn kommer in så sitter Tord och leker med plastmuggar och han bara vräker sig på, så de där plastmuggarna far.
>
> Thomas: Precis framför henne?
>
> Jannika: Ja. Och det har aldrig varit värre. Alla sprang omkring. Ledare U stod och boxades med några barn." (ur gruppdagboken om kvällssnack 16/7)

Av de här dagboksutdragen kan vi inte bara utläsa olika typer av problem i samband med måltiderna, utan vi kan också studera hur forskaren och den övriga lägerledningen tycks ha varit speciellt känsliga för oordning vid de tillfällen då folk utanför barnbyn deltog i måltiderna. Vi ville ju naturligtvis att det här skulle bli och framstå som en lyckad experimentbarnby.

Utdragen visar att Tords, Tures, Stures och Unos utprövande och utlevnad på barnbyn hade många olika sidor. Vi kan också se deras oro inför främ-

mande personer och deras behov av att snabbt skaffa sig en uppfattning om det nya.

Städningen var, milt uttryckt, ett eftersatt kapitel under de första veckorna av experimentbarnbyn.

> "Efter frukost är det städtid. De flesta av barnen går sorglöst omkring. Inte heller många av de vuxna bryr sig om det. Några grejar med sina rum. Ledare S, som är med i planeringskommittén och som satt upp punkten utomhusstädning går runt och plockar. Han tittar uppskattande på mig, när jag hjälper honom. Nils ansluter sig och plockar. Några av barnen har letat upp städgrejor på egen hand. Det börjar bli väldigt smutsigt, för vi har ingen speciell städtid och har inte tillsammans pratat om städning. Det ligger dammtussar i de flesta rum. Nick och Ludvig dammsuger. Ymer och de killar han sover med från V-land fixar med provisoriska borstar och går runt och frågar vilka som ska ha." (ur dagboken 14/7)

Att samlas och passa tider var något som var svårt under denna period av barnbyn.

> "Ja, det är sena morgnar, 26 av barnen var med på flaggceremonin, inte fler, och Tord och Ture kom inte till maten över huvud taget". (ur dagboken 16/7)
>
> "Efter snack så gick vi upp till gymnastiksalen. Egentligen var det kommittén som kom sist, de startade först efter 20 minuter, de spel som skulle vara". (ur dagboken 12/7)

När det gäller tider kan barnens sänggående sägas utgöra ett undantag. Det var något vi gemensamt diskuterat och beslutat om, och i allmänhet var det en ordentlig uppslutning kring denna tid. Såväl de två vuxna, som hade "kvällsvakten", som barnen hjälpte till att påminna om tiden.

> "Men samtidigt så är det konstigt. Så kan de sitta och spela kort där inne och det gör de ju alltid.... Då sitter de och hjälper varandra och pratar med varandra på olika språk. Och då är de himla uppspelta, så när klockan är tre minuter i halv 11, då tänker man så här: Det här går aldrig. Men så behöver man bara säga att klockan är halv 11 så går alla sedan. Först protesterar de ju lite, så klart, men sedan så går de.....och lägger sig. När vi satt och spelade kort, då kom Tord och han var allvarlig och sa till Ture med tyst röst, och så väntade han på att Ture skulle spela färdigt utan att skrika och skynda på honom. Och så gick de upp." (Jannika i gruppdagboken 15/7)

Det fanns sådana här tillfällen av samling och uppslutning från såväl barn som vuxna även under denna rätt problematiska period av experimentbarnbyn. Ett tillfälle, då barn och vuxna samlades kring en uppgift var under den s k opening day[1]. Utan någon form av samrepetition gav vi såväl besökarna som oss själva en trevlig stund.

.....

1) Barnbyns officiella invigning

"Besökarna, 80 - 90 personer, gick in och så småningom kom barnen och satte sig runt på golvet. Sedan tog ledare S till orda och sa: På barnens och ledarnas vägnar hälsar jag er välkomna. Varför jag gör det beror på att jag ingår i den kommitté av två vuxna och fyra barn, som har hand om planeringen av de här två dagarna...

Det blir en bra blandning av sånger och danser, trots att det inte är någonting som har bestämts. V-delegationen bryter det lite spontana mönstret genom att uppföra en oerhört välrepeterad och avancerad dans .....

Efter V-land kom barnen från U-land fram och sjöng befriande fel - tog om sången. De sjöng lite så där halvdåligt, men med verklig glädje."(ur dagboken 14/7)

Vid de tillfällen då vi gjorde utflykter från barnbyn var uppslutningen och gemenskapen påtaglig.

"Barn och ledare gick tillsammans ut till Kärrbostugan. Det var en promenad på 6-7 km.. Mot slutet hade några åkt i förväg och spökade för de andra och tjöt i skogen. När jag kom var ungarna uppfyllda av detta.På långt avstånd hördes tjut och man prövade ekon över nejden. Man gick nu runt och utforskade omgivningarna. Stötte på grupper av barn överallt.Så småningom började Steve och Mårten spela inomhus och det blev fler och fler som samlades. En stund var det improviserad dans ute på verandan. Så småningom kom vi alla in i storstugan och sjöng tillsammans vid en skön brasa." (ur dagboken 17/7)

Vi bör nog inte heller denna gång dröja alltför länge vid de ljusa bilderna eller i den sköna stugvärmen. Ut igen - ut i snålblåsten.

Det utmärkande för ledargruppens hållning till de problem, som skildrats, var under den aktuella tidsperioden passiviteten och flykten. Om folk inte kom i tid eller samlade sig kring aktivitetet, var det ingen som tog upp detta, utan ofta ägnade man sig då åt något annat.

"De barn som har kommit, springer omkring och det är svårt att samla dem. När ledare L upptäcker det här, rycker hon på axlarna och börjar hoppa hopprep själv och spela badminton. Flera av de övriga ledarna följer hennes exempel. Det tar omkring tre kvart innan det man planerat kommer igång.... . Ledare L förklarar länge och omständligt. Skall allt själv bestyra - plockar ut vem som skall leda leken och donar". (ur dagboken 15/7)

Det här utdraget ur dagboken visar på en pendling mellan att som vuxen inte ingripa alls i barnens värld och att styra och ställa mycket. Detta illustrerar den osäkerhet, som i detta skede fanns kring vuxenrollen på experimentbarnbyn.

"Så skulle ledare S samla och leda. Vi räckte upp händerna men barnen...det var så mycket annat, som var på gång, så det tog mycket lång tid. Vi satte oss inte ned utan vi stod när ledare S pratade. Det blev lite splittrat. Ledare S förklarade länge och teoretiskt Björnen sover, som man ju kan visa enkelt. Sedan pekade han hela tiden själv ut vem som skulle vara björn och dirigerade verksamheten." (ur dagboken 12/7)

"Då upplevde jag just det här att ingen djävel kunde göra någonting. Det låg lergrejor och skedar i en enda röra. Jag inriktade mig på Nick och två, tre andra barn som bara rusade omkring och inte gjorde någonting och var på allihop. Då sa jag 'Antingen kan ni sitta ner eller gå ut härifrån'. Ledare V hade gått och ledarna L och T bara satt." (Jannika i gruppdagboken 16/7)

"När flaggceremonin är klar rusar de flesta barnen över gräsmattan, som skolan inte vill att vi skall gå på. Ledare N är den enda som reagerar och påminner några barn, men det blir lite svårt, för flera av de andra ledarna travar själv glatt över gräsmattan." (ur dagboken 16/7)

Om vi ser till hur barnen mot slutet av lägertiden i sina enkätsvar uppfattade hur ledarna var och borde ha varit, så är det tydligt, att ledarna på byn i allmänhet upplevdes som mycket snälla och trevliga.

Tabell 2 Barnens syn på hur ledarna är

Ledarna på den här byn är			
mycket snälla, fina goda mycket trevliga	snälla för det mesta	ledarna snälla med några undantag	ibland trevliga
34 barn	4 barn	5 barn	1 barn

Av de 21 barn, som hade synpunkter på att ledarna borde vara annorlunda, är det 18, som tar fasta på att ledarna borde vara mer aktiva och ingripande, deltaga mer i aktiviteter och lekar, gå in i relationer mellan barnen, bry sig om mer och vara noggrannare med tider. (Se tabell 3 nästa sida)

Vi bör visserligen hålla i minnet, att många händelser och upplevelser ligger mellan den period, som nu beskrivs och den dag då barnen fyllde i enkäten, och att 23 barn inte anger några speciella önskemål om annorlunda ledare - många av dem motiverar i enkäten att ledarna är mycket snälla, därför att de tycker om och bryr sig om barnen, att de är glada och lekfulla[1] - men svaren i tabell 3 säger ändå något om ledarnas osäkerhet i den nya vuxenrollen.

.....

1) Den som är intresserad kan närmare studera barnens funderingar om varför ledarna är som de är i tabell 21 i bilaga 5.

Tabell 3 Hur barnen tycker att ledarna borde vara

Ledarna borde vara mer.....		
Kategori	Exempel (med motivering)	Antal barn
Aktiva: deltaga och leka mer	"Borde deltaga mer själva i aktiviteterna." (Ymer)	7
Aktiva i relationerna mellan barnen	"Tala ut om saker bättre när barn kommer i konflikt." (Ove) "...prata mer, ty vissa barn har svårt att få kontakt" (Nils)	2
Noggranna med tiden	"Noggranna med tiden" (Pontus)	2
Omtänksamma med barnen	"Att se efter barnen" (Rose)	3
Några mer vänliga, tillgivna	"Ledarna är snälla, men några skulle vara mer vänliga" (Siv)	2
Villiga att bada	"Villiga att bada" (Malin och Martin)	2
Övrigt	"Mer ansvariga" (Love) "Förstå barnen mer" (Ursula) "Friare - det behöver inte alltid vara en ledare med vid aktiviteterna" (Uno)	3
De är bra som de är	"Bra som de är nu" (Rolf)	6

Att de vuxna i många situationer förhöll sig passiva och tvekande, det innebar emellanåt för barnens del det positiva, att de fick ta saker i egna händer.

> "Några har valt att spela fotboll. Ingen ledare dyker upp. Och då går barnen och hämtar Anki och säger: Vi vill ha en ledare med." (ur dagboken 18/7)
>
> "Det var ett bollspel och man skall stå bredbent och försöka skjuta in bollen mellan varandras ben. I början förklarade ledaren och försökte få det att fungera, men så småningom tog barnen över själva. De kom på att det inte blev jämspelt om man böjde knäna och om man inte hade lika brett mellan benen. De skapade nya regler, som de sedan höll noga på". (ur dagboken 13/7)

I detta sammanhang kan vi också påminna oss hur Ymer och hans kompisar under förmiddagen, då vi skulle ha storstädning, själva ordnade med provisoriska städgrejor och tog ansvar för att även andra fick tillgång till dessa. En annan situation, där det krävdes att barnen tog egna initiativ och var aktiva, var rumsbytena. Här kan man dock inte säga att det berodde på le-

darnas avvaktande hållning, utan det var snarare en konsekvens av fattade stormötesbeslut.

> "Ofta kommer det något bra ut ur de här bytena, för att man måste diskutera så pass mycket hur man ska lägga upp det, och barnen måste själva ta tag i tolkar och det kan bli långa kedjor av tolkar. Ledare P beskrev hur Tina och Uno kommunicerade genom att ta kontakt med Love på tyska då, sedan Love till Ludvig på spanska och Ludvig på engelska till ledare P och ledare P sedan till Uno. Över huvud taget fordrar allt sådant här väldigt mycket av initiativ och aktivitet från barnen, annars går det helt enkelt inte." (ur dagboken 17/7)

För vissa av barnen innebar experimentbarnbyn speciellt uttalade krav på att anpassa sig till en ny situation och ta initiativ till förändring. Redan i kapitel VI antyddes att barn, som var vana att dominera andra, skulle möta speciella svårigheter på denna barnby. Det mest uttalade exemplet på detta blev Ludvig.

> "Ludvig is a very dominant chap. Maybe at the beginning of the camp I felt that he was not feeling good. I mean he is used to say things and you have to follow, because of that dominant character he has, and maybe some of the kids were not going with him.... I mean he recognized that he had to give the chance to others, and he felt a kind of accurate at the beginning. So I think he understood that and.... he was more open with the other children." (ledare L, gruppintervju)

Ledare L pekar här på att Ludvig så småningom förstod och förändrade sig. Till bilden hör också att han hittade en lite ovanlig roll, som skänkte honom en viss position. Han etablerade sig nämligen som barnbyns lille köpman:

> "Det är en väldig utbytesverksamhet nu. Man byter det som i början var små presenter med varandra. Det blir många tillfällen till kontakt och mycket tolkarbete erfordras. Ludvig är den ledande i den här utbyteshandeln. Med pondus går han omkring och saluför grejor." (ur dagboken 16/7)

> "Ludvigs utbyteshandel har nu tagit sådan omfattning att han har sett sig nödsakad att skaffa sig något mera fast. Längst bort på andra våningen av barnens hus finns det ett rum med några slags förvaringsskåp. Däri förvarar han nu sitt lager och ställer fram ett bord vid ingången som någon slags disk." (ur dagboken 23/7)

Om nu inte Ludvig behövde speciellt mycket vuxenstöd för att hitta sin roll på byn, så har vi tidigare sett att det fanns andra barn som behövde det, speciellt Tord, Ture och Sture. Det började en vecka in på barnbyn bli allt tydligare att även Uno behövde detta:

> "Det var en fin stämning på bussen med allsång.... . Uno eldar verkligen upp sig i sådana situationer. Han började skrika och leva. Först blev det väldigt destruktivt men sen fick han leda några sånger. Mot slutet av resan kunde man se honom i Tennessee-mössan, ledande sången med vilda gester och skrikande i falsett." (ur dagboken 16/7)

> "Uno hade full föreställning. Han eldade upp sig mer och mer. Han ville dra uppmärksamheten till sig. Han klättrade upp på läktaren och stod

och blåste i ett rör, men de flesta brydde sig inte om honom, men han fortsatte och ingen gick upp till honom. Han blev mer och mer högljudd. Sen började han äta papper och knappt någon skrattade. När inte det hjälpte började han skrika. Efteråt ville han inte gå ner till snack utan han stannade kvar. Ledare U gick då upp till honom och pratade. Uno grät länge och mycket hos ledare U." (ur dagboken 18/7)

Uno kunde på ett tydligt sätt visa att något var på tok. Och de vuxna på byn började mot slutet av den period som nu beskrivs ta fasta på Unos signaler och ägna honom omsorg och omtanke. En bidragande orsak var säkert att ledare U berättade för oss om Unos speciella livssituation just den här sommarmånaden, och det blev därmed uppenbart att Uno hade ett särskilt behov av oss vuxna.

"Unos pappa var mycket sjuk när han lämnade U-land. Jag tror att första veckan av byn spelade det inte så stor roll för honom, för hans mamma hade sagt honom, att hon inte skulle skriva, om allt var OK. Även om hon fick brev ifrån honom. Men han visste att hans far var sjuk, när han lämnade U-land och andra veckan började han oroa sig. Han ville försöka glömma, så blev han mycket uppspelt och gjorde en del dumma saker." (ledare U, gruppintervju)

I början var det främst ledare U och Jannika, som ställde upp för Uno, som utdragen antyder, men precis före familjehelgen började några av de övriga ledarna också ägna Uno speciell omtanke. Ungefär på samma sätt var det med Ture, Tord och Sture; från att tidigare omsorgerna kommit främst från lägerledningen och JCT, så fanns dagarna före helgen signaler om att de övriga ledarna skulle komma att bli mer aktiva.

"I talked with him (Tord, förf anm) about the broken window. I think that was really bad luck, I mean I believe in what he said..... He was very upset about that..... He tried to tell us that he did not care, but he was really very frustrated about the thing. He just could not realize that I believed in what he was saying, that it was not his fault. When he realized that he did not know what to do..... It was a very nice talk and he was very calm." (Mårten i gruppdagboken 16/7)

"Sture är mycket splittrad. Han gör allt snabbt, snabbt. Sedan ska han genast göra en ny sked. Ledare V börjar dock få en bra kontakt med honom här nere. Hon tar om honom och hon håller honom och han ser ganska förtjust ut". (ur dagboken 18/7)

"Tord ville inte vara med och honom tog ledarna N, P och T hand om. Dom satt och såg på TV tillsammans och pratade." (ur dagboken 18/7)

"Tord börjar komma in i byn lite nu. Fler vuxna satsar på honom. Speciellt Anki verkar ha ett fint förhållande till honom nu. På hemresan sitter han i knät på Olga och ser ut att ha det riktigt bra". (ur dagboken 18/7)

"I går bäddade Tina upp och ordnade för Tord. Gjorde väldigt snyggt och vek ihop alla grejor. Tord själv; i dag kom han i alla fall till frukosten och det var en förändring i förhållande till tidigare. Han har någon säkerhet i sin mössa, som han går omkring med, en skinnmössa". (ur dagboken 19/7)

Som vi ser av de sista utdragen, så var det inte bara vuxna, som började ställa upp för Tord, utan även några av barnen. Något som också kan ha bidragit till att Tord började bli något säker i sin barnbytillvaro var att det kom en ny fri aktivitet, träarbete, som riktigt intresserade Tord. Mer om detta intresse i kapitel VIII. Här lite om det sätt på vilket träarbetet tillkom och bedrevs. Vi kom här nära de ideal om barns delaktighet som vi satte upp under Stockholmshelgen.

> "Och sedan satte vi fram kärror och efter en ganska lång stund så vandrade vi ner allihop, juniorledare, barn och jag, till sågen. Vi vandrade ner över fältet med kärrorna. Barnen drog dem. Gubbarna hälsade på oss när vi kom. Sedan gick vi in och plockade spillvirke av olika slag. Det fanns en virkesvagn på räls, som stod oanvänd. Den lekte barnen med. Körde fram och tillbaka. Några hjälpte till med lastningen, men jag tror att alla förr eller senare var på den här vagnen och lekte med den... Barnen tittade in mot själva sågen, så vi tog alla barn i handen och gick in bland arbetarna. Det var en fantastisk upplevelse. De tog just in en väldigt stor timmerstock, som skulle sågas i bitar. Vi fick se hur man handskades med den här timmerstocken och hur den delades i allt mindre bitar. Vi kunde se hur en av arbetarna åkte med stocken på valsen in mot klingan. Vi stod vid sidan precis vid själva sågen och det vibrerade i marken, så vi kände verkligen i hela kroppen hur man sågade. Barnen såg att det spillvirke vi skulle använda gick ut på en särskild ränna och pekade...
>
> Vi plockade det sista och vandrade uppåt. Rickard ville absolut ensam ta en stor vagn, och han kämpade, ingen fick hjälpa honom. Femtio meter bakom oss gick han och sjöng. Sedan gick vi över gården med alla grejor och några av de andra barnen kom fram till oss och tittade och frågade. Så tippade vi av det och lassade de stora plankorna för sig. Det var Love som föreslog det. Och Per, nästan innan vi hade hunnit av, så började han snickra och hyvla och greja. De andra botaniserade i verktygslådan och frågade: 'Vad skall vi göra, vad måste vi göra?' - 'Ni kan göra vad ni vill....' Det blev båtar, skulpturer, CISV-skylt, namnskyltar.' (ur dagboken 18/7)
>
> "Vi var några som var nere vid träarbetet. Några från i går som visste precis vad de skulle göra. Som har frågat flera gånger i dag, när det skall börja. Vi satte i gång och det kom en hel del folk så småningom, som hörde hur det hamrade och slog.
>
> Tina tog upp att vi skulle behöva en träfil. Då frågade jag: 'Vad mer tycker ni att vi skall köpa?' Då kom förslag på sandpapper, en borr och skruv. Ture sa t ex: 'Ja, köp det, köp det. Men Per sade: 'En borr tror jag inte vi har råd att köpa. Man klarar sig utan. Jag skall visa. Så tog han fram en av skruvmejslarna och en hammare och visade hur man kunde borra hål med hjälp av de två verktygen. Men några av barnen ville ändå ha en borr, och vi pratade om hur mycket den kunde kosta och vi enade oss om att en borr var ju en ganska billig sak, med tanke på de 40 kronor vi talade om." (ur dagboken 19/7)

Låt oss avslutningsvis stanna inför en bild, som säger en del om var barnbyn befann sig, så här strax innan barn och vuxna skildes inför familjehelgen.

> "Så var det dags för bad. Då satt alla ungar med grejorna klara i bussen långt innan ledarna kom. Vi kom lite sent efter ledarmötet." (ur dagboken 18/7)

Kapitel VIII Framsteg och svårigheter

Kapitlets innehåll. Dagarna före kubakvällen 21/7 - 25/7

Barn och vuxna är glada att återse varandra efter familjehelgen.
Under familjehelgen har ledarna enats om en aktiv och ingripande vuxenroll. Steget från teoretisk övertygelse till praktiskt handlande visar sig snart vara långt. Ledargruppen återfaller ständigt till passivitet och osäkerhet, men det finns en vilja att nå fram till en annan vuxenroll. Återigen kommer kritik på passiviteten från folkhögskolans rektor.
När några problem, t ex oordningen vid måltiderna, bemästrats, dyker andra samlevnadsproblem upp. Exempelvis räcker inte mellanmålen längre, på grund av att vissa barn roffar åt sig.
Barnen börjar kunna utnyttja barnbyns möjligheter bättre. Nya aktiviteter, som bidrar till att föra in de "udda" barnen i gemenskapen tillkommer. Tre veckor in på barnbytiden har barnen hittat ett sätt att vara tillsammans. Från den dramatiska kubakvällen, då 44 barn i nattdräkter vid läggdags stormar in i ledarnas hus, går barngruppen enad, medan vuxengruppen splittras.

Under den barnfria familjehelgen diskuterade ledargruppen igenom de problem som fanns på experimentbarnbyn och granskade den egna osäkerheten i relation till barnen. (Dessa diskussioner återges utförligt i kapitel XII). Gruppen lyckades nå fram till en teoretisk enighet om en mer aktiv och ingripande vuxenroll.

Mötet med barnen efter familjehelgen kom att präglas av återseendets glädje.

> "Återföreningen för övrigt med barnen blev hjärtlig.... Att barnen tycker om att vara tillbaks är det inte att ta fel på. Det var en fin stämning under måltiden. Man satt och berättade intryck för varandra och förklarade. Fast det var väldigt livligt förstås... .

Efter maten så lägger sig en del barn och vilar på sina rum. En del skriver brev.Några sitter med ledarna och pratar. Rickard sitter tätt ihop med Karin som dricker kaffe. Han söker sig väldigt mycket till henne nu... Några är ute och leker med leksaker som de fått av värdfamiljerna.

Vi vandrade iväg till tivolit i två omgångar. Barnen var glada och förväntansfulla. Dom fick fritt inträde och fick göra tre saker på det här tivolit. Arrangörerna bjöd. Några av ungarna rusade och gjorde dom här sakerna på en gång... De flesta tjejerna gick och tittade på Björn Skifs.Men framför allt var barnen intresserade av gammeldansen. Rita, Ludvig och Ulrik stod andäktigt, en timma, tätt intill Lindqvistarna och tittade.Sedan så vandrade vi hem i glad stämning, trots att det var ganska tidigt..." " (ur dagboken 21/7)

Vid sängdags fick vi dock åter en påminnelse om att vår barnbytillvaro fortfarande innehöll en rad problematiska inslag.

"Sture, Ture och Tord springer omkring efter klockan 10. Sture tog på sig 10 tidningar, som han egentligen skulle dela med Martin och det blev ju kalabalik där och Sture skrek och levde och ingen gjorde något. Så småningom tog Jannika hand om det och gick in i rummet med killarna och pratade med Sture, så att det ordnade upp sig. Då sprang Ture och Tord bara omkring... Ingen ingrep. Ledarna Y, P, N och R bara stod och avvaktade. De pratade med varandra och inte med pojkarna. Jannika och jag fick fånga upp dem och prata med dem." (ur dagboken 21/7)

Vi påmindes också om att steget från teoretisk övertygelse till praktiskt handlande ibland kan vara långt. Ledarnas villrådighet vid sängdags kontrasterade bjärt mot den beslutsamhet och klarsynthet som hade präglat gruppen under familjehelgen. Mönstret med "bråkstakar" som lever om - passiva ledare - och en lägerledning som till slut får ta ansvar, upprepades ännu en tid.

"Ture,Tord och Sture sprang i korridorerna långt efter 10. Ledarna T och S sa åt dom lite försiktigt, men det blev återigen jag och Mårten som fick ta och sätta oss med dem och resonera om tiden och att de andra försöker sova". (ur dagboken 23/7)

Även mönstret med sena ankomster och fördröjda aktiviteter gick igen.

"Planeringskommittén har inte vidtalat några ledare att ta hand om det, utan själv infinner sig Ledare Y när de flesta barn redan väntat en kvart och sedan så börjar aktiviteter efter 25 min.

En stor grupp kom igång 20 min. efter utsatt tid med spökboll. Den här gången kunde ungarna det, så det gick väldigt smidigt att komma igång.

Det var amerikansk middag idag. Bl a med hamburgare. En hel del av ledarna kom försent, men barnen är väldigt punktliga. Vi missade vad vi kommit överens om på ledarmötet, att fråga om det var några som vill ha Arts- and craft-rummet öppet på kvällen". (ur dagboken 22/7)

Återigen så kom svaret på vår oförmåga att praktiskt ta itu med våra prob-

lem från folkhögskolans rektor:

> "På morgonen har också rektorn vandrat omkring i barnens sovrum och hon har blivit väldigt upprörd över oordningen. Hon har tagit upp det med ledare O och sedan med ledare P... P kom in och talade om det här för Mårten och mig när vi satt och pratade. Mårten uppmanade henne att ta upp det på ledarmötet". (ur dagboken 22/7)

Emellertid visade det sig att rektorn hade valt att närma sig experimentbarnbyns ledargrupp på ett lite försonande sätt. Dagen efter hade hon ett samtal med ledare O, Mårten och mig.

> "Visserligen tycker hon att det ser för hemskt ut. Men man vet ju hur 11-åringar är". (ur dagboken 23/7)

Budskapet var dock tydligt.Om 11-åringar inte riktigt kan ta ansvar för städning och ordning på rummen - så är det ju ytterst de vuxna som ser till om det blir problem eller inte.

Något som började fungera allt bättre efter familjehelgen var måltiderna. Rektorn, som under en längre tid undvikit att äta tillsammans med oss på grund av all oordning, syntes nu oftare och även i sällskap med gäster.

> "På det hela taget är det väldigt lugnt vid lunchen. Man kan prata i vanlig samtalston med sina bordsgrannar. Det går fint att annonsera saker. Man räcker upp en hand. Det tar en stund innan alla blir tysta, men så småningom fungerar det. Barnen sitter lugnt vid borden och bara de som hämtar maten är uppe. Några far dock runt ibland. Det är Sture, Tord och Ture och i dag Svea och Siv." (ur dagboken 22/7)
>
> "Lunchen fungerade fint. Det var besökare till rektorn med. Några barn hjälpte t o m till vid avdukningen från deras bord". (ur dagboken 25/7)

Av dagboksutdraget ovan framgår att det givetvis då och då var problem vid måltiderna, även under den tid dom nu skildras. Det kunde gälla Ture, Sture och Tord eller några andra bråkstakar, eller en hel barngrupp, som t ex vid nedanstående "snack-måltider".

> "Sedan var det snack med bullar, mjölk och kakor, som gick åt ordentligt. Det var livligt förstås vid snack för att barnen inte hade fått utlopp för egen aktivitet under den här internationella kvällen". (ur dagboken 22/7)
>
> "Barnen sprang iväg till matsalen för att ha snack. Det var bröd och marmelad och vissa barn lassade på och tog om innan andra ens hade börjat. Brödet tog helt enkelt slut och vissa satt där med en kant och andra med 3 - 4 bröd". (ur dagboken 24/7)

Den 24/7 var det första gången som kvällsmålet inte räckte till. Det kom att upprepas och snackmåltiderna utvecklades till rena huggsexan, innan problemet togs upp på Big Meeting. Det fanns andra problem som började dyka upp och som senare även de blev föremål för stormötesdiskussion och diskussion i ledargruppen. Exempelvis hände det sig allt oftare att saker gick

sönder och att barn slogs.

Den tvehågsenhet inför olika aktiviteter, som många barn visat före familjehelgen började sakta bytas ut mot en förmåga att utnyttja barnbyns möjligheter.

> "Träarbetet fortsatte. Ganska många barn var med idag. Bl a Love, Ture, Sigvard, Tora och Sture. Tord var med i början och gjorde färdig sin båt, sedan gick han till Arts and crafts för att färglägga den.
>
> Nere på Arts and crafts, speciellt när ledare V inte är med, så använder barnen materialet helt efter eget huvud. Maja jobbade med en pansarvagn som hon klädde med guldpaljetter... Några improviserade friskt med ledare V:s glasarbete - de lägger ner mycket arbete, sitter i timtal... Några barn arbetade med lera.
>
> Det är många barn som då och då sätter sig en stund i biblioteket och tittar. Vi har ordnat ett internationellt bibliotek. Några sitter och skriver maskin för eget bruk. En hel del sysslar med tidningen och skriver för den. Antingen i biblioteket eller i stencilrummet". (ur dagboken 22/7)
>
> "Rätt många barn var inne i ledarnas hus. Läser i biblioteket. Spelar Briospel. Läser tidningar. Tord är sysselsatt med att göra framsidan till tidningen, som ska komma ut snart... . Det är en hel del kommittéer som sammanträder idag. Några barn tog ledare med sig och gick in till Fränsta för att handla". (ur dagboken 23/7)
>
> "Efter Big Meeting finns en lugn stämning på barnbyn. Tord sitter kvar och skriver i rummet och ritar. Sture tillsammans med flickorna från O-land lär sig O-landsgeografi med en kartbok och dom sitter inne i biblioteket. Tidningskommittén fortsätter att sammanträda. Ledarna V och T och ungefär 5 - 6 barn. Några killar spelar badbollsfotboll i gymnastiksalen". (ur dagboken 24/7)
>
> "Ofelia ropade att alla som ville leka Killer kan komma och det blev ett gäng på 10 barn. Det var kortspel som barnen spelade vid strandkanten i 1½ timme. Där satt Sture den mesta tiden och var väldigt road. Han fungerar bra i sådana grupper, när det gäller spel. Han skrattade gott. Några barn gick direkt och utforskade stränderna". (ur dagboken 24/7)

I flera av ovanstående citat kan vi se att även pojkarna Tord, Ture och Sture började komma med i aktiviteterna. Ledare T skildrade Tords och Tures utveckling på följande sätt i den avslutande gruppintervjun:

> "I think that the both boys have changed a bit. At the beginning, the first 14 days about, they did not know exactly what to do, and I think in the first days they did not really take part even when they were sitting there and that they only were watching the other children and did not know how to behave. I think they feel a little more secure now. They know what to do". (ledare T)

En hel del nya aktiviteter kom till vid denna tid och dessa kan ha bidragit till att föra in en del barn i gemenskapen.

> "Sedan vandrade vi utmed älven genom buskage och tomter, mellan bärbuskar och längs hjulspår i gräset och kom fram till en plats inte långt ifrån ett vattenfall som var som gjort för upptäcktsfärder.

Och det blev det!

Efter en timme var det dags för brödbakning. Ledare N bakade med barnens hjälp bröd på mjöl, salt och vatten. Och sedan satte vi det på pinnar och trängdes kring elden. Det gällde att inte dra ned de andras pinnar i elden. Det blev en hel del diskussioner mellan barnen kring det här. Så småningom började det fungera.

Man kunde också gå balansgång utmed ett antal stockar... Till slut formades en lek där det gällde att skrämma varandra så att man trillade ner. Rita, Rose och Rolf hade väldigt skojigt när dom försökte gå och blev nedskrämda. Likaså Vera, Viola och Nina. Över huvud taget var det många barn som kom in i gemenskapen tack vare det här". (ur dagboken 23/7)

"Badbollsfotbollen fortsatte i gymnastiksalen. Barnen har hittat på en ny variant, där det gäller att hålla bollen i luften hela tiden genom att antingen nicka eller spela med händerna. Många barn som förut bara tittade på, t ex Ulla, Viola och Yvonne, deltar nu glatt". (ur dagboken 24/7)

Evanemang av olika slag började uppta barns och vuxnas tid och intresse:

"I kväll var det international evening... Barnen från O-land gjorde några små dramatiseringar kring korta historier. En som kretsade kring en läskedrycksflaska och ett tuggummi tyckte barnen var väldigt skojig. Var och en i O-delegationen gjorde en grej och barnen kunde hela tiden gissa vad som skulle hända härnäst, när näste man satte sig på tuggummit osv. Sedan gjorde R-land en fin sång, där vi andra fick vara med. Man sjöng och klappade takten i golvet och sedan skulle man resa sig parvis. Det var ganska komplicerat, så det tog lång tid att lära sig, men dom flesta gjorde det glädjefullt... (ur dagboken 22/7)

"De kubanska barnen kämpar med sin karneval idag. De är nere på ett fält och pojkarna jobbar hårt med att skära en liten kulle ren från gräs...

Nu före middagen sitter folk och jobbar för fullt med sina karnevalsdräkter. Ute på ängen, där vi skall vara, sitter T-delegationen och jobbar. På gräset utanför barnens hus sitter ledare M med några barn och binder kransar. I Arts and crafts-rummet finns Göran med ett antal barn som utnyttjar alla slags material. Per bygger upp någon blomdräkt av skumgummi. Man gör blåbär av flirtkulor. Rolf och Rickard binder var sin krans. Ludvig kommer stormande med en krans. Kubanska delegationen har satt på sig folkdräkter och skall strax öppna sin utställning.

Den kubanske ledaren berättade vad det var för dag som vi skulle fira och vad det var för utställning vi skulle se. De kubanska barnen sjöng en sång och därmed var utställningen öppnad. Barnen strömmade in i utställningslokalen... De kubanska barnen vandrade runt med några kring sig och pekade.

Sedan vandrade alla barnen ner till den fina eldstaden, där bonden slagit höet i en cirkel. Rektorn var med och folk från trakten, några stycken. Det blev någon slags kostymparad och balens drottning och kung utsågs. Det blev så småningom Malin och Sture som var väldigt stolta över det". (ur dagboken 25/7)

Betydelsen, för barngruppens utveckling, av att nya aktiviteter kom till och att de gamla varierades, uttryckte ledare L så här:

> "Also the children were changing a lot during these last 10 days. The last week they were more open and mixing much more... There was a lot of repetition at the beginning of the camp and maybe that loose the interest of the kids, at the beginning. It was more or less the same kind of games and things like that and children got a little bit tired of it... Afterwards the activities were changed, more variety. Walks to the wood. Maybe we could have changed and have more variety from the beginning". (ledare L, gruppintervju)

När barnen mot slutet av barnbytiden tillfrågades om vad de skulle vilja ha annorlunda, så var det tolv av fyrtiofyra som just tog fasta på att det borde vara mer variation på aktiviteter och flera aktiviteter. (Se tabell 8:2, bilaga 5). Framför allt tyckte man att det borde göras fler utflykter, promenader (tolv barn) och lekar (nio barn). Fyra barn tog fasta på att det borde finnas fler tillfällen att vara tillsammans, förutom Big Meeting. (Se tabell 8:1, bilaga 5). På frågan om vilka som var de trevligaste sysselsättningarna om dagarna, så pekade åtta barn på att det helt enkelt var att samlas för att göra något - att vara tillsammans. Av frågan framkom för övrigt att de framför allt uppskattade spel och lekar, träarbete och drama, sport, bad och utflykter (ungefär femton barn markerade sitt intresse för var och en av dessa sysselsättningar). (Se tabell 9, bilaga 3).

På många punkter hade barnen, tre veckor in på barnbytiden, hittat ett sätt att vara tillsammans:

> "På eftermiddagen var det dags för en utflykt till Sveriges medelpunkt - Fataklacken. Barnen satt på utsatt tid i bussen och väntade på ledarna. Under bussfärden upp sjöngs olika delar av sånger av olika sektioner i bussen. Barnen höll reda på tillsammans, vilkens tur det var att sjunga". (ur dagboken 23/7)

> "De flesta ungarna var väldigt snabba att byta om och kuta ut på bryggorna. Det var kallt så att många blev kvar en lång stund uppe på bryggan. Man låtsades hela tiden knuffa i varandra, speciellt Rolf och Rita tyckte att det var roligt.Men det var ingen som verkligen knuffade ner dom andra, innan de doppat sig". (ur dagboken 24/7)

> "Efter frukost var det dags för rumsbyten.Man klagade lite på att det var så kort tid för byte. De börjar på att bli rutinerade på att byta nu. Rose pratade exempelvis noggrant med Malin och Maja först, sedan flyttade de samtidigt. Tidigare var det rent kaos när man bara direkt gick in till den andre och sade att nu måste du gå ut". (ur dagboken 25/7)

> "Det här att samla grejer för kostymer till festivalen började som det mesta annat, 20 minuter för sent. Men nu har barnen börjat mana på varandra och diskutera tiden". (ur dagboken 25/7)

Beträffande ledargruppen så kunde vi i inledningen av detta kapitel se, att steget ibland kunde vara långt mellan teoretisk övertygelse och praktiskt handlande. Tiden efter familjehelgen kom att präglas av försök och

misslyckanden, när det gällde att nå fram till den aktiva vuxenroll, som vi bestämt oss för i Stockholm och som vi påmint varandra om under helgen. En bättre uppslutning kring aktiviteterna och ett praktiskt ansvarstagande i säkerhetsfrågor gick att förmärka:

> "Ledarna N, T och Anki jobbade tillsammans med barnen vid Arts and crafts. JCT och ledarna V och S var vid träarbetet. Ledarna Y, L och R fanns i gymnastiksalen. Det fanns vuxna som ställde upp överallt". (ur dagboken 22/7)
>
> "På eftermiddagen var det bad. Vi prövade ett nytt ställe. Det var lite mindre än det andra. Det var mjuka klippor. En liten sandstrand. Bryggan långt ut och ett flytande hopptorn. När vi kom fram så tog ledarna direkt en diskussion om säkerhetsregler för barnen. Vi beslöt oss för... " (ur dagboken 24/7)

Allt fler ledare började ställa upp på att sätta gränser då barnen bröt mot skolans regler eller säkerhetsregler:

> "Sture kom in med träskor i gymnastiksalen. Han klampade ordentligt för att höras. Ledare N satte sig med honom och tog av skorna... Sture kom in på nytt med ett par andra träskor på sig. Jag satte mig jämte honom och vi pratade om varför det inte gick för sig att ha träskor i gymnastiksalen. Jag tog av honom de lånta skorna. Efter en stund nappade han tag i sina egna skor och klampade över till ledare M. Hon tog skorna och satte dem under sin stol och sedan såg de på sångerna och dansen tillsammans. Det fungerade resten av kvällen. Jag tror att det var viktigt att tre vuxna mötte honom och inte bara en". (ur dagboken 24/7)

Redan samma kväll fick vi dock ett nytt exempel på ledarnas tvekan och passivitet och att lägerledningen fick stå ensam för gränssättning:

> "Det blev en liten vandring med ljuslyktor efter den internationella kvällen. När vi började samlas kring flaggan så blev det väldigt oroligt. Barnen började leka allt våldsammare med de brinnande lyktorna. De flesta ledarna struntade i vad som hände. Ledare P, Anki och jag ställde oss i ring och visade att det var dags att avsluta. Sture sprang omkring och skrek och plötsligt tog hans lykta eld. Han försökte då tända på några andra barns lyktor, men Jannika sprang fram och släckte lyktan vid sidan. Sture slingrade sig, sprang iväg och skrek glåpord till Jannika. Sedan började han bråka med några av de barn som hade tända lyktor kvar och Jannika var på nytt framme. De andra ledarna bara tittade på". (ur dagboken 24/7)

Det var ständiga återfall till tvekan och passivitet, men det fanns hela tiden hos ledargruppen en vilja att försöka på nytt:

> "Man drällde väldigt mycket med sylt och marmelad på borden. Två ledare tar ansvar för att prata med barnen om att det egna bordet skall se hyfsat ut när man går. Den ene är ledare Y. Han har också blivit aktiv i gymnastiksalen och tar hand om Sture ibland". (ur dagboken 24/7)
>
> "Ture och Tord försökte våghalsigt klättra in till de kubanska barnen, som ville vara ensamma och förbereda. Ledare M ingrep. Hon är inte så avvaktande, utan går in och möter". (ur dagboken 25/7)

"Senare så stampade Rita sönder de bakre arrangemangen med löv på Stures dräkt. Den som han var så stolt över. Det blev ett riktigt kurr och Rita försökte förstöra ännu mer. Då gick ledare M och Jannika in och mötte. Sture blir så arg så han skakar och Rita blir också väldigt upprörd". (ur dagboken 25/7)

Ledare Y beskrev ledargruppens utveckling, med avseende på att sätta gränser, på följande sätt:

"In the beginning there was a lot of much more freedom, but afterwards we put soma limits. The children took advantage of this freedom and that was why the problems arose. When we started to put limits - that made the change in the leaders towards the goal". (ledare Y i gruppintervju)

Den tidsperiod som nu skildrats fick en dramatisk avslutning på kvällen den 25/7. Vid läggdags stormade 44 barn i nattdräkter in i ledarnas hus. Det blev en händelse, som gav eko åt de sista dagarnas utveckling i ledargruppen. Motsättningar mellan de vuxna aktualiserades medan barngruppen gick enad ur den konfliktfyllda situationen.

"Vi satt i lägerledningen tillsammans och talade in gruppdagboken och vi var beredda att gå över och säga god natt till barnen. Under vårt samtal kan jag så här efteråt påminna mig hade det hörts ett tilltagande buller i huset. Tina tittade in i rummet, där vi satt, och hade bara nattdräkt på sig. Men vi funderade inte närmare på det, utan fortsatte vårt angenäma samtal. Malin kom in och frågade: 'Tycker ni att det är riktigt, att alla barn skall gå upp och vara med på ledarnas fest, för att kubanerna får vara med på festen?' Först då gick det upp för oss, vad som höll på att ske. Vi gick in i ledarnas rum och där fanns nattklädda barn. Överallt på bord och stolar, och ledare som samtalade i smågrupper. Blickarna vändes mot oss:

Mårten: 'Vad är det här?'

Petula och Olga: 'Det var några ledare som sa åt oss att det var fest'.

Ludvig: 'Skall dom vara med på festen så skall alla andra barn, antingen alla eller ingen'.

Nick skriker: 'Skall dom vara med, så skall vi vara med'.

Kubanske ledaren: 'Barnen är här för att de skall göra några saker för ledarna, och sen skall de gå och lägga sig'.

Ludvig: 'Jag tycker att vi skall vara här alla'.

Ofelia: 'Nej, jag tycker att de skall få göra sitt och att vi går och lägger oss'.

Mårten: 'Vem visade att det var fest här? Det hade varit mycket enklare att gå och fråga kubanerna. Det är klart att det var fel att de inte informerade oss andra, men varför inte gå och fråga hur det är'.

Kubanske ledaren: 'De kubanska barnen hade planerat hela den här dagen och nu ville de göra något för ledarna. Om det här hade varit en vanlig aktivitet, så hade vi satt upp det som aktivitet. Barnen är här för att ge ledarna en present. De skall sjunga några visor, men om vi beslutar så, så får de givetvis också gå och lägga sig'.

Ture: 'Det är klart att de får gå och lägga sig'.

Nick: 'Men om dom skall sjunga, varför kan inte alla vi få sjunga?'

Steve: 'Anledningen till att ni gick hit var ju att ni trodde att de skulle vara med på festen. Nu skall de inte vara med på festen. Klockan är över 10 och alla skall ha lagt sig'.

Nick: 'Skall dom få vara med - vi kan väl i alla fall få se på när de gör sitt nummer. Sen kan vi alla gå och lägga oss'.

N: 'Anledningen till att det här började var att de kubanska barnen stod i sina dräkter färdiga att gå, medan de andra barnen sprang omkring i sina nattdräkter'.

Kubansk pojke: 'Vi är här för att vi vill ge ledarna en present. Vi skall sjunga några sånger för dem. Sen skall vi gå och lägga oss som alla andra'.

Mårten: 'Nu är klockan kvart över tio. Vi kan inte stå och diskutera det här längre. Ni skulle ha varit i säng för en kvart sedan. Vi måste fatta något beslut'.

Ofelia: 'Kom, vi går'.

Love: 'Vi går'.

Ludvig: 'OK'.

Det är bara Nick som står kvar och ropar. Alla de övriga barnen, utom kubanerna, drog iväg enade. En beslutsam grupp försvann bort mot barnens hus för att gå och lägga sig. I ledarrummet lägrade sig tystnaden och förvirringen". (ur dagboken 25/7)

KOMMENTAR: Vi kommer längre fram att studera det Piaget kallar "progessive equalitarianism" (se kapitel III, s 56) i anslutning till Nicks agerande i frågan om lägerbutiken under det andra stormötet (se kapitel XVI, s 218) och se hur han drog tillbaka ett förslag om att barnen skulle kunna sköta lägerbutiken, med hänvisning till att alla inte skulle kunna få möjlighet att stå i den. Även i den situation som ovan beskrivits, så var det Nick som starkast drev linjen att alla skall behandlas lika, oavsett omständigheter. Det var en tanke som även tilltalade Ludvig och Ture.

I och med att några av ledarna understödde detta synsätt, så kom de att hamna i en direkt motsatsställning till lägerledningen, som tyckte att man kunde ha löst det här direkt på plats tillsammans med den kubanska delegationen. Det var första gången, som det klart utsades, att vi som vuxna ville handla olika i en konkret situation. Eftersom det här tack och lov var en experimentbarnby, så kunde barnen ta ansvar för situationen och ordna upp den.

Kapitel IX Barnbyn fungerar

Kapitlets innehåll: De sista dagarna på experimentbarnbyn 26/7 - 5/8

Att barnen kommer allt närmare varandra innebär att det finns utrymme för både gemenskap och osämja.
Samlevnadsproblem som t ex huggsexan vid mellanmålen tas upp av stormötet och förändringar till det bättre sker.
Måltiderna utvecklas till fasta punkter under dagen, då man kan träffas och pratas vid. Barnen känner sig hemma i sitt hus. Barngruppen utvecklar på egen hand nya sidor av barnbylivet. På olika områden ökas barnens ansvarstagande: t ex för material, för aktiviteter och när det gäller att städa upp efter sig.
De vuxna kämpar in i det sista med sin ledarroll. Beträffande ledarskap vid aktiviteter lyckas man aldrig ena sig om någon gemensam linje. Däremot kan en ökad säkerhet skönjas hos ledarna när det gäller att sätta gränser, att ställa upp för barn när det är problem och våga lämna över initiativ och ansvar till barnen.
Under de sista dagarna börjar också de lite tystare barnen framträda tydligare, men då är faktiskt barnbyn slut. Bussresan ned till Stockholm gör att också sorgen över att skiljas är något vi har gemensamt.

När vi nu för sista gången stiger in i handlingen så återstår ungefär 10 dagar. Vi har den 26:e juli. Kvällen innan har barnen som en man tågat iväg från ledarnas kubafest över till sitt hus för att gå och lägga sig.

De gånger då sammanhållningen bland barnen tydligast demonstrerades, var annars vid utflykter och speciella evenemang, som t ex vid nedanstående utfärd till ridlägret Svarta Hingsten.

> "Det låg mycket av gemenskap och sammanhållning över den här bussfärden. En otvungen växelsång mellan för och akter. Man sjöng sånger om varandra.
> ---
> Man hade ordnat med svensk folkmusik uppe på logen, och dans. Det var någonting att dricka och bullar att äta. Vi sjöng sånger. Barnen diskuterade livligt vad som var det bästa i sång och dansväg, som vi

hade att visa upp. Man valde Bingo (!) plus några andra säkra kort". (ur dagboken 26/7)

"Pyjamasdans om kvällen.....Kom förslag från barnen att vi skulle leka Bingo. Det pågick i en halvtimme med samma glädje och intensitet. När den halvdåliga grammofonen raspade igång var det naturligt att det gick bra att dansa lite hur som helst. Barn och ledare dansade tre och tre, fem och fem, några ensamma och några två och två. Pojkar kunde dansa med flickor men lika gärna med varandra...

Det blev många som dansade. Man såg hela gymnastiksalen, som är en mycket stor sal, fylld med människor som dansade." (ur dagboken 26/7)

"...och kvällen var ledarnas. Vi hade tio sketcher, den ena mer bejublad än den andra. Barnen tyckte att det var väldigt skojigt att ledarna en gång stod för underhållningen. De levde med, ropade och pratade under sketcherna." (ur dagboken 2/8)

"Barnen satt på två led och man fick parvis samma nummer. Med klubborna skulle det par som ropades upp försöka spela handduken i mål. När jag kom in gungade hela salen, det var en väldig entusiasm. (ur dagboken 3/8)

Att barnen kom allt närmare varandra innebar att barnbylivet kom att bjuda på både gemenskap och osämja. Under bussutflykten till Svarta Hingsten så fortsatte den konflikt mellan Sture och Rita, som vi såg upptakten till i föregående kapitel. (Slagsmålet efter det att Rita förstört en del av Sture's karnevalsdräkt.) Även bästisarna Uno och Rickard var i luven på varandra.

"På bussen så kom Rita och Sture ihop sig. Sture sparkade Rita på benen och Rita satte fingrarna i ansiktet på Sture. Dom gjorde varandra illa, båda två. Det var precis när vi skulle stiga av. Steve och ledare M hjälpte till. Sture var så han skakade. Han grät och svor omväxlande och sa att han skulle hämnas. Rita var också väldigt upprörd. (Ledare R tog hand om henne.) På vägen var det också problem med rumskamraterna Uno och Rickard, dom blev mer och mer arga på varandra, de började buffa på varandra allt häftigare, men då ingrep ledare L och jag. Och även Jannika. Vi pratade med båda och det lugnade ner sig och efter en liten stund så var dom rumspolare på nytt. Fast Rickard blev allvarlig en stund efter det här." (ur dagboken 26/7)

Slagsmålen på byn inträffade just så här tio dagar före slutet. Som framgår av citatet ovan så var i allmänhet de vuxna aktivt med - de stoppade och försökte reda ut.

Det fanns andra områden, där omtänksamheten med varandra inte var det som kom i första hand.

"Det var dags för snack och vi gick ner och fann att det fanns knappast någonting kvar. Där satt då t ex flickorna från L-land med en 6-7 kex,och Sture och Ture. Flickorna från M-land hade också tagit många kex, men dom hade tagit för att ge dom som inte skulle få några annars. Och även Mats gjorde det. Jag tror att det var N som räckte upp handen och sa: Hur ska vi göra nu då? Till dom som kommer sist finns det inga kex. Då gick några barn och delade med sig. Ganska få ändå, P gick runt och samlade in kex.Men på något sätt var det bra att ha det konkret och kanske kunna ta upp det på Big Meeting". (ur dagboken 26/7)

Även problemet med snack kulminerade den 26/7. Inom parantes kan vi notera att Lena, en av flickorna från L-land ovan, några dagar senare skrev en teoretisk artikel i lägertidningen, om vikten av att tänka på andra. Det här problemet kom mycket riktigt upp på Big Meeting och det resulterade i en radikal förändring.

> "Thomas: Hur var det vid snack den kvällen? Mårten: Fantastiskt.... Vi började lugnt, alla satte sig lugnt, tog mat. Alla var medvetna om vad de andra tog, men å andra sidan överdrevs inte det här. De tog inte bara en sak, de såg att det räckte till flera crackers per man, och det tog dom. De överdrev inte det hela. Och det avslutades lugnt och alla tycktes belåtna med det, allting hade räckt". (ur gruppdagbok 27/7)

Måltiderna som tidigare ofta varit både hektiska och stökiga började mot slutet av barnbytiden utvecklas till att bli fasta punkter under dagen, då man träffades och pratades vid. Samvaron med andra under måltiderna blev allt viktigare för barnen och därmed spred sig också ett visst lugn över dessa:

> "Det var en mycket lugn måltid idag också. Det fungerar bättre det där med att skicka ner tallrikarna till den som sitter längst ner. Det är också väldigt mycket samtal och kommunikation under måltiden. Mera konstruktivt. Sture t ex är inbegripen i långa samtal med flickorna från T-land och det är första gången". (ur dagboken 29/7)
>
> "Rofylld frukost. Barnen äter och är tillsammans. Man går och pratar med varandra och man skämtar. Man knackar varandra på ryggen lite och låtsas att det är någon annan som gjort det. Viktor går omkring mot slutet och håller fingrarna ovanför huvudet på folk - det är en lek som har utbildats. Han skrattar lyckligt när de upptäcker det". (ur dagboken 2/8)
>
> "Idag, sista dagen dröjer sig folk kvar länge vid måltiderna. Nu till lunch satt man mer än en timme och talade med varandra. Få barn gick tidigare". (ur dagboken 4/8)

Även när det gäller att passa tider så kan man se en utveckling hos såväl vuxna som barn. Aktiviteter påbörjades när de skulle, och man var mer medveten om tid:

> "Alla aktiviteter på förmiddagen startades någorlunda punktligt. Arts and crafts dock med rätt få deltagare". (ur dagboken 27/7)

Någon absolut punktlighet blev det aldrig fråga om, ty under de sista dagarna så motverkades detta av att barnen allt oftare ville dröja sig kvar i sovrummen och korridorerna, för att få tillfälle att tala med varandra i lugn och ro.

> "Många dröjer kvar i förläggningen, där de nu tycker om att sitta på rummen och snacka. Flickorna från O-land och pojkarna från M-land och Olof resonerade om olika par på lägret och att de skulle gå runt och fråga folk". (ur dagboken 1/8)

Barnen kände sig allt mer hemma i sitt hus. De dekorerade sina rum och försökte hålla ordning i dem:

> "Nu har dom börjat göra hem av sina rum. Satt upp affischer och så". (Anki, gruppintervju)
>
> "Det pågår lite av varje i barnens hus. Förutom Ludvigs byteshandel finns nu olika rouletthålor". (ur dagboken 1/8)
>
> "Sen stod Ture upp och berättade om dagens program. Han började med flaggan och läste framåt och när han kom till punkten Städning mellan 9,30 - 10 så sade han att 'idag måste ni städa rummen, bädda, och ni måste också clean yourselves'. Alla diskuterade lite och hörde på vid översättningen. Sen gick väldigt många målmedvetet in för det här med städning. Love och Nick bad mig flera gånger komma in i deras rum och titta hur fint de hade det. Många ungar städade av hjärtans lust. Dammsugaren var i full gång". (ur dagboken 31/7)

Ur den gemenskap som barnen lyckades nå fram till utvecklades det nya inslag i barnbylivet, som helt var barnens egna. Sålunda utbildades det t ex en sketch-tradition bland barnen, där det innehållsmässiga förmodligen var rätt svårbegripbart, om man som vuxen satt och väntade på en poäng:

> "Sen var det Stures lilla sketch. Den handlade om hur det var efter Big Meetings. Att det alltid fanns kläder och papper som låg runt omkring. När han kom dit packade han alla saker i sin väska, och sedan började han städa golvet. Och när allt var klart satte han sig på en bänk och tittade sig omkring: Vad skulle han nu göra? Han hade ingenting att göra. Så han steg upp och slängde iväg alla kläder,och alla papper slängde han ut. Det var en lång sketch och han gjorde den väldigt lugnt med en rad små, fina detaljer". (Mårten i gruppdagboken 28/7)
>
> "Det var en fin tradition som har utbildats just genom de här sketcherna, korta sketcher som beskriver någonting. Barnen från T-land med Tord som verkligen levde ut... . Han låtsades att han hade loppor och Ture, som satt och knöt sin sko under hela showen, och så de andra som flyttade sig mer och mer från Tord... . Så fick han då en egen bänk, och då jublade barnen.Röd och glad kom Tord ner från scenen.
>
> Sen var det barnen från M-land som uppförde en sketch, hur det är att lägga ett litet spädbarn och att spädbarnet tar över så småningom och lägger mamma och pappa. De suger på napp och det var mycket bejublat med återigen Malin som spelade barn. Hon spelade ut, hon var verkligen frimodig på scenen på ett helt annat sätt än hon är normalt.
>
> Barnen från R-land gjorde en mycket bejublad men svårförståelig sketch från ett restaurangbord, där tre av barnen hela tiden beställde in någonting men fick en smäll i stället". (ur dagboken 1/8)

Läsaren kan nu möjligen av de sista sidorna ha fått intrycket att det mesta, så här mot slutet, skedde spontant och med utgångspunkt från barnens egna idéer och funderingar. Att det var lite olika med den saken framgår av nedanstående skildring av två olika dramagruppers arbete:

> "Nere i musikrummet är det drama nu. Det är väldigt strukturerat. Det är ett musikstycke som man spelar upp med intalad text, som barnen ska dramatisera. N och T regisserar. Det är deras roll. Men barnen finner nöje i det här. Det blir mycket så att dom får sitta runt omkring och

och titta på dom som agerar i mitten, men för dom som agerar kan det vara fint. Sture spelar en helt otrolig varg. Medan dom andra tog mycket lätt på de här repetionerna, spexade lite och sådant, så levde han sig in i det här att han hade ätit upp folk och att han hade blivit skjuten och skadad..." (ur dagboken 27/7)

Här är ett exempel på hur den andra drama-gruppen (med delvis samma medlemmar) arbetade - Mårten berättar:

"De föreslog att vi skulle göra någonting själva och det tyckte alla skulle vara väldigt kul. Då frågade de 'hur då?' och då sade jag att man kan antingen göra så att man hittar på någonting helt själv eller att man tar någon saga eller berättelse och försöker göra någonting till den, eftersom det inte är så vanligt att man spelar sådant.

Så kom vi överens om att vi hade så ont om tid så vi inte skulle hinna hitta på och spela en egen, utan vi skulle försöka hitta någon färdig berättelse, och då diskuterade vi om vi skulle ta Snövit eller Prinsessan på ärten. Snövit föreslog Sture och Ofelia samtidigt. Och Prinsessan på ärten kom jag med.

Jag var fullständigt chanslös. Det blev Snövit. Deras linje gick igenom mycket därför att de sa att de hade dekoren. Det var ett hårt argument som jag inte hade någonting att sätta emot. Så var det rollbesättningen. Sture sade att han ville vara prinsen. Det godtog alla utan några problem.... .

Det enda som det var någon diskussion om var att Ofelia och Nille båda ville vara Snövit. Då lottade vi om det... .
Och Tora ville nödvändigtvis vara spegeln. Det fick hon vara. Hon svarade på T-språk en lång harang när Rita frågade på engelska.

Sen drog vi bara igenom det. Vi försökte komma ihåg hur den var, sagan, och då visade det sig att den var ganska olika. Barnen från T-land och S-land hade någonting helt annat, en massa detaljer som jag inte hört talas om
---
Alla var väldigt intresserade och alla pratade hela tiden. Det var ett väldigt surr om hur den var, hur mycket vi måste ta bort för att den inte skulle bli för lång, hur dvärgarna skulle bete sig o s v".
(Mårten i gruppdagboken 2/8)

När det gäller de vuxnas ledarskap vid aktiviteter, så lyckades ledargruppen aldrig ena sig om någon speciell linje. Trots att vi från början hade haft ambitionen att ge varandra ordentligt gensvar på hur vi ledda aktiviteter (se kapitel V om Stockholmshelgen) så kom det aldrig till några djupare diskussioner om ledarskap på ledarmötena. Lite senare i detta avsnitt så ska vi se hur man dock kan ana en ökad säkerhet hos ledarna mot slutet av barnbytiden, när det gällde att våga lämna över initiativet till och ansvaret för aktiviteter till barnen.
Här skall vi nu stanna inför några exempel på områden, där allt flera ledare började närma sig den aktiva och ingripande vuxenroll som vi enats om.

"Innan vi åkte så kröp Tord och Sture upp i luckan på bussen och satt halvvägs ute. De försökte även när bussen satt igång, men då ingrep

Göran och stängde luckan". (ur dagboken 26/7)

"Sedan finns det ju notoriska utespringare efter kl 10, t ex Ture som irrar omkring till Tina och Tora. Ledare T hjälper dom nu lite mer att komma i säng". (ur dagboken 30/7)

"...och U hoppar i och tar ansvar för själva badet och tillsammans med Jannika hjälper de till att ropa in folk, som försöker simma långt ut ensamma. Ledarna börjar få rutin på att göra baden säkra nu". (ur dagboken 31/7)

"Efter snack var det dags för rumsbyten och det gick förhållandevis smidigt. Ledarna gick in och hjälpte till med lösningar, t ex att Sture skall sova med Ulrik och att Uno sover med Sigvard. Det kan ha en lugnande inverkan på båda paren". (ur dagboken 1/8)

"På volley-bollen hände det också att jag plötsligt såg ryggen på Nils försvinna genom dörren, och ledare M gick efter honom... Hon satt och pratade med honom när jag kom dit. Vad jag förstod så blev han väldigt ledsen på Yngve, som i vanlig ordning, när han tycker att någon inte gör sitt bästa, visar det på alla möjliga sätt". (Jannika i gruppdagboken 3/8)

Ledarna är bra med de barn som är ledsna eller behöver hjälp, så här näst sista kvällen. Ledare V t ex är med Sture när han är ledsen, och hon deltar i att reda ut röran i Tords rum". (ur dagboken 3/8)

Det fanns vuxna till hands om det var problem, men det var också vanligt att vuxna och barn satte sig ner och pratades vid, även när det inte var fråga om problem.

"T, Jannika, JCZ satt och snackade på ängen utanför vårt hus med Ture, Tord, Martin, Mats och Love. Några barn satt och jobbade med Steves hästskosöm i ledarnas hus och pratade och sjöng tillsammans med P. Någon satt och skrev maskin. Dat har blivit en allt vanligare syn, att barn och vuxna bara sitter ner och pratar". (ur dagboken 30/7)

"I saw a great deal of change in the leaders concern about the children. The last week everebody showed concern even if there were no especielly problems". (Ledare L i gruppintervju)

För att nu ge bilden av de sista dagarnas verksamhet på byn fler dimensioner, så bör vi nog här tillägga att det även under denna period fanns en del situationer, som de vuxna hade mycket svårt att ta itu med. Här är en sådan:

"Uno och Nick bråkade med sina muggar, som de inte hade gjort på många dagar. Ingen ledare var med och tog upp detta. Uppe i gymnastiksalen blev det full cirkus, när några barn hittat vattenpistoler. Viktor, Ludvig och Tord sprang omkring. Tord retades med ledare N. Han sprang ut och värvade Sture också, så de två sprang och sprutade vatten på henne och skrattade. Hon såg bister ut. Ture retades med ledare S.

Det var mycket spring och man sköt med kärrorna för stolarna ut och in och ledare N ingrep auktoritärt, avbröt leken för Sigvard och Tord helt plötsligt.

Ledare S blir också väldigt upprörd över att just Tord inte vill gå och lägga sig". (ur dagboken 31/7)

Att handskas med de känslor som de bråkiga barnen väckte ibland var ingen lätt uppgift för de vuxna.

Ett område där de vuxna började bli allt säkrare i sina ledarroller var förhållandet till planeringskommittéernas arbete. Ledarna hade fått grepp om hur man kunde vara aktiv och ta ansvar, även om man inte satt med i PK just den perioden.

> "Det har skett en stor utveckling när det gäller ledarnas sätt att ställa upp. Nu är ledarna snälla och ställer upp hela tiden". (Ledare V, gruppintervju)
>
> "Man känner sig ansvarig nu fast man inte sitter i PK. Först var det så, som jag sagt förut, att de som satt i PK kände sig ansvariga för hela dagen och alla andra förväntade sig att bli underhållna av dem, men nu har man känslan av att man tar del och att man frågar folk i PK, om de behöver hjälp..." (Ledare T i gruppintervju)

De vuxna vågade mot slutet lämna över till barnen att själva ta hand om aktiviteter. De fann då, ibland liksom ledare P i nedanstående citat till sin förvåning att barnen faktiskt klarade en hel del och kom upp med lösningar, som de själva inte skulle ha tänkt på.

> "Min kommitté var fantastisk. Att se de förslag som barnen kom fram med till spel, sketcher och saker vi kunde göra till karnevalen, det var helt fantastiskt.....
> På eftermiddagen när barnen gjorde i ordning gym med dekorationer, så förväntade U och jag oss att det skulle bli kaos, och vi gick in där och de hade praktiskt taget allt klart. Det var verkligen fint. Och helt genialiskt hur de satt upp sina stånd och sina skyltar och satte priser...det gick verkligen fint". (ledare P i gruppintervju)

På olika områden ökades barnens ansvarstagande. Här är några exempel:

> "Ture kom upp och frågade om inte han och Tord och en till skulle kunna få låna snickargrejerna och gå ner. Dom fick ta hand om lådan. Sedan kom Ture och lämnade tillbaka den och var mycket noga med att han inte bara skulle ställa den utanför utan han skulle låna nyckeln till kontoret och ställa den inne. Dom jobbade 1 timme själva". (ur dagboken 29/7)
>
> "Badresan på eftermiddagen började med en omröstning i bussen, om vi skulle åka till badstranden med sand eller med klippor. Det var en stor majoritet för att åka till den med klippor. Det här är något som vi kanske borde haft mer av, de här omröstningarna, när vi hamnar i en situation, där det krävs ett beslut, att inte så lätt överlämna det till planeringskommittén, utan att vi alla fattade ett beslut om det". (ur dagboken 31/7)
>
> Efteråt hjälpte en hel del barn till med att bära tillbaka stolar och plocka i ordning. Nu börjar barnen äntligen bli fler än ledarna på sådana här jobb. Och inte bara tappre Nils, som kämpar". (ur dagboken 29/7)
>
> "Thomas: Efter frukost bar vi madrasser och gjorde rent. Några ungar var helt makalösa. Olof var uppe hos oss sju gånger, tror jag, med madrasser, genomsvettig, och Tord kom in väldigt sent, men han sprang

desto ivrigare. Han var uppe fyra gånger och då var han ju med bara halva tiden".(ur gruppdagboken 3/8)

I enkäten till barnen fanns en fråga som försökte fånga barnens uppfattning om vad som ändrats mest under barnbyn. 14 barn tog fasta på förändringar som hade att göra med hur barn och vuxna levde tillsammans och vad de kände för varandra. Dessa barn framhöll att barnen blivit gladare och vänligare - kontakterna dem emellan hade utvecklats. Regler hade börjat följas och det var mer disciplin.

Tabell 4 Barnens uppfattning om vad som ändrats mest under byn

Det som har ändrats mest på den här byn har varit...		
Kategori	Exempel	Antal barn
Barnen - gladare snällare - fler kontakter	"Barnen gladare och med mera disciplin". (Ymer) "... barn som har varit ovänliga mot andra, nu har de ändrats". (Rose)	7
Eget och andras sinnelag och temperament	"Barnen och ledarna på det sätt de agerar och det sätt de behandlar oss". (Olga) "Mitt temperament". (Tord)	3
Går lättare att leva ihop	"De flesta av reglerna hålls" (Olof) "Ordningen är dämpad..." (Ylva)	4
Aktiviteterna, spelen, programmet	"Aktiviteterna har blivit bättre..." (Tora) "Spelen har ändrats mest". (Sture)	8
Sovtiderna	"Sovtiderna" (Nick)	6
Rumsbytena går snabbare	"Första rumsbytet tog ungefär två timmar - sista tog en halvtimme", (Malin)	5
Måltiderna, snack	"Snack" (Love)	4
Renligheten bättre	"....numera är toaletterna renare än förut". (Rita)	2
Övrigt	"Det som sagts på Big Meeting". (Martin) "För min del, åsikter om andra folk". (Ture)	5

25 av barnen kom att tänka på förändringar av mera konkret slag. Att aktivitererna blivit bättre, att rumsbytena gick snabbare och att renligheten förbättrats. När det gäller förändringar av aktiviteterna så kan man i dagboken för den sista 10-dagarsperioden speciellt lägga märke till att

nya aktiviteter fortfarande tillkom (tidigare har de två drama-grupperna skildrats) och att det utbildades ett speciellt sätt att vara tillsammans vid vissa av aktiviteterna.

> "Det satt ett antal ungar nere vid ledarnas rum och jobbade och framför allt snackade kring hästskosömmarna. Det är en väldigt bra aktivitet, för den inbjuder verkligen till samtal och diskussioner. Man sitter och väntar på tången - det finns bara två tänger, så man sitter och jobbar en stund och sen snackar man. Några spelar kort emellen". (ur dagboken 3/8)

> "Ludvig tar upp en lek tillsammans med barnen från V-land och Rose, någon komplicerad klapplek, där man klappar händerna och knäpper med fingrarna och så skall man säga en viss kombination av nummer - jag förstod aldrig spelet men de hade hjärtligt roligt i 40 minuter". (ur dagboken 31/8)

> "Sen när man kom ner till er i Arts and crafts och öppnade dörren och alla satt och småhummade och ritade, pekade och tittade på varandra. Det var en enormt avspänd stämning. Bara det här att de var intreserade av varandra också, tittade och pekade och gav råd och hjälpte varandra". (Mårten i gruppdagboken 3/8)

Utmärkande för de sista dagarna på experimentbarnbyn var att de lite tystare barnen började framträda tydligare.

> "Sedan tog P initiativ till att vi skulle sätta oss i en stor ring och Ulrik gick myndigt omkring och räckte upp handen och nu blev det tyst efter en lång stund, så annonserades att det skulle bli några sånger från U-land. Han anförde en av dessa med yviga gester och stor inlevelse. Därefter berättade han att det skulle bli Bingo. Jubel". (ur dagboken 30/7)

> "Rolf reste sig upp och redogjorde för programmet under förmiddagen". (ur dagboken 27/7)

> "Thomas: Jag upplever att en hel del saker har hänt Rolf den här sista veckan.
>
> Mårten: Jaa, också på stormötena. Han har sagt saker som varit bra och som han fått applåder för, och jag vet att han var väldigt lycklig för det". (ur gruppdagboken 28/7)

Så här berättade ledare R om R-barnens utveckling:

> "I början var de mycket blyga, men nu är de mycket tillsammans med de andra. De pratar mycket med andra barn och även med ledarna". (gruppintervju)

> "Mårten: En väldig team-känsla. Ymer var helt vild. Hoppade på bland tjejerna, ryckte i dem, garvade och sprang omkring. Han var helt sjövild. De verkade mycket roade, de här flickorna, Lena och Lisa. Dom har kommit loss nu.
> ---
> Mårten: Jag frågade just L hur de haft det. Lena är ganska mogen på många sätt, har ett väldigt avancerat språk. Lisa är osäker och orolig till sin läggning, men har trivts väldigt bra". (ur gruppdagboken 3/8)

> "I did see a lot of change in Lena and Lisa the last couple of weeks. I got the feeling they were really feeling a part in the camp". (Ledare L i gruppintervju)

"Mårten: Det var första gången som jag har haft kontakt med Nina. Hon är väldigt skygg, när man säger godnatt och så. Jag har aldrig kommit i någon riktig kontakt med henne. Hon satt bredvid mig och hon flyttade alltid en bit ifrån mig. Sen när det blev spännande kom hon närmare, fast hon vågade i inte riktigt luta sig mot mig, men hon liksom kände att jag var i närheten... . Till slut lutade hon sig verkligen mot armen och kröp upp mot mig. Det var första gången som hon visat tillstymmelse till kontakt, i varje fall med mig". (ur gruppdagboken 3/8)

För vissa barn tog det hela den här sommarmånaden innan de vågade ta närmare kontakt med andra barn eller vuxna. Och då var det faktiskt så att det var dags att skiljas.

Det första tillfälle då barnen blev mer direkt medvetna om att vi skulle skiljas från varandra och förmodligen, de flesta av oss, aldrig mer återses, var då vi följde delegationen från V-land ner till tåget. (På grund av flygförbindelserna var de tvungna att resa 2 dagar tidigare):

"Vi samlades alla utanför stora skolhuset till gruppfoto... Det var en ganska uppsluppen stämning... Vi vandrade alla ner till den fina lilla järnvägsstationen mitt i Fränsta och jag pratade med Maja och Malin. De berättade att det skulle bli skojigt att komma hem - Maja sa att hon hade hemlängtan.... Nere på stationen ville barnen ta ett foto av ledarna tillsammans. Det blev ett glatt sommarfoto i solen. Vi skojade och sjöng Zumbasa och någon annan låt. När tåget sakta drog iväg, då tror jag att separationen blev en realitet för många. En hel del barn grät. Maja hela vägen tillbaka till Ålsta.

En hel del barn samlades utanför barnens hus när vi kom tillbaka. Några satt intill Anki, JCZ, Jannika och ledare S och grät. När Sture kom och fick se Per gråta så skojade han först, men sen blev han allvarlig och satte sig intill Jannika. När vi vuxna gick tog han och lade armen om Per och vandrade in i barnens hus med honom". (ur dagboken 3/8)

Steve var tvungen att åka från barnbyn en dag tidigare än vi övriga. Även vid hans avresa fick barn och vuxna tillfälle att känna på den sorg som det innebär att skiljas.

"Först låtsades barnen gråta,tjurade väldigt mycket och så där.

Anki: När de såg bilen åka då, och vi sprang efter - sen när vi gick ner här - då började de känna...

Thomas: Att folk gick - en del satte sig på trappan till gymnastiksalen - andra lade sig på gräsmattan och grät.

Anki: När Love gick och lade sig på gräset och Malin och Maja kom och tröstade honom, när han låg där...

Thomas: Även Ludvig var myclet ledsen. Han satte sig hos ledare N och grät". (ur gruppdagboken 4/8)

Så var det dags för oss som var kvar att skiljas från folkhögskolan och från varandra:

Avskedet av Mårten, Karin och Göran och Ålsta. Barn och vuxna gråter med varandra. Står i smågrupper och gråter. Håller om varandra och håller varandra i hand.

Väl uppe på vägen mot Sundsvall blir det bedövande tyst i bussen. Under tjugo minuter efter det att vi har lämnat Ålsta säger knappt någon någonting. Vi sitter alldeles tysta och har en stor gemensam sorg tillsammans. Rickard, vår lille spelevink, gråter länge, ledsen och ihopsjunken. Tord gråter. Han pendlar resten av resan mellan gråt och attityden att det här är väl ingenting. Maja har en lugn och sorgsen gråt. Hon sover det mesta av resan ner. Hon får så småningom en pionjär-halsduk av sin pionjär-pojke, och då är hennes lycka gjord och hon går runt och visar upp den.

Vi stannar vid en mack utanför Sundsvall. Barnen har gott om tid på sig att äta glass och gå på toaletten. Efter det blir det lite nyorientering. När vi närmar oss Söderhamn är det en glad stämning. Man spelar kort och samtalar.

Vi kommer in sjungande på hotellet i Söderhamn. Vid matborden är barnen hur lugna som helst. Några tar initiativ till att leka Big Meeting. Flera bord blir engagerade i detta. Ledarna sätter sig och tar ett ledarmöte med kaffe en sista gång. Barnen är ute själva, spelar på automaten och några går omkring i Söderhamn. Alla kommer till bussen i god tid. Sedan blir det livlig sång efter Söderhamn.

Det blev en stillsam sista halvtimme in mot Stockholm... Man byter lite saker i sista stund. Vi stiger av på Odenplan och det blir väldigt mycket tårar. Mitt på Odenplan, med värdfamiljerna runt om, står en liten grupp i en sista gemensam sorg. Man vinkar till varandra, när man drar iväg med de olika familjerna".(Ur dagboken 5/8)

Del 3 Ledargruppens utveckling tolkad utifrån Bions gruppsykologiska teorier

Läsanvisningar till Biondelen

I denna del av avhandlingen kommer att ges en sammanfattande beskrivning och tolkning av ledargruppens utveckling under de dagliga ledarmötena. Efter en skildring av de viktigaste ledarmötesdiskussionerna under en viss tidsperiod följer i varje kapitel en sammanhängande tolkning med utgångspunkt från Bions gruppsykologiska teorier (under rubriken "Tolkning").

Vart och ett av de fem kapitlen inleds med en innehållsförteckning som är av annat slag än de som förekommit i dagboksdelen. Det är meningen att läsaren med hjälp av dessa skall kunna orientera sig om vad ledarmötesdiskussionerna handlar om och för vilka tolkningar de olika diskussionerna bildar underlag. Dessutom är det tänkt att dessa innehållsförteckningar längre fram i läsningen av denna avhandling skall göra det möjligt för läsaren att kunna gå tillbaka och direkt se på vilka tolkningar olika slutsatser vilar.

Med tanke på att läsningen av ledargruppens utveckling är en förståelseprocess kommer sammanfattningar att ges först i slutet av varje kapitel. Dessa kommer att koncentreras kring sådana tolkningar som är av särskild betydelse för slutsatserna i kapitel XIX.

Det kommer också att finnas möjlighet att för vissa tolkningar och teman studera bakgrunden i "Dagboksdelen" genom att det längst till vänster i innehållsförteckningarna finns markerat vilka dagboksutdrag som har anknytning.

Kapitel X Beroendegruppen

Dag-bok	Ledarmötesteman 8/7 - 12/7	Tolkningen gäller 8/7 - 12/7	Slut-sats
		Ur en ostrukturerad utvecklings-situation utbildas beroende-gruppen	s.262
	Planering av aktiviteter	Beroendegruppsledare framträder	
		Beroendegruppsledarna och den formella lägerledningen	
	Om hur barnbyn fungerade	Beroendegruppen lyssnar ogärna till A-gruppsbudskap	s.262
6/7 9/7	De vuxnas ledarskap	Ifrågasättande av den formella lägerledningen	
		Beroendegruppen hamnar i ett dilemma då gruppledaren för in A-gruppsbudskap	
11/7	Tures, Tords och Stures konflikt med ledare S	Oavsett i vilken form de fram-förs negligerar beroendegruppen A-gruppsbudskap	s.262-263
	Pats problem med de andra barnen	Den aktiva beroendegruppen	
GD12/7 [1]	Rektorns kritik	Den dualistiska motsvarigheten till beroendegruppen	
		Beroendegruppen avvisar sakligt kamp/flykt-teman	s.270

Planering av aktiviteter

Under Stockholmshelgen skapades en arbetsbefrämjande balans mellan det öppna ovissa och det strukturerade trygga. Lägerledningen tog ansvar för arbetsformer och strukturering av diskussioner men fungerade inte som någon slags motor eller påskjutare, utan många ledare och juniorledare var påfallande aktiva.

Det allra första ledarmötet vi höll uppe i Fränsta kom att präglas av tre saker: Lägerledningens passivitet, idyllen och fantasierna samt återkopplingen till det som hänt i Stockholm.

. .....

1) Gruppdagbok kommer att förkortas GD i dessa innehållsförteckningar.

(När det gäller de första ledarmötesprotokollen är kommentarer och referat ihopvävda på ett sätt som inte är fallet med de efterföljande. I dessa har jag bemödat mig om att tydligt skilja ord för ord - referat - från mina egna kommentarer.)

> "Det viktiga med det här mötet är att några av ledarna är dom aktiva, dom som tar initiativ till diskussionerna. Lägerledningen är ganska passiv. Jag sa väldigt lite. Steve efterlyste ibland principdiskussioner. Mårten och Jannika kom med sakupplysningar. Ibland gick Mårten in och diskuterade dagsprogrammet, men det var mest dom andra ledarna som frågade. När man efterlyste förslag till kvällsaktiviteterna dagen efter var det mycket fin stämning när P och JCZ föreslog, att man skulle ha en jakt på ledarna. Vi fantiserade tillsammans om hur det skulle vara att gömma sig i buskarna och behöva sitta där i två timmar.
> ---
> Sedan kom på planeringsgruppens initiativ principfrågan om vägarna upp. .....Då påminner ledare N om, att vi under helgen beslutat att vi ska ha gemensamma regler. Detta var en mycket viktig återkoppling till helgens diskussioner. På något sätt skapade det, tror jag i alla fall, en känsla av att vi har gemensamt gods från tidigare nu". (ur ledarmötesprotokoll 8/7)

Det andra ledarmötet, tisdagen 9/7, fick en tydlig struktur. Ledarna O och N tog systematiskt upp en mängd praktiska frågor, som sammanhängde med olika delar av vårt dagliga liv på barnbyn. De initierade frågorna, kom själva med förslag och såg till att vi övriga var med på lösningarna:

> "Och det är väl O som leder mest ... håller i diskussionerna, vem som skall ta hand om olika aktiviteter. Så småningom kommer då U och S att anmäla sig till det. Och när det gäller Arts and crafts säger V: jag kan hjälpa till med Arts and crafts. Och så förklarar hon flera olika saker som man skulle kunna göra... . Alla säger 'så bra! Det var fint att du kommer med det!' Hon förklarade detta med att göra skedar och dekorera dom enligt väldigt avancerade mönster och göra tryck på glas. Och det är ett preciserat arbete för barn, som lämnar lite utrymme för dem. Det är ingen som tar upp det. L åtar sig att hjälpa till med Arts and crafts. Sedan skriver N upp schemat, precis som hon gjorde igår, på tavlan.
> ---
> Sedan tar hon upp frågan om Big Meeting. Ska vi ha en introduktion under Big Meeting eller ska vi tala om det för dom idag, hur det ska gå till". (ur ledarmötesprotokoll 9/7)

I vissa fall instruerade O och N helt enkelt de övriga ledarna hur de skulle göra. Det kom till en direkt diskussion om ledarskap på barnbyn mellan Mårten och ledare O.

> "O: Vi behöver någon som leder mötet. Någon som säger vilkens tur det är att prata.
> N: Eller ska vi låta barnen prata och diskutera helt fritt.
> Steve: Jag tycker att den här första gången så ska vi ta hand om det, och visa hur det går till.....
> Mårten föreslår,att vi ska vara i stora samlingsrummet i ledarnas hus. Då frågar O honom: kan du inte vara ledare. Varför inte vara det själv, frågar Mårten O. Då säger hon och ledare N, att om vi nu har planerat

dom första dagarna och varit dom som lett verksamheten, så är det risk för för att barnen säger att det är vi. som ska ta ansvaret. Mårten säger att så är fallet med honom också". (ur ledarmötesprotokoll 9/7)

Ledare O försökte få de övriga ledarna aktiva genom att ställa frågor.

"O ber att få feed-back på den här planeringsgruppens sätt att sköta programmet. Hon får väl inte så mycket, det uppstår en diskussion om hur man ska förfara med sångerna nästa gång". (ur ledarmötesprotokoll 9/7)

Något speciellt gensvar fick inte ledare O på sin fråga. Över huvud taget var ledargruppen, med undantag för O, N och P mycket passiv under vårt andra ledarmöte. Lägerledningen yttrade sig inte heller speciellt mycket. Förutom de här ovan återgivna inläggen av Steve och Mårten, så gjorde Karin och Jannika vissa inlägg av praktisk eller principiell karaktär.

"Jannika: Jag tycker inte om det här med olika poäng, dels för att det är väldigt svårt att sätta och sedan så blir det mycket av prestation. (om ledarjakten, förf anm)

Vi kan väl idag göra upp en lista, föreslår ledare O och Karin åtar sig att göra upp den.

Då sa Jannika och pekade på principen: är det inte en fråga för stormötet". (ur ledarmötesprotokoll 9/7)

Ledare O tog ansvar för att vi skulle få en fast tid att hålla oss till för ledarmötena.

"Sedan förslog O att vi borde ha en regelbunden tid för ledarmöten. Ska vi ta efter lunch kl 13.30. Då skulle vi kunna träffas till kaffet varje dag". (ur ledarmötesprotokoll 9/7)

Detta med tiden för ledarmötena var något som ledare O följde upp dagen efter.

"N: Vi har nu sagt 14.15 till barnen och klockan är 14.15 nu, så jag föreslår att vi går över.
Och så blir det till skillnad från föregående ledarmöte , där vi satt över hela tiden - men nu är det N som tar på sig ansvaret. Hon tar på sig väldigt mycket av ansvaret, så här långt på den här byn".
(ur ledarmötesprotokoll 10/7)

Om hur barnbyn fungerade

Under den tredje dagens ledarmöte tog lägerledningen (den formella) upp frågor av en ny karaktär. Mårten ställde frågan:"Hur har det fungerat så långt!" En fråga som uppmanade oss att granska den verklighet vi stod mitt uppe i.

"Först läser Mårten upp en förfrågan från en amerikansk CISV-rörelse. Om barnen kunde göra var sin 3-dimensionell tyg- eller träsak eller dylikt.

L: Ja, vi måste göra det till en speciell aktivitet. Det var inte speciellt organiserat på Arts and crafts igår.
Mårten säger då: Vi kan knappast kräva av en hel.....
Det finns barn som inte tycker sådant är skojigt.

P ställer slutgiltiga förslaget: Kan vi inte förklara för dom och sedan kan barnen själva ta ställning till om dom vill och om det som dom har gjort är någonting till det här.
Mårten ber om synpunkter på hur det har fungerat så här långt.
Då berättar P att en del barn har förklarat att dom inte är nöjda med rumsindelningen, men att det är en fråga för stormötet i eftermiddag.
Sedan så säger hon, att det tar en väldig tid innan man kan säga saker.
På andra läger brukar man, när någon vill något, räcka upp handen och då brukar resten räcka upp handen tills alla har händerna uppe.
(ur LM-protokoll 10/7) 1)

Den enda som tog fasta på Mårtens fråga var ledare P. Men någon egentlig diskussion kom inte till stånd, då hon själv omedelbart angav hur vi skulle förfara med problemen. Hon avslutade också själv utvärderingsdiskussionen på att tidigt stadium genom att fråga: "Kan vi få T-shirts här? Får vi dem eller får vi köpa dem?"

Även en annan frågeställning, som direkt handlade om hur vi vuxna skulle vara på barnbyn, behandlades utan någon egentlig diskussion eller aktivitet från ledarna. (Stormötet hade beslutat om att två vuxna skulle finnas till hands då barnen gick och lade sig.)

"Mårten har introducerat nästa fråga också: Vad ska vi göra med dom här kvällsvakterna för ledarna, nu när vi har bestämt det här med sängtiderna. Steve frågar: Får vi ha uniformer också. N föreslår att vi ska sätta upp en lista där man påtecknar sig själv". (ur LM-protokoll 10/7)

Egentligen var frågan om hur de vuxna skulle agera som "kvällsvakter" något som vi hade behövt reda ut, men nu stannade vi inför den praktiska sidan av problemet.

De vuxnas ledarskap

Under den fjärde dagens ledarmöten gjorde lägerledningen ytterligare försök att få ledargruppen att tala om hur vi skulle förhålla oss till barnen och ha det ihop på experimentbarnbyn.

"Mårten: Var det någon som såg den information som vi skickade ut till organisationen innan ni valdes?
P: Vad menar du?
N: Nej, det fick vi inte se.
M: Det hade ju varit bra. Kan inte ni eller någon berätta lite eller upprepa vad som är målen för den här byn?
N: Det är det som vi satt upp i Stockholm och verkligheten ser inte riktigt likadan ut.
Mårten:Vi handlar i många avseenden såsom vi pratade i Stockholm.
O: Vad menar N?
N: Det är många saker som gör att barnen binds upp. Det är många yttre förhållanden som reglerar verksamheten och det är många förhållanden som gör att det inte blir fullt så mycket demokrati och frihet som vi satte upp.
N igen: OK, i Stockholm sa vi, att det var kommittéerna som skulle planera utflykter och som skulle besluta om det.

.....

1) Ledarmötesprotokoll kommer att förkortas LM-protokoll

JCZ: Jag tror inte att det spelar någon roll för barnen. Dom uppskattar det vem som än gör det.
Mårten: Sa vi det i förväg?
N: Ja, det sa vi. Men det är inte kritik, men vi gör inte som vi har beslutat.
Mårten: Vi borde kanske fråga barnen på Big Meeting.
M: Men kan inte någon berätta lite mera, lite om grundtankarna.
Mårten berättar lite om vad som stod i meddelandet till organisationerna... Då säger jag, Thomas, att jag upplever att organisationen kring barnbyn är nu så uppsatt att den svarar mot våra tankar i Stockholm, men att sättet att leda aktiviteterna har vi inte så mycket diskuterat eller medvetet gått in för.
L: Menar du att vi ska diskutera vad som är målen för aktiviteterna, vad vi ska få ut av dem och hur vi ska leda dem osv.
Ja, lite det, säger jag.
P: Menar du att vi inte gjort det medvetet?
Thomas: Jag menar att vi har inte speciellt mycket diskuterat den sidan.
Jannika: Dom personer som har planerat med barnen, vad har ni upplevt för problem?
N: Att jobba i den här planeringsgruppen har gått bra. Barnen har varit mycket aktiva". (ur LM-protokoll 11/7)

Mårten och ledare M uppmanade oss att fundera kring målsättningsfrågor. Ledare N gjorde den generativa kopplingen mellan Stockholmshelgen och hur verkligheten såg ut. Men exemplifierade med en fråga, som handlade mycket lite om hur barnbylivet konkret gestaltade sig, den om de kommande utflykterna, och där det dessutom rådde oklarhet om vi faktiskt handlade annorlunda än vad vi bestämt oss för. (Se kap V)
Inte heller den fråga jag tog upp om ledarskapet vid aktiviteterna förde någonstans. Möjligen kan man säga att den väckte ett visst intresse. På en punkt kom vi att föra diskussioner som direkt anknöt till hur vi var med barnen, hur vi kunde agera annorlunda. Det gällde frågan om att komma i tid till aktiviteter, som ledare N tog upp.Ledare O och Steve var de som drev på och kom med förslag.

"O: Jag menar om man är en viktig person för den här aktiviteten så bör man komma i tid och jag tycker att det är mycket betydelsefullt att vi följer våra beslut och överenskommelser, och att dom som är viktiga personer och ledare är speciellt noga med det.

Steve: På väg till en aktivitet kan vi då inte göra så att vi tar hand om barnen och påpekar tiden. Det finns en tendens har jag sett, att vi inte säger någonting, även om barnen går åt fel håll, när det skall vara en aktivitet". (ur LM-protokoll 11/7)

Tures, Tords och Stures konfrontation med ledare S

Det ledarmöte som här återges varade i fyra timmar och hölls direkt efter en händelse som berört många av ledarna och aktualiserat hur vi skulle vara tillsammans med barnen: nämligen efter Tures, Tords och Stures konfrontation med ledare S, kvällen då de tvingades att byta rum. Det blev Jannika som förde in denna verklighet på vårt ledarmöte:

"Jannika: Excuse me, men är inte det här också någonting som vi skulle kunna ta upp på Big Meeting. Det håller på att bli sent och vi är väldigt trötta och det finns egentligen en sak som är viktig, och det är vad som hände ikväll.
N: Två av mina barn sa att dom här två såg väldigt ensamma och ledsna ut när dom gick ut, och att dom andra barnen kanske nu kommer att behandla dom mycket nedlåtande osv.
O: Min delegation säger att jag ska föreslå till alla er, att vi måste ta upp vad som hänt. Att dom ska få något straff av något slag....
Sedan så utvecklar O detta och Mårten säger: Jag har en känsla av att dom här pojkarna är speciella och jag tror inte att vi uppnår något genom att ge dom ytterligare straff.
Thomas. Jag tror att det här är en punkt där vi inte kan låta barnen vara med och bestämma. Jag tror inte att barn i 11-årsåldern kan sätta sig in i en problematik som gäller dom här två pojkarna. Jag tycker att det här är en punkt där vi vuxna har det mesta av ansvaret och jag tror att det är viktigt att inte alla nu förskjuter dom.
O: Ja, jag tror att det är rätt. Jag håller med Thomas. Jag tycker att det är en skillnad mellan disciplin och punishment.

Mårten: Kan vi inte prata lite om hur det hände, det här och vad som kunde ha gjorts istället?
Steve: Jo, det var jag som föreslog att vi skulle tala om det för alla. Det kan ha varit något hårt.
JCZ: Jag tror att det hjälper en hel del av dom andra barnen, om dom får se det här exemplet.
Mårten: Men vad händer med dom här två?
JCZ: Ja, jag vet inte. Jag tyckte inte dom tog åt sig alls. Dom bara skrattade.
Mårten: Tror du inte det var för att försvara sig själva.
JCZ: Jo, det var det nog.
S: Nu när jag var uppe sist där i korridoren så kom faktiskt båda fram och bad om ursäkt.

Mårten till S: Jag förstår att du reagerade som du gjorde, men det här är ett hårt slag även för pojkar, som är mycket starka, och vad är det då inte för dom här två?
Steve: Vi måste visa dom andra barnen att vi inte förskjuter dom".
(ur LM-protokoll 11/7)

Vi kan här ovan se, att när det gäller frågan om hur vi skulle agera med de två pojkarna, så blev det en intern diskussion mellan några aktiva. Ledarna O och N ställde, med hänvisning till sina barn, upp olika synsätt. - Mårten och jag gick normativt in i diskussionen. Därmed hade vi säkert gjort det extra svårt för de övriga att deltaga.

Även den fina och öppnande fråga Mårten ställde om vad som konkret hände och vad som kunde gjorts annorlunda, föll ganska snabbt trots Steves generösa fundering om att han handlat fel. De inlägg som ledare S och JCZ gjorde, som till sin karaktär var generativt polariserade, argumenterades ned med stor tyngd.

Pats problem med de andra barnen

Jannika pekade i det sista protokollsutdraget på att vi var trötta. Klockan

halv ett på natten, under samma ledarmöte, inträffade det anmärkningsvärda att plötsligt kring två frågor blev vi betydligt fler som var aktiva.

"Då nappar P på det här och säger: Jag har ett problem med Pat. Hon dras alltmer till dom vuxna. Jag vill att ni hjälper henne med kontakterna utåt.
Anki: Jag har pratat med Per. Det verkar som ingen i P-landsgruppen gillar henne.
P: Jaa, jag vet inte det. Jag förstår inte det här. När vi var hemma i P-land var det väldigt bra... i Stockholm var det bra länge, men sedan så har det blivit värre och värre. Per har nu bett Petula att tala om för Pat att han hatar henne.
Jannika: Jag tror att hon även har problem med dom andra flickorna. Flickorna är väldigt uppmärksamma på att hon pratar så mycket om pojkar....
L: Ett av mina barn har sagt att man kallar henne öknamn.

Mårten: Det är extremt viktigt att vi ser detta som vårt problem. Att vi inte ser det som S:s, T:s eller P:s problem, utan det är allas problem.
Steve: Kan man inte prata med henne, kan man närma sig henne?
JCZ berättar ytterligare.
U: Idag när vi var ute och gick från gymnastiksalen, så när alla liftade med bilen, så gick jag bredvid henne och då sa hon, nej gå inte, då har jag ingen att gå med, hoppa inte upp.

P: Jag tror att Pers sätt att vara mot henne har påverkat mycket av det här.
L: Men P, om du säger att Per har stort inflytande över henne. Om du pratar med Per.
P: Jag tycker.... Ja, det är möjligt. Jag är förundrad över det här. Mina barn var när dom kom en så väldigt fin grupp, nu har dom separerat på något sätt av negativ anledning, inte därför att dom vill få nya kamrater utan för att dom vill komma bort från varandra, och därför vänder dom sig mycket till andra.
Thomas: Vad tror du om att prata med Per och Pat tillsammans?
P: Med Pat, nej!" (ur LM-protokoll 11/7)

Det finns ytterligare en sak som är anmärkningsvärd med ovanstående diskussion. Det är att den fortgår trots att ledare P visade att hon inte var speciellt intresserad av de förslag vi ställde och klart utsade att det finns ett annat viktigt tema: vad har den här barnbyn gjort med min fina grupp? Det var till och med så att vi fortsatte och ytterligare ledare kom med, efter det att ledare P tydligt visat att hon ville avsluta diskussionen och att det viktigaste var att hjälpa Pat med kontakter, en rekommendation som hon själv givit oss inledningsvis.

"P: Allt jag kan tänka på är att vi vuxna ser till att hon hjälps med kontakter. Sedan är det ingen idé att sitta här längre. Jag börjar känna mig trött.
N: Det borde finnas delegation time.
JCZ: Kan vi inte göra någonting nationellt där dom här barnen är tillsammans.
Steve: Hur var det under Big Meeting.
S: Jag har en känsla av att Pat och Per under Big Meeting var emot allting.

"M:Jag har en känsla av att dom viskade hela tiden och konfererade mycket med varandra". (ur LM-protokoll 11/7)

Rektorns kritik

Avslutningsvis tacklade vi på ett konstruktivt sätt den kritik som hade riktats mot oss utifrån av folkhögskolans rektor.

"Jannika: Jag skulle vilja veta om det här med att vi fått kritik från rektorn har påverkat och fått oss att tänka.
M: När jag frågade om våra grundläggande idéer, så var det för att jag undrade om det här med rektorn skulle kunna påverka oss från dom här idéerna. Jag tycker inte att det här ska hindra oss från att genomföra det vi vill.

N: Ja, men mycket av det hon sa var riktigt. Jag menar det här att man ska inte slänga papper på gården, att man inte ska förstöra mosaikklockan.
Jannika: Hon tycker att det är mycket som är oorganiserat. Hon sa, bl a, att hon också var demokrat, men hon tyckte inte att alla....att man skulle besluta att vi skulle bryta upp när vi ville efter maten.
Mårten: Hon vill att staben ska ta fastare tag.
S: Jag tycker att det är bra att vi fått kritik utifrån. Det har fått en att tänka hur det fungerar.
Mårten: För mig har det inneburit att det finns ramar som jag inte alls har tänkt på, t ex på dom som bor här och rektorn". (ur LM-protokoll 11/7)

Tolkning: Verksamheten under de förberedande planeringsdagarna i Stockholm präglades av struktur och trygghet. Såväl ledare som juniorledare var aktiva och stod ofta för drivkraften i våra gemensamma överläggningar. Lägerledningen tog ansvar för arbetsformer och strukturering av diskussionerna.

Att komma upp till Fränsta innebar för de vuxna en ny och oviss ledartillvaro men också, kom det snart att visa sig, en ny och förhållandevis ostrukturerad ledarmötessituation.

Det första ledarmötet vi höll uppe i Fränsta innebar en form av vakuumsituation. Det var ovisst när vi skulle samlas. Det blev en stund vid kaffet på eftermiddagen och senare när barnen gått och lagt sig på kvällen. Lägerledningen intog en passiv hållning och skapade därmed oklarhet om ledarmötena nu skulle utformas annorlunda än under planeringsdagarna. Det ställdes nya krav på ledarna att bidra till utformandet av vår samvaro.

Sammantaget innebar det här just en sådan ostrukturerad utvecklingssituation där grupper inför en till synes övermäktig och alltför otrygg arbetsuppgift väljer att fungera enligt något av grundantagandena. (Se sid 67) Under det andra ledarmötet erbjöds ledargruppen en mycket tydlig struktur av ledarna O och N. Med stor effektivitet och systematik tog de upp en mängd frågor, kom själva med konstruktiva förslag och såg till att beslut fattades. Ledarna O och N axlade, med gruppens goda minne, ledarskapet för en utpräglad beroendegrupp, då den formella lägerledningen lämnade situationen mer öppen

och ostrukturerad än tidigare.
O och N tänkte, i kraft av sitt medlemskap i den första planeringskommittén, på allt som behövde göras, kom med direktiv och såg till att ledarna åtog sig vissa uppgifter. De uppmuntrade även den övriga ledargruppen till aktivitet, men den förblev passiv. Ledarna agerade, för att uttrycka det i Bions termer, som om de hade samlats för att bli omhändertagna av någon. (Se sid 62) På beroendegruppsvis accepterade man okritiskt det mesta. Så t ex var det ingen som reagerade när ledare V drog upp planer för en hårt strukturerad Arts and craftsverksamhet. Något som rimmade illa med den allmänna inriktning vi hade talat om att ge verksamheten.
För att förstå den fortsatta utvecklingen av beroendegruppen och styrkan i den så bör man här speciellt lägga märke till att ledarna N och O kom att överta den centrala ledarfunktionen som handlar om att ta ansvar för att en tid sätts för de gemensamma sammankomsterna och att denna tid hålls.

På ledare O:s initiativ (hon förslog Mårten till stormötesordförande), kom det till stånd något som man kan se som en direkt diskussion om vem som kunde uppfattas som ledare av verksamheten på byn, mellan Mårten och ledarna O och N. Dessa ledares funderingar gällde visserligen hur barnen kunde tänkas uppfatta saken, men med tanke på vad som just då utspelade sig i ledargruppen, så bör temat ha haft aktualitet även för de vuxna.

Funderingar om ledarskap gick igen i en annan diskussion mellan Mårten och ledare N. Under ledare N:s fina tema teori-praktik togs frågan upp om vem som borde bestämma utflykterna. Ledare N:s budskap var att lägerledningen utövade sitt ledarskap på ett oriktigt sätt genom att själv bestämma utflykterna och därmed också handla annorlunda än vad som var överenskommet (jfr kap V).
Under det tredje ledarmötet förde lägerledningen in frågor av arbetsgruppskaraktär. Hur har de fungerat så här långt? Vad skall vi göra med de här kvällsvakterna? Att föra in sådana frågor är en viktig funktion för den formella gruppledaren. Samtidigt är det en otacksam uppgift i en grupp som präglas av ett grundantagande. En beroendegrupp lyssnar ogärna till A-gruppsbudskap, strävar efter att så snabbt som möjligt skjuta dem åt sidan och upplever ofta den som kommer med dessa som besvärlig. (Se sid 68)
Beroendegruppen hamnar i ett dilemma när gruppledaren för in ett A-gruppsbudskap. Om man inte vill gå på linjen att helt negligera ledaren, så återstår antingen en besvärande tystnad eller möjligheten att snabbehandla temat. Experimentbarnbyledargruppen valde det sistnämnda alternativet. Ledarna O och N och i viss mån P såg till att dessa teman fick en symbolisk behandling.

Av det fjärde ledarmötet kan vi se att det tycks inte ha någon speciell betydelse hur A-gruppsteman framställs för en beroendegrupp. Frågor kan vara av allmän och övergripande karaktär, som min egen: hur leda aktiviteter eller de kan vara konkreta och direkt anknyta till gjorda erfarenheter, som Mårtens: kan vi inte prata lite om hur det hände och Jannikas: ni som planerar med barnen, vad har ni upplevt för problem. De röner alla samma öde. Beroendegruppen tar ogärna upp sådana teman på något mer ingående sätt.

Av det hittills sagda skulle man kunna få intrycket, att en beroendegrupp alltid är passiv med undantag för sina ledare. Så är nu inte fallet. En beroendegrupp kan vara livligt sysselsatt och många medlemmar involverade i frågor som inte har med gruppens egentliga arbete att göra. Om vi ser till den märkbart ökade aktiviteten kl halv ett på natten, när vi rimligen borde varit alldeles slut efter ett långt ledarmöte, så är det en aktiv beroendegrupp vi kan iaktta.Trots att ledare P tydligt markerade att hon inte tänkte använda sig av de tankar och förslag som vi producerade och t o m sade "sedan är det ingen idé att sitta här längre", så kan man se en stark uppslutning kring just denna fråga.

Bion har beskrivit den dualistiska motsvarigheten till beroendegruppen, (se sid 66) som den aktivitet i en grupp som går ut på att stödja en ledare som man har upptäckt brister och svagheter hos.
Ledare M:s fundering, huruvida rektorns kritik skulle kunna påverka oss, kan ses som en sådan aktivitet. M sade att hon ställde den inledande frågan: "Kan inte ni eller någon berätta lite eller upprepa vad som är målen för den här byn", för att utröna om rektorn skulle kunna påverka oss bort från de här idéerna.
Jag tolkar det så att denna fråga i första hand var riktad till lägerledningen, ty ledare M tog inte fasta på ledare N:s fina svar att "det är det som vi satte upp i Stockholm", utan frågade vidare. Man kan se ledare M:s uppmaning: "det här ska inte hindra oss" som ett stöd till en lägerledning, vars styrka hon kände sig tveksam om. Det var lägerledningen, som i allt väsentligt skötte och kom att sköta kontakterna med rektorn.
Naturligtvis kan man också tolka ledare M:s inlägg som en saklig uppmaning till en arbetsgrupp: jobba vidare. Ytterligare en tolkning som kan ligga nära till hands är att ledare M:s uppmaning: det här ska inte hindra oss, var ett kampgruppsinlägg. Den sistnämnda tolkningen stämmer dock inte med det sakliga klimat som rådde i gruppen för övrigt, efter det att Jannika fört rektorns kritik på tal. Ledarna N och S konstaterade lugnt: låt oss titta på den kritik vi fått.

En väl etablerad beroendegrupp har inte något speciellt behov av kamp/flykt-gruppsaktivitet. Något vi också kan se vid de tillfällen då ledare P inviterade till kampgrupp med frågorna: "Vad menar du? Menar du att vi inte gjort det medvetet?" (Då Mårten frågade om någon sett den information som utsänts och då jag själv efterlyste diskussion om: "hur leda aktiviteter".)

I en beroendegrupps verksamhet kan det ofta förekomma öppningar mot A-gruppen. När man befinner sig i gruppen är de svåra att upptäcka, speciellt om man som gruppledare till en del dras med av beroendegruppen, vilket uppenbart lägerledningen på experimentbarnbyn gjorde. I efterhand kan man peka på att det hade varit värdefullt att ta reda på t ex ledare L:s påpekande att Arts- and crafts inte fungerat så väl och juniorledare Z:s och ledare S:s funderingar kring Tord och Sture. Vi hade kunnat ta fasta på ledare P:s upplevelse av att hennes fina delegation var i upplösning.
Man får dock inte tro att utvecklingen i någon avgörande mening skulle påverkats om vi bättre svarat på dessa signaler - beroendegruppen har sin tid.

Sammanfattning kapitel X

Att komma upp till Fränsta innebar för de vuxna inte bara en ny och oviss ledartillvaro utan också en ny och osäker form av ledarmöten, då lägerledningen inte längre tog ansvar för arbetsformer och strukturering av diskussionerna. Sammantaget formades en sådan ostrukturerad utvecklingssituation att gruppen inför en till synes övermäktig och alltför otrygg arbetsuppgift valde att fungera enligt ett av grundantagandena.

Experimentbarnbyns ledargrupp svarade på ovissheten i den nya situationen genom att utbilda en beroendegrupp. Två av ledarna axlade med gruppens goda minne ledarskapet för denna grundantagandegrupp.

Så småningom ingrep lägerledningen ånyo mera aktivt i gruppens liv, men som beroendegrupp lyssnade ledarna ogärna till lägerledningens arbetsgruppsbudskap. Dessa teman sköts åt sidan eller snabbehandlades.

Kapitel XI Från beroendegrupp till kamp/flykt grupp

Dag-bok	Ledarmötesteman 12-19/7	Tolkningen gäller	Slut-sats
	Fränstabarnens besök I	Den aktiva beroendegruppen	
		A-gruppsverksamhet och ga-aktivitet förekommer parallellt	
		Beroendegruppsledare	
13/7	Problem vid måltiderna	Beroendegruppsledare	
14/7		Beroendegruppen kulminerar	s 263
		Lägerledningens involvering i beroendegruppen	s 263
	Vuxnas agerande på stormöten och i säkerhetsfrågor	Lägerledningen ifrågasätter beroendsgruppsledaren	s 264
		Beroendegruppens svårigheter att ta itu med verkligheten	
16/7	Rektors kritik	De vuxnas osäkerhet	
		Schema och exemplifieringar av motsättningar inom en grundantagandegrupp	
12/7	Problembarnen	Lägerledningen fördjupar motsättningarna	s 264
13/7			s 265
14/7		Motsättningarna skärps - övergång till kamp/flyktgrupp	s 265
	Fränstabarnens besök II	Kamp/flykt-gruppen och dess ledare	
	Om brist å enhet	Lägerledningen svarar på kampstämningarna	s 264
	Relationer och känslor inom vuxengruppen	A-gruppsverksamhet och ga-aktivitet förekommer parallellt	
		Kamp/flyktgruppen ett övergångsstadium	
	Allmänna planer	Kamp/flykt-gruppen	

Fränstabarnens besök I

När vi lämnade ledargruppen i föregående kapitel var det en aktiv beroendegrupp, som vi kunde studera. Många gruppmedlemmar var då involverade i livliga diskussioner, som inte kunde föra gruppens arbete vidare. Beroendegruppen var så etablerad att inviter till kamp/flyktgruppsaktivitet lugnt och sakligt avvisades. Det är ungefär samma bild som möter oss när vi nu ser till det första av de två ledarmöten som hölls den 12/7. Även under detta möte var flertalet ledare aktiva och möjligheten till kamp på det klassiska temat 'de - och - vi', när det gällde Fränstabarnens besök avvisades.

> "Anki: Det är en hel del problem med barn från Fränsta, som kommer hit. På fotbollsplanen är det så att det redan är två grupper av barn här, dels dom som deltar i fotbollsspelet med dom andra, dels dom som inte har några kontakter med dom alls.
> ---
> N: Ofta är det ju så att dom bara står runt aktiviteter. Vi skulle kunna invitera dom att vara med på vissa av våra aktiviteter.
>
> N: Det är inte det att jag är emot att folk från trakten kommer hit, men om vi tänker på det vi pratade om igår kväll, så är det ju dom här två typerna av barn. Dom som är blyga och inåtvända, som har svårt med kontakter. För dom är 44 en stor grupp barn och den kan ju bli ännu större om vi låter traktens barn komma hit.
>
> Steve frågar Y vad han tycker om Fränstabarnen ... vad hans barn tycker.
>
> Y: Det är inga som helst besvär. Vi skulle kunna be dom vara med mera.
>
> M: Det är ju också en fråga om vi ska vara en liten sluten enhet som är utestängd från omvärlden.
>
> U: Jag tycker att vi skall blanda oss mer. Vad tycker du, V - ska vi ta hand om och ta med barnen ifrån byn?
>
> .....
>
> V: Det är klart att vi måste invitera dom hit till barnbyn och ta med dom. Det är ju deras by. Om dom inbjuder oss, så bjuder vi in dom.
>
> .....
>
> L: Vi bör lära barnen att leva med olika människor på olika sätt. Och vi skulle motsäga oss själva om vi inte lärde dom att leva med dom här människorna.
>
> Y: Ja, vi bör inbjuda dom ännu mera.
>
> Göran: Om dom är här och skadar sig, har vi då ansvaret?
>
> P: Vi har ju regler för våra barn. Ska vi då sätta regler för dom också?
>
> Mårten: Vi har inte ansvar för dom barnen. Vi kan prata med dom och säga att om dom är här, så får dom vara här på våra villkor. (ur LM-protokoll 12/7, del I)

Det finns inslag av arbetsgruppsaktivitet i den här diskussionen. Förslag om hur vi konkret skulle agera med Fränstabarnen kom upp och några funderade

kring vilka praktiska konsekvenser det skulle medföra att barnen bjöds in mer. Någon gemensam vuxenlinje enades vi dock inte om. Mårten försökte visserligen formulera en sådan, som vi kan se i nedanstående utdrag, men han fick ingen speciell respons. Jannika pekade på vårt eget ansvar som vuxna för den uppkomna situationen, men detta möttes med ett påpekande om att det hela egentligen var en stormötesfråga:

> "Jannika tar också upp det här om att vi inte har pratat med dom och att det är lite på så sätt vi har orsakat problemet. Att vi inte tagit upp dom och nonchalerat dom. Om vi säger till dom så kommer dom säkert att rätta sig efter det och finna på bra lösningar.
>
> N: Men det är en fråga för Big Meeting.
>
> Steve: Men vad händer nu om Big Meeting beslutar att utestänga barnen, hur ska vi göra då?
> .....
>
> Mårten: Vi kan t ex säga till dom, att det är OK, att ni är med, men ibland vill vi vara för oss själva. Stå inte runt och bara titta. Det tror jag att dom fattar.
>
> N: Det är många aspekter på det här att känna, bry sig om barnbyn och det är många aspekter på det här att vi ska kunna komma tillbaka till Fränsta. T ex det där med att slänga papper och kasta stenar på klockan, det är också saker som hör till det här och som vi inte har uppmärksammat tillräckligt.
>
> M: Hur många av barnen har egentligen klagat? Är det här barnens problem eller är det vårt?
>
> Thomas: Om det är barnens problem så är det ju viktigt att dom tar initiativ och tar upp det, men är det vårt, då måste vi ju fundera på varför det är så viktigt för oss, innan vi tar upp det på Big Meeting.
>
> N: Det är barn som har tagit upp det." (Ur LM-protokoll 12/7. del I)

Vi kan här notera att ledare M:s funderingar huruvida problemet egentligen var de vuxnas, sköts åt sidan av ledare N med hänvisning till att det var barn som hade tagit upp det.

Problem i samband med måltiderna

Det andra ledarmötet den 12/7, på kvällen, kom att präglas av att vi satt och förberedde det stormöte som skulle hållas dagen efter. Det innebar optimala betingelser för en beroendegrupp, som inte på allvar ville ta itu med de arbetsuppgifter, som kändes övermäktiga. Sitter man och förbereder något som skall ske i morgon, så kan ju arbetsgruppsteman tas upp utan risk - det finns ju ingen skyldighet att ta fasta på frågorna idag. Man kan glida över till nästa punkt som om ingenting har passerat, som i nedanstående diskussion om problem i samband med måltiderna:

> "P: N, du sa någonting som du ville ta upp? Kommer du ihåg det?

N: Nej, det kommer jag inte ihåg. Jag skulle vid Big Meeting vilja ta upp matsalsbeteendet. Det stör mig verkligen. Jag blir sjuk av det. Snart så skulle jag vilja sitta på mitt rum. Jag pratade med mina barn efter snacks och dom föreslår att man på kvällen skulle kunna göra två bord, som man får passera emellan. Ty det är en sådan väldig trängsel...

Steve: Sedan ska vi väl tala om vem som ska leda mötet.... (ur LM-protokoll 12/7, del II)

Synpunkter på de mest skilda frågor staplades på varandra - lösa planer och förslag framlades, som i nedanstående fragmentariska, på gränsen till obegripliga diskussion:

"N: En fråga för ledarmötet skulle vara hur vi informerade dom olika delegationerna om t ex listorna som cirkulerar eller säger vi bara att det finns en lista eller tar vi upp och diskuterar med dom. Jag känner att det går lättare med dom här två pojkarna idag. Dom kommer in i gruppen bättre.

Mårten: Dom verkade vara lite ute under själva flaggceremonin.

P: Är det något speciellt med att vi vänder oss till kommittén. Dom två vuxna som är med i kommittén. Ska vi ha snacks före flag eller efter?

N: Jag vet inte. Jag tyckte att det är bra att ha flaggceremonin först och sedan snacks. Jag vet många barn som tycker att det är bra med fasta tider i samband med måltider och att det är ordning.

Y (på fråga från Steve): Jag tycker att organisationen är helt utmärkt vid maten.

Y föreslår att bara dom vuxna ska gå och hämta maten från varje bord.

JCZ: Kan vi inte ta den som sitter längst ut då?

Mårten: Det viktigaste är ju att det bara är dom som ska hämta mat, som är uppe och springer.

N: Jag tror att det är väldigt mycket upp till ledarna att se till hur det egna bordet fungerar och hålla rätt på det.

M: Jag föreslår att vi ändrar ordning på frågorna."

Sedan blir det en diskussion om delegation time. Att man behöver den för att kunna prata och sätta in barnen i alla frågor. Både N och P talar för det. Då säger Steve: I stället för delegation time kan inte dom vuxna ta tag i det här och ta ansvar och se till att den egna delegationen samlas.

P: Med den grupp som jag har nu så behöver jag verkligen någon form av samlad delegation time". (ur LM-protokoll 12/7, del II)

Vi kan lägga märke till att P återkommer till sitt tema: "detta har hänt med min fina delegation", då hon besvarar Steves förslag.

Vuxnas agerande på stormötena och i säkerhetsfrågor

Den 13/7, dagen efter hade vi på nytt ett kvällsmöte; det övergick i en fest. Forskaren markerade att det var lite festligare denna kväll genom att inte föra protokoll utan endast förlita sig på minnesanteckningar. De starkaste minnena var två motsättningar - konfrontationer, dels mellan ledare P och N

och dels mellan Steve och ledare N:

> "Sedan var det en diskussion också om det här med hur nomineringen av Big-Meeting-ordförande skulle gå till. Det var lite av den här motsättningen mellan P och N från dagens Big Meeting, som upprepades.
>
> Det var också en viktig diskussion om i vilken utsträckning delegationsledarna påverkar:
>
> Steve: Jag tycker att jag känner igen mycket ifrån ledarmötena och ifrån delegationernas agerande på stormötet.
>
> Då frågade N, som på något sätt kände att det var riktat mot henne: Kan du inte tänka dig att det är tvärtom, att det är barnen som börjar påverka oss och sedan så tar man upp det!
>
> Det blev en diskussion om det här. Med N framför allt. Man gjorde en inventering om vilka frågor som kom från barnen och vilka som inte gjorde det på stormötet. Man kom fram till att alla frågor kom från barnen, utom måltider och snacks." (minnesanteckningar från LM 13/7)

De två drag i ledargruppens utveckling, som vi nu senast behandlat, de många lösa planerna och förslagen samt intresset för polemik inom gruppen - ledare N, ledare P och lägerledningen - gick igen i flera av de efterföljande ledarmötena:

> "Mårten: Får jag påminna er om att barnen måste ta av sig skorna i rummet innanför gymnastiksalen, när dom spelar bordtennis.
>
> N: Påminn era barn om att dom inte ska gå över gräsmattan vid flaggceremonin. Barnen prövar stegarna under ledarmötet. Hur ska vi göra med stegarna?
>
> Mårten: Är det någon som är orolig för det här?
>
> P: Ja, jag har mitt rum vid en stege och det blir oroligt om någon bara kan komma in. Ska vi inte peka på att det här var en emergencyträning och annars ska dom inte klättra där.
>
> Jannika: Jag tycker att vi ska säga till dom.
>
> N: Jag kommer inte att göra det. Jag kommer bara att påminna dom om att det här var en emergencyträning". (ur LM-protokoll 15/7, del II)

Ledare N:s sista replik speglar ledargruppens svårigheter vid denna tid, att hitta en gemensam vuxenlinje i sitt agerande med barnen, till och med när det gäller säkerhetsfrågor, som att klättra på brandstegar. Den passivitet och flykt hos ledargruppen, som beskrevs i kapitel VII "Problemen kulminerar" bör ses i ljuset av de svårigheter vi på ledarmötena hade att ta fasta på planer och förslag och ena oss om en linje.

Rektors kritik

Ledarnas passivitet med barnen aktualiserades då och då, som tema vid ledarmötena - men det stannade ofta vid påminnelser och påpekanden.

> "Mårten tar upp att rektorn har haft synpunkter igen. Det gäller i morse vid flaggceremonin och det gäller hennes bil, att hon vill att vi skall se till att barnen inte placerar saker på bilen och att dom inte

sätter sig på den. Tydligen har det varit så att rektorn ... det var inte bara det att barn låg på bilen, utan det var dessutom så att rektorn skulle iväg och satt i bilen och tutade 11 gånger innan det hände något. Hon sa att ledarna bara stod och tittade. Ingen kommenterar det här". (ur LM-protokoll 15/7, del I)

Problembarnen

Under perioden närmast före familjehelgen framlades frågor till ledargruppen, inte som problem, utan som konstateranden i "färdig form".

"Thomas: Jag skulle vilja att vi pratade en stund om dom barn som har det jobbigt på den här barnbyn. Jag tänker på Tord.

S: Och Sture.

Thomas: Ja, och i viss mån Uno.

M: Det är lite för dom här som vi har ändrat aktiviteter. Andra aktiviteter som dom skulle komma in i.

O: Jag tror att det vore bra för dom här att ha grupper. Att vara i mindre grupper.

T: Ja, t ex när vi målade skedar, då var Tord lycklig.

Jannika: Om vi har Arts and crafts-rummet öppet ständigt, så kan ju dom här killarna gå dit.

Steve: Sture tycks komma in och tycks verkligen tycka om fotboll.

O: Det skulle behövas mer ställen, flera samlingsrum, där barnen kunde vara mera.

Thomas: Det är viktigt att man gör alla dom här yttre förändringarna i program osv, men jag tror också att det är en annan sak: dom här grabbarna håller på att stötas ut nu allvarligt av barngruppen. Vi som vuxna har en väldigt viktig uppgift att föra in dom i barnbyn igen. När dom gör saker som vi inte tycker är bra, så ska vi säga det, men samtidigt inte förskjuta dom, utan tvärtom försöka återföra dom till gruppen.

O: Jag tror också att det är riktigt.

T: Ja, det behövs verkligen.

Thomas: Jag menar att det är ju inte bara T, S och U som har ansvar för det här, utan det har vi alla.

.....

Anki tar upp att Sture gjorde någonting men att han gick därifrån oberörd. Mårten berättar om att han slagit sönder dörren och att han kom upp och berättade det utan att det var någon större sak för honom.

Thomas: Jag tror att det här är hårda saker för Sture. Att han, när han har gjort någonting, känner en hel del. Jag såg när han sköt en boll på en flicka, av misstag. Då visade han absolut ingenting, men sedan så satte han sig längre från gruppen och sedan gick han ut. Så det känns nog.

M: Jag tror också att det är viktigt att vi inte förskjuter dom här grabbarna utan försöker ta med dom". (ur LM-protokoll 15/7, del II)

Redan samma kväll som detta ledarmöte hölls började jag tvivla på det riktiga i att som medlem av en lägerledning fungera så här föreskrivande. I en kommentar till den ovan återgivna diskussionen, skrev jag då:

"Jag pekar på att så och så är det. Och jag blir inte motsagd, men hos många ledare är det någonting som man nu trycker på dom. Att så här ska man tycka om dom här grabbarna. I och för sig kan det vara bra kortsiktigt för grabbarna. Folk försöker föra in dom i gruppen, men vad händer om ledarna nu inte känner så här? Inte alla har gjort de här erfarenheterna, då jag säger att så och så är det. Vad händer då om det liksom inte är integrerat hos dom? Att jag på sätt och vis går in här med något slags auktoritärt ledarskap, istället för att ta upp deras känslor kring dom här grabbarna, så säger jag att så och så är det". (ur kommentar till LM-protokoll)

Svaret på frågan, vad händer om det inte är integrerat fick jag av Jannika dagen därpå.

"Jannika: Och så reagerar jag för den här låt-gå-mentaliteten hos ledarna, som verkligen har slagit över. De har på något sätt utnyttjat den här friheten. Just nu när du pratat om det här, om att alla skulle ha ansvar för barnen, då verkade det ungefär som att nu kan man lägga över en sak på någon annan och slippa själv". (Jannika i gruppdagboken 16/7)

Den 16/7 formulerade lägerledningen för sig själv den låt-gå-stämning som var förhärskande och sina egna känslor inför denna:

"Mårten: Vad känner du, Karin?

Karin: Jag känner mig väldigt maktlös. Jag är väldigt rädd för att säga till.

Thomas: Menar du barnen eller ledarna eller bådadera?

Karin: Bådadera. Eftersom jag har haft så dålig kontakt med barnen... med allt praktiskt arbete, så är jag rädd att jag skall stöta bort dem ännu mera.

.....

Thomas: In a way we are in what I feel is a crises for us... It is a lot of laissez faire. What do you feel about it? Do you think it is a correct picture of what has happened?

Steve: Yes, I think so. Everybody seemed afraid to take any action against disturbing.

Mårten: I think, what we have talked about, giving the children freedom and also everebody to be responsible för everybody. So it is a shelter for everyone to hide behind, hoping that someone else will react. And also perhaps they hesitate because they are afraid of perhaps our reactions". (Lägerledningen i gruppdagboken 16/7)

Låt oss nu för ett ögonblick gå tillbaka till de tvivel som jag formulerade i kommentaren till diskussionen om Tord, Sture och Uno. Dels gällde tvivlen, i vilken utsträckning diskussionerna verkligen skulle förändra ledarnas agerande med pojkarna, dels funderade jag på vad det innebar att jag själv genom att gå in föreskrivande inte lämnade utrymme för ledarnas egna känslor. Även denna andra fundering fick jag svar på den 16/7. I samband med en Sundsvalls-utflykt den dagen åkte jag nämligen ner till Stockholm bl a för handledning. Jag återkom på kvällen den 17:de. De andra i lägerledningen berättade då för mig att när jag, som fått rollen av den stränge bevakaren av

barnens behov och känslor, för en gångs skull var borta, så var det naturligt för de vuxna att börja prata om sig själva:

> "...we did not have a leaders meeting. They started to talk about themselves. We thought that perhaps it would be possible to decorate the room a bite....using candles and so on. If you could make it more a social atmosphere there might be better". (Jannika i gruppdagboken 16/7)

Två dagar senare hade vi ett intensivt ledarmöte, som avslutades med att vi kom in på ledarnas känslor och relationer.

Vi skall nu först följa ledargruppens utveckling fram till detta samtal, sedan studera det och se vad det fick för konsekvenser.

Fränstabarnens besök II

Under ledarmötet den 18/7 rådde redan från början kampstämning. Fränstabarnens besök togs upp på nytt, men denna gång på "dom och vi"-temat:

"Anki: I går kväll pratade vi om besökarna.

P: Hur många flickor var det som var här i går?

.....

Mårten: Är det någon som är speciellt allergisk eller inte tål någon mat?

P: Finns det inte på medicinkorten? (Det är något som hon vet finns där)

Mårten: Jag vill också höra lite från er.

P: Jag undrar om ni andra känner att barnen från Fränsta stör?

M: Nej, jag tycker att det är OK att dom kommer.

Jannika: Så länge dom inte går i husen där barnen bor så är det väl OK.

JCZ: Per berättade att flera flickor var inne i går.

Anki: Ja, det var flera inne.

Mårten: Vi kan säga till barnen att om dom inte är inbjudna av vissa barn, så ska dom inte gå in.

JCZ: Men då blir dom ju inbjudna. Pat är väl den som mest har bjudit in dom. Pat kanske är den enda.

P: På det viset så blir inte Pat med i någonting här på byn, andra aktiviteter eller någonting. Hon dras till dom som är lite äldre och kommer från Fränsta.

Mårten: Vad vill du ska hända med dom här barnen?

P: Jag menar att det enda vi kan göra är att ta upp det på Big Meeting och då är vi tvungna att upprepa oss.

N: Men det har vi ju gjort, t ex med bäddtider och rumsbyten.

Mårten: Du vill inte att dom skall komma in?

N: Dom är inte med i spelen och när vi frågar dom så vill dom inte vara med. Jag tror att vi sa att om dom uppför sig bra så skulle dom få stanna.

L: Jag frågade två pojkar om dom ville vara med oss och det ville dom gärna. Dom kom med.

N: Vilka är det som ska vara här? Vi beslutade aldrig vilka som skulle vara här.

Jannika: Jag tror att vi sa att om dom inte gick med i spelet så skulle dom inte vara med, men om dom gick med och skötte sig, så skulle dom få vara med." (ur LM-protokoll 18/7)

Gruppen som helhet gick inte med på att betrakta Fränstabarnen som några som störde. Ledarna M och L markerade tydligt att de tyckte att det var OK att Fränstabarnen kom och att de trodde att det skulle kunna fungera. Det blev en polarisering inom ledargruppen som Mårten accentuerade genom att individualisera åsikter och ansvar: "Vad vill du ska hända med dom... Du vill inte att dom...?"

Om brist på enhet

Diskussionen tog en ny vändning när ledare O förde in tanken att Fränstabarnen skulle förhindra enheten på byn:

"O: Det finns många som tycker att det här förhindrar enheten i byn. Jag tror att det verkligen gör det. Barnen har sagt det också.

Mårten: Det är så mycket annat som förhindrar enheten.

Steve: Kan vi inte göra ett större försök och försöka få med barnen i spel. Jag tror att det också är en fråga om det.

Mårten: Kan vi inte se om det är en så viktig fråga för barnen att dom tar upp det själva på Big Meeting.

N: Jag känner att det är så mycket misch-masch med det här om dom ska vara här eller inte. Vi måste veta vad vi skall hålla oss till.

.....

P: Om det inte är för att skapa just den här enheten som vi har kommit hit för och en enhet som består. Och när jag tänker på alla dom pengar som har betalts för att mina fyra barn ska komma hit, så blir jag alldeles sjuk, när dom inte liksom blandar sig mer med dom andra barnen och inte får ut flera vänskapligheter från denna CISV-vistelse. Jag tror att det är någonting som är fel, och att vi alla har ansvar för det.

Jannika: Jag tror att Pat har en dålig tid här.

P: Nej, jag tror att hon åker hem och säger att det här var verkligen bra, men några vanliga varaktiga blandningar med andra, det tror jag inte hon har upplevt när hon kommer hem". (ur LM-protokoll 18/3)

Den här andra delen av diskussionen öppnade upp för känslor och rakhet: "Jag känner att det är så mycket misch-masch". "...så blir jag alldeles sjuk". "Pat har en dålig tid här". "P: Nej, jaq tror att hon åker hem och säger att det här var verkligen bra....".

Ledare O förde på nytt diskussionen vidare genom att peka på att vårt problem egentligen inte var besökarna utan enheten.

"O: Jag tycker vårt problem är unity och inte besökarna. Jag känner att om den enhet som fattas fanns, då skulle det inte vara några problem med besökarna heller.

Mårten: Är det någon 'general lack of unity' eller är det några personer?

O: Jag tycker att det är fråga om en 'general lack of unity', men den är inte så stor. Det är egentligen inte något stort problem.

Jannika: Vad tror du är anledningen?

O: Jag kan tänka mig flera anledningar. Bl a det här med besökarna.

Mårten: Jag har en känsla av att när vi pratade om det här på Big Meeting så var det mycket en fråga om dom och oss.

O: Jag vill veta vad andra tycker.

P: Jag håller med O. Jag tycker att det saknas enhet.

N: Jag tycker att det är en sak som talar helt för sig själv och det är rumsbytena.Alltså många av delegationerna är fortfarande tillsammans.

Mårten: Kan man vänta sig en komplett mixing.

N: Nu har halva tiden gått och det är bara 55% av barnen som är blandade.

M: Jag tycker att det är ett bra resultat. Inte kan man väl vänta sig att så där väldigt många av dom ska blandas direkt. Det har ju inte gått så lång tid.

Jannika: 10 dagar.

L: Jag tycker att dom har blandat sig bra.

N: Ja, om alla tycker det så är det väl inget problem, varför pratar vi om det då? (påtagligt irriterad...) (ur LM-protokoll 18/7)

Diskussionen drev in lägerledningen i en position, där man alltmer kom att försvara situationen sådan som den var och nagelfor de argument som höjdes för att något var i olag. Inför detta retirerade ledare O och blev lite osäker: "...egentligen inte något stort problem". "...tänka mig flera anledningar. Bl a det här med besökarna". Ledare P och N stod däremot på sig och ledare N:s känsloreaktion, när ledarna M och L gav uttryck för att de tyckte att barnen blandat sig bra, bekräftade att en viktig polarisering av åsikter hade skett i gruppen.

Relationer och känslor inom vuxengruppen

Det blev Jannika, som i den sista av detta ledarmötes (18/7) fyra akter styrde in diskussionen till att direkt gälla de vuxnas känslor och relationer.

"Jannika: Jag menar att det här är ett problem, men att på dagtid så tycker jag att dom är tillsammans väldigt mycket. Tycker du att vi som ledargrupp är blandade? Det är lite det det gäller också.
N: Vi sitter här nu och snackar om om att barnen inte är blandade, det reflekterar hur vi har det.

O: Många av oss känner och tycker väldigt mycket, men man säger ingenting, man pratar kanske två och två om det och hur vi har det reflek-

teras på barnen.

Lång tystnad.

O: Vad är en enhet? Vi gjorde det riktigt och bra i början. Vi hade många aktiviteter som förenade barnen och fick hela gruppen med, men nu har det liksom kommit att ändra sig. Nu måste vi också hjälpa dom till varaktig vänskap.
Slut på ledarmötet". (ur LM-protokoll 18/7)

Den fjärde akten blev kort. Ledarna N och O svarade på Jannikas tanke om att diskussionen egentligen gällde våra egna känslor och relationer, men efter deras inlägg ville ingen gå vidare med temat. Ledare O återförde själva gruppen till ett något tryggare ämne: barnens vänskap.
Ser man till det ledarmöte, som hölls efter denna fyraktare, så verkar det som om gruppen pustade ut och undvek att gripa sig an sådant som skulle kunna bli problematiskt.

"Den fjärde saken vi diskuterade, det var om den kommande utflykten (ledarnas tvådagarsutflykt under familjehelgen; förf anm) och det var en rätt lättsam stämning. Om hur dom här stugorna skulle se ut, om det fanns balkonger på dom eller om man skulle ta balkongen med.Om man skulle ta med sig bord som man skulle kunna dansa på". (ur LM-protokoll 19/7)

Vi levde i planer och lägerledningen deltog med liv och lust.

"Sedan kom en diskussion om hur det ser ut längre fram och jag säger att vi kan gå på Torpeden. (Årligen återkommande nöjestillställning i Fränsta, Torps kommun(förf anm). Det blir över huvud taget en programdiskussion. Man skämtar också om helgen. Steve säger, att om några har lust att spela dart så kan de komma in på hans rum". (ur LM-protokoll 19/7)

Mårten försökte dock följa upp diskussionen från föregående dag och gjorde en koppling till vad vi enats om under Stockholmshelgen. Men med gemensamma ansträngningar lyckades vi efter en stund komma ifrån detta arbetsamma tema.

"Mårten:Kommer ni ihåg att när vi pratade om dom här mötena i Stockholm över helgen, så sa vi, att vi skulle använda dom för att prata om, hur vi känner inför det som sker på barnbyn. Hur vi känner inför barnen, hur vi känner för dom egna relationerna. Finns det behov för det?

S: T ex denna morgon väntade jag på en aktivitet och ingen i byn visste när den skulle vara och när den skulle börja. Ingen dök upp.

N: Barnen tycker inte om det heller. Dom kommer till ledarna och frågar: Var är det och när är det? I morse var det dessutom så att det var olika rykten om aktiviteterna i gymnastiksalen.

Mårten: Vem är i programkommittén för idag?

Y: Jag och tre barn från Y-land. Dom tre barnen trodde att det var i morgon, så vi var tvungna att planera först nu på morronen. Vi planerade på morronen, men vi läste inte upp det då.

Jannika: Det sattes upp i barnens hus?

Mårten: Är Y den ende vuxne?

Y: Ja. jag visste inte om det här, men barnen sa att det var i morron.

N: Om ledarna informerar och informeras och vet vad det är frågan om, så kan ju barnen också få reda på det.

P: Vore det inte bra om ledarna skrev upp sig på listan för planeringskommittén också?

N: Den 23 - 24 är det S och jag.Har någon några tips att komma med? (ur LM-protokoll 19/7)

Allmänna planer

Vi använde de, vid det laget, beprövade metoderna "att se saken från barnens synvinkel" och "dra upp allmänna planer" för att undvika att behöva känna efter var vi själva stod och hur vi hade det.

"N: Jag skulle vilja ta upp något som jag tycker är väldigt viktigt och som vi pratade om i Stockholm. Att ledarna är med mycket ute när barnen har free time. Psykologiskt sett är det flera barn som behöver uppmärksamhet på free time än under aktiviteterna och då finns det stort behov av att ledarna hjälper till. Jag vill bara att det här ska vara någonting som vi har i minnet.

S: Jag har talat med mina barn om att dom kan komma upp och prata med mig när dom vill.

P: Vad menar du?Hur ska vi mer konkret bry oss om och tänka på dom.

N: Jag menar små saker, t ex hjälpa till med tvätt, sitta ner och prata en stund med dom, att bry sig om dom.

Mårten: Kanske räcker det om man speciellt tänker på att på kvällarna ta hand om barnen". (ur LM-protokoll 19/7)

Trots att metoderna var beprövade,så fungerade de inte helt denna dag. "P: Vad menar du. Hur ska vi mera konkret..." Någonting var på gång i gruppen.

Tolkning: I det här avsnittet har vi kunnat studera hur en beroendegrupp manifesterat sig i olika former, fördjupats och på grund av inre och yttre motsättningar delvis upplösts och gått upp i en kamp/flyktgrupp.

Vi såg först en aktiv beroendegrupp i verksamhet. Ett flertal av ledarna var involverade i den första av två diskussioner om besökande Fränstabarn. Det fanns en underton av arbete i diskussionen. Ledare Y föreslog att vi skulle "inbjuda dom ännu mera". Göran och ledare P funderade kring praktiska konsekvenser av att ha Fränstabarnen hos oss.
Bion har pekat på att arbetsgruppsverksamhet och ga-aktivitet förekommer parallellt, men att den ena alltid dominerar. Då beroendegruppsantagandet var det förhärskande, lyckades vi följaktligen inte ena oss om en gemensam

vuxenlinje i relationen till Fränstabarnen. Som beroendegrupp lät vi oss nöja med att Mårten formulerade allmänna riktlinjer.
Om vi ser till beroendegruppsledare N så kom hon i den första diskussionen om Fränstabarnen att lite oförskyllt (hon markerade tydligt att hon ville att vi skulle invitera dem att vara med) hamna i en motsatsställning till gruppen, då hon ensam fick stå för argumenten, att det skulle vara svårt för vissa barn om det blev för många besök. De övriga (med undantag för Anki) som uttalade sig, var mycket bestämda: "Det är klart att vi måste invitera dom".
Som beroendegruppsledare fungerade ledare N under detta första möte lite ojämnt. Hon tog fortfarande på sig rollen att möta och avleda a-gruppsinlägg från lägerledningen eller någon annan av de övriga ledarna: "Men det är en fråga för Big Meeting". "Det är barn som har tagit upp det". Denna beroendegruppsledarverksamhet ifrågasattes dock av Steve: "Men vad händer nu om Big Meeting beslutar att utestänga barnen, hur ska vi göra då?"
Att beroendegruppsledaren sedan avledde genom att komma med nya a-gruppsinlägg - "...många aspekter på det här... t ex det här med att slänga papper och kasta stenar på klockan... hör till det här och som vi inte har uppmärksammat tillräckligt" - innebar för gruppens del att komma ur askan i elden. En upplevelse som knappast var ägnad att stärka beroendegruppsledarens ställning.
När ledare N på kvällen den 12/7 övergick till att nästan uteslutande göra a-gruppsinlägg, upphörde hon att vara beroendegruppsledare. N hade upptäckt konsekvenserna av att hela gruppen gått upp i ett beroendegruppsantagande (jmf kapitel IV, sid 64) och markerade tydligt "att det här var då inte vad hon hade tänkt sig" "...matsalsbeteendet. Det stör mig verkligen. Jag blir sjuk av det. Snart skulle jag vilja sitta på mitt rum". "Jag tror att det är upp till ledarna att se till hur det egna bordet fungerar". För en arbetsgrupp hade detta varit värdefulla inlägg - det fanns både känslor och polariserande öppningar med. Men i den beroendegrupp som Fränstabarnbyns ledare då utgjorde, så nonchalerades de helt. Man gick helt enkelt vidare till nästa punkt som om ingenting hade sagts. "Steve: Sedan ska vi väl tala om vem som ska leda mötet...". "M: Jag föreslår att vi ändrar ordningen på frågorna".
Att Steve och ledare M, som tidigare ofta varit de som kommit med a-gruppsinlägg, nu påtog sig beroendegruppsledarfunktion och ledde gruppen förbi hotande teman, torde ha bidragit till den förvirring som kännetecknade ledarmötet den 12/7 på kvällen. Beroendegruppen kulminerade, på det sätt som Bion beskrivit (se figur 1, s 67) med fragmentariska, till intet förpliktan-

de synpunkter och rekommendationer. Om mera konkreta förslag mot förmodan kom upp, förvandlades de till allmänna planer. "Y föreslår att bara dom vuxna ska gå och hämta maten..." "JCZ: Kan vi inte ta den som sitter längst ut då." "Mårten: Det viktigaste är ju att det bara är dom som ska hämta mat, som är uppe och springer".

Lägerledningen var vid denna tidpunkt, i många avseenden, involverad i beroendegruppen och deltog aktivt i ifrågasättandet av den avhoppande beroendegruppsledaren. "N: Jag känner att det går bättre med dom här två pojkarna idag". "Mårten: De verkade vara lite ute under själva flaggceremonin". "Steve: Jag tycker att jag känner igen mycket från ledarmötena..." "Då frågade N, som på något sätt kände att det var riktat mot henne: 'Kan du inte tänka dig tvärtom, att det är barnen som börjar påverka oss...'."

Genom att ifrågasätta beroendegruppsledaren N (vilket också ledare P gjorde 13/7) så bidrog lägerledningen till att så kamp/flyktstämningar i gruppen. När ifrågasättandet dessutom, till en del gick på temat "du har varit för aktiv", så bäddade man för missnöje med kommande beroendegruppsledare. Även om kampstämningarna började bli ett inslag i gruppens liv, så var det beroendegruppen som präglade verksamheten fram till de allra sista dagarna före familjehelgen. För att uttrycka det i Rioch's termer (se kapitel IV, s 65) så fanns ett motstånd mot verklig förändring och att lära av erfarenheter, och med lösa diskussioner och planer kom gruppen att orientera sig bort från verkligheten. Inte ens i säkerhetsfrågor lyckades vi vid denna tid ena oss om en gemensam vuxenlinje.

Motsättningarna inom beroendegruppen och i dess relationer till omvärlden fördjupades dock dag för dag.

Hos en grundantagandegrupp kan man tänka sig motsättningar på tre nivåer:

Intra-personella: Individen knyter vissa förhoppningar till gruppen att få behov av kamp/flykt, parbildning och beroende tillfredsställda, men när individen ser grundantagandet gripa omkring sig i gruppen, uppstär motstridiga känslor.

Inter-personella: Så länge ga-ledaren fungerar kan rivalitet mellan gruppmedlemmar uppkomma om vem som står ledaren/idén närmast. Motsättningar mellan gruppen och ga-ledare som inte fungerar. Om den formelle ledaren ställer upp som ga-ledare, uppstår på längre sikt förvirring och motsättningar.

I relation till omvärlden: Gruppens handlande/passivitet står i motsats till de mål och förhoppningar som gruppen knutit till sin verksamhet. Om den formelle ledaren förmår hålla sig till a-gruppsbudskap kommer han med nödvändighet att stå i ett motsatsförhållande till ga-gruppen.

Om vi ser till Fränstabarbyns ledargrupp, så är det naturligtvis svårt att peka på vilka intra-personella konflikter som existerade i gruppen vid en viss tidpunkt. De förändringar vi kan notera i enskilda ledares agerande, under den aktuella tidsperioden, och som kan ha varit uttryck för inter-personella motsättningar är : Ledare N, som allt rakare markerade att hon ville ha det så här, ledare O som blev allt passivare och ledare M som försökte ta tag i situationen med a-gruppsinlägg.

På den inter-personella nivån har vi kunnat se hur beroendegruppsledaren N hamnade i en motsatsställning till gruppen och hur hennes inlägg kom att nonchaleras. Ledare P och lägerledningen gick öppet emot ledare N i vissa frågor och vice versa.

I relationen till omvärlden kom gruppens passivitet att stå i allt starkare kontrast till den aktiva och ingripande ledarroll som vi enats om i Stockholm. Samtidigt som gruppen allt oftare uppmärksammades på sådant som inte fungerade, bredde laissez-faire-stämningarna ut sig alltmer.

Jag skall nu försöka visa hur lägerledningens agerande vid tiden före familjehelgen bidrog till att fördjupa motsättningarna på de två sistnämnda nivåerna.

Genom att ta upp a-gruppsteman och bli ett språkrör för omvärlden; skolans och barnens reaktioner på ledargruppens agerande/passivitet - så accentuerade lägerledningen de yttre motsättningarna. Detta är i och för sig en rimlig gruppledarfunktion och kan bidra till gruppens utveckling, men det fordras att a-gruppstemana framläggs som problem.

I de situationer när man som gruppledare själv fylls av motstridiga känslor av, att så här kan det inte fortgå (jmf gruppdagboken 16/7) är det lätt att glida över från att problematisera till att börja gå in med påpekanden, påminnelser, komma med konstateranden, där det inte finns mycket att tillägga och själv föreslå handlingsalternativ. "Steve: Jag tycker att jag känner igen mycket från ledarmötena". "Mårten: Får jag påminna er om att barnen måste ta av sig skorna.." "Mårten tar upp att rektorn har haft synpunkter igen.""Thomas: Jag menar att det är ju inte bara T, S och V som har ansvar för det här, utan det har vi alla". Det var inga orimligheter som vi i lägerledningen kom med, men ofta vid tiden strax före familjehelgen skedde det i en form, som inte uppmuntrade till egna funderingar och egen aktivitet från ledarnas sida. Därmed agerade vi då och då beroendegruppsledare. Vi kan exempelvis se hur jag i ovanstående citat uttryckte mig som om gruppen inte själv hade kommit fram till tanken om det gemensamma ansvaret, när det uppstår problem med barnen (jmf med vad Bion sagt om beroendegruppens känsla av att inte ha någon historia, kapitel IV, s 66).

Om beroendegruppen innerst inne hade hyst förhoppningar om att lägerledningen skulle axla beroendegruppsledarskapet, så var det med all säkerhet inte det här man hade tänkt sig. Vi var alltför inriktade på gruppens agerande i verkligheten och tog alltför mycket fasta på synpunkter och behov utanför gruppen. Som beroendegruppsledare kom vi att med nödvändighet stå i ett motsatsförhållande till gruppen. Speciellt jag själv, som hade börjat framtona som strängt barninriktad, kom att representera detta: att inte se till gruppens egna behov och känslor. Under det ledarmöte, där jag själv inte deltog, ägnade sig gruppen åt sig själv och hur man skulle få det bättre tillsammans.

Sammanfattningsvis kan vi se att det sätt på vilket lägerledningen framlade de yttre motsättningarna, accentuerade de inre, framför allt de interpersonella. När motsättningarna i en grupp börjar fördjupas på det sätt som skedde i beroendegruppen på experimentbarnbyn står gruppen inför två möjligheter: att ta fasta på motsättningarna och utsätta sig för växandets smärta genom att arbeta igenom dem eller ta den kortsiktiga lösning det innebär att övergå till ett nytt grundantagande.
Av ledarmötet 18/7 kan vi se att vuxengruppen på experimentbarnbyn försökte sig på den kortsiktiga lösningen: Kamp/flyktgrupp. Anki tog på nytt upp temat besökare på byn och ledare P inviterade till kamp med frågan: Känner ni andra "att barnen från Fränsta stör?"

Redan i föregående kapitel kunde vi se en möjlig kamp/flykt-ledare i P. En sådan ledare bör ha (se kapitel IV, s 66) speciell förmåga att göra gruppen uppmärksam på sådant, som innebär hot eller anklagelser och föreslå angreppspunkter för kamp. "Vad menar du?" "Menar du att vi inte har gjort det medvetet?" (se tolkning i kapitel VI, s 137). Finns det inte på medicinkorten?"

Ledarna N och O anslöt sig till P:s linje att Fränstabarnen störde. I O:s fall, på ett lite särpräglat sätt. Hon bidrog med viktiga inlägg till att utveckla diskussionen, gav tyngd åt kampargumenten genom att peka på att Fränstabarnen påverkade enheten och fick kampen att ta en ny vändning genom att visa, att vårt egentliga problem var enheten. Men det var som om hon inte riktigt litade på styrkan i sina funderingar: "Det finns många som tycker... Barnen har sagt... Det är egentligen inget stort problem... ...tänka mig flera anledningar". Speciellt inför lägerledningens motfrågor retirerade O.

Och motfrågor kom det, ty lägerledningen svarade på kampstämningarna. Vi individualiserade och polariserade: "Vad vill du ska hända..." "Du vill inte att...". När diskussionen kom in på frågan om enhet eller ej kom lägerled-

ningen att ställa sig i direkt försvarsposition,istället för att problematisera och uppmuntra gruppen att granska situationen: "...på Big Meeting var det mycket en fråga om dom och oss".

På samma sätt som det är lockande att befästa beroendegruppen genom att omhänderta och ta över ansvar ligger det nära till hands för den formelle gruppledaren att svara på kamp/flyktsignaler. Antingen genom att själv föra baneret eller genom att bli någon att kämpa med. Väljer man det sistnämnda som lägerledningen i Fränsta utsätter man sig för kampgruppens vitalitet (se kapitel IV, sid 66) och rakhet: "Mårten: Kan vi inte se om det är en så viktig fråga för barnen att...". "N: Jag känner att det är så mycket mischmasch med det här...". "Jannika: Jag tror att Pat har en dålig tid här". "P: Nej, jag tror hon åker hem och säger att det här var verkligen bra...".

När man säger att kampgruppen är en vital och väl fungerande grupp måste man hålla i minnet att den liksom övriga grundantagandegrupper är ägnad att hålla verkligheten och verklig förändring på avstånd. En möjlighet, som står till buds i alla ga-grupper, är att förenkla och popularisera det som skulle kunna bli generativa teman, så att möjligheterna att handla förändrande utifrån diskussionerna utesluts (jmf kapitel IV, s 65). Ett bra exempel på detta var vår diskussion om enhet eller ej. Den var så svävande att den aldrig skulle kunna bilda grunden för verklig förändring.
Däremot var de känslor, som knöts till denna diskussion och som kom fram tydligast just i kampsituationerna något som kunde föra oss vidare (jmf med vad Bion sagt om att i ga-grupperna få möjligheter att uttrycka olika känslor, kapitel IV, sid 64): "Och när jag tänker på alla dom pengar som betalts för att mina fyra barn ska komma hit, så blir jag alldeles sjuk, när dom liksom inte blandar sig mer...".
I kampstämningarna fick ledare P tillfälle att uttrycka sin oro och ängslan över vad som höll på att ske med hennes fina delegation. (Att ledare P tog fasta på just de ekonomiska uppoffringarna för barnens barnbyvistelse kan sammanhänga med att såväl barnens som hennes egen resa betalades av föräldrarna till de fyra barnen.)
Av det hittills sagda kan läsaren ha fått intrycket att allt rörde sig om kamp under ledarmötet den 18/7. En riktigare bild får man nog om man tänker sig att kamp var grundtonen, men att det fanns inslag av såväl beroende som arbete. I en kommentar till detta ledarmöte skrev jag på kvällen den 18/7:

> "Jag tycker att det var ett väldigt viktigt ledarmöte det här. Någon slags öppning till att fråga och diskutera saker som är mera avgörande, mera personliga. Drivkraften nu var på något sätt motsättningar och irritation, men man kommer fram till avgörande punkter". (ur dagboken 18/7)

Ibland är det svårt att avgöra om inlägg syftar till kamp eller är uppmaningar till en arbetsgrupp. "P: Jag tror att det är någonting som är fel, och att vi alla har ansvar för det".
Det här uttalandet kan ses som en invit till kamp mot en idé eller en inriktning. (Bion har identifierat tre typer av kamp: mot 1) idé, 2) person: här lägerledningen eller 3) annan grupp: här besökande Fränstabarn.) (se kapitel IV, sid 62). Men det kan också ses som en uppmaning till gruppen att granska den situation, som man hade ansvar för.

Om det nu är svårt att fastställa kamp/flyktgruppens omfattning, så är det inte att ta miste på dess betydelse för ledargruppens utveckling. Men framför allt som något slags övergångsfenomen och paradoxalt nog, tack vare att den aldrig fick något riktigt fäste bland experimentbarnbyns ledare. Ty det som kampen framför allt resulterade i var att de inre motsättningarna skärptes och att blicken allt mera vändes mot det viktiga a-gruppstemat: vad säger diskussionerna egentligen om våra egna relationer. Ledarna L och M gjorde några korta inlägg, som vägde tungt: det är OK att Fränstabarnen kommer, det går nog att få det att fungera, barnen blandar sig bra. De markerade sitt ointresse för kamp och gjorde de inre motsättningarna till de viktigaste. Ledare N underströk detta med sitt konstaterande: "Ja, om alla tycker det, så är det väl inget problem, varför pratar vi om det då?"
Jannika gav i flera bemärkelser ledare N bekräftelse på hennes funderingar: "Jag menar att det här är ett problem, men på dagtid så tycker jag att dom är tillsammans väldigt mycket. Tycker du att vi som ledargrupp är blandade? Det är lite det det gäller också". Jannika tog ledare N:s irritation på allvar, bekräftade att hon också såg det som ett problem och gav ledare N och gruppen ett svar på frågan, varför vi pratade om detta. En viktig dimension i den här diskussionen var egentligen våra egna relationer. På Jannikas viktiga arbetsgruppsinlägg så svarade ledare N direkt att diskussionen "reflekterar hur vi har det".
Ledare O som tidigare visat sin förmåga att föra såväl beroende- som kampgrupper framåt, gjorde här ett arbetsgruppsinlägg av en kaliber, som både hon och gruppen blev ställd av: "Många av oss känner och tycker väldigt mycket, men man säger ingenting, man pratar kanske två och två om det och hur vi har det reflekteras på barnen. - Lång tystnad". - Med skärpa och klarhet visade hon oss på vår situation: "Vi är nu en grupp, i vilken man känner och tycker väldigt mycket. Det påverkar vårt arbete med barnen. Några dras till den lösning som parbildningsgruppen kan tyckas vara på våra problem och behovet av enhet och intimitet". En erfaren arbetsgrupp hade tvekat inför den rakheten - vi blev helt tysta.

När ledare O upptäckte vilken arbetssituation hon hade försatt gruppen i, och vilken kraft det låg i hennes egna ord, så retirerade hon igen och banade för säkerhets skull väg tillbaka för såväl kamp- som beroendegruppen. "Vad är enhet?" (kamp-gruppen). "Vi gjorde det riktigt bra... nu har det liksom kommit ett andra steg" (beroendegruppen).
Här var mötet slut och dagen efter undvek gruppen sorgfälligt att komma in på så här djupa vatten. Tonen under ledarmötet den 19/7 var mestadels lättsam. Vi skämtade och levde i planer - bort från här och nu. Gruppen ägnade sig åt den dualistiska motsvårigheten till kamp, nämligen flykt. Den flydde bort från inre stridigheter, stränga beroendegruppsledare och raka arbetsgruppsledare, allt som tryckte den. I en kamp/flyktgrupp är aktiviteten det centrala (jmf kapitel IV, sid 66) och även om den inte är någon verklig lösning på motsättningarna eller intimitetens problem, så ger den erfarenheter av att göra något tillsammans. Detta kan vara av betydelse för arbetsgruppens utveckling. Mårten gjorde ett försök att återknyta till det jobbiga temat från föregående dag. "... prata om det vi känner inför det som sker på barnbyn. Hur vi känner inför barnen, hur vi känner för dom egna relationerna". Det ledde inte till någon mera djupgående diskussion på temat men det innebar en viktig a-gruppsledarmarkering: Jag är beredd att prata om det här ämnet - jag är inställd på arbete - låt oss konkret granska problemet ("Vem är i programkommittén idag?"). Ledare S:s inlägg om att han väntat "på en aktivitet och ingen i byn visste när den skulle vara", visade på en beredskap i gruppen för arbete, men inför den konkreta konflikten med ledare Y, som visade sig vara den som satt i PK och inför beroendegruppsproblematiken (t ex passiviteten) så backade gruppen. Ledare N anförde oss i flykten genom att göra det hela till ett informationsproblem: "Om ledarna informerar och informeras...". När P föreslog en praktisk lösning, så kunde vi gå över till nästa punkt, utan att ha behövt gå till botten med vad vi faktiskt kände inför ledare Y:s och övriga ledares passivitet. För att slippa konfronteras med vad vi kände inför situationen på barnbyn och hur vi hade det tillsammans, använde vi de beprövade greppen: att resonera utifrån vad barnen tyckte och hålla diskussionen på en allmän nivå med lite lösa påminnelser och rekommendationer. Men det fungerar inte helt och hållet, kampledaren P var uppmärksam: "Vad menar du? Hur ska vi mera konkret...".

Detta sista ledarmöte, före ledarnas gemensamma utfärd under familjehelgen, hade en grundton av flykt/kamp, men arbetsgruppen fanns inom räckhåll.

Sammanfattning kapitel XI

För de vuxnas del kulminerade under denna tidsperiod beroendegruppen. Gruppen rörde sig ofta med lösa funderingar och till intet förpliktande planer och såg till att den aldrig kom så långt som till en gemensam handlingslinje. Lägerledningen accentuerade vid vissa tillfällen denna gagrupp genom att påta sig beroendegruppsledarfunktioner som att avleda hotande teman eller se till de blev snabbehandlade.

På grund av yttre och inre motsättningar löstes så småningom beroendegruppen upp. Gruppens faktiska agerande började stå i alltför bjärt kontrast till de mål gruppen satt upp för sitt arbete och konflikter mellan olika deltagare eller grupper av deltagare började bli allt tydligare.

När motsättningarna i en grupp börjar fördjupas på det sätt som skedde i beroendegruppen uppe i Fränsta, står gruppen inför två möjligheter - att ta fasta på motsättningarna och utsätta sig för växandets smärta, genom att arbeta igenom dem eller ta den kortsiktiga lösning det innebär att övergå till ett nytt grundantagande. Vuxengruppen på experimentbarnbyn försökte sig på den kortsiktiga lösningen:kamp/flykt-grupp.
Gruppen drogs in i tre typer av kamp: mot 1) idé, det uttrycktes tvivel om hur rimliga verksamhetens grundläggande idéer var, mot 2) person, i vårt fall den tidigare beroendegruppsledaren och även lägerledningen, som också svarade på kampsignalerna och mot 3) annan grupp, i vårt fall de besökande Fränstabarnen.

Strax före den barnfria familjehelgen kom dock signaler om att arbetsgruppen var inom räckhåll - allt fler a-gruppsteman fördes in och fick fäste i gruppen.

Kapitel XII Vändpunkten

Dag-bok	Ledarmötesteman 20/7	Tolkningen gäller	Slut-sats
	Min forskning	Kamp - möjlighet att uttrycka känslor	s 267
		Uppgörelsen med beroendegrupps-ledaren Thomas	s 269
		Kamp och flykt	
	Ideologin ifrågasätts	Lägerledningen svarar på kampsignalerna	s 265
		Kampgruppen som övergångsfenomen Öppningar mot arbetsgruppen	s 267
12/7			
13/7 15/7	Planeringskommittéer-nas verksamhet	Övergången till arbetsgrupp	s 268
19/7 GD 20/7	Problem med planeringen på experimentbarnbyn		
	Om barns egna initiativ	Arbetsgruppens egenskaper	
14/7	Enskilda barns utveck-ling		
	Självkritik och åt-gärdsförslag		
	Bortglömda frågor		

Min forskning

Vi tillbringade den barnfria helgen i en liten stugby på Dackes camping-plats i Ådalen. Så här efteråt skulle man kanske kunna säga att vi borde dragit öronen åt oss redan när Jannika kom och berättade att hon ringt runt till en mängd stuguthyrningar men först hos Dacke fått ett positivt svar. Dacke hade inte mindre än fem stugor lediga, mitt under industrisemestern. Återigen hade Dacke själv sagt att det var fina stugor - samtliga med ut-sikt över Ångermanälven. Efter en lång bussfärd dit fann vi att Dacke hade lämnat oss alldeles korrekta upplysningar - det var bara det att mellan stu-gorna och älven dånade E4:an förbi på en imponerande högbro.
Om nu Dacke inte kan sägas ha haft något speciellt sinne för var man bör an-lägga campingplatser - så visade han sig dock vara en överdängare på drag-spel och svenska festtraditioner. Vi hade en fin kväll hos Dacke.
Uppvaknandet blev däremot, för forskarens del, smärtsamt. Tidigt på morgonen berättade Anki för mig att hon och några andra ledare hade haft livliga dis-

kussioner under natten och övervägt om de skulle gå och väcka mig. De krävde att vi omedelbart skulle ha ett ledarmöte. Jag fick en obehaglig känsla av att starka krafter var på gång och att det handlade bl a om mig och min forskning.

"Anki: Ska vi ta upp det vi pratade om igår?

P: Vi blev riktigt uppeldade och kände verkligen att det här måste vi prata om.

JCZ: Jag känner att jag har svårt att prata på ledarmötena. Jag tycker att jag inte vågar säga så mycket som jag skulle vilja. Jag är ofta tyst.

Mårten: Tror du att det är beroende på den här speciella gruppen?

JCZ: Nej, jag är ofta tyst. Jag tror inte att det beror på de här speciella människorna.

Mårten: Tycker du inte att den här gruppen accepterar dig?

JCZ: Jag vet inte riktigt vad ni tycker.

N: Det är bra att de tog upp det, för jag tycker att du verkligen är en av oss.

Anki: Jag tror att det också har att göra med George´s brother... (George = namnet på den bandspelare forskaren använde. George´s brother = forskarens anteckningsblock, förf anm).

P:Jag känner mig ibland förhindrad att säga saker på grund av att det hela tiden skrivs ner.

Mårten: Beror det på att du vet att det är forskning och att det kommer att dokumenteras eller är det bara att någon sitter här och skriver?

S: Förtydliga det här nu.

O: För min del tycker jag att det inte är några problem. Jag diskuterar gärna fritt och det spelar ingen roll om det skrivs ner. Skriv ner det, Thomas! Men jag tror att det skulle hjälpa oss om vi fick veta lite mer om din forskning.

Thomas: Vad jag vill försöka göra är att beskriva svårigheter som uppstår när man gör en sådan här by, som vi har. Då är det för mig viktigt att se och skriva ner vad som händer på Big Meeting. Det är viktigt att se vad som händer på ledarmötena, för jag tror att det är då som det avspeglas på ett bra sätt vad som är svårigheter med att göra en sådan här by. Därför är ledarmöten viktiga för mig. Och sedan gör jag mina observationer.

P: Kanske är det bara en liten sak och inte så viktig?

Anki: Jag tycker inte om George´s brother.

Thomas: Jag tycker att det är viktigt att vi pratar om att jag sitter här och skriver.

O: Vi försöker oss nu på saker som är nya för många av oss och det är klart att vi blir osäkra på många sätt, om vi då vet att några vet mer än oss så blir man extra osäker." (ur LM-protokoll 20/7)

Anki,juniorledare Z och P tog med kraft och rakhet upp att mitt protokollförande under ledarmötena skulle vara en bidragande orsak till de svårigheter man upplevde när det gällde att prata med och komma närmare varandra. Ledare O mötte detta genom att säga att för henne spelade mitt skrivande

ingen roll. Däremot funderade hon på vad det innebar att känna att "några vet mer än oss". Ledare P avrundade, efter ledare O:s bemötande och min allmänt hållna redogörelse för forskningen, med att detta är kanske "bara en liten sak" och förde själv över ifrågasättandet på ett mer ideologiskt plan:

Ideologin ifrågasätts

"N: För mig är det här ett naturligt sätt att genomföra barnbyn, om man vill ha barn aktiva.

P: Tycker du inte att det där låter bra i teorin men i praktiken, som den ser ut nu är det verkligen inte bra.

Mårten: Varför skyller du på ideologin? Om det här hade varit en vanlig barnby, så hade du förmodligen skyllt på individerna. Då hade det varit vissa individer som gjorde att saker inte fungerade, men nu skyller du på själva ideologin. Det kan ju vara så att ideologin fungerar utmärkt, men att vi ännu inte riktigt orkar genomföra den.

P: OK, jag förstår att om det här är en ny sak så kan vi bli osäkra om det och då är det klart att man kan välja ut ideologin som syndabock, men jag vet inte,jag är tveksam.

O: Jag tycker inte att vi ska säga ja till allt. Jag tycker att vi ska se på systemet och se vad som är bra i det och se vad som är mindre bra.

Mårten: Jag känner att det här också är en fråga om förväntningar. När jag pratade med P i våras, då kände jag att hon var väldigt tveksam och då är det vanligt att om man ser en sak som inte är bra, så är det lätt att ta fasta vid den och säga: Se där!"

O: Jag tycker att vi skulle ta och fundera kring vad vi hade för olika förväntningar.

N: Jag hade den förväntningen att både barn och ledare skulle aktivt få ta del i vad som händer på denna by.

P: Om vi ser till barnen här, så är det ju några som verkar som 8 år och några som funkar som 13 år.

N: Om man betraktar dem som en grupp är det viktigt att se till varje individs utveckling också och ta hänsyn till den.

L: Om vi tar hänsyn till varje person som en individ så kanske vi missar lite av vad gruppen ska komma fram till. På det hela tycker jag att det går bra det här och att vi verkligen är en enhetlig grupp.

P: Det finns många som hamnar utanför, som inte kommer in i lekar och spel.

Jannika: Tycker du att det finns barn på den här barnbyn som inte borde vara här?

P: Jag vet inte, men kanske möter vi inte alla de olika barnens behov.

N: Hur menar du nu då?

P: Vi planerar saker som inte alla kommer in i. Aktiviteter som inte alla är med på.

Mårten: Är det beroende på ideologin eller hur vi handskas med saker?" (ur LM-protokoll 20/7)

Mårten uppfattade ledare P:s första inlägg som ett försök att göra ideologin

till syndabock för de svårigheter vi befann oss i. Han pekade i det sammanhanget på ledare P:s ursprungliga tvivel, på den här utformningen av en barnby. Inför denna rakhet blev ledare P tveksam och försökte föra över diskussionen till att gälla barnen. "Om vi ser till barnen här..." Diskussionen återfördes dock snabbt till att gälla barnbyns utformning och de vuxnas agerande. Allt fler av de lite "tystare" ledarna började komma med som i nedanstående diskussion om planeringskommittéernas verksamhet:

Planeringskommittéernas verksamhet

"U: Jag tycker att idén med planeringskommittéer är bra, för där finns en chans för barnen att vara med och bestämma och besluta.

P: Då frågar man sig om 11-åringar kan inse de andra barnens behov av byn. För just två vuxna och fyra barn, de kan knappast se till allas behov.

Ledare Y (ett väldigt långt tal): Jag håller med U. Jag tycker att vi ska ge barnen en möjlighet att vara med och planera, men så håller jag med er andra också, att barnen inte kan ta hänsyn till de andra barnens behov och utveckling. Ledarna ska ta mer del i planeringen av de fria aktiviteterna.

Steve: Jag tycker att det mycket gäller vårt ansvar, att vi försöker påverka, att vi försöker höra och se vilka det är som inte deltar och höra vad dom tycker och tänker.

V: Är det inte möjligt att vi två dagar innan får reda på lite om programmet, då skulle vi kunna göra förberedelserna till aktiviteterna.

P: Det skulle inte heller då vara så mycket misch-masch kring de här aktiviteterna.

N: Dessutom skulle ledarna veta när vi kunde få en ledig dag.

Anki: Alla ledarna skulle anteckna sig för planeringskommittéerna, så att vi skulle kunna veta när vi kan vara med och inte.

S: Betyder att planeringskommittéerna måste jobba lite före.

Y: Jag tycker att vi ska ha en koordination och en kontroll av dom aktiviteter som vi ska ha, så att vi undviker upprepning. Barnen måste få mer variation.

N: Det kanske vore bättre om barnen såg tre dagars program och då kunde de se att här upprepas saker.

L: Det var vad jag först trodde att vi skulle göra. Att vi först skulle se en bild av vad ungefär olika dagar skulle innehålla och sedan planera.

Det är fortfarande problem när det gäller programmet, för dem som inte tar del av programmet. Jag har varit i Arts- and craftrummet det är nästan alltid samma som väljer Arts- and crafts. Jag tror att det delvis beror på att de inte vet vad som pågår. Vad innebär det att hjälpa till att välja?" (ur LM-protokoll 20/7)

Med ledarna V:s, Y:s, U:s, S:s, L:s och T:s inträde i diskussionen följde att vi lite mer systematiskt kunde granska vilka fördelar och problem som var förenade med den form av planering som vi hade på experimentbarnbyn. Vi tog upp såväl ideologiska spörsmål som konkreta åtgärdsförslag.

Problem med planeringen på experimentbarnbyn

"P: JCZ har en idé om det här.

JCZ: Det är att man t ex kan ha fasta grupper och så får gruppen välja. Då har inte barnet det här problemet med val, att man indelar barnen i 6 grupper, så hade vi det på den by som jag var på förra gången, och dom får gå runt. Barnen visste då åtminstone vad dom skulle göra.

N: Betyder det att alla deltar i aktiviteter och inga är utanför?

JCZ: Det var liksom accepterat att alla skulle gå dit.

Mårten: Jag känner, att det här sättet, som vi använder på den här byn, ställer väldigt stora krav på ledarnas aktivitet och känslighet, att de är med och stöder de barn som bara driver omkring. Det andra sättet är att låta grupper cirkulera och att ledarna bestämmer. Det är ingen konst att göra en by på det sättet, men då går man miste om det här med barnens egna möjligheter att välja vad de vill, och dessutom måste det ju vara så att om den ena gruppen börjar på en aktivitet så kanske man inte alls har lust på det den dagen.

Steve: Det är mycket begränsande.

O: Men det är en fördel att alla kommer in i aktiviteterna.

P: Kanske skulle vi ha gjort det från början. Jag sa tidigare i Stockholm att om vi börjar strukturera och sedan gradvis gav dem mera möjlighet att välja så skulle det vara mer realistiskt.

Mårten: Tycker du enheten är det viktigaste eller tycker du tillfredsställelsen att få göra och besluta det man vill är viktigast?"
(ur LM-protokoll 20/7)

Vi kan i ovanstående citat se hur det konkreta förslaget om cirkulerande fasta grupper förde oss till den betydelsefulla ideologiska frågan: Hur viktigt är det att barnen får ta initiativ och välja själva? Är vår viktigaste uppgift att föra dem tillsammans eller att ge dem erfarenheter av delaktighet?

Om barns egna initiativ

Mårten försökte målmedvetet få fram ställningstaganden kring frågan om det var någonting som behövde ändras radikalt och om barnbyn var ett misslyckande eller ej.

"Mårten: P, skulle du vilja ändra på det här som vi håller på med, radikalt?

P: Jag vill inte förändra det här radikalt, men det är liksom något som fattas. Vi behöver mer struktur och mera ordning och sedan behöver kommunikationerna förbättras.

O: Vi går liksom dag för dag utan att vi uppnår något som märks.

Mårten: P, är det JCZ:s förslag som du skulle vilja byta ut det här mot?

Det blir en diskussion om vad JCZ:s förslag innebär.

P: Jag skulle känna mig bättre om vi t ex genomförde ledare R:s förslag. (R:s förslag i citatform: 'men kan inte de här aktiviteterna planeras så att barnen kan gå från en sak till en annan, så att de kan pröva även om de inte direkt tycker om det. Att alla får en chans att för-

söka', och att det skulle finnas flera planerade aktiviteter,förf anm).

Anki: När jag var på en barnby, så var det något liknande där med grupper och då kände man sig bara tvingad att gå med. Jag tycker inte det var något bra.

O: Man kan inte ha vissa grupper jämt för att vissa ledare inte kan handskas med ... att barn inte har någon tillhörighet och vet vad de ska göra, det gör dem osäkra och då söker de sig inåt och söker sig till några, kanske den egna delegationen.

N: Jag skrattar därför att min delegation känner att den inte har tid för att göra privata saker, de är så intresserade av alla aktiviteter.

Mårten: Känner någon att byn är ett stort misslyckande?

P: Det låter hemskt, så det är inte möjligt

Jannika: Det verkar som många känner att det här är ostrukturerat och oorganiserat, men det var inte det som var meningen. Jag tycker att det här har att göra med hur pass aktiva vi är själva.

.....

S: Jag tycker inte alls att den här byn är något misslyckande. Jag tycker att vi lär oss mycket, gradvis.

JCZ:Vi sa igår att en hel del på det här lägret är bra, vi tycker inte alls att det är ett misslyckande. Vi vet inte vad vi skulle sätta istället, men det är någonting som inte är riktigt.

O: Det är en fråga om kommunikation. Vi har utexperimenterat idén och vi har experimenterat med planeringskommittéerna och vi har experimenterat med vad vi ska göra på ledarmötena, vi har också experimenterat med hur de vuxna skulle få uppdrag av kommittéerna.

Mårten: Jag känner att vi egentligen har den organisationella strukturen för att barnen ska kunna vara med och medverka, men att den inte fungerar helt och hållet. Det hänger mycket på ledarnas aktivitet och det hänger på kommunikationen". (ur LM-protokoll 20/7)

Den som besvarade frågan om ändrad inriktning och om JCZ:s förslag var framför allt Anki, dvs en av de ledare, som tog initiativet till detta spontana ledarmöte. Utifrån egen erfarenhet pekade hon på nackdelarna med systemet och därmed föll JCZ:s förslag. Den hemska funderingen huruvida barnbyn var ett stort misslyckande besvarades av ledare S med att vi ju var på väg, och en av initiativtagarna till mötet, juniorledare Z framhöll att en hel del var bra - men att det var någonting som inte stämde. Ledare O och Mårten pekade på att vi faktiskt hade arbetat fram den "organisationella strukturen" för delaktighet och att det avgörande nu var hur vi kunde tala med varandra och mera aktivt arbeta efter våra planer.

Enskilda barns utveckling

Diskussionerna gav utrymme för funderingar kring enskilda barns utveckling. Ledare O kände sig orolig, speciellt för Oves agerande under barnbyn - hon tyckte att han inte riktigt var sig själv.

"O: När jag kom hit med min grupp, så kände jag att mina barn var väldigt utåtriktade. Nu tycker jag att flera av dem börjar rikta sig mera inåt.Jag tror att man ibland måste strukturera saker för att ge dem mera fria val.

.....

Mårten (O har tidigare pratat om Ove, som är en av dem som har blivit mera inåtriktad, som bara vill göra en sak, nämligen spela fotboll): Vi kan öppna aktiviteter för Ove inte genom att tvinga honom runt i något gruppsystem. Det finns en annan modell. En kompis till honom kommer och säger: 'Du, jag hade en jättefin tid nere på träarbetet! Försök med det!'

O: Men Ove är inte så här normalt. Nu går han bara omkring. Till slut sa jag till honom 'Snälla du, gå dit åtminstone 10 minuter. Åtminstone för min skull'. 'OK' sa han, 'nästa gång gör jag det, för din skull'. Men han är inte den typen.I skolan är han mycket aggressiv och aktiv. Jag tycker inte att han är naturlig nu.

Steve: Hur många andra ledare känner att deras barn inte är som de brukar?

Mårten: Hur har Rickard förändrats sedan han kom hit?

R: Han har blivit mycket mera aktiv. I början sa han nästan ingenting". (ur LM-protokoll 20/7)

Genom Steves och Mårtens frågor kom Rickards aktivitet och utforskande att stå mot Oves 'onaturliga' passivitet.

Självkritik och åtgärdsförslag

Under ledarmötet den 20/7 varvades kritik-självkritik och åtgärdsförslag på ett fruktbart sätt.

"Jannika: Är det inte bra om man kan ta några barn och gå och göra saker eller bara sätta sig och prata?

Anki: Jag tycker att fast det är olika kommittéer som planerar så är programmen väldigt lika. Jag tycker att vi ska pröva nya aktiviteter, som t ex drama och musik.

P: (apropå Jannikas förslag): Så tycker jag att de vuxna ska veta ungefär vad det är för olika saker på gång.

Steve: Jag tycker lite att vi har missat koordinationen.

T: Det är samma med de vuxna. Vi pratade om barn som inte visste var de skulle gå, men här är det många vuxna som bara går omkring och tittar på hur det ska vara och var det är.

Mårten: Det är det som är skillnaden mot om det är i en by där allt planeras av t ex lägerledningen och allt finns spikat. Här krävs det att man själv håller reda på saker och tar ansvar. Det krävs mycket mer av ledarna och kanske är det det som är orealistiskt.

N: När ska vi kunna börja med att informera bättre och sätta upp listor"

P: Vi kan börja redan på söndag". (ur LM-protokoll 20/7)

Vi fördjupade diskussionerna om planering och valfrihet och funderade liksom Jannika gjorde, ovan, kring nya kvalitéer på vår samvaro:

Y: Det tycker jag är mycket intressant att samtala om samhälle och kultur både i form av paneldiskussioner och med tribuner. Det är också viktigt att de får större möjligheter att under aktiviteter diskutera med varandra och höra med varandra.

V: Är det inte möjligt att göra kommittéer som kan specialisera sig på vissa aktiviteter och sedan ge programkommittéerna förslag, t ex Arts and crafts, där man kunde sätta upp listor på vad man kan göra i Arts and crafts. De kommittéerna kunde bestå av två vuxna och sex barn.

Jannika: Jag vet inte om vi ska ha en stor aktivitet som är planerad, som alla måste göra varje gång.

N: Om t ex som sist när vi skulle göra juldekorationer. Det kan inte hjälpas att andra kommer och gör andra saker.

Jannika: Skulle vi be dem göra sakerna eller ska de få kunna göra vad de vill.

O: Kanske skulle man ha en planerad aktivitet och sedan så fick dom göra vad dom ville. Dom fick välja att ta den eller inte.

Dom måste veta var dom kan finna de vuxna också. Vad ska vi göra med V:s idéer. På något sätt lämnar vi ansvaret till planeringskommittén och sedan så säger vi Puh, nu är jag fri några dagar, nu tar kommittén hand om allting. Jag tycker att vi skulle vara beredda och ställa upp på ett helt annat sätt.

V förklarar sitt förslag mer: Att dom här aktivitetskommittéerna skulle liksom vara en idébank, där planeringskommittén kunde gå och fråga.

P: Kan vi ta ett sådant beslut, att vi har det här". (ur LM-protokoll 20/7)

Vi kan här notera, att liksom i det föregående citatet var det ledare P som tog ansvar för att beslut fattades. Hon såg också till att vi behandlade den efter stockholmshelgen bortglömda frågan om vem som skulle sova med barnen.

Bortglömda frågor

O: Varför inte behålla det gamla planeringskommittésystemet men öppna deras arbete, öppna kommunikationerna med olika både när det gäller att få idéer och när det gäller att verkställa dem.

N: Kanske också för att aktiviteterna har varit rätt så likartade så har många barn börjat driva omkring.

Jannika: Skulle vi inte kunna bryta nu. Jag känner att jag börjar få ont i huvudet.

P: En annan sak som vi diskuterade var de barn som känner sig otrygga. Om några ledare sover hos barnen så kanske dom skulle kunna känna sig säkrare. Inte för det att JC:s inte är som en ledare, men på något sätt vore det kanske en skillnad att ha de vuxna inte bara vaktande utan även att de sov där.

S: Det tycker jag är bra.

JCZ: Att barnen vet att alla går kvart över 11 och att det då inte finns några ledare det tycker inte jag är bra, för det kan de ju inte känna mycket säkerhet av.

S: Jag tycker inte att det ska vara så att de vuxna är som poliser, utan några som hjälper dom när vi vaktar.

Jannika: Det var ju dom själva som tog upp det här på Big Meeting, att dom ville ha ledare.

Mårten: Det är klart att dom kanske tänkte sig mera som poliser. Det är viktigt att vi också är några som hjälper till". (ur LM-protokoll 20/7)

Även den ouppklarade frågan om de vuxnas roll som "vaktare" vid barnens sänggående togs upp på ledare S:s initiativ. Vi funderade kring den polisproblematik som vi egentligen borde ha beaktat redan direkt efter det aktuella stormötesbeslutet.
Efter en förmiddags hårt arbete strömmade nitton tappra vuxna ut ur campingstugan för fyra personer. Ledbruten och med begynnande huvudvärk stod vi en stund alldeles stilla i regnet, utanför stugan och betraktade högbron eftertänksamt. Det var ett ledarmöte, det!
Så småningom klarnade det upp och vi tillbringade återstoden av helgen tillsammans på promenad i skogen eller nere vid älvkanten.

Tolkning: En sak hade vi enats om inför den barnfria helgen och det var att ledarmöten skulle vi då inte ha. Men inför den kraft och beslutsamhet som ledarna P, JCZ och Anki utstrålade så var det ingen som tvekade om att vi måste ta itu med våra problem med en gång, även om en välbehövlig vilodag skulle gå åt.
Vi kom att utföra en hel del arbete under det fyra timmar långa ledarmötet, men för att komma dit så gick vi återigen via kampgruppen. Anki, JCZ och ledare P, som tidigare visat intresse för kamp tog fasta på att det fanns något "utanför" gruppen - George´s brother - som var en bidragande orsak till svårigheterna att tala med och komma närmare varandra. Juniorledare Z blev den som formulerade osäkerheten: "...att jag inte vågar säga så mycket som jag skulle vilja. Jag vet inte riktigt vad ni tycker". Anki stod för rakheten: "Ska vi ta upp det..." "...har att göra med George´s brother". "Jag tycker inte om George´s brother", och ledare P för kraften: "Vi blev riktigt uppeldade..." "Jag känner mig ibland förhindrad att säga saker på grund av att det hela tiden skrivs ner".

Vi har tidigare sett att experimentbarnbyns ledare inte var speciellt inställda på kamp. Inte heller när Anki, JCZ och P nu förde fram att det fanns något konkret att bekämpa, så svarade gruppen på kampsignalerna. Ledare O framhöll att hon gärna diskuterade fritt och att hon inte gick med på den för kampen viktiga objektifieringen "George´s brother" - utan pekade på att det var mig det handlade om. "Skriv ner det, Thomas".

Även om kamptemat inte fick riktigt fäste i gruppen, så gav det JCZ, Anki och ledare P möjlighet att uttrycka hur det kändes att sitta med i experimentbarnbyns ledargrupp. Detta skapade en öppenhet och en arbetsberedskap, som så småningom resulterade i att gruppen kunde gå vidare med vad som över huvud taget inte kändes bra på byn. Det resulterade också i att känslor inför varandra, om än försiktigt, kom till uttryck. Juniorledare Z fick gensvar på sin undran om vad andra i gruppen tyckte. N: "...för jag tycker att du verkligen är en av oss."

Ledare O kopplade ihop temat - att inte veta vad andra i gruppen tycker - med min forskning: "...om vi fick veta lite mer om din forskning". Nu fick inte ledare O eller gruppen veta det i den situationen, utan de fick endast en bekräftelse på mitt intresse för ledargruppen. Det fanns en undran i det här, om vad egentligen beroendegruppsledaren Thomas tyckte och satt inne med för lösningar. O: "Vi försöker oss nu på saker som är nya för många av oss och det är klart att vi blir osäkra på många sätt, om vi då vet att några vet mer än oss så blir man extra osäker".

Även om uttrycket "några av oss" pekar på att vi var en liten samling beroendegruppledare, så vill jag utnämna mig själv till den perfekte projektionsfiguren för tanken om att någon sitter inne med kunskaperna och lösningarna. Så mycket som jag gick omkring och observerade och noterade, så borde väl jag ha kunskaperna om hur vi skulle ta oss vidare. Och hur agerade jag då på ledarmötena? Inte kom jag med några lösningar inte, bara satt och skrev och funderade. Och bidrog jag med något så ökade det bara problemen, då jag envisades med att föra fram barnens behov och känslor. Den beroendegruppsledaren kan man i det långa loppet inte vara annat än missnöjd med. I en kampsituation var det naturligt att ifrågasätta mig och mitt skrivande.

Ledare P avrundade diskussionen genom att säga, att detta med mitt antecknande kanske inte var så viktigt och hon tog själv initiativ till att styra in kampen på ett mera ideologiskt plan. Anki däremot stod på sig, hon tyckte inte om Georges´s brother. Och naturligtvis kan det kännas besvärande att någon sitter och skriver ner allt som sägs, men med tanke på vad som i övrigt utspelade sig i gruppen vid denna tid och det ringa intresse gruppen ägnade mitt skrivande efter denna diskussion, så har jag valt att betrakta Georges´s brother som ett kamptema. Inte som någon avgörande faktor för gruppens svårigheter att tala med och komma närmare varandra.

Kampen på det ideologiska planet fördes framför allt mellan ledare P och Mårten. Ledare P öppnade med det dubbeltydiga: "Det där låter bra i teorin, men i praktiken, som den nu ser ut är det verkligen inte bra". Var det teo-

rin eller praktiken det var fel på? Mårten valde att se det som ett angrepp på ideologin "varför skyller du på ideologin" och svarade P på samma sätt som lägerledningen tidigare mött kampsignaler - med individualisering och polarisering "...så hade du förmodligen skyllt på individerna." 'När jag pratade med P i våras, då kände jag att hon var väldigt tveksam..." Inför denna offensiv från Mårten valde ledare P att försöka få gruppen med sig på flykttemat "Om vi ser till barnen här..." Men stötte så istället på Jannikas rakhet och individualisering: "Tycker du att det finns barn på den här barnbyn, som inte borde vara här?"

Även om kamp var grundtonen under den här första delen av vår diskussion den 20/7, så fanns det många öppningar mot arbetsgruppen. Samtidigt som Mårten här kämpade med ledare P så gjorde han viktiga inlägg som arbetsgruppsledare genom att förtydliga detta med ideologi kontra praktik, peka på förväntningars betydelse och uppmuntra gruppen att tala om "hur vi handskas med saker". Ledare P framhöll sin tveksamhet inför situationen som den var och visade på sådant som inte fungerade: "Vi planerar saker som inte alla kommer in i. Aktiviteter som inte alla är med på."

Ledare O hade en känsla för dessa öppningar mot arbetsgruppen och manade på de övriga: "Jag tycker att vi ska se på systemet och se vad som är bra i det och se vad som är mindre bra". "...fundera kring vad vi hade för olika förväntningar". Men så länge kampstämningarna dominerade så fastnade vi i polemik: N: "...som en grupp är det viktigt att se till varje individs utveckling..." L: "...som en individ, så kanske vi missar lite av vad gruppen ska komma fram till".

Vi kan nu skönja en grundantagandegrupp som börjar övergå till handling, befatta sig med en rad a-gruppsteman, komma i kontakt med verkligheten (se figur 1, sid 10). Så länge grundantagandet dominerar saknar gruppen förmåga att systematiskt gripa sig an sina problem/arbetsuppgifter. Den yttre motsättningen, den mellan hur gruppen faktiskt fungerar och vad den strävar efter, skärps dock i en sådan situation, och antagandet börjar ifrågasättas. Även inom ga-gruppen kan då motsättningarna accentueras, ty gruppmedlemmar tvingas pröva kamp/flykt-idéer eller tankar som föds ur beroende- eller parbildningsrelationer, mot verkligheten. Under ledarmötet den 20/7 kunde vi se hur kärnan i kampgruppen, Anki, JCZ och P började komma i ett visst motsatsförhållande till varandra, ju mer konkret vi resonerade om problemen. Anki tog mycket klart avstånd från JCZ:s idé om cirkulerande grupper för barnen: "...då kände man sig bara tvingad att gå med. Jag tycker inte det var något bra".

Det som markerade övergången till arbetsgrupp och som tonade ned kampstämningarna var de något "tystare" (eg. efter stockholmshelgen något tystare) gruppmedlemmarnas inträde i diskussionen. I snabb följd kom ledarna U, Y, V, S och T in. Med arbetsgruppens målmedvetenhet och förmåga att strukturera (se kap IV, sid 62) granskade vi då vad som var bra i systemet med planeringskommittéer. Vi funderade utifrån gjorda erfarenheter på vilka problem som var förenade med systemet och drog slutsatser om hur det skulle utvecklas. Y: "...Jag håller med U. Jag tycker att vi ska ge barnen en möjlighet att vara med och planera, men så håller jag med er andra också, att barnen inte kan ta hänsyn till de andra barnens behov och utveckling. Ledarna skall ta mer del i planeringen av fria aktiviteterna." "Steve:...höra och se vilka det är som inte deltager och höra vad dom tycker och tänker".

Till de allmänt hållna slutsatserna förmådde vi som arbetsgrupp knyta förslag om konkreta åtgärder: V: "...två dagar innan får vi reda på lite om programmet..." Anki: "Alla ledarna skulle skriva in sig på planeringskommittéerna..." S: "...planeringskommittéerna måste jobba lite före". Y: "...koordination och en kontroll av de aktiviteter som vi ska ha..."

Det fanns både kreativitet och nytänkande i gruppen, Jannika: "...ta några barn och gå och göra saker, eller bara sätta sig och prata?" Anki: "...programmen väldigt lika. Jag tycker att vi ska pröva nya aktiviteter, som t ex drama och musik". Y: "...samtala om samhälle och kultur både i form av paneldiskussioner och med tribuner. Det är också viktigt att dom får större möjligheter att under aktiviteterna diskutera med varandra..." V: "kommittéer som kan specialisera sig på vissa aktiviteter...".

Ett utmärkande drag hos en arbetsgrupp är dess förmåga att inse att man utvecklas genom uppoffringar, och att det krävs arbetsdisciplin (se kap IV, s 63). Att den inte slår sig till ro med att lösningen på ett problem hittats utan i den stunden faktiskt är inställd på att ta itu med nya svårigheter. T: "Det är fortfarande problem när det gäller programmet, för dom som inte tar del..."

Något som också kräver ansträngning och kraftansamling är självkritik. I arbetsgruppen under Dacke-helgen var det bl a ledarna T och O som stod för denna kraft. T: "...Vi pratade om barn som inte visste var dom skulle gå, men här är det många vuxna som bara går omkring och tittar på hur det ska vara och var det är". O: "På något sätt lämnar vi ansvaret till planeringskommittén och sedan säger vi Puh, nu är jag fri några dagar..."

En ga-grupp kan undvika verkligt arbete genom att inte knyta ihop ideologiska överväganden och praktiskt handlande. Den kan ägna sig åt resultatlösa

praktiska diskussioner utan att ta hänsyn till att eventuella meningsskiljaktigheter kan vara produkter av olika ideologiska grundsyner hos gruppmedlemmarna. Eller så kan ga-gruppen ägna sig åt ändlösa principdiskussioner utan praktisk förankring. Under ledarmötet den 20/7 hade arbetsgruppen på experimentbarnbyn en förmåga att knyta ihop konkreta frågor med ideologiska överväganden, och flexibelt växla mellan praktisk och principiell nivå.

Ett exempel på detta var diskussionen kring juniorledare Z:s förslag om fasta cirkulerande grupper. Utifrån det konkreta förslaget arbetade vi oss fram till en medvetenhet om den centrala ideologiska skiljelinjen: "Tycker du enheten är det viktigaste eller tycker du tillfredsställelsen att få göra och besluta det man vill är viktigast." Vi hade erövrat några av de begrepp som var nödvändiga för förståelsen av vilka olika ideologiska ståndpunkter som fanns representerade i gruppen.

Så här efteråt kan man se hur ledare P och JCZ stod för en mer traditionell CISV-linje (båda hade tidigare CISV-erfarenhet) - för dem tedde det sig naturligt att det centrala var att försöka föra samman barnen så mycket och så effektivt som möjligt (jmf hur den tanken påverkat tidigare svensk CISV-forskning, Lindstein (1975) s 26). För andra låg tonvikten vid hur man kom samman och barnens erfarenheter av att själva få ta initiativ och vara delaktiga.

Ledare P fick tillfälle att föra fram sin idé om gradvis ökande frihet och ansvar för barnen. En ideologisk ståndpunkt, som hon behöll under hela barnbyn.

I den avslutande gruppintervjun summerade hon så här:

> "So getting back to meeting in Stockholm... I expressed that I would like to see a gradual development, starting first by the leaders giving some kind of direction to the kids and I feel that a number of things that I am not satisfied with, falls upon this mistake. Well, may be it is not a mistake, I do not know. It is just in my opinion. I think just we had started out gradually giving kids more freedom to express their opinions and make decisions and find things and then finally, you know ...giving things on their own." (gruppintervju, ledare P)

De ideologiska diskussioner vi förde under Dacke-mötet resulterade således inte i någon absolut ideologisk enighet - men det blev nu möjligt att i gruppen uttrycka och få bekräftat avvikande ideologiska ståndpunkter. Juniorledare Z formulerade denna förändring på följande sätt:

> "But at first, the first two weeks, I think that all leaders seemed to express their opinion in one way. I did not want to say that I disagreed. Now it's different". (gruppintervju, JCZ)

Som arbetsgrupp förmådde vi reda ut konsekvenserna av att vi faktiskt hade

olika ideologiska utgångspunkter. Mårten försökte envetet få grepp om vad en annorlunda ideologisk orientering skulle betyda av förändrat handlande i den situation som vi befann oss i. Såväl ledare P som JCZ betonade att det inte var fråga om radikala förändringar - men att de kände att någonting fattades. "P: Jag vill inte förändra det här radikalt, men...". "JCZ:...det är någonting som inte är riktigt". Mårten konkretiserade: "P, är det JCZ:s förslag som du skulle vilja byta ut det här emot?" och fick svar från P: "Jag skulle känna mig bättre om vi t ex genomförde ledare R:s förslag".

Mårten hade behov av att gå till botten med vad de övriga kände inför experimentbarnbyn - om den var "ett stort misslyckande". Och av arbetsgruppen gick det att få ett besked! Ledare P visade sin fruktan att det här skulle vara ett misslyckande: "Det låter så hemskt, så det är inte möjligt". Ledare O förmedlade känslan av att gå dag efter dag och inte uppnå "något som märks". Medan ledare S utifrån sitt perspektiv upplevde "att vi lär oss mycket, gradvis" och att byn "inte alls var något misslyckande".

Det fanns en underton av kamp i vårt sätt att reda ut våra känslor inför experimentbarnbyn. Tydligast kan vi se det i följande provokativa uttalande från Mårten : "Det krävs mycket mer av ledarna och kanske är det det som är det orealistiska". I det fallet tog ledarna N och P udden av alla kampsignaler genom att kort och sakligt bemöta. N: "När ska vi kunna börja med att informera bättre...". P: "Vi kan börja redan på söndag".

Arbetsgruppen och kampgruppen förekom under Dacke-helgen parallellt (jmf kap IV, s 62) - men arbetsgruppen var den tongivande och det innebar att kampteman kunde tas upp och brukas på ett konstruktivt sätt.

Kännetecknande för arbetsgruppen är att det i den finns utrymme för känslor av många slag - medan i ga-grupperna uttrycks framför allt känslor, som har anknytning till antagandet. (Se kap IV,s 64)

I arbetsgruppen under Dacke-helgen fick ledare O tillfälle att visa sin oro över Oves tvehågsenhet - han var inte längre den aktive och aggressive Ove som hon kände och uppskattade (jmf vad som längre fram sägs om Oves speciella vuxenberoende, kap XV, s 211 och kap XVI, s 224)

Vi har tidigare sett hur beroendegruppen undvek verkligt arbete genom att sysselsätta sig med allmänna synpunkter och planer, och hela tiden lämnar lösa diskussionsändar efter sig. I arbetsgruppsfasen lyckades vi följa upp såväl ideologiska teman som praktiska frågor, även i de fall då andra diskussionspunkter kom emellan. Jannika: "Skulle vi be dem göra sakerna eller ska de få göra vad de vill". O: "...Vad ska vi göra med V:s idéer?"

Som arbetsgrupp förmådde vi också följa upp sådant som ga-grupperna lämnat outrett. P: "...barn som känner sig otrygga. Om några ledare sover hos barnen...". S: "...dom vuxna är som poliser, behövs några som hjälper ".

Slutligen bör arbetsgruppens förmåga att sammanfatta och knyta ihop diskussioner, betonas. O: "Varför inte behålla det gamla planeringskommittésystemet, men öppna deras arbete..." . N: "Kanske också för att aktiviteterna har varit rätt så likartade så har många barn börjat driva omkring".
I början av ledarmötet förde ledare P, JCZ och Anki fram sina upplevelser av de svårigheter vi hade att samtala med och komma närmare varandra. Arbetsgruppen under Dacke-helgen innebar att vi började tala med varandra och ledarna blev aktiva på ett sätt som de inte varit sedan stockholmshelgen. Genom att reda ut de ideologiska skiljelinjerna och deras konsekvenser tog vi säkert också ett steg närmare varandra. Ledare N beskrev Dacke-helgens betydelse för ledargruppens utveckling så här:

> "Well, we were one group when we came up here on the bus and then we more or less were individuals independent and such like, and there was not really anything I feel in the evenings that brought us together... but then the leaders´ weekend we had,helped a great deal.And here towards the end of the camp, I think there really is a mutual get-together". (grupp-intervju. ledare N)

Sammanfattning kapitel XII

Under det avgörande ledarmötet i samband med den barnfria familjehelgen fungerade kampgruppen som ett övergångsstadium. Den gav utrymme för känslor av osäkerhet, missnöje och kamp och banade väg för ett arbete med de svåra problem som vi hade. Vuxengruppen gjorde upp med ytterligare en av sina beroendegruppsledare.
Det som markerade övergången till arbetsgrupp och som tonade ned kampstämningarna var de något "tystare" gruppmedlemmarnas inträde i diskussionen. Arbetsgruppens verksamhet kom att präglas av målmedvetenhet, förmåga att strukturera diskussioner och arbetsdisciplin. Självkritiskt och kreativt kunde arbetsgruppen knyta ihop konkreta frågor med ideologiska överväganden.

Kapitel XIII Kamp och arbete

Dag-bok	Ledarmötesteman 21/7-25/7	Tolkningen gäller	slut-sats
22/7 23/7	Rektorns kritik - städning	Grundantagandet - svaret på en övermäktig utvecklings-situation	
		Kamp/flyktgrupp mobiliseras ånyo	
		Kamp utåt i stället för inåt	s 270
		Gruppen utnyttjar antagandet men låses ej vid det	s 271
21-25/7	Om de vuxnas ledarskap	Att avleda konfrontationer inom gruppen	
		Lägerledningen ändrar sitt a-gruppsledarskap	s 268-269
		Arbetsgruppen utvecklar nya kommunikationsmönster och arbetsmetoder	s 271
	Kritik inom och utom gruppen	Kamp som ett övergångsstadium	s 271
	Ideologiska frågor	Arbetsgruppen	

I dagboksdelen framhölls att återkomsten till barnbyn och den förnyade samvaron med barnen efter familjehelgen innebar en påminnelse om att steget från teoretisk övertygelse till praktiskt handlande ibland kan vara långt. De vuxna stod när det kom till kritan, återigen tvekande och villrådiga inför flera problematiska sidor av barnbylivet.

Rektorns kritik - städning av rummen

Att gruppen befann sig i en svår och ibland övermäktig utvecklingssituation färgade tydligt av sig på de ledarmöten som hölls närmast efter

Dacke-diskussionerna. Dagen efter hemkomsten hade vi ett möte, där vi direkt gick in på rektorns kritik av ordningen i barnens rum, och kampstämningen var inte att ta miste på:

"Mårten till O: Kan du inte berätta om ditt samtal du hade tidigare idag med rektorn.

O: Ja, hon kom till barnens hus med en besökare och hon tittade i barnens rum. Hon tittade bl a i mina barns rum. Hon frågade: Är det här dina barn? Jag svarade att det var det. Hon sa: Så här brukar väl inte dina barn sköta sig i O-land? Det kan jag inte tro! Hon sa, att det var många barn som inte skötte sina rum och att det såg alldeles förskräckligt ut. Att det här var nya byggnader. Det är svårt att visa besökare hur dom ser ut, när det är så sjabbigt. Hon sa, att om ni ger barnen frihet att sköta sina rum, att bädda eller att inte bädda, att städa eller att inte städa, så måste vi diskutera det.

Steve: Har hon rätt att gå in i rummen? OK, kanske hon har rätt att visa besökarna, men hon kunde ju ha sagt till i förväg, att hon skulle ta in folk i rummen.

O: Om vi liksom väljer att låta barnen ha rummen städade eller ostädade, bäddade eller obäddade, så menar hon att i så fall skulle hon kunna ordna med någon som städade och så får vi betala det.

N: Om vi har beslutat oss för att barnen kan ha det sjabbigt eller inte, vilket dom nu önskar. så behöver ju inte det medföra att vi måste betala för att någon ska göra rent.

O: Det verkar som om hon är rädd om byggnaderna.

Mårten: Vi betalar för städning i dom gemensamma utrymmena, men de egna rummen måste vi städa själva. Jag kan inte se hur byggnaderna förstörs därför att sängar är obäddade.
O: Hon sa att ett sådant där sjabbigt beteende det kan också medföra att man inte är så rädd om grejer och förstör saker.

Mårten: Kanske är det också så att hon tycker att skolan får dåligt rykte när besökare går omkring och dom ser att det ser ut så här.

P: Jag tycker att det inte är bara det. Jag tycker det här är något som vi måste göra någonting åt. Ta itu med nu genast.

Steve: Hur menar du då?

P: Du tycker tydligen inte att det är något fel?

Steve: Jag tycker hon kränker vår integritet, att hon bara vandrar in i våra rum. Det är fel, tycker jag.

N: Jag skulle vilja gå så långt som att säga att om två stycken bäddar och gör det fint i rummet och den tredje inte gör det, så tycker jag att vi ledare ska gå in och be den tredje göra det.

Mårten: Jag kan se två anledningar till att man ska städa. 1) Det är betydligt lättare att hålla reda på grejer, att ta med sig rätt saker till olika aktiviteter. 2) Det är inte hälsosamt med allt damm. När det gäller att hålla ordning på kläderna så är det någonting som vi kan ta upp på Big Meeting.

Thomas: Jag tycker att det vore bra om vi kunde ta upp det på stormötet. Nu har barnen erfarenhet av att leva så här, att ha det ostädat, att ha det obäddat. Jag tycker att det är viktigt att både barn och vuxna kan säga vad dom känner och tycker om det här. Jag tror att barnen kan komma upp med massor av argument och saker som vi t o m

inte skulle kunna tänka ut. Vi i den här ledargruppen.

P: Jag tycker att vi ska visa vad vi tycker och vad vi känner inför det här.

N: Tycker du inte att vi ska ta upp det på Big Meeting?

P: Det är vissa saker som går under säkerhets- och hälsoregler, som vi sätter. Jag tycker det här är en sådan sak. Jag tycker det är precis parallellt med hälsoregler.

Mårten: Du säger att du inte tycker om det? Men du är ju fri att säga det varje gång du ser att rummen inte är OK. Varje gång du inte tycker om att gå in i ett rum.

P: Jag trodde att på Big Meeting så skulle ledarna komma med ett gemensamt förslag. Jag vill inte sitta där och sedan bli ensam med min åsikt.

Mårten: Jag menar att du skulle ju kunna säga till dom när du går runt, t ex. Jag brukar säga när jag går in till Tord att jag har inte någon lust att sitta på din säng längre, för det går knappt att komma dit och den är så smutsig. Det tror jag är det första viktiga som man måste göra, att säga vad man känner inför sådana här saker.

O: Rektorn bad oss verkligen om att fundera över det här. Hon var verkligen angelägen om att betona att hon inte ville hålla på att tjata hela tiden. Hon sa att hon hade tjatat på oss tidigare om det här. Men hon ville verkligen att vi skulle fundera över det." (ur LM-protokoll 22/7)

Kampen fanns utåt mot rektorn och inom gruppen, här ovan, framför allt mellan ledare P och Steve. Den hindrade emellertid inte att frågor av ideologisk karaktär - som, vem som skall bestämma om städning och varför man skall städa - kunde ventileras.

N: Det finns städning och rengöring och tvätt på programmet för i morgon.

O: Kan vi inte göra det till något skojigt? Och inte bara gå och säga: Så och så tycker jag inte att vi ska ha det. Jag tycker inte om att gå in i ditt rum för det luktar så mycket, utan ta det mera positivt.

Mårten: Jag har varit på byar där man har gett städpoäng och sedan gett belöning till det rum som har varit bäst städat.

O: På vad sätt är det dåligt?

Mårten: Det blir ett väldigt underligt system, där några går och inspekterar och bedömer och sätter poäng.

Thomas: O, det är lite av vad du och jag pratade om igår det här med att man sätter poäng och dom vuxna hela tiden går och belönar, så kommer inte ungarna själva att se anledningen till varför man städar och dessutom kommer dom att bli väldigt beroende av belöningar och bestraffningar för att göra saker. Jag ser en riktig fara i det.

O: Ja, OK, jag förstår, men jag tycker ändå att det är viktigt, hon har verkligen bett oss att fundera på det här.

V: För fyra år sedan i X-stad så var det en pojke som var mycket nog-

grann med alla sina saker. Han var noggran i skolan och dom andra fick göra som dom ville och när han steg på planet hem sedan så hade han inte tröjan på sig för den var borta.

Allmänt skratt om det här.

Mårten: Har vi avslutat detta med dammproblemet? Ska vi göra så att vi tar upp det på Big Meeting eller ska vi göra det till en regel?

Alla som hörs är för Big Meeting-varianten. Det är väldigt många. P säger ingenting. (ur LM-protokoll 22/7)

Om de vuxnas ledarskap

Ur kampstämningarna kom en viss rakhet när det gällde att uttrycka funderingar om hur andra vuxna egentligen agerade på barnbyn. Ledare P pekade i ett tidigare utdrag på att hon inte skulle tycka om att bli lämnad ensam av de övriga ledarna att uttrycka en viss åsikt vid stormöten. Ledare O tar i nedanstående avsnitt upp problemet med ledarnas villrådighet och passivitet vid barnens sänggående:

"O: Ja men t ex igår. Då stod vi en hel hop med ledare och tre pojkar bara sprang omkring och ingen gjorde någonting. Jag tycker det är fel.

Thomas: Ja,jag håller med dig. Jag menar, att även om vi sätter upp två vakter så har vi alla ansvar för det här."

Sedan blir det en lång diskussion om på vad sätt man ser ner, och på vad sätt man inte ser ner på juniorledarna, och vad dom tycker och känner, var dom vill sova eller inte sova. Det är en rätt konstig diskussion som följer på det här. (ur LM-protokoll 22/7)

Även om inte rakheten den gången ledde till någon direkt diskussion så var frågeställningen nu klart uttalad och vi kunde återkomma till den vid ett senare ledarmöte. Vid det tillfället öppnade jag själv diskussionen på ett sätt som gjorde det möjligt för andra att uttrycka svårigheter de kände inför framför allt de pojkar det gällde.

"Thomas: Jag skulle vilja ta upp en sak som känns angelägen för mig. Det rör det här som O talade om för två dagar sedan. Du sa då att Ture och Tord och Sture sprang omkring i korridoren, klockan var efter 10, och det stod en massa ledare och ingen gjorde någonting. Nu har jag känt samma sak både igår och idag. Och idag kände jag att jag måste göra någonting, så jag pratade med dom och Sture sa bara: 'Jag bestämmer när jag ska gå in till mitt rum...När jag ska gå och lägga mig'. Jag sa att vi hade bestämt tillsammans klockan 10... Jag vet inte vad ni känner. S, du sa tidigare idag att Sture mycket ofta säger att han gör det han själv vill.

S: Ja, han bara pratar helt utifrån sig själv. Han är mycket egocentrisk. Idag t ex så ville Ture sova, Tord och Sture var uppe och Sture väsnades och skrek. När jag frågade varför, så sa han att det gör ingenting. Jag sa att du tänker ju inte på de andra nu. Det gör ingenting, sa Sture... Jag frågade Sture vad han skulle göra om folk kom

in och störde honom eller slog i väggarna. Och då svarade Sture, att i så fall går jag in och slår dom i huvudet.

N: S och jag talade igår om att Sture har svårt att acceptera någonting som barnen i hans egen ålder har bestämt. Det måste liksom komma från en auktoritet.

JCZ: Även om en ledare säger till, en auktoritet säger till honom, så lyder han inte. Det spelar ingen roll vem som säger till.

P: Har han sagt att han inte ville komma hit?

Jannika: Jag talade med honom först en gång och då sa han att det var skönt att det var så lite kvar av lägret så att han kunde åka hem snart.

Mårten: Det måste vara viktigt att vi inte behandlar dom så att dom känner att dom skulle vara några speciella. Och att det skulle vara några speciella regler för dom.

O: Jag tycker frågan om hur vi gör det... Jag tycker inte heller att dom ska vara speciella. Frågan är hur man ska gå tillväga.

Mårten: Det kanske skulle hjälpa om vi var lite mera aktiva och grep in lite mera aktivt.

Steve: Ja, jag menar att det går bra att få kontakt med dom om man tar tid.

O: Jag tycker att dom skulle få känna på hur det är att bryta regler. Det skulle vara någon form av disciplin.

Thomas: Det är en svår fråga, speciellt därför att dom inte känner att det är deras beslut. Jag pratade med Uno och han sa att han hade röstat emot det här tre gånger, så nu får det vara nog, nu behöver han inte lyda mer." (ur LM-protokoll 23/7)

Vi stannade inte vid att uttrycka vad som var svårt med dessa pojkar, utan förmådde också granska vad som var problematiskt i vårt eget agerande.

"N: Det är också fel att vi alltid koncentrerar oss sist på dem. Vi går runt och säger godnatt till alla andra, och sedan mot slutet tar vi itu med dom. Då blir det dom här problemen.

M: Det är viktigt att vi har snacks så att alla hinner t ex duscha innan dom ska gå och lägga sig.

O: Det är vissa barn som det är problem med när det gäller att gå till sängs, kan vi inte försöka samla dom och prata med dom. Att dom själva skulle kunna komma fram till någon slags disciplin och några åtgärder.

N: Ska vi ledare göra det? Ska vi samla dom?

O: Som det är nu så behandlar vi dom som väldigt speciella. Jag menar att vi ska ju behandla dom som dom är, speciella individer, men inte så att det gäller speciella regler för dom. Jag tror att det skulle gå bättre om vi varje kväll försökte visa att vi verkligen menar allvar.

Steve: Vad menar du med disciplin?

O: Ja, t ex ge dom 40 slag. Nej, men vi kunde ju höra vad slags disciplin dom menar. Jag menar att vi som vuxna måste försöka se till att man håller sig till reglerna, att dom efterlevs.

Steve: Jag tror att det är vanskligt att låta barnen själva bestämma om det här med disciplin, dom kan ju ofta vara väldigt hårda mot varandra och bestämma saker som är orealistiska". (ur LM-protokoll 23/7)

Diskussionen avslutades med att lägerledningen tog fram några exempel på att det verkligen var möjligt att nå och möta dessa pojkar, om man tog tid på sig och hade etablerat en relation till dem. Det blev en betoning av de förnuftiga sidorna hos pojkarna. Funderingarna om "disciplin och åtgärder" sköts tillfälligt åt sidan. Men senare ledarmöten (se kapitel X) skulle visa att det här var ett tema som det inte var möjligt för vuxengruppen att gå runt.

"Steve: Jag känner, när det gäller Tord, att man kan få väldigt fin kontakt med honom som ledare. T ex under ledarmötet lekte Tord med en skrivmaskin och jag gick ner och sa till honom och pratade med honom en stund. Han förstod att han inte fick förstöra maskinen, och det gick bra. Han började syssla med något annat istället.Jag tror att Tord på något sätt nu börjar finna sina gränser. Just för att dom vuxna är med och säger till.

Mårten: Han ville stanna kvar idag, när alla skulle gå bort till lägerelden. Jag pratade då med honom och förklarade att vi inte kunde lämna honom ensam på grund av vårt ansvar och för säkerheten. Och därför kan du inte stanna. Och så småningom accepterade han och följde med gladeligen.

Steve: Jag tror att en av de saker som har gjort att Tord funnit sina gränser och fått en riktig relation till dom vuxna beror på de här mera djupa kontakterna med olika personer. Om man etablerar en mera stabil kontakt så hjälper det verkligen honom i den situationen, men jag tycker att han lite börjar stabilisera sig.

P: Det är verkligen svårt att få de här långa kontakterna. Jag har försökt säga åt honom, men han stannar inte.

Steve: Ja, men det gäller att fånga in honom. T ex jag och Sture, han har suttit nästan hela dagen, han har kommit upp till mig efter middagen o s v för att få spela gitarr och jag har lärt honom några ackord och han har verkligen varit inne i det här. Det har varit lätt att prata med honom och nå honom. Han umgås mycket mer med mig än vad han har gjort tidigare.

Thomas: Jag tycker att det är viktigt att få en sådan grund där man verkligen har en mera stabil kontakt med barnen för att kunna gå in när det händer någonting eller när någon bryter regler, och prata om det.

Steve: Jag tycker det är riktigt. Jag tror att dom är mycket förnuftiga också. T ex idag när Sture satt och spelade gitarr väldigt intensivt, helt plötsligt avbröt han sig och sa: 'Nu måste jag gå till planeringskommittén. Jag är med i planeringskommittén'. Och han verkligen accepterade det. Avbröt någonting som för honom var väldigt skojigt. Och sprang iväg." (ur LM-protokoll 23/7)

Det förekom vid andra tillfällen, att vi nalkade oss de svåra frågorna om hur vi faktiskt agerade med barnen, med utgångspunkt från att någon berättade om erfarenheter de själva gjort och bad om de övrigas reaktioner:

"N: Jag har ett problem som jag skulle vilja ta upp. Idag när Nick inte kom i tid till maten så sa jag att han inte fick äta och han fick istället ta med sig lite mat och äta sedan på stormötet. Jag anser att damerna i köket har sina tider och dom vill gärna sitta och dricka kaffe efter måltiderna. Jag undrar hur många andra ledare som är beredda att säga till sina barn.

O: Det är ett problem med den här klockan. Jag menar för alla hör ju inte den och därför kommer dom inte.

N: När jag gjorde det här i morse. När jag sa till Nick. Vad tyckte ni? Har ni hört några kommentarer från barnen, vad dom tyckte, när ni översatte?

Anki som svar på N: Jag tror att dom tyckte det var fel att Nick satt och åt.

O: Det var andra som satt och åt också.

T: Det var flera.
O: Mina barn sa efter mötet att OK, dom vuxna sitter ju och dricker kaffe på sina möten, varför skulle inte vi kunna äta.

N: Jag vet inte, jag känner ibland att det här kanske är min personlighet, men jag är kanske för hård mot mina barn. Jag säger ofta ifrån, medans andra bara låter saker ske. Folk går på gräsmattor. Kastar papper och ingen säger någonting.

Och även vi vuxna måste se till att vi klarar av att ta hand om oss själva och inte slänger saker eller går över gräsmattan.

Steve: Det är viktigt att vi inte bara begär av dom att dom ska vara i tid utan att även vi är goda exempel. Jag menar att det är hypokratiskt att säga, att dom måste ta upp papper och sedan så kastar vi själva grejer omkring oss.

N: Det betyder också att göra rent i Arts- and crafts-rummet, när man är klar och inte bara lämna alla grejer.

Steve går nu över till någonting helt annat och bryter lite den här diskussionen,utan att någon har gett gensvar på det". (ur LM-protokoll 24/7)

Vi kan i slutet av detta protokollsutdrag se att det inte bara var fråga om att efterhöra de andras reaktioner, utan att det fanns en hel del förebråelser med - något som möjligen kan ha bidragit till att dialogen uteblev. Men även frågan om att ensam behöva säga till barnen var alltför viktig för att ledargruppen skulle kunna lämna den outredd (se nästa kapitel).

Kritik inom och utom gruppen

Det fanns en känslighet i gruppen för sådant som kunde vara en förebråelse eller anklagelse.

"N: Om vi har en pyjamasdans ska vi då ha olika spel varvade med dansen? Jag tänker på dom som inte får vara med.

Det vore bra om man kunde ha ett program uppskrivet, så att man visste vad som skulle hända. Igår t ex var det bra att veta vad som hände, när det var uppskrivet.

Jannika: Vi behöver inte ha det planerat.

N: Jag ville bara föreslå det till sub-kommittén. Det är bara ett förslag.

Här löser man den här konfrontationen genom att lämna över problemet till sub-kommittén". (ur LM-protokoll 25/7)

Kampen inom gruppen var dock inte så uttalad som den som riktades mot omvärlden, framför allt mot rektorn. Här växlade deltagarna och uttrycksformerna.

"Jannika börjar med att redogöra lite för vad rektorn har sagt när hon var med städpersonalen innan dom skulle börja städa. Det rör sig dels om att vi måste använda lakan för att skydda madrasserna, sedan får inte barnen ligga på golvet på madrasser. Sedan sa hon att det var väldigt dålig ordning, dåligt bäddat o s v.

S: Jag har aldrig sett någon som inte har haft lakan på sängen."

Det blev en stor uppslutning kring detta. Att det här inte är riktigt. Dom använder ju lakan.

Jannika: Förmodligen har det väl att göra med att dom håller på och byter rum.

U: Dessutom har rektorn sagt att barn är förbjudna att gå till stencilrummet.

Han säger det med gester och härmar lite rektorn." (Ur LM-protokoll 23/7)

Ideologiska frågor

Utmärkande för gruppen under tidsperioden närmast efter Dacke-helgen var, att den var alert och ifrågasättande. Här nedan är det Anki som ifrågasätter konkurrensmomentet i den vanliga CISV-aktiviteten, Olympiska spelen:

"O: Vad ska vi göra med V:s förslag? Ska vi ha olympiska spel på lördag?

Anki: Vilka slags priser tycker du att det ska vara?

V: Ja, vi tänkte några saker från V-land. Småsaker, skedar.

O: Vi skulle ju kunna göra priser också tillsammans.

P: Vi kan ju improvisera en hel del aktiviteter. Hitta på saker som alla kan vara bra på.

Är det nödvändigt att ha priser i morgon? Jag tycker inte om priser.

V: Varför?

Anki: Det är så mycket konkurrens.

V: Vi kan ju ha många olika saker. Olika grenar så att många kommer att få priser.

M: Vi kan dela ut broschyrer, vi har små grejer som vi kan dela ut.

Nu skämtar man om att dela ut T-shirts. Man ska ha olika lopp för olika storleksnummer och man skrattar". (ur LM-protokoll 25/7)

Ledare M ingrep på samma aktiva sätt, när ledargruppen höll på att avvika från sin beslutade linje i frågan om barnens rumsplaceringar.

"På något sätt blir det här ett tag en diskussion där ledarna själva avgör vem som skulle kunna få sova med vem, när det gäller vissa barn.

P: Då sätter jag upp det på listan.

Men här reagerar M: Vad tror du Ture säger? Han tog ju upp det på förra Big Meeting, att han bara blev uppsatt på en lista.

Mårten: Nej, jag menar att vi skulle ta upp det på Big Meeting och höra vad barnen tycker.

N: Vad kommer ledargruppen att säga om det här på Big Meeting i morgon? Kommer dom att ställa upp på det?

Mårten talar med P angående rumsförändringar och att P inte kommer att vara här, utan ha en ledig dag i morgon: Kan du inte delegera det till någon annan?

P: OK.

Över huvud taget så är P väldigt mycket inne i den här diskussionen. Man skämtar och det känns tryggt ett tag". (ur LM-protokoll 23/7)

Liksom i några av de tidigare protokollsutdragen kan vi här se att stämningen under ledarmötena började bli alltmer avspänd och trygg. Det började också finnas en trygghet, när det gällde att ta upp sådant som kunde vara känsligt och svårt:

"USA-ledaren:På den kubanska utställningen finns några posters som kommer att sättas upp. En av dom är mycket anti-amerikansk. Den kubanske ledaren tog mig med för att se den. Han var mycket angelägen om att säga att det liksom inte var mot oss som enskilda personer, utan den föreställde Onkel Sam och ett storbolag och den var riktad mot affärsvärlden och affärsföretag i USA. Mina barn reagerade och tyckte, vad ska dom andra tro om oss. Jag tycker att det finns så mycket av sådant här i olika länder. Jag vill inte att barnen ska tro att vi är så här i USA. Jag skulle vilja att ni allihopa pratade med barnen och förklarade vad det gäller.

Steve: Att det är en del av deras historia.

L: Dom här posterna representerar vad som hände på Kuba före revolutionen. Dom försöker visa... . Människor var arbetslösa. Att storbolagen tog alla vinster och att dom också tog jobben från folket. Hur folket hade det då. Det är vad dom representerar, hur det var på Kuba före revolutionen.

Steve: Jag tror att vi alla kan finna liknande saker i vår egen historia, i våra egna länder. Det här gäller ju Kuba före revolutionen.

USA-ledaren: Nu måste jag säga att min far är direktör i Gulf Oil Company.

Allmän munterhet...." (ur LM-protokoll 25/7)

Låt oss nu lämna beskrivningen av ledargruppen där. Vi lämnar en grupp som kommit en bit på väg, men som framför sig fortfarande har viktiga problemställningar att bearbeta.

Tolkning: Bions teorier om den emotionella aktiviteten i grupper gör det möjligt att förstå varför vägen från teoretisk övertygelse till praktiskt handlande ofta blir så krokig och mödosam för olika grupper. I en situation då avståndet mellan teori och praktik ter sig oöverstigligt långt och då det krävs ett utvecklingssteg som gruppen inte mäktar, då mobiliseras grundantagandena som ett försvar mot att tillvaron skall komma att kännas alltför kaotisk och otrygg och som en rationalisering av gruppens sätt att vara. Som temporära verktyg för de första mötena med övermäktiga utvecklingssituationer är grundantagandena bra och funktionella. Om de permanentas kommer de i sig att förhindra vidare utveckling. Vägen till praktiskt handlande blir krokig och mödosam, därför att gruppen måste skapa sig situationer och teman där grundantagandena kan komma till uttryck. I en grupp, där gruppmedlemmarna tillsammans har en erfarenhet av att ha agerat ut och frigjort sig från ett grundantagande (dvs övergått till arbetsgruppsaktivitet) kan man i allmänhet räkna med att det utbildas en beredskap för att möta nya antaganden utan att låsas vid dem. (Jmf vad Bion skriver om A-gruppen som tar hem spelet i det långa loppet, se kapitel IV, s 63)

När experimentbarnbyns ledargrupp återvände till Ålsta, fulla av teoretisk tillförsikt från överläggningarna hos Dacke, där de direkt konfronterats med de problem som man lämnat före helgen, då stod man på nytt i en övermäktig utvecklingssituation. Det grundantagande som varit det dominerande före Dacke, kamp/flyktgruppen, mobiliserades ånyo. Bion har pekat på att det är det antagande, som erbjuder omedelbar emotionell utlevnad (se kapitel IV, s 66). Någon kan bekämpas eller gruppen kan direkt och handgripligt fly genom sen ankomst eller bortavaro. Tre av ledarmötesprotokollen för denna tid inleds med anteckningar om bortavaro (se dokumentationsbilaga B).

Förmodligen gäller för de flesta grupper som ägnar sig åt pedagogisk experimentverksamhet att de utsätts för kritik och ifrågasättande och att möjligheten till kamp mot omvärlden ofta finns, om den egna situationen känns alltför svår att ta itu med. Vi har tidigare (se kapitel X) kunnat konstatera att ledargruppen på Fränstabarnbyn avstått från denna kampmöjlighet, trots att tillfällen inte saknats, då rektorn vid folkhögskolan fört fram sin kritik. Det finns därför speciell anledning att ta fasta på att kampen dagarna efter Dacke-helgen riktades mot rektorn. "Vad har hon rätt till",

"det skall inte vi behöva lida för" och "så var det inte alls" låter i författaren öron som smått klassiska: "Steve: Har hon rätt att gå in i rummen?" "N:...så behöver ju inte det medföra att vi måste betala för att någon ska göra rent". "S: Jag har aldrig sett någon som inte haft lakan på sängen".

För att kunna förstå varför kampen plötsligt riktades mot rektorn, trots att "hon var verkligen angelägen om att betona att hon inte ville hålla på att tjata hela tiden", så bör vi påminna oss det som hände under Dacke-helgen. Det skapades då tillfällen för de tveksamma ledarna att uttrycka hur det kändes att sitta med i experimentbarnbyns ledargrupp och de fick möjlighet att formulera och få bekräftat avvikande ideologiska ståndpunkter. Kampkraven förändrades till viktiga A-gruppteman. Arbete och gemenskap präglade gruppens verksamhet. Det finns anledning att förmoda att de flesta i vuxengruppen var måna om det vi uppnått under Dacke-helgen och därför var ovilliga att rikta kampen inåt och riskera detta. I den situationen tog vi fasta på den kamp möjlighet, som hela tiden stått till buds: rektorn.

Nu var det emellertid inte så att kamp helt saknades inom gruppen: "P:.... Jag tycker det här är något som vi måste göra någonting åt. Ta itu med nu genast." "Steve: Hur menar du?" "P: Du tycker tydligen inte att det är något fel? Steve: Jag tycker hon kränker var integritet..." Det fanns en känslighet för sådant som skulle kunna tänkas vara en förebråelse eller anklagelse. "Jannika: Vi behöver inte ha det planerat. N: Jag ville bara föreslå det till sub-kommittén. Det är bara ett förslag. Här löser man den här konfrontationen genom att lämna över till sub-kommittén."

Mönstret, att avleda konfrontationen inom gruppen, gick igen i flera diskussioner efter Dacke-helgen. Vi använde de från beroendegruppsfasen beprövade metoderna: att hänskjuta bekymmersamma spörsmål till BM-PK eller att glida över till mindre laddade samtalsämnen. "O: Ja, men t ex igår. Då stod vi en hel hop med ledare och tre pojkar bara sprang omkring och ingen gjorde någonting... Sedan blev det en lång diskussion om på vad sätt man ser ner och på vad sett man inte ser ner på juniorledarna.... Det är en rätt konstig diskussion, som följer på det här."

"N: ... Jag säger ofta ifrån, medan andra bara låter saker ske. ..... Steve går över nu till någonting helt annat och bryter lite den här diskussionen utan att liksom någon har gett gensvar på det".

Så här långt har denna tolkning handlat mycket om kamp/flykt. Det är nu viktigt att vi försöker se på ledargruppens behov (jmf vad Bion skriver om att 'en trygghetskänsla finns med i vart och ett av de emotionella till-

stånd som är förknippade med de tre grundantagandegrupperna', Bion, 1974, s 84) av grundantaganden vid denna tid. Den situation vi befann oss i var så pass besvärlig att det var naturligt att kamp/flyktgruppen mobiliserades. Samtidigt hade vi nu en hel del arbetsgruppserfarenhet och upplevelser av att ha frigjort oss från antaganden. Sammantaget innebar det att vi utnyttjade antagandet, men låstes inte vid det.

När det gäller ideologiska frågor kan man märka att det börjat utbildas en rutin i gruppen på att ta upp dessa. Utan tveksamhet och med fruktbara polariseringar gick ledargruppen in i sådana spörsmål. "P: Det är vissa saker som går under säkerhets- och hälsoregler, som vi sätter. Jag tycker det här är en sådan sak". "Mårten: Jag har varit på byar där man har gett städpoäng och sedan gett belöning till det rum som har varit bäst städat." "O: På vad sätt är det dåligt?"

Arbetsgruppen utvecklade under den aktuella tidsperioden nya kommunikationsmönster. Vi började fråga varandra till råds och erkänna svårigheter för varandra. "O: Jag tycker inte heller att dom ska vara speciella. Frågan är hur man skall gå tillväga". "P: Det är verkligen svårt att få dom här långa kontakterna. Jag har försökt säga åt honom, men han stannar inte." Ledare T framhöll i den avslutande gruppintervjun att hon och förmodligen också andra utvecklats under barnbyn, när det gällde förmågan att fråga tillråds:

> "I have learnt to ask people to help me and to give me some advice and perhaps to take part, and such things. And I think that I am not the only one..." (Ledare T)

I lägerledningens agerande kan man också se en utveckling mot att i samband med att problem tas upp peka på egna svårigheter. "Thomas: Jag skulle vilja ta upp en sak som känns angeläget för mig... Och idag kände jag att jag måste göra någonting, så jag pratade med dom och Sture sa bara: Jag bestämmer när jag ska gå in till mitt rum.... Jag vet inte vad ni känner?"

Genom att utgå från egna bekymmer uppmuntrade jag andra att ta upp vad de kände inför våra bråkstakar. Det blev en betoning av att det här är vårt gemensamma problem. Själv framstod jag inte längre som den stränge och barncentrerade gruppledaren, utan som en arbetsgruppsledare, som delade gruppens erfarenheter och som även kunde se till dess behov.

Diskussionen om problempojkarna visar för övrigt hur en arbetsgrupp kan utveckla de "vetenskapliga metoder" Bion talar om (se kapitel IV, s 63). Vi stannade inte vid att a) uttrycka våra egna upplevelser av det som var svårt:"S: ...Jag sa att du tänker ju inte på dom andra nu. Det gör ingenting, sa Sture", utan vi försökte även b) se till vilka speciella problem

dessa pojkar hade. "N: S och jag talade om igår att Sture har svårt att acceptera någonting som barnen i hans egen ålder har bestämt". Till beskrivningen av våra problempojkar förmådde vi också foga att de faktiskt hade en hel del förnuftiga drag. "Steve: ... t ex idag när Sture satt och spelade gitarr väldigt intensivt, helt plötsligt avbröt han sig och sa: Nu måste jag till planeringskommittén".

Vi kunde c) sätta vårt eget agerande i relation till de problem som uppstått: "N: Det är fel att vi alltid koncentrerar oss sist på dom." "M: Det är viktigt att vi har snacks så att alla hinner..." När det gällde att möta problemen så var det naturligt för gruppen att d) lägga ideologiska aspekter på vårt handlande. "Mårten: Det måste vara viktigt att vi inte behandlar dom så att dom känner att dom skulle vara några speciella. Och att det skulle vara några speciella regler för dom". Slutligen så kunde vi e) ta fram handlingsalternativ. "O: Det är vissa barn som det är problem med när det gäller att gå till sängs, kan vi inte försöka samla dom och prata med dom".

Bion har betonat (se kapitel IV, s 63) att rationella metoder är något som en grupp måste arbeta sig fram till och att de kräver såväl disciplin som kunskap. Att vi lyckades behandla de problem som fanns kring vissa barns sänggående, mer systematiskt och ur flera synvinklar, bör ses i ljuset av de kunskaper ledargruppen förde med sig till denna diskussion. Vi hade erfarenhet av verkligt arbete och av att en gång ha frigjort oss från grundantagandena.

I en grupp, där arbete utförs, finns också mycket utrymme för vila och avspänning: "Överhuvud taget så är P väldigt mycket inne i den här diskussionen. Man skämtar och det känns tryggt ett tag". "V: ... när han steg på planet hem sedan så hade han inte tröjan på sig för den var borta. Allmänt skratt om det här." "Nu skämtar man om att dela ut T-shirts. Man ska ha olika lopp för olika storleksnummer och man skrattar." Ledare L beskriver den mer avspända stämningen i ledargruppen under de sista veckorna så här:

> "But the last couple of weeks we started to know each other better, and of course relation had to be much more close then. I think we all feel much more comfortable now than at the beginning, perhaps especielly with the leaders-meeting". (gruppintervju, ledare L)

Sammanfattningsvis kan sägas att arbete och i viss mån "vila" dominerade gruppens liv efter Dacke-helgen, men att grundantagandet kamp/flykt förekom parallellt och interfererade med gruppens arbete. Från kampgruppen kom en vaksamhet och rakhet, som arbetsgruppen kunde dra nytta av."P: Jag trodde att på Big Meeting så skulle ledarna komma med ett gemensamt förslag. Jag

vill inte sitta där och sedan bli ensam med min åsikt"."Anki: Vilka slags priser tycker du att det ska vara?" "Anki: Det är så mycket konkurrens". "Men här reagerar M. M: Vad tror du Ture säger?" Som jämförelse kan vi här påminna oss den okritiska beroendegruppen under barnbyns inledningsskede (se kapitel X).

I nästa kapitel skall vi studera hur det ur kampstämningar föddes den rakhet och kraft, som behövdes för att vi skulle ta itu med djupgående åsiktsskillnader kring bl a disciplin och straff.

Sammanfattning kapitel XIII

När experimentbarnbyns ledargrupp återvände till barnbyn, fulla av teoretisk tillförsikt från överläggningarna under den barnfria familjehelgen hamnade gruppen på nytt i en övermäktig utvecklingssituation, då teorierna skulle omsättas i praktiken. Det grundantagande, som varit det dominerande före helgen, kamp/flyktgruppen, mobiliserades ånyo.

Kampen kom denna gång att riktas mot folkhögskolans rektor. Att kampen i första hand fördes utåt och inte som tidigare inom gruppen, sammanhängde med att ledargruppen var mån om den enhet som skapats under Dackehelgen.

På grund av tidigare arbetsgruppserfarenhet och tidigare upplevelser av att ha frigjort sig från grundantaganden, förmådde gruppen att temporärt utnyttja kamp/flyktantagandet och därefter återgå till arbetsgruppsaktivitet. Arbetsgruppen utvecklade under den aktuella tidsperioden nya kommunikationsmönster och "vetenskapliga metoder" för sin verksamhet. Medlemmarna började erkänna sina egna svårigheter och fråga varandra till råds. Arbetsgruppen kunde sätta sitt eget agerande i relation till de problem som uppstått och ta fram handlingsalternativ.

Kapitel XIV Arbete och vila

Dag-bok	Ledarmötesteman 26/7 - 4/8	Tolkningen gäller	Slut-sats
21/7 22/7 23/7 24/7 25/7 27/7 30/7 31/7 1/8 GD 2/8 GD 3/8 3/8	De vuxnas ledarskap	Grundantagandet - svaret på en övermäktig utvecklingssituation Kamp/flyktgruppen mobiliseras då några vuxna får sitt ledarskap ifrågasatt G-a gruppen kommer i kontakt med teman som ligger verkligheten nära - övergår till arbetsgrupp Arbetsgruppen	s 271 s 271
21/7 23/7 25/7 26/7	Rättvisa och straff	Arbetsgruppsverksamhet präglad av organisation och struktur Argumentation i arbetsgruppen leder ej till kamp utan till att deltagare hittar mötespunkter Deltagarnas individualitet framträder i arbetsgruppsfasen	s 269
	Diskussioner om enkäten till barnen Ledarna ger varandra gensvar	En alert och avspänd arbetsgrupp	

Om de vuxnas ledarskap

Dagen efter den dramatiska Kuba-kvällen, då vuxna kom i öppna motsättningar till varandra (se kapitel VIII,s 112) hölls ett ledarmöte där temat "rättvisa och straff" dominerade. Dessa diskussioner föregicks av att ledargruppen återigen funderade kring sin egen passivitet och laissez-faire:

> "S (innan vi alla riktigt har samlats): I dag när vi skulle gå, när alla hade somnat slutligen, så kom Uno med en visselpipa uppfarandes och blåste i korridoren. Alla barn kom ut ur sina rum. Det var en väldig uppståndelse.
>
> Jannika: Vad hände?

S: Jo, pipan konfiskerades och Uno tvingades lägga sig på bänken där ledarna sitter. Han skulle ligga där och vara lugn en stund.

Jannika: Varför på bänken?

S: Jag vet inte. Det är O och Göran som vaktar.

Anki: Göran och jag satt uppe i köket och pratade och vi tycker att det ofta är så att det bara händer saker och ingen säger till.

N: Som t ex att gå över gräsmattan. Hur många gånger har jag inte sagt till att folk inte ska snedda över gräsmattan.

Göran: Ja, också som t ex bussen i dag, Steve, du bara satt där trots att Tord var alldeles bredvid dig och han öppnade fönstret och stack ut.

Anki: Jag tycker att det är viktigt att vi pratar om varför vi inte gör något.

Tystnad.
Steve: Det händer naturligtvis sådana här saker. Vi har regler som vi alla är ense om, men när de bryts så är det ingen som reagerar. Det finns mycket av laissez-faire.

N: Menar du när det finns regler eller också när det inte finns regler?

Steve: Både ock. Vid många olika tillfällen. T ex på dessa möten. Anki säger att hon vill ta upp någonting och ingen svarar. Ingen reagerar.

N: En anledning är väl att man måste översätta till sitt eget språk och då tar det tid. När man hunnit fundera så är det redan passerat.

Göran: Men att bara stå där och titta och inte göra någonting...

N: Nu pratade jag om ledarmötena, men OK, det gäller för båda.

Göran: Är ni rädda att ingripa?

Anki: Jag förstår inte varför det är så.

N: Det är också så att det finns barn som reagerar. De som uppför sig väl blir lidande.

Steve: T ex i dag vid snacks när folk gick över gräsmattan så sa ingen någonting. Jag ropade en gång, men då var det tyvärr till fel unge. Då var det till vaktmästarens dotter.

N: Ja, jag är trött på att folk inte säger någonting. Det här är första gången någon har tagit upp det här.

P: Jag instämmer, men på något sätt så tvekar man att ingripa ibland för man vet inte om andra ställer upp. Man kan stå där själv och säga någonting och man vill inte fara runt gårdsplanen efter den som gått på gräset. Det har jag ingen lust med." (ur LM-protokoll 26/7)

I samband med denna diskussion om laissez-faire, så ifrågasatte ledare O de vuxnas sätt att agera i de situationer då barn kom i konflikt med varandra:

"O: Det är inte bara sådana saker som sker. T ex i dag i gymnastiksalen så slogs några och ingen gjorde något. Det var Ludvig och Ymer. Man tröstar den som blivit slagen men man tar inte upp och gör någonting med den som har slagit.

L: Det här med Ludvig, vi pratade både med Ludvig och Ymer.

Mårten och L redogjorde för hur det gick till.

Thomas: Jag tycker att det är här vi som vuxna har en mycket viktig uppgift, att gå in och prata med dem som är berörda. Jag menar att det går även om det är problem med språket. I dag så kastade Uno ishockey-klubban på Tina och barnen och jag gick bakom scenen och sedan kom Sigvard och översatte och det fungerade alldeles utmärkt. Barnen klargjorde vad de kände och jag behövde bara i stort sett samla ihop och påbörja diskussionen och sedan klarade de sig själva.

L: Ja, det var samma med Ludvig och Ymer. Vi pratade med dem.

Steve: En sak som hände i eftermiddags, det var att Uno slängde en dartpil mot Göran och Ludvig som ingrep och försvarade flickorna mot Uno och kom i konflikt med honom. Jag pratade med Uno efteråt om dom här sakerna att det gick bra. Däremot var det svårt att gå in och prata med Sture och Love som också var inblandade. För de hade låst in sig. Vi bara stod därute. Över huvud taget är det svårt med Sture för ibland eldar han upp sig och bara skriker rakt ut... Och det här som hände igår vid lägerelden. Rita och Sture slogs även idag på bussen.Ja, det är verkligen så, Rita ger tillbaka för fullt."

M: Jag är ganska säker på att det var Rita som började det här.

JCT: Hon förstörde hans dekorationer där bak. Han känner hela tiden att han vill ge igen. Över huvud taget så är det mycket bråk mellan dem.

M: Tord säger att hon ofta börjar bråka och retas och sedan ser det ut som om någon annan har gjort det. Som om hon är den som blir drabbad.

P: Vad hände på bussen?

Steve beskriver att Rita och Sture sparkade varandra. Några barn hjälpte till och tog hand om Sture. Steve försökte skilja dem då. Mårten fyller i.

Thomas: Jag tycker att det var fint av M att du tog hand om Sture när han kom ut ur bussen för han var mycket upprörd. Han skakade och grät." (ur LM-protokoll 26/7)

Ledare O fick inget stöd i gruppen för sitt påstående om att de vuxna försummade att reda ut konflikter mellan barnen. När det gällde det konkreta exemplet med slagsmålet mellan Ludvig och Ymer så gav ledare L en helt annan bild av de vuxnas agerande. Olika situationer, där de vuxna tagit ansvar för att samla barn och diskutera konflikter, åberopades i diskussionen.

Rättvisa och straff

Ledare O tog upp en ny tråd. Hon pekade på att det inte var normalt med så mycket aggressioner och efterlyste någon form av reaktion från de vuxnas sida och inte bara samtal. Därmed var diskussionen om rättvisa och straff igång:

"O: Jag är kanske den enda som känner att det är dåligt, att det är så mycket aggressioner. Det är så mycket saker som händer. Så mycket ovänliga beteenden. Ibland så känns det som om barnen hotar en själv. Dom uppträder hotfullt. Jag tycker inte att det verkar normalt.

Mårten: Jag vet inte, en viss aggression när man har levt i två och en halv vecka tillsammans är väl inte alltför onaturligt. När både vuxna och barn är tillsammans.

N: Du är inte den enda som upplever detta. Några av mina barn känner samma sak. De undrar varför det är så mycket aggression.

O: Det gör mina barn också. Dom säger att det här går ut över dom barn som uppför sig väl. Jag tror inte att den här aggressionen är naturlig.

Mårten: Den är inte naturlig i den meningen att vi bara skulle låta den vara. Jag tror vi måste gå in och ta upp den och möta den.

Steve: Vad hände med fönstret i kväll? Det var väldigt underligt för Tord kom upp till mig och sa att han hade haft sönder ett fönster. Varför kom han inte till någon annan i lägerledningen, det var ju redan många där? Han verkade tycka att det var bra. Han flinade glatt.

T: Det var en slags olycka. En klubba på en pinne kastades av när han svingade pinnen.

Jannika: Men är det inte en underlig reaktion att när man har gjort någonting och det är mycket folk att man försöker att inte visa det, utan att man tvärtom försöker se glad ut och som om det inte är någonting?

Steve: Varför kom han till mig och sa det?

Thomas: Jag tycker att det är viktigt nu att vi tar upp och pratar om det som har hänt och att vi får lägga fram den ekonomiska sidan.

T: Jag har förklarat för Tord och han förstår. Han säger att det här var en olyckshändelse.

Thomas: OK. Jag tycker att det är viktigt att ta upp och prata om det, oavsett om det var meningen eller ej. Det har hänt så pass mycket nu.

O: Jag förstår inte hur vi ska lära dom ansvar bara igenom att prata med dem. De måste få någon form av reaktion. Vi måste lära dem genom någonting att det här är inte bra.

P: Kanske leder det också till att de skuldkänslor barnen får och som vi pratat om tidigare, att de blir av med dem om de får göra någonting.

Thomas: För mig så är det att bli av med skuldkänslor.... Det är inte så mycket fråga om att utföra en handling i stället för det man har gjort, utan det är att öppet prata om saken, att barn och vuxna ger varandra reaktioner på det som har hänt. Man visar var man står och vad man tycker. Jag tror det är den öppna atmosfären som gör att man kan handskas med skuldkänslor.

O: Hag håller med om att man får bort skuldkänslor huvudsakligen på det viset, men jag tycker inte att det är realistiskt om de ska växa upp till ansvarsfulla vuxna, att de inte får någon form av straff eller någonting sådant.

L: Jag tycker att det för många barn behövs något slags straff. Efter fighten som Ludvig hade, så pratade jag med honom och han sa, att han skulle vilja ha något straff, t ex att inte få spela fotboll under tre dagar. Jag tycker att det ska ges en viss form av straff. Något måste göras åt det, annars kommer dom bara att fortsätta och fortsätta, och det är inte bra.

Mårten: Jag tycker att alla former av reaktioner måste ses som någon slags konsekvens av det man har gjort. Det verkar ju underligt om man har sönder en fönsterruta så får man inte spela fotboll. Det har ju ingenting med varandra att göra.

Mårten (om de här förstörda sakerna): Jag tycker att det är viktigt varför man inte skall förstöra ett fönster, dels av ekonomiska skäl, därför att folk måste lägga ner mycket jobb på det, dels därför att det måste städas upp. Jag tycker att det är rimligt att barn åtminstone får känna på att städa upp efter sig.

O: Man förstår inte någonting förrän man egentligen har erfarit det och sedan intellektualiserat det. Bara intellektualisering går inte. Bara erfarenhet går inte. Det måste vara båda. Det måste vara den här omedelbara erfarenheten och det omedelbara intellektualiserandet.

Mårten: Den sak som är viktig här är att det man gör också hänger ihop med konsekvensen. Att inte konsekvensen är något helt annat.

O: Jag tycker att bara prata det räcker inte. Visst aggressivt beteende här påverkar verkligen barnens välbefinnande. De barn som är aggressiva är de som kräver mest gränser.

Steve: Jag tycker egentligen inte att dom behöver snävare gränser.

O: Hur menar du? Är det för att den här byn ska kunna fungera som de behöver mindre snäva gränser? Jag har lärt så mycket ifrån den här byn, på vad sätt auktoritärt beteende kan vara fel, men varför inte ge de här barnen snävare gränser när de behöver det.

Jannika: Men jag menar att det är ju.... De här barnen har vi gett - i stället för samma gränser som de andra så har de haft vidare gränser, det är ju det vi har pratat om, att de här barnen har fått göra mycket som de vill.

P: Jag tyckte att du motsa dig själv där. M a o ska vi ha snävare gränser för de här barnen eller ska de få göra som de vill?

Mårten: Vi kunde ju börja med att ge dem samma regler som de andra och hålla på det.

O: Jag tycker inte heller att de ska ha speciella regler, men om vi ska få dem i säng kl 10 måste vi börja påminna dem halv 10. Påminna dem lite då och då.

L: Jag tror att den här idén är underbar men att den är lite idealistisk. Nu för ögonblicket tycker jag att vi måste tänka på att de här barnen kommer från väldigt olika bakgrunder och att barnen är vana vid olika former av disciplin. Vi borde använda olika teknik för olika barn. Många har känt att det inte är någon auktoritet som säger till dom här.

Steve: Jag tycker t ex att de skulle få möta Julion som lagar fönsterrutorna, och kanske få prata med honom och att de fick själva gå till honom och säga att de har slagit sönder en ruta. Att de fick hjälpa honom med det.

O: Om de får vara med och besluta vad de ska göra för att göra rätt för sig så tror jag att det vore en bra konsekvens.

Steve: Det är klart att det är mycket arbete med att laga ett helt fönster.

P: Men att t ex bara plocka upp glasskärvor det räcker inte. Det måste vara någon form av straff. Det måste vara någon form av konsekvens.

Mårten: Jag pratade också om konsekvens. Det här är bara ytterligare

en konsekvens. Jag menar att dom får ta upp skärvorna och att dom kanske får hjälpa till.

P: Hur mycket har ni gjort hittills med de här barnen?

Steve berättar lite vad som hänt. Jag tror att Mårten också berättar om de här olyckshändelserna.

Thomas: Sedan har jag föreslagit och det vill jag ta upp nu också, att vi ska prata med de här barnen som är berörda. Jag vet inte, det som du sa Jannika tidigare att man ska prata med alla barn, jag är väl öppen för det också, men det kanske kan vara lättare att prata om konsekvenser om man är mindre grupper.

P: Tycker du att alla ledare ska vara med, eller bara de som är berörda?

Thomas: Nej, jag tycker att de, som på något sätt är involverade i det här kan vara med. Jag känner att vi i lägerledningen är ekonomiskt berörda så jag skulle gärna vilja att någon av oss var med.

O: Det är ofta så på den här byn att barnen ser att massor av saker sker men ingen gör någonting åt det. Barnen har massor av klagomål. De klagar och klagar men det blir inget resultat. Det kanske gör att de upphör att över huvud taget föra fram det.

Mårten: Sedan är det ju också viktigt när du säger att de bara tar upp och det inte är någon som gör någonting åt det. Jag menar att vi alla måste göra någonting åt det. Att de får en känsla av att de inte kan förlita sig på att någon annan griper in utan de måste ta tag i det själva. Det är en del av erfarenheten.

Thomas: Om vi tar t ex Ludvig, så har jag redan tidigt på stormötena sett att han pratar mycket om straff och att det måste hända någonting. Jag tror att det kan vara en viktig upplevelse för honom att det fungerar utan den formen av straff som han tänker sig. Jag tycker att systemet med bestraffning för saker bara skapar mer aggressioner, och det är alltid hela tiden samma barn som drabbas.

L: Jag menar inte riktigt så. Jag tycker det är bra, om de slår sönder en fönsterruta, att de får laga den,men det är det att man får botgöra sitt fel, och att man känner att man vill göra det.

Mårten: Reparerar man någonting genom att man inte får spela fotboll?

P: Varför har många länder fängelse då?

Här blev det en diskussion om straff och fängelse." (ur LM-protokoll 26/7)

Vi lyckades inte ena oss om någon gemensam vuxenlinje när det gällde frågan om straff trots dessa ingående diskussioner om missdåd och konsekvens. Dagen efter, den 27/7, stod Steve upp på stormötet och föreslog barnen att de skulle avstå från att utdöma straff för saker som gått sönder. I stället skulle de berörda barnen städa upp efter sig och om det var möjligt skulle de hjälpa till att laga det som gått sönder. Steve omnämnde också att några vuxna skulle tala med missdådarna. (Den som är intresserad av att läsa om hur ett sådant samtal kunde avlöpa, kan göra det i Dokumentationsbilaga F. De som deltog i detta samtal var Tord, ledare T, Mårten och författaren.)

Diskussioner om enkäten till barnen

Det som vid sidan om diskussionen om rättvisa och straff präglade de sista dagarnas ledarmöten var de många praktiska frågorna, avspändheten och rakheten. Ett exempel på arbete med en praktisk fråga kan vara ledargruppens överläggningar om enkäten till barnen:

> "Sedan blev det en diskussion om frågeformuläret. Den var bra. Jag behövde inte säga så mycket själv. Ledare T t ex förklarade för N och P när de inte förstod om barnen skulle se formuläret. Det var ursprungligen N som tog upp: Skall barnen se det här formuläret också? Ledare T förklarade varför de inte borde göra det." (ur LM-protokoll 27/7)
>
> "Det blev en diskussion om enkäten, som började med en allmän fundering om längden på enkäten och om man skulle dela upp den i två tillfällen. Dom flesta var nog för att man skulle ha den vid ett tillfälle för kontinuitetens skull. P var aktiv.
>
> Sedan gick vi igenom en del av frågorna. Vi tog upp semantiska diskussioner och vi gjorde en detaljgranskning och undersökte olika möjligheter till tolkningar. L sa något fint under mötet, att hon tyckte om de här frågorna mycket för de ger möjlighet för barnen att uttrycka det som ligger närmast dem. På fråga 3 t ex: I stället för att fråga om speciella aktiviteter så kan man se vad barnen har varit mest intresserade av eller vad som har legat dem närmast om hjärtat under den tiden. Det behöver ju inte alls vara aktivitet utan det kan ha varit någon helt annan sak på byn". (ur LM-protokoll 29/7)
>
> "Liksom gårdagens möte kom det här mycket att handla om mitt frågeformulär till barnen.... Steve föreslog att vi skulle gå igenom de här två frågorna som hade ändrats. Och så började Steve själv berätta om tillkomsten av frågorna..." (ur LM-protokoll 30/7)

Ledarna ger varandra gensvar

Stämningen blev alltmer avspänd under ledarmötena och det framfördes önskemål om att lära känna varandra bättre.

> "Mårten frågade den kubanske ledaren om vad de tyckte om tillagningen av den kubanska rätten. Blev den som väntat? Man skämtade om att det kan bli helt andra saker. P berättade om hur det var i Japan en gång.
> ---
> L: Vi satt några stycken och pratade i Arts- and craftsrummet om de här kvällarna. Jag tyckte att vi inte bara skulle ha möten utan att vi skulle ha tillfälle att någon gång prata med varandra om bakgrund, om länder och kunna lära känna varandra." (ur LM-protokoll 27/7)

Att det mestadels var lugnt och avspänt innebar inte att man slätade över det som kunde bli konfliktämnen utan tvärtom polariserades olika uppfattningar direkt och rakt. Ofta var det juniorledarna som stod för rakheten:

> "V: Under kvällsprogrammet tänkte vi ha några små skojiga lekar och där skulle finnas små presenter.
>
> JCT: Inga presenter." (ur LM-protokoll 27/7)

"Jannika: Jag skulle vilja ta upp ett problem som vi i och för sig inte kan göra något åt nu, men en del hade mycket pengar när de kom hit och andra hade lite, och det pågår en hel del diskussioner bland barnen som vi egentligen inte vet så mycket om, men det här är en sak som de har upptäckt.

N: Min delegation har sett att en del har mycket grejer och mycket pengar, men jag har försökt förklara att en del kommer långt ifrån och vill köpa saker som inte vi behöver köpa, vi som är nära. Däremot har jag lite svårare att förklara för barnen om de delegationer som kommer från Europa och som har mer än de andra." (ur LM-protokoll 27/7)

"Sedan diskuterade vi att N ville ta hela sin delegation med sig och vara borta en hel dag. Det sista var en viktig diskussion där folk var ganska raka och sa att dom tyckte att det var mycket att man skulle vara borta med sin delegation en hel dag, speciellt mot slutet. Särskilt JCZ gav uttryck för det. Göran, Anki, Mårten och Jannika föreslog att man skulle försöka ta det som en aktivitet och fråga vilka ungar som hade lust att följa med uppåt. Det var några ledare och ungar som kunde ta det som en aktivitet att vandra ordentligt för det var många som kände att dom inte hade fått göra det och som ville och som var intresserade av det." (ur LM-protokoll 30/7)

"Steve: Jag har två saker att ta upp: en sak att programmet pågår till 21.30. Vi har diskuterat det tidigare. Var det någon speciell anledning i går att programmet pågick så länge när vi har beslutat att det skall sluta tidigare.

Jannika förklarar om folkdansgruppen, att det var snack tidigt och att de hade väntat sig att folkdansgruppen skulle gå tidigare. Hon förklarar att Tord och Ture (speciellt Tord) var väldigt missnöjda med att sub-kommittén inte kunnat genomföra allt de hade tänkt sig och planerat. Det var flera saker av det han (Tord) hade föreslagit som var kvar på programmet. Därför väntade de. Barnen var mycket upprörda över det här att de inte hann med. Det hade de bedömt som extra viktigt.

M: I går var ju inte den enda gången som det har hänt. Kan vi inte fatta ett beslut att försöka vara klara till nio?" (ur LM-protokoll 1/8)

Tolkning: Under Kuba-kvällen hade några ledares agerande med barnen öppet ifrågasatts. Ledarmötet dagen efter (den 26/7) inleddes med att ytterligare några ledare fick sitt ledarskap i konkreta situationer granskat. Ledare S berättade att Uno tvingats ligga på bänken där ledarna suttit och att det var ledare O och Göran som haft kvällsvakten. På ifrågasättandet svarade dessa ledare med kamp.

Arbetsgruppen gick temporärt över till grundantagandet kamp/flykt, som erbjöd omedelbar emotionell utlevnad (se kapitel VI, s 66). Göran fick tillfälle att uttrycka sin besvikelse över de övrigas passivitet: "....Steve, du bara satt där...." "Men bara stå där och titta och inte göra någonting. Är ni rädda att ingripa?"

Ledare N, vars agerande under Kuba-kvällen ifrågasatts, framhöll att hon var trött på att folk inte sade ifrån till barnen och hon tog ånyo upp

problemet med gräsmatte-regeln: "Hur många gånger har jag inte sagt till att folk inte ska snedda över gräsmattan." "Ja, jag är trött på att folk inte säger någonting. Det här är första gången någon har tagit upp det här." Även den tredje ledaren, som gick på offensiven mot de övrigas passivitet, hade fått sitt ledarskap ifrågasatt. Det var ledare O. Hon pekade på att de vuxna på byn på ett otillfredsställande sätt gick in i de situationer då barn kom i konflikt med varandra. "Man tröstar den som har blivit slagen, men man tar inte upp och gör någonting med den som har slagit."

I grundantagandegruppens kontakt med teman som låg verklighet så här nära, så uppstod på nytt arbetsgruppen (se kapitel IV, s 67). Det fanns i ledargruppen en viss resonans för kampstämningar, men i huvudsak var man inställd på arbetsgruppsaktivitet. Återgången till arbete tog således inte lång tid.

Som arbetsgrupp vågade man visa fram och erkänna svårigheter, samtidigt som man hade redskap att undersöka vad som var föreställningar och vad som var realiteter (se kapitel IV, s 63). "L: Det här med Ludvig, så pratade vi både med Ludvig och Ymer." "Steve: ....Uno tog upp och slängde en dartpil. ....Jag pratade med Uno efteråt. ...Däremot så var det svårt att gå in och prata med Sture och Love som också var inblandade. ...Över huvud taget är det svårt med Sture för ibland så eldas han upp... Rita och Sture slogs även i dag." "M: Jag är ganska säker på att det var Rita som började det här." Även bilden av Sture nyanserades.

Arbetsgruppen verksamhet präglades av organisation och struktur (se kapitel IV,s 68). När det gällde diskussionen om rättvisa och straff var det påtagligt med vilken systematik som t ex ledare O byggde upp sin argumentation:

"...det är dåligt att det är så mycket aggressioner." "Dom uppträder hotfullt." "Jag tycker inte att det verkar normalt." "Jag förstår inte hur vi ska lära dom ansvar bara igenom att prata med dom." "Man förstår inte någonting förrän man egentligen har erfarit det och sedan intektuliserat det." "Jag tycker att bara prata det räcker inte. Visst aggressivt beteende här påverkar verkligen barnens välbefinnande." "Jag har lärt så mycket ifrån den här byn, på vad sätt auktoritärt beteende kan vara fel, men varför inte ge de här barnen snävare gränser när de behöver det?" "Det är ofta så på den här byn att barnen ser att massor av saker sker, men ingen gör någonting åt det."

På samma systematiska sätt försökte Mårten visa att konsekvens kunde vara något annat än straff. Han betonade också att vi borde börja med att ge våra bråkstakar samma gränser som de övriga, och att aggressioner inte var

något speciellt onormalt efter 2½ veckors intensiv samvaro.

Argumentationen under arbetsgruppsfasen ledde inte till kamp utan tvärtom till att man hittade vissa punkter där det var möjligt att mötas med olika utgångspunkter: "O: Om dom får vara med och besluta vad de ska göra för att göra rätt för sig, så tror jag att det vore en bra konsekvens." Någon absolut enighet i ledargruppen kring frågan om straff uppnådde vi ej. Då ledare O formulerade ovanstående tanke om vad som kunde vara en bra konsekvens, såg sig ledare P föranlåten att gå in i diskussionen? "Men att t ex bara plocka upp glasskärvor det räcker inte. Det måste vara någon form av straff." Även ledare L betonade vikten av straff med hänvisning till att barnen kom från olika bakgrunder och att "vi borde använda olika teknik för olika barn." I diskussionen hittade några personer mötespunkter, men värdet av arbetet låg framför allt i att vi blev tydliga för varandra, åsiktsmässigt.

Bion har diskuterat vid vilken typ av gruppaktivivitet, som deltagarnas individualitet träder fram tydligast.
Det kan tyckas att individuella särdrag framträder skarpast i kamp-, parbildnings- eller beroendesituationer. Härvid bör man dock, enligt Bion, beakta att i dessa situationer är individens aktivitet underordnad det gemensamma antagandet. Olikheterna i de olika ga-gruppsdeltagarnas agerande ser Bion som uttryck för deras valens (se kapitel IV s 65) snarare än för deras individualitet. Denna kommer nämligen, enligt Bion, fram tydligast i den väletablerade arbetsgruppen. I denna sköter individen sin uppgift på sitt sätt i samarbete med andra (se kapitel IV s 63). Visserligen hann experimentbarnbyns ledargrupp aldrig bli någon väletablerad arbetsgrupp, men man kan i de sista ledarmötesprotokollen skönja hur deltagarna utvecklade olika funktioner. Ledare S stod tillsammans med Anki ... för att dra fram konkreta problemsituationer: "I dag när vi skulle gå, när alla hade somnat slutligen, så kom Uno med en visselpipa". Ledare T såg som sin uppgift att bevaka barnens intressen: "Jag har förklarat för Tord och han förstår. Han säger att det här var en olyckshändelse." Juniorledarna tog ofta på sig en kritisk, ifrågasättande funktion. "JCT: Inga presenter.." "...sa att dom tyckte att det var mycket att dom skulle vara borta med sin delegation en hel dag. Speciellt JCZ gav uttryck för det." Lägerledningen som fungerat som en enhet, började framträda mer som individer och det hände att man på ledarmötena kritiserade och ifrågasatte varandras agerande: "Steve: Var det någon speciell anledning i går att programmet pågick så länge.. Jannika förklarar.."

Ledargruppen formade under de sista tio dagarna en alert (grundantagandet kamp/flykt fanns som resonansbotten) och organiserad arbetsgrupp. Arbete

och avspändhet dominerade verksamheten. Naturligtvis kan man i enskilda frågor peka på att gruppen inte riktigt uppfattade problemställningar eller att den inte förmådde att reda ut sakförhållanden, att en annan grupp med en annan uppkomsthistoria skulle lyckats bättre. Det var dock så här långt, som de vuxna på experimentbarnbyn kom under en sommarmånad.

Ledarmötesverksamhetens avslutning

Låt oss nu avslutningsvis följa en diskussion, som handlar om hur ledarna själva hade upplevt barnbyns utveckling och därefter se hur de allra sista ledarmötena gestaltade sig. (Någon tolkning av dessa utdrag görs ej.)

"Jannika: Rektorn sade att hon hade sett en hel del resultat, en hel del förbättringar av byn, förändringar. Bland annat kunde hon se att ledarna tog hand om varandras barn på ett helt annat sätt än förut.

Mårten pekar på det här att rektorn tyckte det var bra i princip, men att det var för kort tid och att vi därvid hade betonat att våra ambitioner sträcker sig så långt som till att vi vill ge barnen en glimt av det här, ett annat sätt att leva.

S säger: Ja, det är riktigt, det är det vi vill göra .

Y: ...Naturligtvis tycker jag att byn fungerar mycket bättre nu än tidigare. Jag själv känner mig mycket mera hemma i byn nu. Vi känner varandra. När det gäller aktiviteterna så tycker jag att i början var barnen involverade i ganska stor utsträckning, men i mitten avtog det, fast nu förbättras det på nytt. Nu har barnen mer och mer kommit med. Jag ser också mer deltagande från barnens sida på Big Meeting.

N: V, vad känner du?

V: Ja, först hade de inte så mycket vänner, men nu är de lyckliga med både vänner och aktiviteter. T ex på de första stormötena, då sade mina barn 'talking, talking', och nu känner de sig mycket lyckligare,men nu är de riktigt intresserade av Big Meeting. De förbereder sig.

Mårten: Jag tycker att vi har sett en stor förändring i din delegation, V, en förändring dels med att vara mer tillsammans med barnen, och också en förändring mot oss. På Big Meeting har jag upplevt att de är väldigt aktiva, inte så att de säger så mycket, men de är med och antecknar och för protokoll.

V: Ja, det är de verkligen, de har kommit med mycket mer. Men samtidigt längtar de hem nu, och de är oroliga för de stängda flygplatserna. Rektorn har erbjudit att vi skulle kunna stanna här resten av sommaren om det är problem.

Mårten: Vilket hot!

Y: Det har blivit en klar förändring i ledargruppen när det gäller enheten. Vi känner varandra mycket bättre nu, vi har det lättare tillsammans.

N: På sätt och vis känner jag att rektorn har haft betydelse här.

Mårten: Vi har nog utnyttjat henne också.

R: Det är en förändring till det bättre, tycker jag, vi känner till lite om varandra nu, och då går det bättre.

Mårten: Du, T, ...

T: I början var det väl så att man försökte prata med dem som pratade det egna språket, men nu känner man till lite om varandra, så nu kan man prata med vem som helst egentligen. Nu har hela gruppen något tillsammans, vi har saker att prata om tillsammans, t ex rektorn. Vi är en grupp nu. Speciellt juniorerna har kommit med och är verkligen med i gruppen. Jag har alltid sett dem som ledare.

Mårten: Känner ni så (till juniorledarna)?
JCZ: Ja, absolut.

Steve: Det är noterbart på ledarmötena också. I början var det en speciell grupp som sade nästan allting. Nu blir det fler och fler som säger saker.

Mårten: De saker, som vi pratar om, och det sätt vi säger det på, är mera avspänt nu. Förut var det mera av ledarmöten, där man händelsevis drack kaffe någon gång. Nu är det mera att man samlas kring en kopp kaffe.

N: Det beror kanske på att vi nu pratar om mera praktiska saker, medan vi i början pratade om mest teoretiska.

Mårten: Men vi pratar inte om praktiska ting nu.

N: Nej.

Mårten: Jag tror att det är mera avspänt numera, både när vi pratar om teoretiska och praktiska ting. Tror ni att helgen vi hade hos Dackes camping var viktig?

Från flera håll: Ja, verkligen.

N: Speciellt att det regnade.

Man skrattar och påminner varandra om saker som har inträffat på Dackes camping, om U:s byxor.

Steve: Jag tror att det var ett mycket viktigt stadium i ledargruppen. Det blev en mycket viktig förändring efter det.

Jannika: ... mycket också därför att vi var tvungna att göra det bästa av situationen.

Speciellt mot slutet är det en fin stämning i ledargruppen av enhet och sammanhållning." (Ur LM-protokoll 31/7)

Det som Mårten här ovan tog fasta på när det gällde ledarmötenas utveckling, att de blivit mer avspända och sociala till sin karaktär, kom att i ännu högre grad gälla de sista dagarnas ledarmöten. Gruppen avhandlade de frågor som var nödvändiga för det praktiska arbetet oxh sedan umgicks man helt enkelt:

"N och P sitter för sig själva uppe i fönstersmygen. Vi har mötet uppe på andra våningen.Men de kommer in mer och mer under det här trivsamma mötet. Det är verkligen så att ledarmötena mer och mer börjar fylla en social funktion nu." (ur LM-protokoll 2/8)

"S: Det här mötet skulle vi kunna använda till att se på olika bilder och kunna beställa av varandra. Jag tycker det. Här är min bunt.

Så gör vi det. Gruppen sitter och tittar på bilder och kommenterar, småpratar några stycken, och minns redan - det är två dagar kvar, men det är mycket nu av att skiljas. Vi tittar tillbaka på det vi har gjort." (ur LM-protokoll 3/8)

> "Det sista ledarmötet. Vi ligger ute i solen bakom ledarnas hus och dricker kaffe. Hemresan diskuteras och planeringskommittén tar upp en del praktiska detaljer. För övrigt är det mest samvaro. Motvilligt går vi tillbaka till våra sysslor, när tiden är slut." (ur LM-protokoll 4/8)

Låt oss lämna ledargruppen på experimentbarnbyn där i sensommarsolen, vid en kaffestund på en slänt ned mot Ljungan.För att inte bilden skall te sig alltför idyllisk bör vi nog hålla i minnet att om barnbyn hade varat längre så hade förmodligen nya grundantaganden väntat.

Sammanfattning kapitel XIV

Efter den s k Kuba-kvällen följde ett ledarmöte, där vissa ledare fick sitt ledarskap tillsammans med barnen granskat och ifrågasatt. På ifrågasättandet svarade dess ledare med kamp och arbetsgruppen gick temporärt över till grundantagandet kamp/flykt, som erbjöd möjligheter till omedelbar emotionell utlevnad.

I grundantagandegruppens kontakt med teman, som låg verkligheten så nära som vuxnas ledarskap i konkreta situationer, uppstod ånyo arbetsgruppen. Ledargruppen formade under de sista tio dagarna en alert (grundantagandet kamp/flykt fanns som resonansbotten) och organiserad arbetsgrupp. De olika gruppmedlemmarnas individualitet började framträda, vilket inte varit möjligt i grundantagandegruppen. Deltagarna utvecklade olika funktioner i gruppen.Arbete och avspändhet dominerade verksamheten.

Del 4 Barnens agerande i frågor om regler och normer analyserade med ugångspunkt från Piagets teorier om barns moralutveckling

Läsanvisningar till Piagetdelen

När läsaren nu går från tolkningarna av ledargruppens utveckling till analyserna av barns agerande vid stormöten är det viktigt att läsaren är uppmärksam på att det inte längre rör sig om utvecklingsbeskrivningar utan att det är fråga om exemplifieringar av begrepp som förekommer i Piagets teorier om barns moralutveckling .
Barngruppens eller enskilda barns moralutveckling under barnbytiden kommer inte att bli föremål för tolkningar utan i stället följer kommentarer som syftar till att öka läsarens förståelse för barns olika tänkande kring normer och regler (under rubriken "Kommentar"). Dessa kommentarer följer till skillnad från de sammanhängande tolkningarna i de föregående kapitlen direkt på de olika protokollsutdragen och förhoppningsvis ökar detta läsarens möjlighet att mera i detalj bilda sig en uppfattning om analysunderlagen.
I varje kapitel förekommer sålunda ett flertal kommentarer. Innehållsförteckningar och sammanfattningar är uppbyggda efter samma grundtankar som de i Biondelen (se s 126).

I två fall förekommer beskrivningar i utvecklingstermer även i denna "Piagetdel". Det gäller dels skildringen av hur barnen lär sig hur beslutsorganen kan användas och dels enskilda barns invänjningsprocess till beslutsformerna.

Kapitel XV Att komma underfund med vad en gemensam regel är för något

Dag-bok	Stormötesteman 10/7	Kommentaren gäller	Slut-sats
		Att se regler som något utifrån kommande och tvingande	
		Retributivt rättvisetänkande	s 256
8/7			
GD 10/7	Sovtider	Intresse att lära känna regler i detalj och få dem att fungera	s 256
10/7			
		Svårigheter att förstå innebörden av en gemensam överenskommelse	
		Objektivitet och ömsesidighet i tänkande kring regler och normer	s 259
	Lägertidningen	Ömsesidigheten i tänkande sätts ur spel	
8/7	Äta, sova och vila	Om kognitiv självgodhet	s 261

Sovtider

Vi samlades i Folkhögskolans största lektionssal till det första stormötet. Borden var ordnade i en stor fyrkant, för att ge tillfälle för var och en att se så många av barnbyns övriga innevånare som möjligt. Anki hade utsetts av ledargruppen att hålla i ordförandeklubban. Tillsammans med juniorledare T skrev hon upp de punkter planeringskommittén hade föreslagit. Ledargruppen tog på många sätt ansvar för att ge detta första stormöte och de första diskussionerna en viss struktur. Här är två exempel på strukturerande vuxeningripanden under den första diskussionspunkten: sovtider.

> "Det kommer spridda förslag på tider från barnen. Det verkar som Anki är beredd att ta ett beslut på det här och ledare P ingriper och säger: Varför säger dom kl 10? Olga: För att dom springer och stör oss. Det är inte bara det att dom springer i korridorerna utan dom ropar in i rummen också. Mårten säger: Vi måste ha lite mer tid mellan inläggen för tolkning". (ur stormötesprotokoll 10/7)

Ledare P uppmuntrar barnen att motivera sina förslag och koppla dem till gjorda erfarenheter. Mårten tar ansvar för att alla skall få möjlighet att uppfatta och förstå diskussionen. I följande avsnitt redovisas några av barnens funderingar kring vad en regel kan vara för något. Denna diskussion initierades av ledare O.

> "O: Om vi gör det här till en regel så måste den följas.
> Pontus: Det blir precis som järnvägsregeln?
> Ove: Om vi bryter mot regeln då? Vad händer då?
> Pontus: Då måste det vara något straff.
> Per: Varför inte ha två juniorer, som går upp och ner i hallen och sköter om så att vi går och lägger oss och så att det blir tyst?
> Ludvig: Han sa, att dom skulle gå i hallen, det tycker jag är ett bra förslag.
> Ledare N: Mina barn säger, att dom som vill sova kan sätta en skylt på dörren.
> Ofelia: Men hur ska vi göra med oväsendet? Då är det ju oväsen ute i korridoren även om vi har det lugnt på rummet.
> Nille: Kan vi inte göra ett rum, där dom som vill kan sitta?
> Olga: Det finns ett rum i korridorerna, där dom skulle kunna sitta, men om dom gör oväsen så är det inte någon bra idé.
> Mårten: Det finns ett tomt rum på varje sida om juniorernas rum och vi kan fixa nyckel till det rummet". (ur stormötesprotokoll 10/7)

Kommentar: Vi kan här se hur Pontus försöker komma underfund med vad en regel är för något. Järnvägsregeln är en av de säkerhetsregler vi vuxna ensidigt beslutat om. Pontus knyter regeln till strukturer givna av vuxna, något som är utmärkande för det andra av de tre medvetenhetsstadier som Pia-

get beskriver. Regler ses som något utifrån kommande och tvingande. (Se sidan 45) Så här efteråt kan man peka på att det här hade varit ett bra tillfälle för de vuxna att förtydliga skillnaden mellan regler som bygger på unilateral respekt och regler som är produkten av ömsesidiga överenskommelser. Tilläggas bör dock att ett sådant teoretiskt förtydligande inte är tillräckligt för att barnen skall förstå skillnaden - det kan de endast göra genom att själva pröva ut och resonera kring regler.

I ovanstående protokollsutdrag finns representerat tre helt olika former av tänkande kring hur regeln skulle kunna bli något (tryggt) att luta sig mot.

a) För Ove och Pontus är det centrala att se till vad som händer när man bryter regeln. Pontus inlägg har karaktären av ett retributivt rättvisetänkande. (Se sidan 55) Piaget menar att detta tänkande kan ses som barnets försök att bringa ordning i en kaotisk bild av egna handlingar och vuxenreaktioner på dessa. Handlingar bedöms som riktiga eller oriktiga i relation till de straff som följer på dem. Om barnet lyckas fastställa relationen handling-straff så har det i alla fall något att hålla sig till

b) Per och Ludvig tänker sig en annan lösning på ovissheten i det här annorlunda sättet att reglera hur man skall gå och lägga sig. Deras lösning går ut på att någon vuxen håller reda på regeln och tar ansvar för att man beter sig på rätt sätt. Pers förslag om två juniorer "som går upp och ner i hallen" för tanken till två patrullerande poliser som svarar för ordning och reda. Nu kan poliser vara lite skräckinjagande, så Per föreslår två lite ofarligare polisaspiranter - två juniorledare i stället för två ledare.

c) De tre flickorna Ofelia, Nille och Olga gör inlägg i diskussionen, som representerar en annan form av tänkande kring hur regeln skall kunna bli något att förlita sig på. De riktar in sig på hur vi skulle kunna få regeln att fungera, vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda. De tre flickorna uppvisar ett intresse för att känna regeln i detalj, vilket är utmärkande för barn som nått det fjärde stadiet i praktiserande av regler. (Se sidan 42)

En viktig vuxenfunktion i detta sammanhang är att försöka uppmuntra barnen att diskutera om hur man skall få en regel att fungera, i stället för att försöka hitta handling-straff mönster. Diskussioner om vad som händer när någon bryter regeln, och konsekvenser av detta, är viktiga att föra, men barnen har större förmåga att deltaga i dessa om de förs utifrån någon konkret händelse. Det ger barnen större möjlighet att förstå sådant som avsiktlighet och undantag, vilket enligt Piaget för just 11-åringar skulle vara en relativt nyförvärvad förmåga.

Diskussion om vad en regel innebar fortsatte även efter det att beslutet om sovtider var fattat:

> "Och det är en stor majoritet för att barnen ska gå och lägga sig kl 10 och att ljuset ska vara släckt 10.30. Och det är en så stor majoritet

att Anki och juniorledare T inte bryr sig om att räkna - bra att inte formalisera i onödan.
N: Vi diskuterade extra rummet. Mina barn föreslår att man skulle kunna använda det så att man kan ta av sig först och sedan sätta sig där i pyjamas, och sedan bara gå och lägga sig.
Martin: Det borde vara längre tid på lördagarna.
U: Mina barn undrar hur det är med folk som ska gå till sängs senare än halv 11?
Anki: Har man beslutat så har man.
Ludvig: Dom ska gå till sängs vid den tiden antingen dom vill eller inte.
Pontus: Dom kan ju vara på sina rum och ligga vakna i sina sängar.
Mårten: Ska dom ligga där i mörkret vakna?
Nina: Det var en bra idé om senare läggtider på lördagarna, för på söndagarna så är det ju också senare frukost". (ur stormötesprotokoll 10/7)

Kommentar: Intresset för att penetrera en regel och en situation i detalj representeras i detta avsnitt av barnen från N-land och i synnerhet av Nina. Barnen diskuterar hur man praktiskt skall ordna med extra rummet. Nina tänker ut ett alldeles speciellt skäl till varför man skulle gå och lägga sig senare på lördagar: nämligen på grund av den senarelagda söndagsfrukosten. Ninas tankar stannar inte vid att det helt enkelt skulle vara roligt att vara uppe lite längre någon kväll, utan hon letar efter ett rationellt skäl. Förslaget om senare läggtid på lördagar var ursprungligen Martins. Det är möjligt att de skäl Martin hade i bakhuvudet var av annat slag än Ninas. Martin tillhörde barnen från M-land, för vilka det var viktigt att, med inslag av kognitiv självgodhet, gå runt det som bestäms. Det kan också vara så att Martin vill ha det på ett sätt som han är van vid; på lördagar lägger man sig senare.

Barnen från U-land ställer en fråga, om hur det förhåller sig med dem som ska gå och lägga sig efter klockan halv 11, en fråga som berättar lite om deras relation till regler. De här barnen tycks ha svårt att föreställa sig vad en ömsesidig överenskommelse skulle kunna vara. De har svårt att se att en sådan faktiskt gäller samtliga och i alla situationer, utom de där det finns uttalade undantag.

Det svar de får är mycket bestämt. Anki pekar på att har man tagit ett beslut så har man.Detta är något Ludvig och Pontus hakar på. I deras tappning innebär detta att man får skylla sig själv och man får ligga där i mörkret. Ludvig och Pontus strävar återigen efter att hitta något tvingande, som kan bringa ordning i situationen. Här ser de en möjlighet att regeln skall kunna bli något tryggt att förlita sig till.

Mårten försöker med en bild av barn, som ligger i mörkret, mana till eftertanke, om det möjligen finns något annat sätt att fundera kring detta dilemma. Det sättet handlar om att få regeln att fungera - att barnen tar god

tid på sig vid sänggåendet. Det är ingen som nappar på Mårtens bild. Den borde ha kompletterats med förslag om ett alternativt sätt att resonera.

Så här i efterhand är det inte heller svårt att upptäcka, att den undran om vad en regel innebär, som barnen från U-land kom med, borde ha tagits upp noggrannare. Det svar man fick:"har man beslutat så har man" var i och för sig tydligt, men det inbjöd inte till vidare diskussion. Barnen från U-land och förmodligen en hel del av de övriga barnen hade behövt fundera tillsammans med oss andra kring vad en ömsesidig överenskommelse innebär.

Efter det att stormötet beslutat om en senare läggtid på lördagar följde en diskussion om att man borde ta hänsyn till dem som vill gå och lägga sig tidigare:

> "N: Mina barn säger att om dom går i säng tidigare på lördagarna, så måste dom andra respektera det och vara tysta.
> Anki: Respekterar ni det? Ja, ja, ja.
> Ludvig: Jag tycker hon har rätt. Man måste respektera. Det här måste respekteras annars så tycker jag att dom ska straffas. I går sov han (han pekar på sin rumskamrat) och dom kom och väckte honom och hällde vatten i ögonen, då ska dom straffas.
> Olga: Dom bör ju kunna sätta upp skyltar på dörrarna - då borde dom skyltarna respekteras.
> O: Min grupp känner att det blir svårt,om folk går omkring i korridoren, att sova.
> Anki: Mårten föreslår att ledarna kan trösta barnen och gå till dom och att inte juniorledarna behöver göra det.
> Mårten: Jag tror inte att det är skojigt för juniorledarna att alltid göra det här själva utan vi får turas om.
> Olga: Jag tycker att vi ska respektera det här med om en del går och lägger sig tidigare, men varför ska vi ha straff? Vi är ju här för att ha roligt". (ur stormötesprotokoll 10/7)

Kommentar: Mönstret går igen: några barn pekar på konsekvenserna av ett fattat beslut och av en regel. Två former av tänkande kring hur regeln skulle kunna bli något att förlita sig på uppkommer. Dels funderingen, som går ut på att få regeln att fungera, dels önskemål om att få relationen handling-straff fastlagd.

I det här fallet blir utgångspunkten för diskussionen om konsekvenser lättfattlig, därför att barnen från N-land och O-land formulerar krav och farhågor utifrån sig själva: går vi i säng tidigare så måste detta respekteras, vi känner att det blir svårt med folk som går omkring. Det här är något man som vuxen också kan uppmuntra barnen till: att sticka fram hakan lite, bli tydliga för varandra och resonera utifrån konkreta farhågor, önskemål och krav.

Barnen från N-land får också ett så klart besked som det går att ge på detta stadium. "Respekterar ni det? Ja,ja,ja". Även om mönstret går igen, med

funktions- respektive strafftänkande, så kan vi här se en förändring jämfört med de tidigare protokollsutdragen. Synsätten har förtydligats och polariserats.

Ludvig pekar på att skall något respekteras så måste det finnas straff. Med ett djärvt argumentationstekniskt grepp gör han kopplingen till att finns det inte straff, så kommer folk t ex att gå och hälla vatten i ögonen på varandra. Med sitt retributiva rättvisetänkande betonar Ludvig vedergällningen och önskar att någon form av mekanisk balans upprättas mellan handling och straff. (Se sidan 55)

Olga, som här får stå för funktionstänkandet, kommer först med förslaget om att sätta skyltar på dörrarna. Senare uttrycker hon på ett klart sätt vad som skulle kunna vara motsatsen till Ludvigs handling - straff-mönster: nämligen att visst är det viktigt att regler respekteras, "men varför ska vi ha straff? Vi är ju här för att ha roligt". Olga visar en sensibilitet för "the human side of the problem"(jmf sidan 55) vilket enligt Piaget är svårt att göra utifrån ett retributivt rättvisetänkande. Denna flicka representerar här en viss livsbejakande oordning. Vi funderar lite grann i förväg på hur vi kan få saker att fungera - sedan går vi in för att ha roligt - så får vi väl se vad som händer.

Här bör framhållas att Ludvigs och Olgas värdefulla polarisering är produkten av mer än 1 timmes hårt stormötesarbete. Att positionerna till slut kan formuleras så klart, hänger samman med den argumentering som tidigare förekommit.

Avslutningsvis vill jag peka på att Mårten står för ett viktigt vuxeninlägg i diskussionen, när han möter O-barnens farhågor om att det kommer att bli svårt att sova. Dels betonar han att det bör finnas vuxna till hands som stöd och trygghet, dels pekar han på att konsekvenserna för de vuxnas del, av ett tidigare uttryckt önskemål, inte är rimliga. Juniorledarna kan inte ensamma ställa upp varje kväll. Vi vuxna måste turas om.

Förmodligen uppfattades nu Mårtens inlägg olika av barnen. Några tog säkert fasta på budskapet om tröst och stöd. Andra, t ex Per, upplevde kanske att polistanken nu höll på att realiseras. Naturligtvis hade det varit bra om de vuxnas funktion vid sängdags diskuterats lite noggrannare.

I följande utdrag ur stormötesprotokollet kan vi studera hur straff- kontra funktionstänkandet återkommer. Vi kan också se att Ludvig inte är någon omöjlig liten man. Här har han sällat sig till funktionstänkarna:

"S: Barnen från S-land vill veta vad som har beslutats för dom som går och lägger sig tidigare. Kommer det att bli straff för dom som stör dom?
L: Barnen från Y-land säger att det bör vara ett speciellt rum, kanske i källaren för att vi inte ska störa.
Ludvig: För att inte störa någon, varför kan vi inte gå ner i Arts and craftsrummet?

M: Vi föreslår att vi har en tyst sida av huset.
Det här är en tanke som inte tas upp och förs vidare av gruppen.
S: Mina barn går med på kl 11 på lördagar.
Det är någonting som man redan har beslutat om.
N: Men vi har ju beslutat kl 11 och 11.30. Nu försöker man bara gå runt regeln. Om vi beslutar så ska det respekteras". (ur stormötesprotokoll 10/7)

Kommentar: När det gäller Ludvigs plötsliga övergång till funktionstänkande, så är det enligt Piaget just utmärkande för det retributiva tänkandet att det förekommer parallellt med det distributiva och att det förekommer under olika medvetenhetsstadier. (Se tabell 1, sidan 49)

Barnen från S-land sprider lite förvirring genom sitt abrupta konstaterande, att de går med på kl 11 på lördagar, långt efter det att beslut om 11.30 tagits. Ledare N reagerar med att peka på att ett beslut fattats och att man försöker gå runt regeln. Nu tror jag inte att det var det som barnen försökte med. Om vi ser till vad de utvecklingspsykologiska begreppen objektivitet och ömsesidighet (jfr sidan 39) skulle kunna innebära, när det gäller normer och regler, så blir S-barnens agerande begripligt.

Objektivitet kan i detta sammanhang ses som barnets ökande förmåga att skilja faktiska gemensamma normsystem från egna föreställningar och önskningar. Ömsesidighet kan ses som den ökande förmågan att ta in andras ståndpunkt.

S-barnen levde lite grann sitt eget liv under våra stormöten. (Vi får anledning att återkomma till detta.) Deras konstaterande: vi går med på kl 11, speglar deras svårighet att ta in andras ståndpunkter och sätta sina egna överväganden i relation till vad vi gemensamt kommit fram till. Att inte ta in andras ståndpunkter behöver inte innebära, att man inte uppfattar dem, men väl att man inte låter dessa ståndpunkter stå bara för de andra, utan omformar dem och brukar dem efter egna syften. (Jmf Barnets bruk av regler i praktikstadium 2, sid 41)

Vad man kan hoppas på här, som pedagog, är att den pedagogiska situation man är med om att utforma erbjuder de rika erfarenheter av samarbete som kan öka förmågan att differentiera mellan vad som är egna upptäckter eller sammanställningar, vad som endast är upprepningar av andras tänkande och agerande och vad som är gemensamma överenskommelser.

Lägertidningen

Återstoden av det första stormötet tänkte jag att vi skulle följa genom att fokusera två barns agerande: nämligen Per och Ove. Per kom att intressera sig för frågan om en lägertidning:

"Anki: Nu kan vi prata om tidningen.
Mårten: Vi har utrustning för att göra en tidning
Per: Vad ska det stå i tidningen?
Mårten: Det är upp till er att besluta.

Anki: Ska vi ha en kommitté?
Per: En kommitté som går runt i rummen och frågar vad folk vill skriva. Vad dom tycker om lägret och så.
Ove: Det kan vara ett barn från varje delegation.
Ulrik: Programmet för varje dag kunde finnas med i tidningen, så vet man vad man kan göra.
Ylva: Jag tycker att det är en bra idé för man behöver veta vart man ska gå och vad man ska göra för någonting.
Per: Om det blir en daglig tidning, kommer vi som jobbar med den få betalt för det? Jag menar att det kommer att bli en hel del hårt jobb.
Steve: Varje dags program kommer att sättas upp när planeringskommittéerna blir klara med det.
Per: Jag tycker att vi ska ta betalt för magasinet, så att dom som jobbar kan få pengar.

S-delegationen: Vad händer med pengarna om vi tar betalt för tidningen?
Steve: Ledarna har en fest för pengarna.
M: Det är inte nödvändigt att ha programmet skrivet, var och en kan föra dagbok.
N: Mot slutet skulle vi kunna sätta upp en lista över alla stora händelser på byn och så skulle vi kunna göra en lista på aktiviteter och så skulle man kunna fråga vad var och en tycker om dom.
S: Min delegation vägrar att vara med i denna kommitté.
Per: Var skall man påteckna sig för kommittén?
Mårten: Vi kan fixa en lista.
Nille: För att alla i delegationerna ska kunna vara med så tycker jag att vi ska göra fyra tidningar.
Per: Som N sa så skulle vi kunna be folk gå runt och höra vad dom andra vill säga. Det kunde vara kommitténs arbete.
U: Kommer ledarna och juniorledarna att vara med i tidningen?
Anki: Vill ni ha ledarna och juniorledarna med i tidningen: (Ledarna röstar emot, men det blir 25 för.)
S: Min delegation vill veta, vad dom i kommittén skall göra".
(ur stormötesprotokoll 10/7)

Kommentar: Pers intresse för lägertidningen gör det möjligt för honom att driva de frågor, som han upplever som centrala, med stor målmedvetenhet. Han väcker själv frågan: vad skall stå i tidningen, men överger den snart till förmån för de tunga frågorna: hur skall arbetet bedrivas och på vilka villkor. Per ser en hektisk journalisttillvaro framför sig. Man flänger runt och frågar folk. Mycket, hårt arbete - men givetvis mot skälig ersättning.

Målmedvetenheten är en styrka, men samtidigt fångas Per upp av sina tankar till den grad, att han hamnar lite utanför de gemensamma överläggningarna i denna fråga. Det som vi andra funderar mest kring, kommittéernas utseende och tidningens innehåll bekymrar inte Per, när han fått bilden klar för sig hur arbetet skall bedrivas. Förmågan till ömsesidighet sätts ur spel. När det gäller att ta in andras ståndpunkter, så kan man förmoda att Per uppfattade vad vi andra sa, men att han till en del omformade och använde sig av det efter egna syften: Så till exempel gör han en koppling tillbaka till ledare N:s inlägg i innehållsdiskussionen och använder där en liten del: "kunna fråga vad var och en tycker", som egentligen syftar på något helt annat.

Temat "att leva sitt eget liv" på stormötena kan vi också här diskutera med utgångspunkt från S-landsbarnen. I deras inlägg kring tidningsfrågan ser det ut som om de är en enad liten grupp, som misstänksamt håller ihop mot omvärlden: Vad händer med pengarna? Vi vägrar att vara med! Det är väl en fråga om Steves inlägg: Ledarna har en fest för pengarna, gjorde dem mindre misstänksamma. Sådana här skämt, som för oss andra gjorde stormötena lite mer avspända och trevliga, kanske ur S-barnens perspektiv var svåra att förstå och se det roliga i. Det svar de fick på sin vägran att deltaga, nämligen Pers: var kan man påteckna sig, var däremot i sin polariserade form säkert begripligt. Samtidigt som vi kan studera S-barnens distansering från oss andra, så bör vi lägga märke till den spirande nyfikenheten på det gemensamma barnbylivet som finns i frågan: vi vill veta vad dom i kommittén skall göra.

Avslutningsvis vill jag peka på att tidningsdiskussionen är ett bra exempel på att vuxna kan vara mycket aktiva - utan att drivkraften i diskussionen ensidigt kommer att ligga hos dem. Vi kan här se hur vuxna strukturerar diskussionen (Anki), kommer med sakupplysningar (Mårten), kommenterar förslag från barnen (M), kommer med egna förslag (N) och följer upp konsekvenser för de vuxnas del (U).

Äta, sova och vila

Låt oss nu se hur Ove agerade i några frågor under det första stormötet:

> "P: Innan vi går in på det... . Jag tror att det tar lång tid om vi skall ha alla diskussioner i stora gruppen. Det tog ju t o m 2 timmar att diskutera dom första två punkterna. Jag förslår att vi diskuterar i smågrupper resten av tiden. Ludvig applåderar.
> Ove: Det tar lika lång tid att gå i olika grupper, då får man ändå ta om alla argument dessutom.
> O: Kan vi inte mötas i smågrupper i en halvtimme och sedan ha ett stort möte?
> Steve: Det är väl vad P:s förslag innebar?

Per: Varför inte börja nu? Det tar ju lika lång tid att diskutera det här.
Ludvig: Kan vi inte börja nu? Vi förlorar tid.
Anki: Hur många vill splittra upp i smågrupper: 36 emot.
Och P hon tittar uppgivet på mig och säger: Thomas, jag hoppas att du har ett svar på detta?

Mårten: Jag förklarar den här punkten ending of meals. En del tycker att det vore trevligt att samlas och tacka för maten eller göra någonting annat och inte bara springa iväg, springa hur som helst.
Ove: Jag föreslår att vi inte ska ha något efter maten, för en del äter så långsamt.
T: Min delegation tycker också att det blir problem om en del åter långsamt och en del bara sitter och inte har någonting att göra.
Nick: Vi borde mötas och äta samtidigt. Jag tycker alla ska komma på en gång och äta tillsammans.

Anki: Nu ska vi prata om rest-period.
Pontus: När är viloperioden? Den kan inte vara efter lunch, för då vet man inte när den börjar.
Mårten: Den kan helt enkelt vara efter lunch och inte på någon bestämd tid.
Ove: Jag tycker att vi ska ha en lugn period, när man kan göra vad man vill.

Anki: Nästa fråga: Vill ni ändra rumskamrater?
Ulla: Om det ska förändras så måste det vara fråga om begränsat antal förändringar.
Nick: Idén med den här byn är att vi ska lära känna varandra, så vi bör byta rum.
Ove: Jag tycker att man ska få byta om den vuxne i delegationen går med på det.
Mårten: Ska hon sova där?
Ove: Håller vi på för mycket, så vet inte ledarna riktigt...jag tror inte ledarna tycker om det.
Steve: Är O så hård mot er?" (ur stormötesprotokoll 10/7)

Kommentar: Det finns en linje i Oves agerande i dessa frågor, om man undantager den sista. När någon vuxen uttrycker en speciell ståndpunkt, så säger Ove omedelbart och som förste man emot. Det kan säkert ligga en hel del i det som Ove säger, och det var dessutom så att barnen i alla tre frågorna gick på Oves linje - men hans agerande bär drag av kognitiv självgodhet. Det centrala tycks vara att hitta en blotta i eller gå runt det som den vuxne föreslår. Den kognitiva självgodheten innebär egentligen ett extremt vuxenberoende, då barnet här tar vuxnas tyckande och handlande som utgångspunkt för hur det skall agera. (Se sidan 46) I det perspektivet blir Oves märkliga beroende av sin ledarinna, när det gäller rumsfrågan, begripligt: "så vet inte ledarna riktigt.... jag tror inte ledarna tycker om det". Återigen så kan man peka på att vuxnas skämt knappast hjälper barnet ur sitt beroende. Ove verkar närmast förvirrad när Mårten och Steve skojar om hans förhållande till ledare O. Men... våra stormöten hade varit mindre färgstarka utan sådana skämt.

Några ord om våra vänner Ludvigs och Pontus´ agerande här. Ludvig demonstrerar sin magnifika förmåga (vi får anledning att återkomma till den) att ändra sig om nya argument verkar mer handfasta och övertygande. Ena stunden applåderar han ledare P:s förslag, andra stunden stöder han helhjärtat Pers motargument. Pontus visar återigen sitt behov av ordning och av att ha något bestämt att hålla sig till. Han har svårt att tänka sig en vilostund direkt efter lunch, för då vet han ju inte riktigt när den börjar.

Så till ledare P:s fråga till mig under stormötet: Jag hoppas att du har ett svar på det här? Då lär jag nog inte ha haft det - men, så här i efterhand vid skrivbordet så... . Jag tror att anledningen till att barnen så klart förkastade ledare P:s förslag om ändrade arbetsformer var att det kom alldeles för tidigt. Barnen upplevde sitt första stormöte, hade efter 2 timmar nätt och jämt bildat sig en uppfattning om hur det kunde gå till, och kanske börjat känna sig lite trygga med det. Att då förändra strukturen - det var nog inte vad barnen önskade precis.

Det stormöte som jag nu har skildrat avslutades efter 4 timmar i trötthetens tecken. Steve tog härvid på ett fint sätt ansvar för att denna avslutning kunde bli någorlunda trygg och strukturerad:

> "Nu är det full rulle i salen. Det är visselpipor, som ledare L har delat ut innan, som gör att det blir svårt att hålla det här mötet. Steve visar med handuppräckning och säger som avslutning: Som ni ser så har vi problem med att göra tillkännagivanden, annonseringar. Det är viktigt att alla får höra eftersom vi ofta beslutar om saker, eftersom det här är en by som vi alla gör tillsammans, och därför är det viktigt att alla får tillfälle att höra och förstå vilka beslut som fattas". (ur stormötesprotokoll 10/7)

Sammanfattning kapitel XV

Under experimentbarnbyns första stormöte försökte barnen komma underfund med vad en ömsesidigt skapad regel var för något. Vissa barn begränsades i sitt tänkande av att de associerade regler till strukturer givna av vuxna.

Det förekom tre helt olika former av tänkande kring hur en regel skulle kunna bli något tryggt att förlita sig till. a) Det centrala är att fastställa handling/straff-mönster utifrån ett retributivt rättvisetänkande. b) Lösningen ligger i att någon vuxen håller reda på regeln och tar ansvar för att man beter sig på rätt sätt. c) Det viktiga är att försöka tänka ut hur man gemensamt skall få regeln att fungera.

Det första stormötet gav exempel på vad bristande ömsesidighet och objektivitet, när det gäller tänkande kring regler och normer, kan innebära. Vissa

barn levde lite grann sitt eget liv under stormötet. De hade svårt att ta in andras ståndpunkter och sätta egna överväganden i relation till vad vi gemensamt kommit fram till.

En speciell hållning intog de barn vars tänkande färgades av s k kognitiv självgodhet. För dem var det centrala att försöka hitta en blotta i eller kringgå det som en vuxen förslagit eller sådant som gemensamt bestämts.

Kapitel XVI Att göra erfarenheter och fatta nya beslut

Dag-bok	Stormötesteman 13/7,17/7	Kommentaren gäller	Slut-sats
	Stormöteskulturen		
	Lägerbutiken	Förbuds- eller funktionstänkande	s 257
		Att fungera i praktikstadium 4	
		Progressive equalitarianism	s 259
		Svårigheter att se regler som föränderliga ömsesidiga överenskommelser	s 257
		Relationen mellan medvetenhet om och praktik av regler	s 257
17/7	Byte av rumskamrater	Individuellt kontra principiellt tänkande	s 257
		Funktionstänkande utifrån gjorda erfarenheter	
		Vuxna uppmuntrar barnen att granska fattade beslut	s 257
		En alltför komplex problemställning	s 257
15/7	Sovtider	Att pröva nya erfarenheter mot fattade beslut	
		Att våga lita till en gemensamt skapad regel	s 258

Stormöteskulturen

Under det andra stormötet fick vi en mycket färgstark mötesledare: Ludvig. Han ställde förslag efter eget huvud, angav när han tyckte vi diskuterat tillräckligt, tillrättavisade och skojade någon gång med de vuxna, visade återigen sin förmåga att ändra sig och gå på den nya linjen om ett beslut gått honom emot och vågade föra in lite känslor på stormötet. En del av detta framskymtar i de kommande citaten.

Det var fler än Ludvig som bidrog till att göra stormötena färgstarka. På sätt och vis kan man säga att Sture, Ture och Tord visade vägen mot något som senare skulle bli ett för barnen mera allmänt omfattat sätt att leva med dessa stormöten:

"Nu kommer Tord, Ture och Sture tillbaka. De har hämtat tidningar och

frukt. De tittar då och då i tidningarna och äter.

Barnen återkommer ganska glatt efter snack. Kl är ungefär 21.30. Några har tagit med sig kuddar, bl a Tina och Nille". (ur stormötesprotokoll 13/7)

Barnens svar på enkätfrågan: "Under Big Meeting har jag...." speglar också rätt väl den stormöteskultur som utbildades på experimentbarnbyn.

Tabell 5 Vad barnen gjort under Big Meeting

Under Big Meeting har jag.....

Kategori	Exempel	Antal barn
Diskuterat, lyssnat, tänkt efter, ställt förslag, röstat	"Jag har sagt mycket av vad jag tänkt." (Nille) "Talat om hur vissa aktiviteter bör göras och jag har sagt min mening i förverkligandet av punkterna." (Yngve)	16
Hört vad folk tycker och lärt mig saker	"Sett vad andra vill och inte vill." (Olof) "Jag har lyssnat och lärt olika saker." (Siv)	6
Haft tråkigt, ont i huvudet, Varit trött	"Ibland var jag uttråkad, för vi hade för långa diskussioner på en fråga." (Sigvard) "Ont i huvudet." (Mats)	6
Skrivit brev, pratat med grannarna, hört på, sovit	"Skrivit brev, roat mig, sovit, tagit del i mötet." (Tora) "Skrivit brev." (Tina)	4
Förstått att folk tycker det är tråkigt, folk är inte tysta,man upprepar sig	"Sett att folk tycker att det är tråkigt, ty vissa har tagit för lång tid på sig att diskutera en sak." (Pat) "Noterat att folk inte är tysta." (Rita)	6
Övrigt	"Varit ordförande." (Per, Love) "Jag var inte trevlig under BM, ty jag bråkade." (Uno)	8

Ledare T sammanfattade barnens agerande under stormötena så här:

"....Betydelsefulla för dem även om de skrattade ibland. Barnen kände ansvaret." (ur gruppintervju)

Lägerbutiken

Det andra och tredje stormötet kom att präglas av att det nu gått så lång tid att barnen gjort en mängd erfarenheter av barnbylivet och kunde falla tillbaka på dessa under stormötesdiskussioner, som den om lägerbutiken.

"Olga: Finns det några förslag om Camp-shopen?

Per: Jag tycker att priserna skall sänkas. Priserna i affärerna i Fränsta är mycket billigare.

Nick: När vi nu har shopen öppen så skulle vi kunna sälja kort och frimärken i rummet ut mot hallen och i kiosken skulle det finnas gott.

Love: De skulle sälja frimärken och gott genom det lilla fönstret och det andra kunde de sälja i affären.

Uno: Barnen ska stå utanför och vänta och inte stå innanför.

Applåder.

Ulrik: Öppettiderna bör vara längre, för folk hinner inte handla ordentligt.

Göran: Det kan inte vara öppet hur länge som helst, för det är ju ganska tråkigt att sitta där.

JCZ: Vi har öppet på morgonen och på kvällen.

Tora: Jag tycker att det bör finnas mer olika saker att köpa i kiosken. Mer sötsaker och vykort osv.

Nick: Det skulle vara möjligt att barnen skulle kunna stå i affären. Men jag tycker inte att det är ett bra förslag.

Ludvig: Får jag fråga varför?

Nick: Kanske skulle några barn bli sura därför att de inte får chansen.

Sigvard: Om Nick inte vill göra det så finns det andra som vill stå i affären.

Malin: Sätt ett bord för dörren och låt inte barnen gå in.

Ofelia: Jag tycker att vi borde ha två tider, när vi vet att det är öppet och som vi beslutar om. Som det är nu så finns det på en del dagsprogram utsatt och på andra inte. Och man vet inte riktigt.

Nils: Om vi tar in för mycket från början så kommer det att bli för mycket över som barnen inte tycker om.

Ture: Ibland är det fyra vuxna som står i affären och bara pratar och inte säljer något. Det är inte någon plats för vuxna.

L: Mitt förslag är att vi går vidare till nästa punkt.

Ludvig: Dessa förslag har vi. Jag tycker att några saker är viktiga. För det första att sälja från dörren och inte gå in.
En majoritet är för Ludvigs förslag." (ur stormötesprotokoll 13/7)

Kommentar: Barnen redovisar här erfarenheter av något som inte fungerat så väl: lägerbutiken. Det har varit trångt och rörigt. De står inför uppgiften att själva formulera regler, som skall få den att fungera. Hur skall en regel se ut, som de kan vara med om att skapa själva och som kan bli något tryggt att luta sig mot? För majoriteten av barnen tycks det vara naturligt att regeln skall vara så enkel som möjligt och av förbudskaraktär. Uno får applåder för sitt förslag att barnen ska stå utanför och Malin preciserar det hela genom att föreslå att man skall sätta ett bord för att inte låta barnen gå in. Ett mera funktionalistiskt tänkande står här Nick och Love

för. Enligt dem skulle vissa saker försäljas genom det lilla fönstret ut mot hallen, men det skulle finnas möjlighet för den som vill gå in i butiken och ta sig en överblick över lockelserna att göra detta. Ture har en tredje fundering och det är att en del av problemet ligger i att det står så många vuxna i affären och dräller.
Om vi relaterar detta till vad Piaget säger om barn i praktikstadium 4 så är det utmärkande att de förmår samarbeta kring detaljerade regelsystem,arbeta fram dem och få dem att fungera. Regler för dem behöver inte vara speciellt enkla för att kännas pålitliga, tvärtom har de ett speciellt intresse för komplexiteten. Som tidigare visats under rubriken utvecklingsbetingelser (se kap III, s 51) så krävs rika erfarenheter av samarbete med jämlikar för att uppnå den sociala kompetens som praktikstadium 4 innebär.

Om man nu med begränsad sådan erfarenhet av samarbete ger sig in i att försöka utforma samlevnadsregler tillsammans med andra, ligger det nära till hands att i början föredra enkla lösningar av förbudskaraktär, som garanterar ordning och reda, även om dessa lösningar skulle innebära en begränsning av vad man kan göra och uppleva på byn. Har omgivningen, föräldrar, förskole- och skollärare betonat förbudstänkande i stället för funktionstänkande, så accentueras naturligtvis denna strävan.

I diskussionen om lägerbutikens öppettider och sortiment kan vi se att barnen ändå har utvecklat det formella tänkande som skulle kunna göra det möjligt för dem att fungera i praktikstadium 4. De drar slutsatser utifrån vad som har hänt, kommer med förslag om förändring, och kan hypotetiskt tänka sig in i följderna av ställda förslag. Ulrik pekar på att "öppettiderna bör vara längre för folk hinner inte handla ordentligt." Ofelia har observerat att lägerbutikens tider anges endast av en del planeringskommittéer på dagsprogrammen och vill därför ha ett beslut en gång för alla om två fasta tider. Tora föreslår att det borde finnas mer saker i butiken. Detta följer Nils upp med en fundering om att i så fall så kommer det bli över av det som barnen inte tycker om. Gert Nilson har i sin bok"Oordning/ordning" (1976) under kapitelrubriken "Reglernas barn" myntat uttrycket "den lilla klinikföreståndaren" för barn hos vilka vuxenförståndet tagit överhand. Det ligger nära till hands att prata om Nils som "den lille butiksföreståndaren" här. Men det är inte av den anledningen jag håller fram Nils, utan för att visa att det hypotetiska resonerandet fanns representerat i barngruppen på Fränstabarnbyn.

Det fanns i lägerbutiksdiskussionen några repliker som speglar olika former av rättvisetänkande. Nick prövar på tanken att barnen skulle kunna stå i affären, men drar snabbt tillbaks förslaget med hänvisning till att en del

skulle bli sura om "de inte får chansen". Det här påminner om det tänkande som Piaget kallar "Progressive equalitarianism" och som förekommer i framför allt 8-11-årsåldern. (se kap III, s 56). Det centrala är att alla behandlas lika, oavsett omständigheter. Sigvard uppfattar inte Nicks tanke om att alla ska ha lika chanser utan svarar: "Vill inte Nick, så finns det andra".

Sigvards svar kan tolkas på olika sätt. Det kan ses som ytterligare ett exempel på den begränsade förmåga till objektivitet och ömsesidighet som barnen från S-land visar (se kap XV, s 208). Det kan också uppfattas som ett mindre sociocentriskt tänkande än Nicks. Att det blir fråga om jag/vi/de vill eller inte vill, oavsett vad det får för sammantagna sociala konsekvenser.

Ett tredje, mer sociocentriskt synsätt skulle kunna ligga inom möjligheternas ram för dessa 11-åringar. Barnen skulle då säga sig (vilket de inte gjorde i detta fall): "Låt oss kolla upp hur många som vill just det här och fördela arbetsuppgifterna bland dem." I detta tredje fall ligger erfarenheten av att alla bör behandlas lika (progressive equalitarianism) i botten men har substituerats (se kap III, s 39) mot det kvalitativt nya tänkande det innebär att säga att alla inte behöver behandlas lika utan man kan se till omständigheter.

Mot slutet av det protokollsutdrag som här kommenterats, kan vi se hur ledare L vill gå vidare utan att frågan retts ut, och att Ludvig ikläder sig den roll de vuxna tagit under det första stormötet, nämligen att se till att frågor ges en noggrann och strukturerad behandling.

Byte av rumskamrater

Under det andra stormötet aktualiserades en fråga där barnens gjorde erfarenheter kom att sättas i relation till ett redan fattat beslut. Det var frågan om byte av rumskamrater:

> "Ove: Jag tycker att det har fungerat bra som det har varit.
>
> Pontus: Jag vet inte vem som tog upp den här frågan? Jag trodde den var avklarad vid förra mötet.
>
> Steve: Det är en fråga om evaluering. Vi är intresserade av hur det har varit.
>
> Nille: Jag föreslår vissa förändringar. Jag föreslår vissa dagar när vi kan byta rum. De här fem dagarna föreslår jag. Det tog en sådan väldig tid och det var så väldigt besvärligt förra gången.
>
> Ture: Organisationen var dålig. På det första mötet sa vi att vi skulle kunna byta när vi ville. Men ska alla verkligen tvingas att flytta. Jag blev tvingad! Jag och Tord har blivit tvingade.

Ludvig: Jag tycker att vi ska ha en som tar hand om det. Så kan vi gå till henne och se om det går. (Han syftar på P)

Uno: På sista mötet beslöt vi att alla barn skulle kunna flytta när de ville. Jag förstår inte varför vi ska ha vissa dagar.

Malin: När tre personer har beslutat att de ska leva ihop så blir det väldigt svårt när en flyttar, så måste man hitta nya vänner och det blir besvärligt för de andra. Jag tycker att man ska prata med varandra.

Ludvig: Om vi vill byta så ska vi kunna, för det har vi beslutat.

Ture: Jag tycker att P har gett barnen rum själv. Jag tycker att hon ska göra det tillsammans med barnen.

Olga: När några sist flyttade sängar, så flyttade en av dom madrasserna och det är onödigt, för om dom gör det så måste ju 6-7 andra personer göra det.

Pontus: Att ändra rum innebär stora svårigheter. För om någon vill flytta så splittras alla upp och så måste man göra nya vänner.

Olga: Kom vi inte överens om att när vi skulle flytta in i ett rum, så skulle vi komma överens med dem som vi ville byta med och även de andra som bodde i rummet.

Nille: Sista gången jag flyttade och när jag plötsligt kom upp på mitt rum så mötte jag där två som jag aldrig hade sett på den lista över hur vi skulle ligga.

Love: När det ska göras ett rumsbyte, så sätt upp en lista och så kan var och en skriva på den.

N: Kan du fråga dem vilka dagar han menar att vi ska göra det. (till L)

Ludvig: Alla dagar, alla dagar.

Olga: Vi har på något sätt kommit dit vi började. Vi har ju beslutat det här förra gången.

N: Men om barnen nu har erfarenheter så kan de komma med nya förslag.

Ylva: De barn som vill ändra kan göra det om det är OK. De som inte vill ändra ska inte behöva det bara för att det är ändringsdag.

Martin: Varför ska man egentligen byta när man har gjort vänner?

Per: Varför måste vi ta hela sängutrustningen med oss?

Nick: Ska vi rösta om vi ska byta vissa dagar eller inte?

Ludvig: När vi vill byta så talar vi helt enkelt om det för P och vi talar med alla det berör.

JCZ: Ska vi ta var 5:te dag som N-delegationen har föreslagit?

Ludvig: Vi har ju redan beslutat om varje dag.

Ove: Jag vet inte om jag har rätt, men de vuxna har sagt att anledningen till att vi tar med oss lakan är att några kan ha hudutslag och då kan andra få det.

Majoriteten är för N-delegationens förslag.

Ludvig: OK, då glömmer vi den idén att byta jämt och vi har vissa dagar.

P: Alla behöver inte byta om de inte vill.....

P: Om någon har emot rumsändringar, så skulle jag gärna vilja veta det.

Det är viktigt att de får tillfälle att säga det. Jag har på eget initiativ själv bytt rummen och jag vet inte om det är riktigt.

Olga: Har några något att klaga över så säg det nu.

Ludvig: Jag tycker att vi ska rösta....när vi ska ändra så ska vi gå till P och prata med henne och även prata med alla andra, som det berör." (ur stormötesprotokoll 13/7)

Kommentar: Det finns i detta protokollsutdrag representerade olika sätt att relatera erfarenheter till ett fattat beslut. Några av barnen är mest inriktade på frågan: "Skall vi förändra och utveckla beslutet eller inte." Andra försöker diskutera vad det i ett samlevnadsperspektiv innebär att byta rum på det sätt som är beslutat. Slutligen finns det några som diskuterar hur vi skall handskas med beslutet.

Låt oss först se till de barn som inte vill förändra det beslut som fattades vid stormötet 10/7.Det tycks finnas två olika anledningar till att inte vilja ha en förändring.

a) Uno och Ludvig har svårt att se att ett fattat beslut kan ändras på grundval av gjorda erfarenheter. Uno "förstår inte varför vi skall ha vissa dagar". Ludvig står på sig länge med tanken att det skall vara "alla dagar, alla dagar". Han tycker att lösningen på de problem som diskuteras är "vi ska ha en som tar hand om det" i linje med det som beslutats. Ludvig är så upptagen av att bevaka beslutet att han missar Malins budskap om att när man byter så skall man prata med varandra - han genmäler: "Om vi vill byta så skall vi kunna". Att se regler som föränderliga, ömsesidiga överenskommelser är enligt Piaget (se kap III, s 47) karaktäristiskt för barnets tänkande i medvetenhetsstadium 3. Bästa regeln är utifrån detta synsätt den som enar och som de flesta kan vara nöjda med. Finns missnöje - finns det anledning att diskutera en förändring.

För att förstå Uno och Ludvigs svårigheter att inse detta kan vi gå till det som Piaget skrev (se kap III, s 50) om att "thoughts in the child always lags behind action" när han diskuterade relationen mellan medvetenhet och praktik av regler. Han pekade speciellt på (se kap III, s 50) att barn (framför allt i praktikstadium 3) kan vara med om att i praktiken utveckla regler tillsammans med andra men ändå ge uttryck för att reglerna är en gång för alla givna. I det sammanhanget betonade Piaget att det fordras en hel del erfarenhet av samarbete med framför allt jämnåriga och möten med nya normsystem för att barnet skall börja se regler som något som kan förändras.

Vi kan notera att när stormötet väl förändrar reglerna för hur man skall byta rumskamrater, så skjuter Ludvig snabbt in: "OK, då glömmer vi det

gamla"och så är det på det nya sättet.

b) Martin och Pontus vill inte ha en diskussion om det fattade beslutet på grund av att de för egen del över huvud taget är emot att byta sovkamrater. Martins känslor på den här punkten gör att han fastnar i ett individuellt tänkande och förmår inte se att det hela rör sig på ett mera principiellt plan - hur man skall förfara om man vill byta.

Förmågan till principdiskussioner är en av de saker som enligt Piaget (se kap III, s 42), utmärker barn i praktikstadium 4. Vi kan här se hur denna förmåga sätts ur spel hos Martin. Det gör den däremot inte hos Pontus. Han kopplar på diskussionen om att det finns problem i samband med att byta rum och skaffa nya vänner, men utifrån sitt eget perspektiv att byten inte är bra.

De två flickor, Nille och Olga,som vill ha en förändring eller en utveckling av det som beslutats den 10/7 visar ånyo (jmf kap XV, s 204) sitt intresse av att få regeln att fungera. Nu utifrån erfarenheter de gjort av att bytena av rumskamrater tagit lång tid, varit besvärliga, startat kedjereaktioner, där folk vandrat runt med madrasser och där det har blivit missförstånd. Per och Ove hakar på funktionstänkarna när det gäller frågan om sängutrustning. Ove visar på nytt (jfr kap XV, s 211) sin fokusering på de vuxna - "de har sagt".

I diskussionen om sovkamrater gick de vuxna in aktivt och uppmuntrade barnen att granska det fattade beslutet (Steve) och påpekade att beslut kan ändras om barnen gjort nya erfarenheter (N). När ordföranden Ludvig envetet hävdade att beslutet inte skulle förändras, tog JCZ ansvar för att ändringsförslaget bevakades. De vuxna bidrog aktivt till att skapa en atmosfär, som underlättade den viktiga (se kap III, s 47) upplevelsen/insikten att beslut är något som går att ändra.

Det finns två inlägg som vittnar om ett intresse att fördjupa sig i vilka konsekvenser det fattade beslutet om byte av rumskamrater haft ur samlevnadssynvinkel.Malin pekar på att om någon flyttar, måste de andra hitta nya vänner och det kan vara besvärligt ibland. Hon anser att det är viktigt att man då pratar med varandra. Hon förmår ta upp frågan på det principiella sätt som enligt Piaget utmärker barn i praktikstadium 4. Olga hänvisar till den generella överenskommelsen från förra stormötet, att man skall komma överens med alla som är inblandade i bytet.

En konsekvens av det beslut som fattades den 10/7 och som då var svår att förutse och nu visade sig mycket svår att diskutera, det var att vissa barn kunde tvingas till oönskade rumsbyten. Ture tar upp frågan på ett rakt och

polariserat sätt: "Organisationen var dålig"."Jag blev tvingad!" "P har gett barnen rum själv". Det gör det möjligt för Ylva och ledare P att svara: "De som inte vill ska inte behöva byta sovkamrater".

Det finns anledning att notera att Ture, som tidigare tillsammans med Tord visat sitt missnöje genom utagerande, ändå ser stormötena som ett forum, där man kan ta upp sina problem. Det framskymtar också att han uppfattat vilken slags barnby det är meningen att han skall vara med om att utforma: "Jag tycker att hon skall göra det tillsammans med barnen". Ändå kan man se hos Ture en fokusering på de vuxna (jmf Tures inlägg i diskussionen om lägerbutiken) som gör att han inte ser problemet som en konsekvens av ett fattat beslut, utan i hans ögon ligger det i P:s agerande.

Ylva svarar honom på det sammanfattande och strukturerande sätt som var kännetecknande[1] för barnen från Y-land: "Om det är OK för alla berörda så kan man ändra, men man behöver inte bara för att det är ändringsdag." Hon uttalar en generell princip, men har svårt att se det som är Tures specifika problem, nämligen att man kan tvingas byta rum.

Ledare P uppfattar Tures kritik mot hennes sätt att sköta organisationen: "Om någon har emot rumsändringar...." och försöker få till stånd en diskussion om det specialfall det innebär att inte vilja byta rumskamrat men tvingas till rumsbyte: "Jag har på eget initiativ bytt själva rummen och jag vet inte om det är riktigt."

Olgas och Ludvigs svar visar på hur svår denna fråga var att reda ut för barnen. Såväl Olga som Ludvig tar fasta på första delen av ledare P:s inlägg och frågar efter om någon har något att klaga över respektive föreslår en form av förtroendeomröstning.

Vi har tidigare kunnat konstatera bland barnen (t ex hos Olga) en förmåga att utforma regelsystem i detalj och fundera kring hur man ska få dessa att fungera. Vi har sett att de har varit kapabla att göra erfarenheter och sätta dem i relation till fattade beslut. De har visat prov på en medvetenhet om vad som är generellt och vad som är specifikt. (jmf vad Piaget skriver om medvetenhetsstadium 3 kap III. s 47)

När det gällde frågan om att behöva byta rum var det svårt för barnen att

.....

1) Vi kan här jämföra med Yngves sammanfattande förslag i frågan om kamrater för familjehelgen (se dokumentationsbilaga A):

"Yngve:Fritt val föreslår jag. Var och en kan försöka få tag i en partner. Om dom vill gå delegationsvis så är det möjligt, vill dom blanda sig, så är det OK," (ur stormötesprotokoll 13/7)

över huvud taget urskilja den som en speciell konsekvens av beslutet om rumskamrater.

Det fanns möjligheter att gripa tag i frågan såväl utifrån Tures som ledare P:s klara och polariserade inlägg, men barnen förmådde inte göra detta. I det läget hade det naturligtvis varit önskvärt att de vuxna gått in och förklarat hur den här problematiska situationen uppkommit och hur den stod i relation till rumskamratfrågan och tagit ett ansvar för att en diskussion verkligen kommit till stånd.

Sovtider

En fråga som barnen däremot med lätthet greppade och avhandlade, var frågan om att ändra de beslutade sovtiderna:

> "Nille: Det är många barn som inte orkar gå upp på morgonen nu och dessutom så är det många som inte följer de beslut som vi har fattat här tidigare om sängtider.
>
> Ove: Jag vill att vi ska rösta om det. Om vi ska ha ändrade tider eller inte.
>
> Det fick han mycket applåder för.
>
> O: Jag håller med Ove.
>
> Martin: Vi kan vara tysta en halvtimme tidigare, men vi behöver inte släcka ljuset tidigare för det.
>
> Ture: Jag tycker inte att vi ska ändra läggtiderna och dessutom så vill jag att extrarummet ska vara öppet längre än vad det nu är.
>
> Nick: Extrarummen ska inte vara låsta och det har de varit nu under den här tiden.
>
> Sigvard: Vi ska ha samma tider som nu, annars får vi snacks tidigare och dessutom så är det ingen som kommer att följa läggtiderna.
>
> Mårten: Vi måste vara medvetna om att vi skall följa de beslut som vi fattar, annars är det ingen idé att diskutera på det här mötet. Det vi ska tänka på när vi beslutar om läggtiderna, det är att vi måste passa frukosten på morgonen, så att vi orkar upp till den." (ur stormötesprotokoll 17/7)

Kommentar: En majoritet av barnen gick på linjen att ändra sovtid. Många hade gjort erfarenheten att det hade blivit för sent och varit svårt att orka upp på mornarna. Varken vid detta stormöte eller vid de tidigare fanns det stämningar av att: när vi nu kan påverka sovtiderna gäller det att utnyttja situationen och vara uppe så länge som möjligt. Tvärtom kan vi i nedanstående protokollsutdrag se hos såväl de barn som vill ha en ändring till stånd som hos dem som vill låta det vara vid det gamla, en inriktning på att få sänggåendet att fungera på en rimlig tid. Nille visar på nytt sin förmåga att granska frågor i detalj och pröva nya erfarenheter mot fattade beslut. Ove vill att man genast skall rösta utifrån de nya erfarenheterna. (Vi kan

notera att det inte bara är så att Ove ofta har de vuxna i fokus - han uppmärksammas också på ett speciellt sätt av de vuxna: O: "Jag håller med Ove.")

Det finns anledning att stanna inför Sigvards inlägg i diskussionen. Han resonerar också med utgångspunkten: att få regeln att fungera. Sigvard funderar kring vad ett beslut om en tidigare sovtid skulle kunna få för konsekvenser för kvällssnacks och för efterlevnaden. Vi kan här påminna oss de tre former av tänkande kring hur en regel skulle kunna bli något att luta sig mot, som vi kunde studera i den första diskussionen om sovtider 10/7. (se kap XV, s 204): a) det gäller att fastställa handling-straff-mönster b) att få någon vuxen att hålla reda på regeln c) att få regeln att fungera. I botten för den tredje formen av tänkande kan det, om barnet erövrat det tredje medvetenhetsstadiet, finnas en övertygelse om att regler kan vara produkten av en ömsesidig överenskommelse och att just detta är skälet till efterlevnaden. Någon sådan övertygelse tycks inte finnas hos Sigvard och det som då återstår att tänka är att efterlevnaden helt dikteras av regelns utseende, att en timme åt det ena eller andra hållet väger tyngre än ett beslut

I en situation då barn, som är 11 år, tvivlar på att en självskapad regel skulle kunna vara något att förlita sig på (jmf kap III,s 45) är det viktigt att de vuxna kan förmedla en tilltro till gemensamma överenskommelser. Mårten går också in i diskussionen på ett övertygande sätt genom att markera att det är klart att vi skall hålla oss till det vi beslutar, annars finns det ingen anledning att ens sitta här och diskutera.

Sammanfattning kapitel XVI

Det andra och tredje stormötet kom att präglas av att det nu gått så lång tid att barnen gjort en mängd erfarenheter av barnbylivet och kunde falla tillbaka på dessa under stormötesdiskussionerna. Barngruppen dokumenterade en förmåga att granska frågor i detalj och ompröva redan fattade beslut i ljuset av nya erfarenheter. De kunde fördjupa sig i de konsekvenser ett fattat beslut haft ur samlevnadssynpunkt och ta upp frågor på det principiella sätt som utmärker barn i praktikstadium 4.

Vissa barn hade dock svårt att se beslut som föränderliga ömsesidiga överenskommelser och motsatte sig diskussioner om regeländringar. De vuxna gick härvid in med värdefulla uppmaningar till barnen att granska

fattade beslut och påpekanden om att man bör ta hänsyn till nya erfarenheter. Barn kunde också fastna i ett individuellt tänkande, då de var nöjda för egen del med ett tidigare fattat beslut. De hade då svårt att se det generella i en problemställning.

Det paradoxala inträffade att när barnen själva fick vara med och bestämma, utformade de ibland regler som var av begränsande förbudskaraktär, då det hade varit möjligt att skapa något mer komplicerade regler av funktionskaraktär.I en ny och osäker situation är det lätt att barn söker sig tillbaks till de mest tydliga regler som de själva har erfarenhet av: nämligen de enkla av förbudskaraktär. Vuxna bör uppmuntra till mer komplicerade problemlösningar.

Då vissa barn gav uttryck för tvivel på att gemensamma överenskommelser går att lita på, försökte vuxna förmedla sin egen tilltro till sådana överenskommelser.

Kapitel XVII Att identifiera svårigheter som gemensamma problem som behöver regleras

Dag-bok	Teman vid det fjärde stormötet	Kommentarerna gäller	Slut-sats
	Barnen behärskade beslutsformerna Problembarnen och stormötena		s 260
14/7		Att identifiera svårigheter som gemensamma problem som behöver regleras Att i tänkande kring regler utgå från vuxnas agerande (medvetenhetsstadium 2)	s 258
22/7 23/7	Ordning på rummen och hygien	Intresse för och förmåga till principdiskussion	s 258
		Vägen till att se den ömsesidiga regeln som lösningen på samlevnadsproblem Förmågan att utforma regler i detalj	s 258

Barnen behärskade beslutsformerna

Under stormötena kunde vi vuxna notera allt flera exempel på att barnen verkligen lärt sig hur våra beslutsorgan skulle användas:

"Ove: Inga förslag, då återkommer vi till den punkten senare."

"Ove: När ni har översatt, kan ni inte räcka upp en hand då, så att alla ser att det är klart?"

"Ove: Är detta ett Big Meeting eller är det bara ett vanligt möte?"
"Ove: Ett Big Meeting."

"Både Ove och Nick, de två ordförandena, arbetar sedan väldigt hårt med ledarna för att få dem att räcka upp handen, när översättningen var klar. Nick sa´ väl femton gånger: 'Vill ni vara vänliga att när översättningen är klar, så räcker ni upp en hand'. Han fick riktig pli på ledarna så småningom."

"Olga: Söndagarna bör vara fridagar då delegationerna kan göra vad dom vill. T ex ta en pick-nick eller gå ut på någon hike. Det blir för lite fritid för sånt.
Pontus: Det kan du göra alla dagar. Det är bara att tala om för planeringskommittén att ni blir borta en dag." (ur BM-protokoll 24/7)

Oves fokusering på de vuxnas agerande har tidigare tagits upp. I kapitel XV (s 211) pekade jag på att kognitiv självgodhet har en problematisk sida - att barnet låser sig i en oppositionell och beroendefylld relation till

de vuxna - men också en sund och nödvändig sida, ty det finns tillfällen då vuxna verkligen behöver hållas efter. Så var det säkert när det gällde översättningarna. Ove och Nick uträttade ett viktigt arbete. Och så var säkert också fallet i nedanstående diskussion om att påbörja och avsluta måltider tillsammans. Ty den vuxna, här ledare N, försökte bakvägen föra in en regel om att barn och ledare inte skulle få gå och komma som de ville i samband med måltiderna, något som tidigare bestämts att de skulle få.

> "N: I tidningen finns det ett förslag på hur man avslutar och börjar måltider tillsammans i olika länder. Kan vi inte pröva det i verkligheten? Det är ett förslag.
> Ove: Ska vi ha en omröstning om avslutning eller ej eller ska vi pröva det?
> N: Vi skulle kunna pröva det vid lunch!
> Ove: Ska vi rösta om vi ska pröva det vid lunch, om det är bra så kan vi fortsätta.
> Ture: Vad menas med att börja och avsluta tillsammans?
> N: Det är att vi alla kommer i tid och att en nation visar hur man säger i början och slutet av en måltid.
> Malin: Vi har ju redan bestämt att vi ska kunna komma och gå när vi vill.
> Ove: Ska vi ändra på det? Ska vi rösta och pröva det...
>
> 25 stycken ville pröva det (därav ungefär hälften ledare) och 27 stycken ville behålla det gamla och det blir jubel över det."
> (ur BM-protokoll 24/7)

Tures misstänksamhet: "vad menas med att börja och avsluta" och Malins påpekande om att "vi har ju redan bestämt" är egentligen adekvata svar på ledare N:s försök att på ett förtäckt sätt få fram ett beslut om att alla skall sitta med hela måltiden. Vuxna behöver, som sagt, hållas efter. Vad som i detta sammanhang dock är värt att notera är att det tycks finnas ett mönster i, vilka barn som påtager sig denna roll. Såväl Ture som Malin har tidigare (se kapitel XV, s 222 och kapitel VI, s 87) visat ett speciellt vuxenberoende.

Av det fjärde stormötet kan vi se att barnen kunde använda dessa möten till att ventilera sådant som de inte tyckte hade fungerat eller varit bra.

> "Malin: Jag tycker att det var dumt att gå på järnvägen igår, för det fanns ju en riktig väg att gå på alldeles intill.
> Ofelia: Men vi sa´ ju att vi kunde gå järnvägen, om vi hade en vuxen med oss.
> Olga: Först skulle jag vilja säga några saker om lägret. Maten tycker jag verkligen är bra.
> Ture: Jag vill inte att när dom går och sjunger på morgonen att dom ska knacka på dörren. Jag tycker inte om att dom knackar på dörren.
> Yngve: Jag tycker att det finns en hel del bra saker på lägret. Många bra aktiviteter som alla kan delta i. Det finns många skojiga saker här men det finns också en väldig oreda i rummen. Speciellt med bäddningen är det dåligt. När man går in i rummen ibland så är det otrevligt för att inte folk har bäddat. Applåder för det.
> Tora: Toaletterna i barnens hus är väldigt smutsiga och ibland ligger det papper bredvid.

Sture: Jag tycker inte om att det finns så många barn som inte deltar i spelen och aktiviteterna och bara springer omkring.

Nils: Det är dumt att vi går olika tider från måltiderna, för den som ska sitta ytterst vid borden och som ska bära alla fat till vagnen måste ju vänta tills alla är klara.
Olga: På Big Meeting säger folk saker om och om igen och dessutom är folk inte tysta när ordföranden lyfter sin hand. Då tycker jag att det verkligen ska vara tyst." (ur BM-protokoll 24/7)

Att döma av barnens enkätsvar (se bilaga 5) på frågan om vad som är dåligt med byn så var det inga viktigare problem, som lämnades utanför stormötena, I tabell 10 i bilaga 5 kan vi, från ovan begränsade BM-protokollsutdrag känna igen: Toaletterna, ordningen på rummen, barn som inte kommer till aktiviteterna, ledarna borde vara mer aktsamma (järnvägen),Big Meeting. Även kategorierna rektorn och att vissa inte är omtänksamma med varandra går igen under stormötesdiskussionerna den 24/7. Vi får återkomma till detta.

För den läsare som här undrar vad barnen tyckte var bra med barnbyn, finns det möjlighet att gå till tabell 11 i bilaga 5 och studera detta. I korthet kan sägas att barnen till ungefär lika delar uppskattade maten (18 barn), rummen (14), aktiviteterna (21), vänskapen med andra (17) och beslutsformerna (16).

Problembarnen och stormötena

Låt oss nu gå tillbaka till det fjärde stormötet. Den uppmärksamme läsaren kanske observerade i det tidigare protokollsutdraget att såväl Ture som Sture deltog och tycktes se det som meningsfullt att uttrycka problem muntligt vid våra gemensamma stormöten. De fick också uppleva hur problem i samband med dem själva kunde tas upp och ventileras av hela byn tillsammans. En viktig erfarenhet härvidlag var att deras problem kunde sättas i relation till misstag/missdåd som andra gjort.

"Per: Om Sture säger att han inte tycker att man ska knacka på dörren på morgonen, så tycker inte jag att Ture, Tord och Sture ska springa omkring på kvällen i korridoren.

Ludvig: Om Ture och Tord inte tycker att dom ska knacka på dörren på morgonen, så tycker jag att dom ska gå till sängs på kvällen, så kan dom nog vakna på morgonen.

Tord och Ture buar.

Ludvig: Jag tycker att vi ska sluta med att gå i rummen och spruta på varandra med vattenpistoler. Du, Nick har gjort det flera gånger. Du har sprungit in till flickorna.
Nick: Du också.
Ludvig: Jag gick aldrig in i rummet och sprutade på flickorna, men jag tänker sluta helt.

Nick och Ludvig applåderar tillsammans.

Pat: Jag tycker inte att det är riktigt att bara Tord, Ture och Sture ska klandras för att dom springer i korridorerna. Du Ludvig har gjort det själv många gånger.
Ludvig: Ja, jag vet, men jag tycker att det är fel också."
(ur dagboken 24/7)

Speciellt Pat bidrog till att sätta in Tord, Ture och Stures handlingar i ett större sammanhang och jämställa dem med andra bråkstakar på barnbyn.

Ordning på rummen och hygien

Låt oss nu gå över till att titta på hur barnen funderade kring regler och normer under stormötet den 24/7. Som utgångspunkt vill jag ta ett längre sammanhängande protokollsutdrag från en diskussion om ordning på rummen och hygien. Kommentarerna kommer därvid inte att delas upp, som tidigare varit brukligt i denna avhandling, utan samlas till slutet.

"Olga: Jag hörde att rektorn sa igår att tanterna som städar inte vill göra det om vi inte har bäddat. Jag tycker annars inte att det spelar någon roll om man har bäddat så länge det är rent.
Sture: Jag tycker att alla ska få ha sitt rum som de vill.
Ulrik: Jag tycker att rummen ska städas en gång i veckan, men det är inte en sak för damerna utan en sak för oss.

Stora applåder.

Sigvard: Jag tycker att man ska få göra som man vill. Det berör inte dom andra egentligen.
Martin: Jag tycker att vi ska ha en kvarts free time efter frukost för att bädda sängarna.

Pat: Jag tycker att vi ska städa varje dag och bädda. Jag anser att det är vi som åstadkommit den här röran och då ska vi också kunna städa upp efter oss.
Jannika: Jag tycker att ni ska städa av den anledningen att det inte är hälsosamt att sova i rum med fullt av damm.

Applåder.

Tora: Jag tycker att alla ska få ha sina rum smutsiga eller ej. Som dom vill, men om dom förlorar något så ska dom inte undra varför.
Ture: Det är ett problem med det här. En person vill ha städat och en kanske inte alls vill städa. Det kommer att se ut som whirling whirling room. En sida fin och en alldeles smutsig.
Nick: När vi ska byta rum så bör vi fråga om den andra tycker om att städa sitt rum eller ej.
Ludvig: Jag tycker inte att vi ska diskutera detta nu. Men rummen har inte varit smutsiga. Visserligen har det varit en del problem, men inte så stora som den här diskussionen visar.
Love: Jag tycker att om tre stycken lever i ett rum och om två är mycket rena av sig eller två mycket smutsiga av sig är det svårt för den som blir över. Då borde det finnas någon regel som säger hur man ska göra om inte barnen kommer överens.
Sture: Jag tycker inte att rektorn ska gå i våra rum och snoka.
Ture: Jag tycker att man ska ha rummet som man vill, men i slutet av byn ska alla lämna rummen som han eller hon fann det.

Applåder.

Malin: Jag tycker inte att man ska behöva skura rummet men man ska

bädda och det är självklart.
Pontus: Det är många barn som inte bäddar hemma.
Per: Rektorn kom runt för två dagar sedan och pratade med dom olika barnen och speciellt med vår delegation, så jag tycker att hon ska tala om i förväg om hon vill komma, så kan man ju städa och bädda om man vill det då.
Ludvig: Några av oss vill ha sina rum smutsiga och några vill ha sina rum rena, kan vi inte säga att vi har dom inte alltför smutsiga och inte allt för rena.
Yngve: Det var ett förslag att rektorn inte skulle få gå in i rummen, men det kommer hon att göra i alla fall, så det är lika bra att vi har rummen rena.

Ove: Ska vi avsluta den här punkten. Ska vi ha en omröstning om vi måste städa eller inte. Dom som tycker att det bör finnas en regel om ett visst mått av renhet. Vilka är för det?

36 stycken är för det. Per, Sigvard, Sture, T-delegationen, Olof och ledare S är emot det.

Per: Jag kommer att protestera.

Ove: Nu måste vi besluta om hur rummen ska vara.

Sture buar. Tord börjar ta upp skrivgrejor och skriver brev.

Jannika: Jag tycker att man ska försöka att inte ha kläder på golvet. Jag kan inte se hur man kan välja på rena och smutsiga kläder.

Petula: Jag tycker att man ska bädda och så ska man inte ha kläder på golvet.

Per gäspar. Sture buar. Det är lite oroligt hos dem som inte är med på det här förslaget. De sätter sig demonstrativt och är högljudda.

Maja: Samma förslag som Petula.
Pontus: Låt oss votera.
Pat: Vad tycker du, Nick?
Nick: Jag tycker att hela rummet ska städas.

Sedan blev det omröstning om hela rummet ska städas, efter att man förklarat vad det innebär, respektive delar av rummet städas, bäddning plus kläder. 24 stycken är för att hela rummet ska städas. 26 stycken är för bäddning och kläderna.

O: Jag tycker att vi behöver säga vad som är skillnaden mellan förslagen.
Pontus: Säg du, Pat!
Pat: Tvätta golven, ta reda på saker, bäddning, plus ordning på sakerna.

Sture är lugn nu.

Ove: Varje morgon eller under dagen ska bäddarna bäddas och saker ska inte ligga på golvet." (ur BM-protokoll 24/7)

Kommentar: I diskussionen kring regeln om städning och bäddning av rummen finns några olika former av tänkande representerat. Låt oss i tur och ordning se till de barn som a) hävdar att man skall få ha sitt rum som man vill, b) kommer med principiella funderingar om renlighet eller samlevnad, respektive c) uttalar sig för att rummen bör städas.

a) Sture och Sigvard hör till de barn som bestämt hävdar att man bör få ha

rummet som man vill. De tycks inte tänka på städning och bäddning som ett gemensamt samlevnadsproblem. Sigvard säger: "Det berör inte dom andra, egentligen." En förutsättning för att barn skall kunna fungera på medvetenhetsstadium 3 är att de kan identifiera svårigheter som gemensamma problem, som behöver regleras. Detta kräver i sin tur den objektivitet och ömsesidighet i tänkandet, som barnen från S-land haft svårt med. (Se kapitel 15 och kapitel 16)

Liksom barn i medvetenhetsstadium 2 knyter regeln till de vuxna (jmf kapitel III,s 45), så tycks det centrala för Sture vara, när det gäller renlighet och ordning, att rektorn inte "ska gå i våra rum och snoka." Per med sitt "polis- och övervakningstänkande" (jmf kapitel XV, s 204) betonar att rektorn borde varsko i förväg om "hon vill komma, så kan man ju städa och bädda" om man "vill det då". För övrigt anser han att man bör få göra vad man själv vill med rummen.

De två flickor, Tora och Tina, som agerar för att barnen skall få ha det som de själva vill, gör detta utifrån ett principiellt ställningstagande. Man skall ha frihet att göra som man själv tycker - men man får då vara beredd att ta konsekvenserna av sina handlingar. "Tina: ...lämna rummet som han eller hon fann det". "Tora: ...om dom förlorar något så ska dom inte undra varför". Denna idé, som inte verkar helt obekant, gör det svårt för flickorna att identifiera frågan om ordning på rummen som ett samlevnadsproblem.

Har man svårt att se det hela som ett ömsesidigt problem, så är det naturligtvis också svårt att acceptera att ett gemensamt beslut fattas i frågan. "Per: Jag kommer att protestera". Sture buar.

b) Av de barn som uttrycker sig principiellt,finns det några som funderar på vad som skulle kunna anses vara en rimlig ordning på rummen. Olga berättar "att tanterna som städar inte vill göra det om vi inte har bäddat. Jag tycker annars inte att det spelar någon roll om man har bäddat, så länge det är rent". Genom sin förmåga att göra en åtskillnad mellan de vuxnas agerande och frågan om renlighet så kan hon, på ett annat sätt än t ex Sture och Per, själv känna efter hur hon vill ha det omkring sig. Detta förmår också Ulrika, även om hon kommer fram till en delvis annorlunda ståndpunkt: "Jag tycker inte att man ska behöva skura rummet men man ska bädda det...". Ulrika uttalar sig för städning en gång i veckan, och att detta bör vara en sak för barnen själva.

Intresset för och förmågan till principdiskussioner är något som, enligt Piaget, markerar barnets övergång till praktikstadium 4 (se kapitel III,

s 42). Till grund för denna övergång ligger det formella tänkandets utveckling, som gör att barnet "genom hypotes och deduktion kan foregripa betingelser som är annorlunda än den omedelbara erfarenhetens" (Schwebel & Raph.1975 s 19). Att barnet kan föra hypotetiska resonemang innebär nu inte med nödvändighet (se kapitel III,s 51, Utvecklingsbetingelser) att barnet ser ömsesidiga regler som lösningen på samlevnadsproblem. Detta illustreras väl av ett avsnitt i BM-protokollet, där de tre pojkarna Ture, Nick och Love funderar hur det skulle vara om någon eller några vill ha sitt rum städat och rumskompisarna föredrar att inte städa.

Ture ser framför sig ett "whirling whirling room", men anser inte att detta är något man kommer till rätta med genom att skapa en regel om städning av rummen. (Han röstar mot förslaget.) Nick ser inte ordningen på rummen som något som i första hand är möjligt att ömsesidigt reglera, utan söker sig nu till handfasta lösningar: "När vi ska byta rum så bör vi fråga om den andre tycker om att städa sitt rum eller ej". Det blir Love som uttrycker att en ömsesidig regel skulle kunna vara lösningen: "Då borde det finnas någon regel som säger hur man ska göra om inte barnen kommer överens". Att kunna känna att en självskapad ömsesidig regel faktiskt kan vara den praktiska lösningen på ett samlevnadsproblem kräver inte bara en förmåga att resonera principiellt och hypotetiskt utan också att barnet har gjort erfarenheter av att i samarbete med jämlikar skapa regler som gått att förlita sig på.

c) Love pekar ovan på en anledning att ha en regel om städning av rummen. Den skall reglera de situationer, då barnen inte kommer överens. Även Yngve har ett samlevnadsperspektiv på problemet: "När man går in i rummen ibland, så är det otrevligt för att inte folk har bäddat" (se tidigare protokollsutdrag). För Pat, som också förordar en regel, så är det mera fråga om att ha gjort vissa erfarenheter och nu dra konsekvenserna av dessa: "...det är vi som har åstadkommit den här röran och då ska vi också kunna städa upp det efter oss".

Om nu Yngve och Pat, som klarast argumenterar för att rummen bör städas, gör det utifrån medvetenhetsstadium 3, med en förmåga att uppleva regler som ömsesidiga produkter, så är det naturligtvis ändå möjligt att en hel del av dem som röstar för städning, knyter regeln till riktlinjer, som vuxna tidigare givit dem (jmf kapitel III, s 45)

Som grupp förmår barnen att först ta ett principbeslut och sedan utforma regeln i detalj. "Ove:....att det bör finnas en regel om ett visst mått av renlighet. - Nu måste vi besluta hur rummen ska vara". "Petula: ....

man ska bädda och så ska man inte ha kläder på golvet".
Barnen stannar inte vid den generella rekommendationen om ett visst mått av renlighet utan går vidare och specificerar förhållningssätt. Detta illustrerar det Piaget benämnt: "desire for codification and complete application of the law" (se kapitel III, s 47), som utmärker barn i praktikstadium 4.

Sammanfattning kapitel XVII

En stormötesdiskussion om städning och renlighet visade att det kan vara en lång väg att gå innan barn kan sätta sin tilltro till den självskapade samlevnadsregeln.

För det första måste barnet ha uppnått så mycket objektivitet och ömsesidighet i tänkandet, att det kan identifiera svårigheter som gemensamma problem, som behöver regleras.

I många frågor krävs, för det andra, en förmåga till principiellt och hypotetiskt tänkande för att barnet över huvud taget skall få grepp om problemet. Men även om barnet förvärvat denna förmåga, är det inte säkert att det betraktar den ömsesidiga regeln som en möjlighet.

Det krävs nämligen, för det tredje, att barnet uppnått så mycket autonomi i sitt förhållande till regler och normer att det fått erfarenheter av att gemensamt fattade beslut kan vara något tryggt att luta sig mot. Först då kan det känna att en självskapad ömsesidig regel kan vara den praktiska lösningen på ett samlevnadsproblem.

Kapitel XVIII Rättvisa och straff

Dag-bok	Stormötesteman 27/7, 1/8	Kommentaren gäller	Slut-sats
	Barnens syn på stormötes-verksamheten		
	Barnen behärskade beslutsformerna		
24/7 26/7 27/7	Snack-måltiderna	Att se svårigheter som gemensamma samlevnadsproblem Att kunna se andemeningen i en regel Känslan för att bästa regeln är den som enar gruppen Önskan om "complete application of the law"	s 258 s 259
21/7 23/7 25/7 26/7	Frågor om rättvisa och straff	Retributivt rättvisetänkande Att se handlingar kontextuellt Moral realism Objektivt ansvar Om "progressive equalitarianism"	s 261 s 261 s 261 s 261

Barnens syn på stormötesverksamheten

I dagboksdelen skildrades hur barnen lekte Big Meeting på Söderhamns stadshotell på vägen ned till Stockholm. Detta kan ses som ett exempel på att stormötena hade blivit något betydelsefullt för många av barnen. I enkäten uppgav tre fjärdedelar av barnen att de tyckte att Big Meeting var bra, nödvändiga eller viktiga , framför allt därför att de gav barnen tillfälle att vara med och bestämma. Elva av dessa barn framhöll dock samtidigt att stormötena var för långa eller hölls för ofta.

För 8 av barnen var huvudintrycket att stormötena var för långa och att folk upprepade sig alltför mycket. Ture, Tord och Valter såg dem som meningslösa, hemska eller larviga.

Tabell 6 Barnens upplevelse av Big Meeting

Jag tycker att Big Meeting....		
Kategori	Exempel	Antal barn
Är mycket bra eller bra, ty alla fick vara med och bestämma	"Är bra för alla får vara med och bestämma och säga vad dom tycker". (Malin) "Är bra. Ty istället för att bara ledarna skall fatta beslut så har också barnen sin talan".(Ofelia)	17
Är nödvändiga - för att barnen skall kunna påverka	"Är nödvändiga, ty annars hade ledarna kunnat besluta om t ex läggtid utan vårt medgivande". (Tora) "De är viktiga för där kan man framlägga egna svårigheter eller någon annans". (Ymer)	5
Är viktiga, bra - för långa, för ofta	"Är bra, men pågår för länge" (Rita) "BM är bra, de förenar oss, men de är för ofta." (Sigvard)	11
Är för långa, för många. Upprepningar, tråkiga	"Är rätt tråkigt, för det är så länge varje gång". (Maja) "Ibland går de för långsamt och många upprepningar". (Nils)	8
Är meningslösa, larviga, hemska och långtråkiga	"Är larviga". (Ture) "Hemska, långtråkiga". (Tord) "Långa, utan mening". (Valter)	3

Sigvard som i enkäten (se tabellen ovan) pekade på att "BM är bra, de förenar oss, men de är för ofta", öppnade en diskussion om Big Meeting under stormötet den 27/7. Han och Uno drev linjen att så här mot slutet borde man inte ha fler möten, ty tiden var knapp och det fanns så mycket annat att göra. Sture visade på att Big Meetings ofta hade förskjutit dagsprogrammen. Som ordförande såg sig Pontus föranlåten att gå in i diskussionen med vissa klarläggganden:

"Sigvard: Vi har Big Meeting alldeles för ofta.

Pontus: Om vi har Big Meeting alldeles för ofta, hur kommer det sig då att vi har så mycket att diskutera?

Sture: På grund av Big Meeting förra gången så höll vi oss inte till programmet som var planerat. Så har det ofta varit.

Ludvig: Jag tycker att på Big Meeting upprepas det saker. Förra gången hade vi bra och dåliga saker om lägret, och nu har vi det igen.

Pontus: Men det har ju kommit nya bra och dåliga saker, förstår du väl.
Ludvig: OK OK

Tora: Jag tycker inte att det t ex är nödvändigt att prata om shop-time på Big Meeting. Vi kan ta upp det med juniorerna och behandla det i en förberedande kommitté.

Uno: Vi bör inte ha Big Meeting mer, och vi har mycket att göra. Vi har inte tid nu.

Sigvard. Jag tycker att Uno har helt rätt i det han säger.

Nille: Jag tycker vi skall gå vidare till nästa punkt, för det är bara ett Big Meeting kvar. På söndag måste vi packa och göra oss i ordning och då kan vi inte ha Big Meeting.

Olga: Jag tycker inte vi skall göra som Tora säger. Det är faktiskt vi som köper i affären". (ur BM-protokoll 27/7)

Barnen behärskade beslutsformerna

I ovanstående utdrag kan vi också se hur Tora och Olga förde en mer principiell diskussion om en fråga skulle behandlas i en förberedande kommitté eller ej. Det finns flera exempel från de sista stormötena på att barnen började få en allt klarare bild av att frågor kunde behandlas på olika sätt. De hade skaffat sig erfarenhet och en överblick av experimentbarnbyns beslutsformer. Här nedan är det Ylva som föreslår att en fråga skall hänskjutas till den berörda planeringskommittén.

"Ofelia: Det borde vara en fest den sista dagen, på söndag, och vi borde ha den i gymnastiksalen.

Pontus: Jag tycker att vi skall försöka att ha en fest i gymnastiksalen i morgon i stället, så att V-delegationen kan vara med.

Ylva: Sub-kommittén som skall jobba då kan få förslag från oss.

Göran: Jag föreslår att ni kommer till oss i subkommittén med förslag kl 6 i matsalen". (ur BM-protokoll)

Ett annat tecken på att barnen började behärska beslutsformerna var att de hade fått en känsla för vad som var att formalisera i onödan. Ulrik tar här fasta på att det inte är nödvändigt att rösta om frågan om Open day:

"Pontus:...Några förslag om Open day?

Ludvig: Jag tycker att vi skall göra som vanligt, men ibland är det så att vi inte gör det som vi har planlagt. Den här dagen bör vi följa schemat. Ibland är vi en timme senare, och då blir det väldigt tråkigt om människor skall stå och vänta på oss.

Nick: Kan vi inte rösta?

Ulrik: Vi behöver inte rösta om ingen vill ha en ovanlig dag". (ur BM-protokoll 27/7)

Under det sista Big Meeting sattes barnens stormötesvana på prov, då ledare P försökte ta över mötet, när det gällde frågan om rumsplaceringar. Ordföranden Pat och barngruppen redde dock upp situationen, så att vi kunde återgå till vedertagna mötesformer:

"Love: Vi skall börja med rumsbyte. Några förslag?

Nick: Skall inte ledarna byta rum?

P: Jag tror att om jag säger något först så besvarar det flera frågor. Med den lista som jag har bakom mig är några missnöjda.....

P tar över det hela och börjar gå igenom listan över rum.

P delar nu också ut ordet. På något sätt låter sig barnen inte ruckas i den här situationen. De känner att de kan uttala sin mening och påverka även om hon nu fördelar ordet.

Pat har nu länge försökt överta ordet. Det har blivit någon slags tävlan om ordförandeskapet mellan P och Pat, där Pat börjar gå in allt kraftfullare. Hon har protesterat några gånger mot att P har gett ut ordet.

Pat har nu helt tagit över. Nu är det hon som delar ut ordet och delar även ut det till P". (ur BM-protokoll 1/8)

Vid flera tillfällen under de här två sista stormötena fick de vuxna på byn erfara att barnen hade bestämda uppfattningar om hur stormötesarbetet borde gå till:

"Pat: OK. Ni som vill stanna i era rum, lyft upp handen.

Olga: Menas det då med de människor vi nu är tillsammans med?

P: Om ni vill stanna i rummet.

Pontus: P, det är enklare att säga ingen förändring.

Pat: De som vill ändra räcker upp händerna.

P: Hur många vet att de inte alls vill ändra nu?

Pontus: Nej, sätt inte upp två förslag på samma gång". (ur BM-protokoll 1/8)

"Y: Det går inte att rösta om och om igen. Det är inte riktigt. Vi har ju fattat ett beslut.

Olga: Jag känner att när vi röstade förra gången förstod inte alla så väl vad rösten gällde". (ur BM-protokoll 1/8)

Barnen bevakade noga att frågor, som borde beslutas gemensamt, inte överläts till de vuxna.

"Pontus: Hur många av ledarna vill ha delegation time?

Olga: Varför bara ledarna?

Ludvig: Om det är någon tid som skall ändras varför fråga ledarna då? Barnen är ju fler än ledarna". (ur BM-protokoll 27/7)

Det som hittills tagits upp av barnens agerande under de sista stormötena pekar mot en barngrupp, som hade en klar bild av beslutsformerna på byn och som förmådde att hävda sina intressen. En viss försiktighet är dock på sin plats. Det här gäller hur diskussionerna faktiskt kom att gestalta sig. Skulle vi ha studerat barn för barn i vilken utsträckning de integrerat dessa mönster för gemensamt beslutsfattande, så skulle bilden förmodligen ha tett sig mindre entydig.

En aning om heterogeniteten kan vi få om vi ser till enkätsvaren på frågan om vem som styrde byn (tabell 7). Det bör dock här påpekas att frågan är förhållandevis generellt ställd jämfört med hur vi tidigare i detta kapitel tagit upp barnens bild av beslutsformerna. Vi kan inte riktigt veta om det var just beslutsformerna barnen tänkte på när de besvarade frågan eller om det var t ex ledarskapet vid aktiviteterna.

Tabell 7 Barnens åsikt om vem som styr byn

Den här byn styrs av.....				
Kategori	Antal barn		Kategori	Antal barn
Allihop tillsammans	19		Lägerledningen	3
Ledarna och barnen			Mårten, Rektorn och Mårten	3
Ledarna, PK och BM			Allihop - verkställs av lägerledningen och och ledare	2
Lägerledningen ledarna och JC	6			
			Besvarade inte frågan	6
Barnen. Barnen inte rektorn	5			

Drygt hälften av barnen uppgav att barnbyn styrdes av barn och vuxna tillsammans eller av barnen. Tolv barn ansåg att det var Mårten, lägerledningen eller ledarna som styrde byn. Förhållandevis många (om vi jämför med

svarsfrekvensen för övriga frågor om beslutsformer i enkäten) barn besvarade över huvud taget inte frågan. Att på en direkt fråga svara att man var med om att styra barnbyn var uppenbarligen svårt för många barn.

Snack-måltiderna

Nu till diskussioner om normer och regler som fördes under de sista stormötena. I dagboksdelen har tidigare redogjorts för hur huggsexan vid snack-måltiderna utbyttes mot en mer kamratlig ordning och att detta skedde efter det att problemet tagits upp på stormötet. Här följer ett utdrag ur dessa diskussioner:

"Pontus: Låt oss nu gå till nästa fråga.

N: Jag har satt upp Evening snack på tavlan och det är på grund av det som hände i går kväll. Jag tycker inte att det är bra nu, för det är barn som inte får något därför att de kommer sent, och därför att folk springer på gräset för att komma till Evening snack.

Ove: Vad vi skulle kunna göra är att alla måste sitta ned och vänta tills alla kommit, och sedan kan de olika borden få gå fram som vi gjorde en gång, och då kan man säga hur mycket alla får ta.

Martin: Det blir mindre och mindre saker på Evening snack.

Anki: Jag tycker inte ledarna skall hjälpa barnen att ta med mat till rummen. En del barn tar med mat på kvällarna till rummen.

Malin: Kan vi inte bara försöka tänka på det så att det räcker till alla.

Ofelia upprepar i stort sett Oves förslag.

Pontus säger till Ofelia: Det där har vi redan sagt.

Ofelia gör då tillägget att olika dagar bör olika bord gå först.

Mårten: Jag tycker att det finns en annan anledning att förändra kvällssnacken. Dels är det det att alla inte får något, dessutom är det så mycket oväsen där. Folk springer omkring och smäller med plastmuggarna. Jag tycker inte om att gå dit längre. Vi skulle inte behöva besluta om det här genom att organisera det. Var och en av oss skulle ju kunna försöka tänka på de andra utan att vi behöver någon speciell organisation för det.

Sture: Jag tycker att det bör vara mera juice där. Den är ofta slut. Det finns bara mjölk kvar, och det finns det mycket av.

Sigvard: I går före snack sprang några ner i förväg och tog kakor. Jag tycker inte det är riktigt.

Olga: N säger något om i går kväll. Jag tycker att en ledare skall kunna gå in och se hur mycket som finns och sedan säga hur mycket vi kan få ta.

Nick: Det finns de som tycker att det är bättre att äta på sina sovrum. Då borde de få ta med sig sin andel. De får i alla fall städa upp efter sig själva.

Olga: Jag tycker att alla skall ta ett ansvar för hur många kakor man skall ta.

Olof: Tänk på de andra barnen och ta inte för dig allt själv.

Nille: Om vi, både barn och ledare, ser att någon tar för mycket, bör vi säga åt den.

Pontus ställer förslagen. Att lämna det som det är men att försöka vara mera omtänksam mot varandra får 29 röster.

Att ha det mera organiserat får 28 röster. De som röstar för det är Y-land, L-land, T-flickorna, S-land. (ur BM-protokoll 27/7)

Kommentar: Det finns en hel del likheter mellan hur problemet med snackmåltiderna behandlades och hur barnen under stormöte 4 diskuterade oordningen på rummen.

Vi har för det första de barn som i de här situationerna inte tycks kunna se att svårigheter kan vara gemensamma samlevnadsproblem som behöver regleras. De letar främst efter yttre orsaker till våra bekymmer. "Martin: Det blir mindre och mindre saker på Evening snack." "Sture: Jag tycker att det bör vara mera juice där. Den är ofta slut och det finns bara mjölk kvar..." De deltar inte i den principiella diskussionen(en förmåga som kommer först i praktikstadium 4, se kapitel III, s 42)om att dela med sig.

En andra likhet är att det kommer upp förslag av mycket handfast karaktär. Dessa går ut på att i förväg reglera barnens handlande i den aktuella situationen så noggrant att problemen inte uppstår. "Ove: Vad vi skulle kunna göra är att alla måste sitta ner och vänta tills alla kommit, och sedan kan de olika borden få gå fram...."

Vi kan här jämföra med Nicks förslag under stormöte 4 om att man främst bör sova tillsammans med dem som har samma syn på städning som man själv. Nicks förslag rönte inte något speciellt intresse. Det gjorde däremot den handfasta lösningen i diskussionen om snack. Inte mindre än 28 personer röstade för att ha det mer organiserat. Förmodligen såg många detta som ett beprövat och tryggt sätt att komma ifrån ett problem.

En andra orsak till varför denna lösning fick ett sådant gehör kan ha varit att det alternativa förslaget, att försöka vara mer omtänksamma mot varandra, krävde en hel del av utveckling hos barnet när det gällde medvetenhet om regler och normer. "Malin: Kan vi inte bara tänka på det, så att det räcker till alla". "Olga: ...alla skall ha ett ansvar för hur många kakor man skall ta". "Olof: Tänk på de andra barnen och ta inte för dig allt själv". För att förlita sig på en sådan lösning krävs att barnet kan se att det viktiga med en regel är dess andemening och att man ibland kan nöja sig med att formulera den. Känslan för andemeningen i en regel kommer framför allt i medvetenhetsstadium 3.(se kapitel III, s 47)

På detta stadium utvecklas också ett annat förhållande till regler som kan vara av betydelse i det här sammanhanget och det är att barnet börjar kunna se att bästa regeln är den som enar barngruppen, kamratgruppen, skolgruppen etc (se kapitel III, s 47). Medan den organisatoriska lösningen här leder till uppsplittring av gruppen bordsvis, så medför det alternativa förslaget - att försöka vara mer omtänksam med varandra - att gruppen tvingas ta itu med och gemensamt förändra ett samlevnadsmönster som varit problematiskt.

Skillnaden mellan de två handlingsalternativen ligger inte i graden av komplexitet. Vi kan hos de barn som talar för de olika alternativen se ungefär samma förmåga till hypotetiskt tänkande, samma önskan om och förmåga till "complete application of the law". "Ofelia gör då tillägget att olika dagar bör olika bord gå först." "Olga: Jag tycker en ledare skall kunna gå in och se hur mycket som finns och sedan säga hur mycket vi kan få ta". "Nille: Om vi, både barn och ledare, ser att någon tar för mycket, bör vi säga åt den".

Skillnaden ligger mer i att det alternativa förslaget, i motsats till det mer handfasta, kräver att barnet kan känna sig trygg med en regel där endast andemeningen formuleras och där man nöjer sig med att säga åt varandra, om man inte handlar i enlighet med regeln. Denna trygghet, liksom känslan för att bästa regeln är den som enar gruppen, kan barnet erövra endast genom rika erfarenheter av samarbete med jämlikar kring regler (se avsnittet utvecklingsbetingelser, kapitel III).

Experimentbarnbyns syfte var bl a att bidra till sådana erfarenheter och en sådan trygghet. Det är i sammanhanget viktigt att de vuxna förtydligar de olika formerna av tänkande och också uttrycker en egen mening. "Mårten:... Vi skulle inte behöva besluta om det här genom att organisera det. Var och en av oss skulle ju kunna försöka tänka på de andra, utan att vi behöver någon speciell organisation för det".

Frågor om rättvisa och straff

Låt oss nu gå över till något som engagerade såväl barn som vuxna en vecka före barnbyns avslutning, nämligen frågor om rättvisa och straff. Här återges nedan två olika stormötesdiskussioner på detta tema, följt av en sammanhängande kommentar:

> "Nick: Är det någon annan som är irriterad på att en del barn stör under de här mötena? Vad skall vi göra?
>
> Tina: Vi borde slänga ut dem.
>
> Pontus:Om vi slänger ut dem så tar det tid, och vi har så mycket att

behandla här.

Rickard: Skall vi ha ett nytt Big Meeting?

Pontus: Ja, om fyra dagar.

Rickard utstrålar fullkomlig lycka över beskedet. (Det är hans första inlägg på Big Meeting),

Ove:Jag tycker att de som irriterar skall säga vad det är de vill. Vi bör inte slänga ut dem, för det är just det de vill, tror jag, att bli utslängda från de här tråkiga mötena.

Nick: Jag tycker inte som Tina. I stället för att slänga ut dem bör de få något konkret att göra.

Ludvig: Jag skall svara Tina. Om vi slänger ut folket här kommer jag att bli arg, för då kommer de att leka där ute och vi diskuterar här inne.

Nick: På mötena är det inte nödvändigt att alla säger någonting, men det är viktigt att alla sitter stilla och lyssnar på vad som sägs.

Pontus: Tycker någon att vi skall diskutera de två sista punkterna?" (ur BM-protokoll 27/7)

"Per: Några saker på det här lägret har gått sönder på sistone. I går var det centrifugen som gick sönder... Jag tycker inte barnen ska få vara i tvättstugan.

Rose: Några har slagit sönder fönster också och förstört dörrar.

Pontus: Jag tycker att sådana här saker borde i alla fall bestraffas.

Ludvig: Ja, det är riktigt. Jag vet vilka det är. Vi skulle kunna ta ifrån dem landbandyklubborna och så skulle dom inte få spela under några dagar.

Ursula: De borde få betala det som gått sönder.

Malin: Man skall inte behöva betala om det inte var meningen att man skulle ha sönder det.

Ture: Vi betalar ingenting.

Tina: De har ändå en försäkring, som betalar allt sådant här.

Olga: Varför skall vi ha straff nu?

Steve: Vi har talat om det här på ett ledarmöte och vi har sagt att några av oss vuxna skall tala igenom det här med de barn som det gäller. I andra fall föreslår jag att vi gör så att har man sönder något så får man städa upp efter sig och om det är möjligt hjälpa till att laga det.

Bifall". (ur BM-protokoll 27/7)

Kommentar: Speciellt när det gäller frågor om rättvisa och straff kan vi se hur vissa barn blir låsta i sitt stormötesagerande på grund av sitt sätt att tänka. I diskussionen om saker som gått sönder så är Ludvigs ledstjärna, liksom under tidigare rättvisediskussioner, att försöka etablera den mekaniska balansen mellan missdåd och straff. (Piaget pekar på att det här är ett område där vissa barn "Will continue for a long time to believe in the superiority of punishment", s 57). Med sitt retributiva rättvisetänkande (se s 55) så är Ludvig beredd att offra några av sina egna landbandykam-

rater för att denna balans skall upprätthållas. (Landbandygänget var rätt litet.)

Även för Tina är vedergällningstanken det centrala. "Vi borde slänga ut dem". Hon vill slänga ut sina delegationskompisar, som hon i andra sammanhang ställer upp för en hel del. I föregående kapitel kunde vi se hur Tora och Tina agerade för att barnen skulle få ha det som de själva ville, när det gällde ordningen på rummen. De förespråkade principen: man skall ha frihet att göra som man själv tycker,men man får vara beredd att ta konsekvenserna. Här kan vi nu se att det här med konsekvenser i deras version bland annat tycks handla om att finna sig i att bli bestraffad. Förmodligen är det rätt svårt för Tina och Tora, och kanske inte bara för dem att sätta sin tilltro till följande sätt att resonera: vi vill absolut att ni respekterar den gemensamma arbetsron vid de här mötena, men vi tänker inte utmäta speciella straff om ni inte gör det, utan tala om det här problemet så många gånger som det är behövligt. Det retributiva rättvisetänkandet försvårar barnets möjlighet att se till sammanhang och utläsa någonting mer av handlingar än att de är acceptabla eller oacceptabla. I diskussionerna finns dock inlägg som vittnar om att vissa barn har förmåga att se handlingar kontextuellt (se kap III,s 56). Ove exempelvis räknar med att det kan ligga något i bråkstakarnas handlingar. "Jag tycker att de som irriterar skall säga vad det är de vill...."

Det finns olika former av tänkande i moralfrågor som låser barnen i en viss position i sådana här diskussioner. Pontus blir uppbunden av ett slags materialistiskt tänkande. För honom är det något speciellt med missdåd som resulterar i materiell förstörelse. "Jag tycker att sådana här saker borde i alla fall bestraffas". Att just se till det externa, det handgripliga, är utmärkande för den moralrealism, som Piaget visat karaktäriserar förskolebarn och barn i tidig skolålder (se s 53). Motpolen till Pontus i diskussionen om skadegörelsen är Olga. Hon ställer sig främmande inför Pontus moralrealism."Varför skall vi ha straff nu?" Olga var flickan som under det första stormötet framhöll: "Varför ska vi ha straff? Vi är ju här för att ha roligt."

En som däremot går på Pontus linje när det gäller objektivt ansvar (se s 53) för handlingar är Ursula. Utifrån detta perspektiv tar barnet framför allt fasta på det materiella resultat som en handling åstadkommit och räknar inte med motivet för handlingen: "De borde få betala det som gått sönder." Tanken på det subjektiva ansvaret förs in i diskussionen av Malin, som tycker att man bör ta med avsikten vid bedömningen: "...inte behöva betala om det inte var meningen."

Det finns anledning att lägga märke till upplösningen av de två diskussionerna om rättvisa och straff. När det gäller frågan om att slänga ut bråkstakarna så intar barnen en hållning som bär drag av "progressive equalitarianism". Det centrala blir att alla skall behandlas lika. Vissa ska inte få vara ute och leka medan andra får sitta med på de tråkiga mötena. Progressive equalitarianism är ett steg på vägen mot ett distributivt rättvisetänkande, men de lösningar på regelproblem som kan komma fram ur detta tänkande är fortfarande begränsade (se s 56). I det här fallet leder jämlikhetstanken till en vettig lösning, man kastar faktiskt inte ut de besvärliga stormötesmedlemmarna, utan uppmanar dem att sitta still och lyssna. Ludvig lyckas frigöra sig från sitt retributiva tänkande. Det fattas dock något, och det är en sak som vi vuxna kunde ha tagit ansvar för, nämligen att tydligt markera: vi vill absolut ha er här, ty här fattas gemensamma beslut, som rör samtliga på barnbyn.

Den andra diskusionen om saker som gått sönder kunde ha slutat på lite olika sätt om inte Steve ingripit. Tanken på straff fanns i barngruppen och man började komma in i en omöjlig diskussion om betalning och försäkringar. I det läget agerade Steve på ett sätt som inte var brukligt på experimentbarnbyn: han framhöll att frågan redan hade diskuterats på ett ledarmöte och att vi vuxna kommit överens om vad vi skulle göra. Andemeningen i Steves inlägg var väl knappast att frågan om straff inte kunde diskuteras av stormötet, men effekten av hans uttalande blev ändå att barnen lämnade spörsmålet.

De två diskussionerna om rättvisa och straff aktualiserar frågan om lägerledningen och ledarna verkligen hade kunnat tänka sig att deltaga i stormöten där barnen utmätte olika former av straff för olika förseelser. Det här är ett område där vissa barn verkligen behärskas av tidigare tankeformer. Tina och Ludvig är exempelvis inställda på att "offra" sina kompisar för att upprätthålla balansen mellan missdåd och straff. Det är också lätt hänt att man hamnar i omöjliga diskussioner. Slutsatsen av det här är, att de vuxna bör ha en tydlig linje när det gäller frågor om straff. Är man över huvud taget beredd att diskutera straff med barnen och i så fall sitta med och ta beslut om straff av skiftande slag?

Sammanfattning kapitel XVIII

I en diskussion om oordningen vid snack-måltiderna fick ett förslag om att lösa problemen genom att helt enkelt uppmana samtliga att vara mera omtänksamma med varandra en mycket knapp majoritet. Två faktorer kan ha bidragit till att många barn i stället skulle ha föredragit en mer handfast lösning. Dels krävde förslaget om att vara mera omtänksamma att barnen kunde känna sig trygga med en regel där endast andemeningen hade formulerats, dels krävdes en känsla för att bästa regeln är den som enar gruppen. Dessa två former av tänkande i moralfrågor erövrar barnet först i och med det tredje medvetenhetsstadiet.

Två stormötesdiskussioner om rättvisa och straff aktualiserade frågan om de vuxna i förväg borde besluta om stormötets rätt att utmäta straff. I såväl diskussionen om huruvida man skulle kasta ut besvärliga stormötesmedlemmar, som i diskussionen om saker som gått sönder, visade det sig nämligen att en del barn låstes i en viss position på grund av sitt sätt att tänka i rättvisefrågor. Det centrala för några av dem blev att upprätthålla en mekanisk balans mellan missdåd och straff. Med detta retributiva rättvisetänkande hade de svårt att se handlingar i sitt sammanhang. Andra åter var bundna av en moralrealism som gjorde att de såg speciellt allvarligt på missdåd som resulterade i materiell förstörelse. Utifrån tanken på ett objektivt ansvar kom vissa barn att få svårigheter när det gällde att räkna med motivet för en handling. Det var lätt för barnen att hamna i orimliga positioner eller i återvändsgränder i diskussionerna om rättvisa och straff och en gemensam vuxenlinje i dessa frågor var därför extra påkallad.

Del 5 Slutsatser

Kapitel XIX Slutsatser inför ett fortsatt pedagogiskt utvecklingsarbete

Om experimentbarnbyns utveckling

Efter att ha gått igenom denna avhandlings tre resultatdelar (del 2-4) är det möjligt att läsaren, trots att dessa tre delar behandlar barnbyn ur olika aspekter, bildat sig en helhetsbild av hur experimentbarnbyn utvecklats. För att ge läsaren en möjlighet att stämma av sin bild mot min vill jag här som en kort introduktion till de egentliga slutsatserna diskussionsvis redovisa vad jag i slutfasen av mitt forskningsarbete uppfattar som viktiga drag i experimentbarnbyns utveckling. Förhoppningsvis kan dessa allmänna reflexioner bidra till att läsaren tar del av vissa av de efterföljande slutsatserna med ett speciellt intresse.

I början av barnbytiden kan vi se hos såväl barn som vuxna ett sökande efter strukturer - något att hålla sig till. Under de första dagarna, "Pionjärtiden", sker detta sökande under lugna och oproblematiska former, då de flesta bemöder sig om att "uppföra sig väl" i den nya situationen. Barnen försöker få besked från de vuxna om hur man skall bete sig på experimentbarnbyn. Ledargruppen är i sin tur upptagen med att söka efter någon som tar ansvaret och ger besked i den nya situationen.

Under det första stormötet försöker barngruppen komma underfund med vad en gemensamt skapad regel är för något. Detta utforskande sker delvis som en lek och förmodligen är det få barn som på detta stadium vågar sätta sin tilltro till att de ömsesidiga reglerna skulle kunna ge struktur åt barnbytillvaron. De flesta av barnen hoppas länge på de vuxna.

Ledargruppen varken vill eller kan ge barnen den struktur de önskar. Dels har man enat sig om att barnen själva skall vara med och utforma väsentliga delar av barnbylivet, dels ger man barnen förvirrande besked genom att tillämpa olika ledarskap vid olika aktiviteter och genom sitt osäkra agerande, när det gäller att följa upp regler.

I sin övermäktiga utvecklingssituation formar de vuxna en beroendegrupp och agerar både tillsammans med barnen och på ledarmötena som om det fanns någon annan som skulle ta itu med arbetsuppgifterna. Lägerledningen dras i viss utsträckning med av beroendegruppen, inte så att vi säger oss: "Jaha, se där, det gick inte" och börjar leva upp till beroendegruppens förhoppningar,utan

vi blir otydligare i vårt eget ledarskap i vuxengruppen (jämfört med vårt agerande under Stockholmshelgen).

Problemen kulminerar ungefär 10 dagar in på barnbytiden. Det är ofta oroligt i samband med måltider och vid läggdags, städningen fungerar dåligt, det går trögt att få igång aktiviteter och tider hålls inte alls. För vissa barn tar sig oron inför den nya och ovissa situationen uttryck i olika former av utagerande, något som accentuerar de vuxnas osäkerhet i den annorlunda ledarrollen.

I den här situationen upptäcker barngruppen att det finns några saker som går att lita på och några områden där de vuxna tycks veta vad de vill, och det gäller planeringskommittéerna och stormötena. Här har vuxengruppen angett tydliga ramar och tar mestadels ansvar för dessa. Under det andra och tredje stormötet får barnen en erfarenhet dels av att beslutsfattande är något som kan ske under trygga former och dels av att gemensamt skapade regler faktiskt kan ge barnbytillvaron en viss struktur. Med ett annat allvar än under det första mötet går barnen in för stormötesarbetet och de försöker sätta gjorda erfarenheter i relation till fattade beslut. Redan före familjehelgen tycks många barn börja få grepp om barnbylivet och målmedvetet kunna ta för sig av det experimentbarnbyn har att erbjuda.

För vuxengruppen ser det länge låst ut. Beroendegruppsantagandet genomsyrar gruppens verksamhet. Lägerledningen profilerar sig visserligen ånyo som formella ledare, men i den här situationen kan gruppen inte utnyttja de a-gruppsbudskap som lägerledningen framlägger på olika sätt. Så småningom börjar en känsla av att: "Så här kan vi inte ha det" gripa omkring sig och beroendegruppen börjar lösas upp av inre och yttre motsättningar. Gruppen vill ha en förändring, men återigen ter sig utvecklingssteget alltför stort och ett nytt grundantagande mobiliseras, nämligen kamp/flykt-gruppen. Under den barnfria familjehelgen förmår de vuxna använda kampgruppen som ett övergångsstadium och når fram till verkligt arbete.

Efter att under familjehelgen ha enat sig om en aktiv och ingripande vuxenroll återvänder ledargruppen till barnbyn och det visar sig att steget från teoretisk övertygelse till praktiskt handlande blir långt och mödosamt. Försök och nya svårigheter följer ständigt på varandra. Även om de konkreta resultaten av de vuxnas ansträngningar till att börja med är blygsamma, så känner säkert barngruppen de vuxnas engagemang och vilja till förändring. Detta engagemang tillsammans med det faktum att de vuxna är tydliga och målmedvetna när det gäller formerna för beslutsfattande utgör ett tillräckligt

vuxenstöd för att barnen tillsammans skall skapa de normer och regler som ger struktur åt barnbytillvaron.

För några av barnen är det svårt att känna att ömsesidigt skapade regler skulle kunna skänka trygghet och bli något att lita på och hålla sig till. De (ut)agerar ständigt så att de skall få besked och struktur från de vuxna. Något som de vuxna så länge som de själva inte formar en stabil arbetsgrupp har svårt att ge dem.

Under de sista 10 dagarna hittar barngruppen ett sätt att leva tillsammans, de utnyttjar barnbyns möjligheter, behärskar beslutsformerna och tar själva allt mer ansvar för att samlevnadsregler följs. Stabiliteten i barngruppen färgar av sig på de vuxnas situation. De utvecklingssteg som tidigare känts övermäktiga framtonar nu som fullt rimliga. Ledargruppens faktiska möjligheter att vara aktiv och ingripande just där det behövs ökar då barnen själva är mer initiativ- och ansvarstagande. De vuxna tar steget över till arbetsgrupp.

I arbetsgruppssituationen ter sig inte längre de utagerande barnen som ett olösligt problem. Med gemensamma ansträngningar förmår de vuxna att mot slutet av barnbytiden ge dessa barn ett ordentligt gensvar och resonera om de ömsesidigt skapade normerna och reglerna med dem.

Under experimentbarnbyns välfungerande slutfas ger sig såväl barn- som vuxengruppen in på djupa samlevnadsproblem, som t ex rättvisa och straff. Visserligen låser sig förhållandevis många barn i ett mer primitivt tänkande i dessa frågor och de vuxna tvingas ånyo använda kampgruppen som övergångsstadium, men såväl barn som vuxna visar att de på ett fruktbart sätt kan mötas kring frågor om rättvisa och straff.

En längre samvaro än en månad hade säkert inneburit att barn och vuxna ställts inför nya samlevnadsproblem och ånyo hamnat i arbetssamma situationer. Att döma av de sista dagarnas verksamhet skulle deltagarna på experimentbarnbyn,i så fall,efter en mödosam utvecklingsperiod stå rustade med de nödvändigaste verktygen för gemensam problemlösning.

Introduktion till slutsatserna

De slutsatser som här följer grundar sig på kommentarerna av barnens stormötesagerande (med utgångspunkt från Piagets teorier om barns moralutveckling) och tolkningarna av ledargruppens utveckling (utifrån Bions teorier om grupper). I några fall görs utvikningar, så att vissa teman behandlas mer utförligt än vad dessa kommentarer och tolkningar í sig ger anledning till - detta anges då.

Slutsatser av arbetet under Stockholmshelgen (kap V)

Under planeringsdagarna i Stockholm utförde vi ett betydande arbete. Vi diskuterade ideologi, ledarrollen, beslutsformer och guide-linefrågor. Gick från teoretiska diskussioner till konkreta överväganden. Följande sju teman var utgångspunkt för vårt arbete - förhoppningsvis kan de tjäna som underlag för andra experimentgruppers planering:

- Att ta tillvara barnens initiativ och utveckla barnbyn efter de erfarenheter barn och vuxna tillsammans gör
- Ledarrollen. Att lämna utrymme för barnens agerande men ändå vara aktiv och ingripande
- Vad vet vi om barnen? Vilka problem har redan framskymtat?
- Hur mycket skall de vuxna planera?
- Skall de första dagarnas verksamhet planeras i förväg av vuxna?
- Beslutsformer på barnbyn
- Vilka frågor är de vuxna beredda att diskutera med barnen och vilka vill man förbehålla sig rätten att ensamma bestämma om?

Utifrån de erfarenheter som vi gjorde uppe i Fränsta så finns det anledning att tillfoga två teman:

- Att träffa en överenskommelse om hur de vuxna på byn skall prata om problem som uppstår och om varandras ledarskap. Vem kan ta initiativ till sådana diskussioner? Under vilka former skall arbetet ske?
- Hur bör vuxengruppen agera när det gäller frågor om straff på barnbyn?

Planeringsdagarnas viktigaste resultat var att vi lärde känna varandra och att vi enades om en teoretisk huvudinriktning av experimentbarnbyn. Visser-

ligen visade det sig att vi uppfattat de teoretiska utgångspunkterna något olika, när det blev fråga om att praktisera dem, men uppslutningen kring en inriktning blev ett stöd när problemen började hopa sig.
Erfarenheter av att redan i Stockholm kunna tala om bekymmer med vissa barn bidrog säkert till att vi senare förmådde att skapa en öppenhet och en anda av att detta är våra gemensamma problem.
Under de diskussioner vi hade i Stockholm fungerade lägerledningen inte som någon slags motor eller pådrivare. Ledarna och juniorledarna var själva aktiva på många sätt. De kom med idéer, funderade tillsammans, redovisade erfarenheter och tog del i beslut.
En viktig orsak till att vi under planeringsdagarna utförde allt det arbete som vi hade föresatt oss var, att lägerledningen tog ansvar för arbetsformer och strukturerandet av diskussioner. Följande funktioner påtog sig lägerledningen (jag skall försöka visa varför det finns anledning för kommande lägerledningar etc att se dessa som centrala):

- Lägerledningen stod för inledningar, informationsstunder och var diskussionsledare under såväl storgrupps- som smågruppsarbetet
- Lägerledningen tog ansvar för utvecklingen av diskussionerna från konkreta frågor till teoretiska resonemang kring ideologi
- Lägerledningen såg som sin uppgift att påminna om grundfrågan: är detta något vi som vuxna skall förbehålla oss rätten att besluta om, eller är det något vi är beredda att diskutera med barnen?
- Lägerledningen var åsiktsmässigt tydlig och argumenterade för den huvudinriktning av verksamheten som man själv önskade.

Samtidigt som lägerledningen påtog sig dessa funktioner, förmådde den att lita till ledarnas egna resurser och aktivitet. En arbetsbefrämjande balans mellan att lämna öppet och ovisst och ändå ge struktur och trygghet skapades under planeringsdagarna. För att visa på varför detta kan ses som ett riktigt ledarskap för en grupp som sysslar med pedagogiskt utvecklingsarbete, ämnar jag nu göra en utvikning.

Det är lätt att som gruppledare med ambitioner att få gruppdeltagarna aktiva, hamna i en situation där man lämnar såväl struktur som det innehållsmässiga till deltagarna. Detta kan gälla försöksverksamhet i undervisningssammanhang eller det kan som här gälla ledarskapet för en grupp vuxna som skall genomföra en experimentbarnby.
De grupper som traditionellt fungerar på det viset är vissa terapeutiska grupper. I t ex en analytiskt orienterad gruppterapigrupp, där man tänker sig ett arbete på 2-3 år, kan gruppterapeuten medvetet försätta gruppen i en

mycket ostrukturerad situation. Syftet med detta är då tvåfaldigt: dels eftersträvas växt och autonomi, dels vill man öka möjligheterna till överföringar och bearbetning av överföringarna. I en sådan grupp kommer i allmänhet ga-verksamheten att dominera i början. Målet är naturligtvis att A-gruppen så småningom skall ta överhand. En analytiskt orienterad gruppterapi av detta slag kan ge ovärderliga erfarenheter för gruppdeltagarna av att ha gemensamma svårigheter och av att tillsammans ha kämpat sig igenom låsta ga-förhållanden.

Försöker man nu tillämpa detta gruppterapeutiskt inspirerade förhållningssätt i undervisningssammanhang eller i grupper som vuxengruppen i Fränsta, är det lätt hänt att gruppen fastnar i ga-verksamhet, på grund av den ovisshet och ångest som det ostrukturerade väcker. Gruppmedlemmarna får aldrig erfarenheten av att tillsammans ha lyckats ta sig igenom något svårt. Med tidsramar betydligt snävare än gruppterapins och med andra krav på praktiskt arbete är ett sådant förhållningssätt i allmänhet inte att rekommendera.

Här kan det finnas anledning att göra en avgränsning åt andra hållet. Naturligtvis är det möjligt att få en grupp att utföra en hel del arbete genom att som gruppledare underblåsa beroendegruppen, genom att själv stå för såväl struktur som innehåll och drivkraft. Gruppen behöver då inte utsättas för växandets otrygghet utan kan längs givna linjer utföra ett arbete. Någon utveckling i egentlig mening kommer inte till stånd. I undervisningssammanhang kan detta ta sig uttryck i att en grupp verkar vara intensivt sysselsatt med något, men när arbetet granskas lite noggrannare, visar det sig att vad gruppen sysselsätter sig med är att mekaniskt och fragmentariskt upprepa vad läraren och kursboken säger. I en sådan grupp uppkommer ringa handlingsberedskap utifrån teoretiska kunskaper. Autonomi går inte att skapa genom ett beroendeförhållande. I en pedagogisk situation där mam önskar att deltagarna skall utvecklas, men där ramarna inte är som gruppterapins, kan ett ledarskap likt det som vi som lägerledning tillämpade under planeringsdagarna vara det rimliga.

Att en gruppledare föreslår arbetsmönster och normer och åsiktsmässig är tydlig kan mycket väl förenas med att gruppdeltagarna är aktiva och utvecklas. En förutsättning är dock att deltagarna själva utför arbetet, dvs själva står för drivkraften till och innehållet i diskussionerna, om det nu är fråga om sådana. Ett dylikt ledarskap ger en viss nödvändig trygghet och struktur men innebär samtidigt, att verksamheten till en del upplevs som en utmaning. Ga-verksamhet i olika former förekommer naturligvis, men risken för att fastna i andra ga-grupper, än det beroendeförhållande gruppledaren medvetet utvecklat, är inte så stor.

Struktur och ramar för stormötesverksamheten (kap XV)

Att gemensamt besluta om hur man skall leva tillsammans i en miljö som är ny för samtliga innebär mycket av ovisshet. Det är en viktig uppgift för en ledargrupp att försöka göra stormöten och diskussioner begripliga och trygga, genom att ange ramar och visa på mönster för hur man kan resonera och besluta tillsammans. Erfarenheterna från experimentbarnbyn pekar på att det är fullt möjligt att vuxengruppen står för en hel del av strukturen, men att drivkraften och aktiviteten ändå i huvudsak kommer från barnen. Här är några exempel på hur vi strukturerade stormötesverksamheten:

- Till det första stormötet valde vuxengruppen ordförande, en av juniorledarna
- Ledare tog ansvar för att under det första mötet samla ihop diskussionspunkter och bevaka att de togs upp
- Vuxna framhöll vikten av att alla fick möjlighet att ta del av argumentation och följa med i diskussionen
- Ledare gjorde påpekanden om hur man gemensamt kunde överlägga och fatta beslut. Bl a betonades vikten av att inte bara komma med förslag utan även att försöka resonera utifrån erfarenheter och komma med motiveringar
- Vuxna uppmuntrade till eftertanke om vad en regel kunde vara för något
- Ledare pekade på konsekvenserna för de vuxnas del av beslut som fattades
- Vuxna framhöll vikten av att arbetsro skapades under stormötena, med hänvisning till att det här var en by som man utformade tillsammans.

Diskussionerna om lägertidningen under det första stormötet är ett exempel på att de vuxna kunde vara mycket aktiva utan att ensidigt stå för drivkraften. Ledarna strukturerade här diskussionerna, kom med sakupplysningar, kommenterade förslag från barnen, kom med egna förslag och följde upp konsekvenserna för de vuxnas del. Samtidigt gav man faktiskt utrymme för barnens egen aktivitet och förlitade sig på att konsekvenserna för deras del av fattade beslut fick barnen själva tänka ut eller erfara.

Vill man försöka utveckla stormötesarbetsformen med t ex förberedande smågruppsarbete, bör man antingen bestämma sig för det från början, eller komma med ett sådant förslag, när barnen har ordentlig erfarenhet av stormöten. Att göra som vi gjorde, att två timmar in på det första stormötet konstatera att det här tar tid och föreslå ändrade arbetsformer är inte speciellt fruktbart. Barnen hade då precis hunnit bilda sig en uppfattning om hur det kunde gå till och kanske börjat känna sig lite trygga med arbetet. Att då direkt

förändra strukturen, det var att döma av röstsiffrorna (36 barn emot) inte vad barnen önskade.

Under Stockholmshelgen lade vi ned ett stort arbete på att som vuxna enas om vilka frågor vi var beredda att diskutera tillsammans med barnen och vilka frågor vi ville förbehålla oss rätten att själva besluta om.
Vi enades bl a om att låta frågan om ordning på rummen och renlighet bli ett stormötesspörsmål. Vi såg ett speciellt värde i att barnen själva skulle få upptäcka hur de vill ha det runt omkring sig och tillsammans med andra i dessa avseenden. Nu är det här en fråga som förmodligen av många barn kopplas ihop med vuxnas omsorg och engagemang (vuxna agerar ofta en hel del i dessa frågor) och det är därför viktigt att de vuxna kan förmedla att: "trots att vi överlåter på er att finna ut hur ni vill ha det med renlighet och ordning, så bryr vi oss om er hälsa och ert välbefinnande". Jannika gjorde i detta sammanhang två viktiga stormötesinlägg: "Jag tycker att ni ska städa av den anledningen att det inte är hälsosamt att sova i rum med fullt av damm". "Jag tycker man ska försöka att inte ha kläder på golvet. Jag kan inte se hur man kan välja på rena och smutsiga kläder".

Specifika vuxenfunktioner i diskussioner om regler och om förändring av regler (kap XV och XVI)

Då frågan om vad en regel är för något och hur den kan se ut kommer upp på ett stormöte har de vuxna en viktig uppgift, när det gäller att uppmuntra barnen att diskutera hur man skall kunna få regeln att fungera, snarare än att försöka fastställa handling-straffmönster. I och för sig är det naturligvis viktigt, om man skall leva tillsammans, att tala om konsekvenser av att en regel inte följs, men i början av en barnbyvistelse bör barnen uppmuntras till funktionstänkande. Deras möjligheter att diskutera konsekvenser, avsiktlighet och undantag ökar, när de fått gemensamma konkreta erfarenheter att falla tillbaka på.

Om man nu tillsammans står inför uppgiften att i början utforma regler utan stöd av dessa erfarenheter, så är det viktigt att ett diskussionsklimat skapas, där man vågar formulera farhågor, önskemål och krav utifrån sig själv. "Jag vill inte bli störd" "Vi är rädda för att...." "Så här vill vi ha det".
För barn i 11-årsåldern, som kanske håller på att erövra, eller nyligen har erövrat förmågan att diskutera regelsystem i detalj kan detta bli de konkreta utgångspunkter som underlättar diskussionen.
När det gällde att sätta gjorda erfarenheter i relation till redan fattade beslut färgades diskussionerna på experimentbarnbyn om t ex sovkamrater av

barn, som av olika anledningar motsatte sig förändringar. Det fanns de som fastnade i ett individuellt tänkande därför att de var nöjda för egen del och hade svårt att se de generella problem som fanns. Frågor som egentligen var av principiell karaktär upplevdes oriktigt som ett hot mot det man själv var mån om: nämligen, i detta fall, att få sova tillsammans med speciella sovkamrater. Andra hade över huvud taget svårt att se att de regler som satts upp kunde ändras. Piaget har pekat på att barn, framför allt i praktikstadium 3, kan vara med om att i praktiken utveckla regler tillsammans med andra, men ändå i samtal ge uttryck för att reglerna är en gång för alla givna. En pedagogisk verksamhet, lik experimentbarnbyn, kan ge en del av de erfarenheter av samarbete med jämlikar och introducera en del av de nya norm- och regelsystem, som är nödvändiga för att barnet skall börja se på regler som något som kan förändras. Under verksamhetens gång kan de vuxna bidra till att skapa en atmosfär som underlättar för barnen att göra dessa viktiga erfarenheter. När det gällde frågan om sovkamrater gjorde ledarna på Fränsta barnbyn detta genom att uppmuntra barnen att granska fattade beslut,påpeka att beslut kunde ändras om barnen gjort nya erfarenheter och genom att ta ansvar för att ändringsförslag bevakades.

Att uppmuntra barnen att utforma regler som inte är av förbudskaraktär (kap XVI)

På experimentbarnbyn såg vi att när barnen erfarit att lägerbutiken inte fungerade och man stod inför uppgiften att själva formulera regler för att få den att fungera, så kom två förslag av olika typ upp. Det ena förslaget, som majoriteten omfattade, var en enkel regel av förbudskaraktär: "Ställ ett bord för, och inga barn i butiken". Det andra förslaget var mer bejakande och gick ut på att barnen skulle få stå inne i butiken och ta sig en överblick. Vissa enklare varor skulle säljas genom ett fönster mot hallen. Det paradoxala inträffade att när barnen själva fick vara med och bestämma, så utformade de en regel som begränsade vad de kunde göra och uppleva på barnbyn. I kommentaren till denna händelse framhölls att det inte var den allmänna kognitiva utvecklingen som förhindrade barnen att samarbeta kring en mer komplicerad regel (praktikstadium 4), utan att det i början av barnbyn rörde sig om ovana att få så mycket ansvar. I en ny och osäker situation är det lätt att barnen söker sig tillbaks till de mest tydliga regler som de själva har erfarenhet av: nämligen de enkla av förbudskaraktär. På en experimentbarnby skulle de vuxna, när barnen fått en viss erfarenhet av denna form av delaktighet, kunna se som sin uppgift att peka på att regler kan bli överförenklade och begränsande och uppmuntra till mer komplicerade lösningar.

Barnets väg till att se en självskapad regel som lösningen på ett gemensamt problem (kap XVII och XVIII)

Vår stormötesdiskussion om städning och renlighet illustrerade att det kan vara en lång väg att gå innan barnet kan sätta sin tilltro till den självskapade samlevnadsregeln.
För det första måste barnet ha uppnått så mycket objektivitet och ömsesidighet i tänkandet, att det kan identifiera svårigheter som gemensamma problem, som behöver regleras.

I många fall krävs, för det andra, en förmåga till principiellt och hypotetiskt tänkande för att barnet över huvud taget skall få grepp på problemet. Men även om barnet förvärvat denna förmåga är det inte säkert att det betraktar den ömsesidiga regeln som en möjlighet. Ture exempelvis konstaterade att om en "person kanske vill ha städat och en kanske inte alls vill städa", kommer det "att se ut som whirling whirling room", men han röstade samtidigt emot en regel. Nick såg inte ordningen på rummen som något som i första hand var möjligt att ömsesidigt reglera, utan sökte efter lite mer handfasta lösningar: "När vi ska byta rum så bör vi fråga om den andre tycker om att städa sitt rum eller ej".

Barnet måste, för det tredje, ha uppnått så mycket autonomi i sitt förhållande till regler och normer att det fått erfarenheter av att gemensamt fattade beslut kan vara något tryggt att luta sig emot. Först då kan det känna att en självskapad ömsesidig regel kan vara den praktiska lösningen på ett samlevnadsproblem. "Love: Då borde det finnas någon regel som säger hur man ska göra om inte barnen kommer överens".
Om barn på stormöten direkt ger uttryck för tvivel på att gemensamma överenskommelser går att lita på, så är det viktigt att de vuxna kan förmedla sin egen tilltro till sådana överenskommelser. När t ex Sigvard betvivlade att sovtiderna skulle kunna fungera om man bestämde en timme tidigare, var det värdefullt att Mårten uttryckte som en självklarhet att regler, som man diskuterat och beslutat om tillsammans, dem håller man sig till.

Vissa typer av ömsesidiga regler ställer speciella krav på barnets utveckling, när det gäller medvetenhet om normer och regler. Om man, som vi gjorde i diskussionen om snack-måltiderna, nöjer sig med att formulera andemeningen i en samlevnadsregel, är det lätt hänt att många barn dras till mer handfasta lösningar (i det fallet föredrog många barn en organisatorisk modell).

Att våga lita på att man kan nöja sig med att endast formulera andemeningen i en regel och sedan försöka påminna varandra och att kunna se att bästa

regeln är den som enar gruppen, är förmågor som kommer först i medvetenhetsstadium 3. Barnet erövrar dem på grundval av rika erfarenheter av samarbete med jämlikar kring regler av olika slag. Som pedagog kan man se som sin uppgift att skapa situationer där det är möjligt för barn att göra sådana erfarenheter. I konkreta diskussioner om samlevnadsproblem kan pedagogen vidare försöka förtydliga de olika formerna av tänkande som framkommer och försöka visa på att han eller hon själv sätter sin tillit till ömsesidiga regler, där endast andemeningen formulerats.

Svårigheter i stormötesdiskussioner på grund av speciella begränsningar i barnens tänkande (kap XV och XVI)

Det finns naturligtvis områden där det inte går att säga att ett speciellt pedagogiskt förhållningssätt skulle underlätta barnens förståelse för stormötesdiskussioner. Det kan ju vara så, att vissa barn till skillnad från de övriga inte utvecklat den objektivitet som krävs för att kunna skilja faktiska gemensamma normsystem från egna föreställningar och önskningar och för den ömsesidighet det innebär att kunna ta in andras ståndpunkt när det gäller normer och regler. De kommer då att leva sitt eget liv under stormötena.

Det man kan göra som vuxen är att se till att de pedagogiska situationer man är med om att utforma, innehåller de rika erfarenheter av samarbete som utvecklar barnens förmåga att differentiera mellan vad som är upprepning av andras tänkande, egna sammanställningar och gemensamma överenskommelser.

En annan form av tankemässig begränsning är s k progressive equalitarianism. Tanken att alla skall behandlas lika oavsett omständigheter leder ibland in barnen i låsta positioner. Exempelvis föreslog Nick att barnen skulle kunna få pröva på att stå i lägerbutiken - men drog snabbt tillbaka förslaget med hänvisning till att några kunde bli sura om de inte fick chansen. Här kunde de vuxna visat på ett mer nyanserat sociocentriskt tänkande och betonat att man borde se till omständigheterna, dvs ta reda på hur många som verkligen var intresserade av att stå i lägerbutiken.

Svårigheter i stormötesdiskussioner på grund av att en problemställning är alltför komplex (kap XVI)

Av de frågor som behandlades på stormötena var det egentligen endast en som var alltför komplicerad för att barnen direkt skulle kunna greppa den, nämligen det specialfall det innebar att inte vilja byta rumskamrater men ändå tvingas till rumsbyte. Barn som i andra frågor visat förmåga att utforma regelsystem i detalj och lägga "funktionsaspekter" på dem och visat prov på

en medvetenhet om vad som är generellt och vad som är specifikt, gjorde enbart generella inlägg om att byta sovkamrater, när rumsbytesfrågan togs upp. Barnen hade svårt att över huvud taget urskilja problematiken som en speciell konsekvens av ett tidigare fattat beslut. I den situationen är det nödvändigt att de vuxna går in och förklarar hur problemet uppkommit och hur det förhåller sig till det generella spörsmålet.
Det faller på de vuxnas lott att se till att en diskussion kommer till stånd och att ett beslut fattas.

Om barn som har svårt att respektera regler som ömsesidiga överenskommelser (kap XVII och XV)

Under det fjärde stormötet fick Tord, Ture och Sture uppleva hur deras bråkande i korridorerna vid sängdags togs upp, då hela barnbyn var samlad. De fick höra hur de andra barnen såg på problemet och fick under lugna former gensvar på sina handlingar.

Det som var viktigt i det sammanhanget var, att de inte utpekades som unika, olika oss andra, utan att deras handlingar relaterades till vad andra barn brukade göra. Pat pekade på att det inte var riktigt att bara Tord, Ture och Sture klandrades. Det fanns andra barn som gjorde samma sak.

Det låg ett speciellt värde i att det just var ett barn som pekade på att vissa andra också bråkade, ty om vi vuxna skulle ha gjort det, så hade risken varit större att de på så sätt utpekade barnen gått in i försvarsposition, vilket de nu inte gjorde. Detta innebär inte att vuxna bör avstå från att gå med i sådana diskussioner. Om några barn börjar att ensidigt utpekas, så är det en viktig uppgift för de vuxna att föra in frågan: hur ser detta problem ut för oss övriga?
Det betydde en hel del för våra bråkstakar, att deras agerande vid sängdags drogs upp till gemensam diskussion och att detta skedde på ett nyanserat och mjukt sätt. De började fungera allt bättre vid sänggåendet.

Man bör räkna med, som vuxen, att få lägga ned speciellt arbete på de barn som har svårt att uppfatta regler som produkter av ömsesidiga överenskommelser. Experimentbarnbyn visade att det är viktigt att några vuxna etablerar en mer djupgående kontakt med dessa barn, utifrån vilken det är möjligt att bevaka och tillsammans tala om de regler som satts upp. Den speciella fokusering på de vuxna, som dessa barn fortfarande har kvar, innebär att de vuxna här får gå in och möta, på ett sätt som förhoppningsvis inte alls är nödvändigt med de barn som uppnått en högre grad av autonomi i sin moralutveckling.

Det finns en annan form av fokusering på vuxna som kräver ett speciellt bemötande från ledarnas sida. I den typ av utprövande, som bär prägel av kognitiv självgodhet (där det centrala för barnet är att försöka kringgå och hitta luckor i normer och regler eller i vuxnas resonemang) är det viktigt att som vuxen se att det finns en komponent av otrygghet och ge gensvar på två sätt. Dels att möta otryggheten genom att bry sig om och engagera sig, dels att möta den kognitiva självgodheten genom att peka på andra sätt att betrakta normer och regler.

Om vuxnas agerande i frågor om straff och rättvisa (kap XVIII)

Under slutskedet av barnbyn hölls två stormötesdiskussioner om rättvisa och straff, som aktualiserade frågan om de vuxna borde ha en gemensam linje när det gällde stormötets rätt att utmäta straff. I såväl diskussionen om huruvida man skulle kasta ut besvärliga stormötesmedlemmar, som i diskussionen om saker som gått sönder, visade det sig att en del barn låstes i en viss position på grund av sitt sätt att tänka i rättvisefrågor. Det centrala för några av dem blev att upprätthålla en mekanisk balans mellan missdåd och straff. Med detta retributiva rättvisetänkande hade de svårt att se till sammanhang och utläsa någonting mer av handlingar än att de var acceptabla eller oacceptabla. Andra åter var bundna av en moralrealism som gjorde att de såg speciellt allvarligt på missdåd som resulterade i materiell förstörelse. Utifrån tanken på ett objektivt ansvar, så kom vissa barn att få svårigheter när det gällde att räkna med motivet för en handling.
Det här var ett område där barnen lätt hamnade i orimliga positioner. Ludvig och Tina var exempelvis beredda att "offra" sina kamrater för att upprätthålla balansen mellan missdåd och straff. Man trasslade in sig i återvändsgränder, som i diskussionen om saker som gått sönder, då några barn började resonera om betalning och försäkringar.
Som vuxen kan man inte bara förutsätta att barnen kommer till rimliga lösningar, när det gäller frågor om rättvisa och straff. Det som vägledde barnen fram till en lösning i diskussionen om de besvärliga stormötesdeltagarna var en strävan mot "progressive equilitarianism". Detta är nu ingenting man kan förlita sig till i andra typer av diskussioner om straff. Att som vuxen avvakta och sedan ingripa när barnen verkar hamna snett, som Steve undantagsvis gjorde i diskussionen om saker som gått sönder, leder lätt till att de vuxna på ett oacceptabelt sätt börjar manipulera barngruppen. Det är önskvärt att de vuxna,helst under planeringsdagarna, enar sig om en linje när det gäller straff på barnbyn. Är man beredd att diskutera straff tillsammans med barnen och, om det då blir aktuellt, vara med om att ta beslut

om olika former av straff? Eller ser man något speciellt värde i en barnby utan straff?
Naturligtvis är det här svåra frågor att ta upp, kanske redan efter en dags bekantskap under ett par planeringsdagar. Vi såg att Fränstabarnbyns ledargrupp först mot slutet i en arbetsgruppsfas förmådde tränga djupare ned i dessa frågor. Vi lyckades emellertid inte ens då ena oss om någon linje. Ändå tror jag att det finns anledning att ta upp frågorna redan under planeringsdagarna, och också förutsättningar att komma fram till en gemensam linje, ty under dessa dagar är mycket nytt och många av ledarna kan då tänkas vilja prova ett system, som de i och för sig inte är vana vid.

Ledargruppens utveckling. Att inte göra den inledande fasen alltför ostrukturerad och oviss (kap X och XI)

Om man vill göra en barnby, där juniorledare och delegationsledare aktivt kan deltaga i utformandet av verksamheten, kommer man inte att kunna undvika att hamna i utvecklingssituationer, som upplevs så ovissa och otrygga, att vuxengruppen under kortare eller längre tid väljer att undfly växandets smärta genom något av grundantagandena. Det grundantagande som länge var förhärskande på experimentbarnbyn var beroendegruppen; man agerade som om man samlats för att bli omhändertagen av någon. Antagandet grep omkring sig med kraft.

Om ga-gruppen är ofrånkomlig är dess styrka beroende av hur ostrukturerad de formella ledarna lämnar situationen. Här kan vi då se att lägerledningen på Fränstabarnbyn övergick från en förhållandevis aktiv och strukturerande hållning under planeringsdagarna till ett rätt passivt förhållningssätt under de första ledarmötena. Detta jämte att vi inte tog ansvar för de centrala gruppledarfunktionerna, de att se till att en bestämd tid sattes för ledarmötena och att denna tid hölls, skapade en något mer ostrukturerad situation än vad som hade varit nödvändig för att ge utrymme för ledarnas aktivitet. Lägerledningen borde ha stått för en tydligare markering av tid och målsättning för ledarmötena.
När väl beroendegruppen är ett faktum måste den ha sin tid. Det man kan göra som gruppledare är att oförtrutet uppmuntra till a-gruppsdiskussioner och samtidigt räkna med att detta är en förhållandevis otacksam uppgift. Beroendegruppen tar sig ogärna an a-gruppsbudskap, vilken form de än kommer i. Det är viktigt att inte försöka reducera en sådan här grupps svårigheter till att det problematiska skulle ligga i sättet som vi kommunicerade med varandra på etc. Beroendegruppen är ett mycket mer komplicerat och spännande drama än så. Man kan studera hur lägerledningen på experimentbarnbyn på

olika sätt föreslog a-gruppsteman av skiftande slag: från allmänna övergripande frågeställningar till enkla konkreta spörsmål. Alla rönte de samma öde i beroendegruppen - de möttes med tystnad eller snabbehandlades.
I något fall accentuerade lägerledningen ledarnas beroende genom att i diskussioner gå in direkt föreskrivande. Det gällde framför allt i frågan om att inte förskjuta bråkstakarna Ture, Tord och Sture. I efterhand kan man konstatera att lägerledningens agerande inte hade någon speciell effekt, ty verklig förändring för ledarnas del i denna fråga kom först när de på sitt eget sätt behandlade temat i en arbetsgrupp. Nu behöver en lägerledning inte avstå från att agera i en sådan här fråga om det känns angeläget, men vad man bör sträva efter är att problematisera och se till ledarnas egna upplevelser och behov i stället för att föreskriva.
I en beroendegrupp förekommer redan från början öppningar mot a-gruppsarbete. Svårigheten är bara att uppfatta dem i situationen. Det hade t ex varit värdefullt om vi tidigt tagit fasta på ledare P:s farhågor att hennes fina grupp höll på att lösas upp. Eller om vi, som lägerledning, förmått fånga upp ledare S:s och JCZ:s polariserade synsätt på våra bråkstakar. Det kunde hjälpt beroendegruppen till en snabbare konfrontation med verkligheten och därmed möjliggjort mer av a-gruppsverksamhet. Några radikala förändringar bör man dock inte förvänta sig. Beroendegruppen har sin tid.

Speciella svårigheter att möta beroendegruppen - om man som formell ledare har att deltaga i gruppens praktiska arbete (kap XI)

Det finns många möjligheter för en beroendegrupp att undvika den smärtsamma konfrontationen med verkligheten. En av de viktigaste,om man fortfarande vill ge intryck av att arbeta, är att röra sig med lösa funderingar och till intet förpliktande planer. Gruppen ser till att det aldrig kommer så långt som till en gemensam handlingslinje.

En formell ledare som deltar i gruppens praktiska arbete och som är beroende av dess beslut, ställs här i en svår situation. För en sådan ledare är det naturligt att komma med synpunkter och förslag till gruppen, det är ju också hans verklighet det handlar om. Men i den här beroendegruppssituationen kan han då finna att han, liksom lägerledningen på experimentbarnbyn gjorde, aktivt bidrar till klimatet med de lösa planerna och rekommendationerna.
Ett annat dilemma för denna kategori av formella ledare uppkommer när de praktiska konsekvenserna av gruppens handlingsförlamning börjar bli tydliga. Om han själv förhåller sig passiv är det risk för att han låser sig i en vanmaktskänsla. Om han går in och ser till att gruppen kommer fram till gemensamma handlingslinjer, accentuerar han gruppens beroende av sig själv,

vilket på längre sikt hindrar gruppens verkliga utveckling. Ty denna kommer först i den stund då gruppen själv förmår att se och erkänna konsekvenserna av sitt sätt att fungera. Vad som återstår för honom att göra är att uppmuntra gruppen till att tala om hur det praktiska arbetet har kommit att gestalta sig och vilka känslor det väckt.

Att som formell ledare ryckas med av grundantagandet (kap XI och XII)

Under experimentbarnbyns utveckling finns det exempel på situationer, där lägerledningen påtog sig beroendegruppsledarfunktioner, som att avleda hotande teman eller se till att de blev snabbehandlade. Här kan då direkt sägas att detta bör man undvika. Det finns en rad andra beroendegruppsledarfunktioner, som är mer komplexa och där det är svårare att bara säga: gör inte så. Till förståelsen av nedanstående beroendegruppsledarfenomen vill jag egentligen bara tillägga: försök vara observant på när du som grupledare slutar att problematisera. Framför allt vid tiden strax före familjehelgen kunde vi se hur lägerledningens sätt att framlägga de yttre motsättningarna för gruppen accentuerade de inre, speciellt de inter-personella. Vi hade fortfarande siktet inställt på att bidra till gruppens verksamhet främst med a-gruppsbudskap, men på grund av egna motstridiga känslor fick vi allt svårare att lägga fram våra funderingar som problem, utan vi gick allt oftare in med påpekanden, påminnelser och färdiga handlingsalternativ. Därmed gjorde vi det svårare för ledarna att bli aktiva och hitta egna verktyg för att lösa sina problem.

Som beroendegruppsledare kunde vi vara ganska säkra på att hamna i ett motsatsförhållande till gruppen, ty vi var alltför mycket inriktade på gruppens agerande i verkligheten och tog fasta på synpunkter och behov utanför gruppen. På samma sätt som den formelle ledaren lätt kan hamna i en situation, där han befäster beroendegruppen, så ligger det ibland nära till hands att svara på kamp/flyktlösningar. När det gäller lägerledningen på experimentbarnbyn var det inte bara så att vi svarade, utan vi var aktivt med om att inplantera kampstämningar i gruppen genom att ifrågasätta beroendegruppsledare N:s agerande. I sådana situationer är det värdefullt att liksom Bion sträva efter att ha hela gruppen i fokus. Beroendegruppsledarens aktivitet är inte någon enskild gruppmedlems problem utan hela gruppens, ty den är med om att utforma situationen.

På Fränstabarnbyn svarade lägerledningen på kampstämningarna genom att individualisera, polarisera och i vissa fall sätta sig i direkta försvarspositioner. Därmed accentuerade vi de inter-personella motsättningarna. Det är naturligtvis bättre att problematisera och tillsammans med gruppen granska situationen - på samma sätt som det är bättre, att gruppledaren visar att han förmår att bli kvar vid det som är jobbigt istället för att fly med gruppen och därmed fördröja det verkliga arbetet. Men samtidigt som man säger detta, så bör man hålla i minnet vilken typ av ledarskap det rör sig om. För en formell gruppledare som lever och verkar med gruppen är det omöjligt att inte då och då dras med i något av grundantagandena. Förmodligen har detta heller inte någon större betydelse om gruppledaren i övrigt förmår hålla en huvudlinje, där han problematiserar a-gruppsbudskap.

Att arbeta med motsättningar (kap XI)

När en grundantagandegrupp börjar lösas upp på grund av inre och yttre motsättningar, står dess medlemmar inför två möjligheter. Att söka sig till den kortsiktiga lösning ett nytt grundantagande innebär - eller att ta fasta på och arbeta med de motsättningar man står inför. Väljer gruppen det sistnämnda, har den att ta itu med motsättningar på tre nivåer (se kapitel XI). Jag skall i nedanstående schema försöka visa, varför det är väsentligt att alla tre nivåerna fokuseras, trots att det är arbetet med de yttre motsättningarna som mest påtagligt för arbetsgruppen framåt. Schemat visar också hur arbetet med motsättningar på en nivå bidrar till motsvarande arbete på en annan nivå. (Slutsatserna om en möjlig utveckling för individen går utanför de tolkningar som finns i avhandlingen.)

Schema 2 Motsättningar i en grupp och vad arbetet med dessa kan leda till

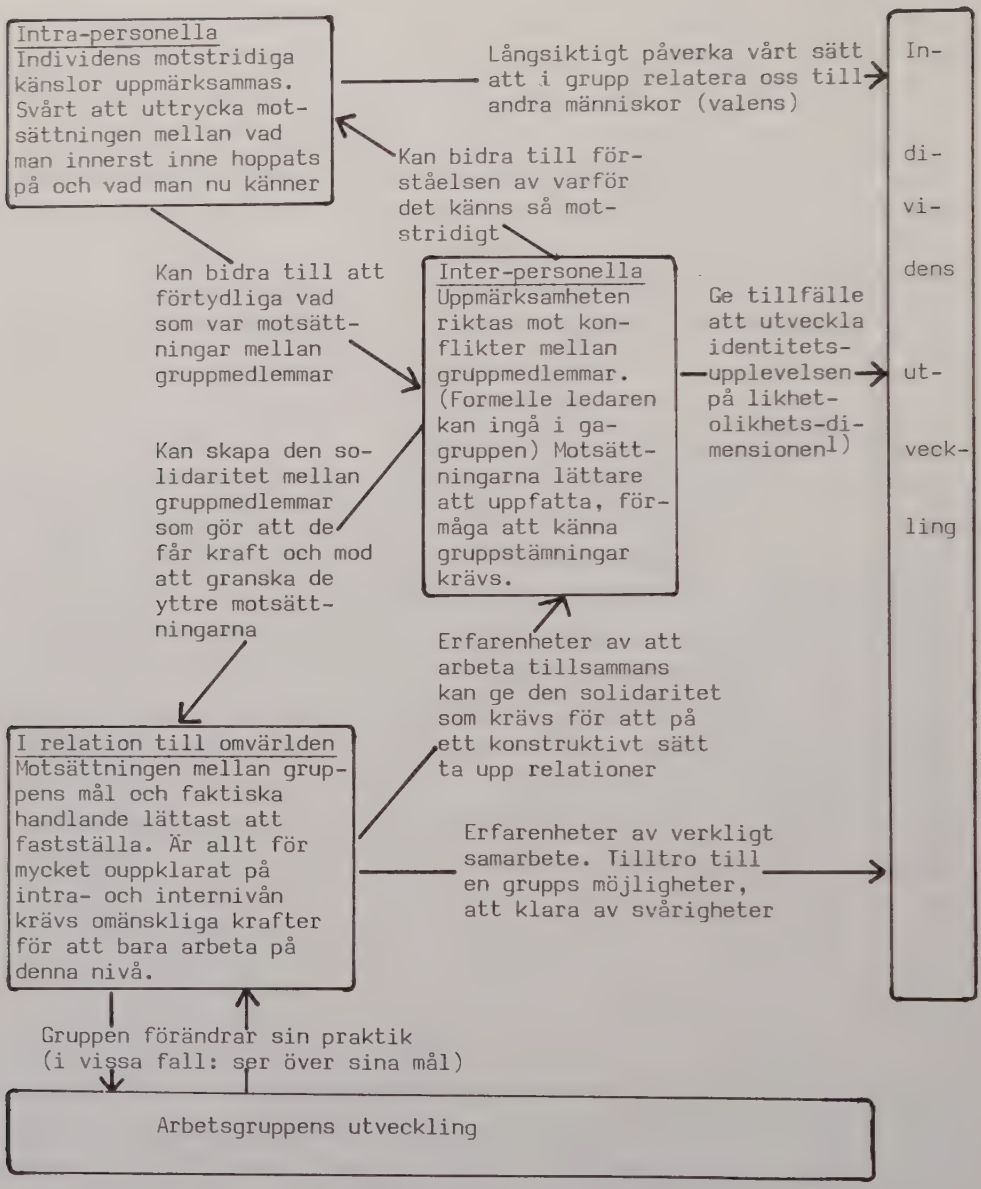

.....

1) Se vidare Bengt Börjesons beskrivning av viktiga komponenter i människans identitetsuppfattning i boken "Samtal med K". (Jmf särskilt s 27)

Schemat syftar också till att demonstrera vad Bion menar med att (motsättningarna i) grundantagandegruppen kan utveckla arbetsgruppen.
Till dem som står inför en gruppledaruppgift i pedagogiska sammanhang och som vill försöka arbeta med dessa motsättningar men som vill hålla sig på en försiktig tolkningsnivå kan följande uppställning tjäna som en vägledning.

Att arbeta med intra-personella motsättningar. Gruppledaren bör försöka fånga upp de tillfällen då gruppmedlemmar ger uttryck för att: det här var då inte vad jag hade tänkt mig. Bekräftar och håller kvar temat. Uppmuntrar den som tagit upp det att ge uttryck för sina känslor inför situationen. Om övriga gruppmedlemmar inte spontant knyter an med sina upplevelser, så kan gruppledaren uppmana dem att göra det.

Att arbeta med inter-personella motsättningar. Gruppledaren försöker i gruppens diskussioner bevaka följande frågeställningar: säger oss innehållet i det vi tar upp eller sättet vi framför det på något om hur vi har det tillsammans? Försöker markera sin egen beredskap när det gäller att fundera kring relationer. Uppmuntrar gruppen att granska konkreta händelser och situationer. Hjälper till att förtydliga motsättningar.

Att arbeta med de yttre motsättningarna. Gruppledaren försöker se vilka gruppens verktyg är när det gäller att släta över yttre motsättningar. Det kan vara lösa diskussioner, planer, popularisering av idéer osv. Försöker uppmärksamma de känslor, som förmedlas tillsammans med de lösa funderingarna. Gruppledaren kommer med nödvändighet att hamna i ett motsatsförhållande till grundantagandegruppen när han konfronterar den med: detta var vad ni ville uppnå och så här ser det ut nu. Detta är en fruktbar om än något jobbig motsättning, som gruppledaren ger sig in i.

Några ytterligare aspekter på steget över till arbetsgruppen (kap XII)

Under det avgörande ledarmötet i samband med den barnfria familjehelgen kunde vi se kampgruppens betydelse som övergångsfenomen. Den gav utrymme för känslor av osäkerhet, missnöje och kamp och banade väg för ett arbete med de svåra problem som vi hade. Det är naturligtvis viktigt, även om det inte alltid är så lätt i den stunden, att se kampsignalerna långsiktigt som ett löfte om utveckling - att gruppen är på väg, när ett tidigare grundantagande (här beroendegruppen) inte längre fungerar. Detta förutsatt att gruppen inte låser sig på nytt nu i en framgångsrik kamp/flykt.

Om kampen gäller den ideologiska inriktningen av verksamheten, bör den formella ledaren speciellt noga överväga sitt agerande. Han bör se till att inte bli den som ensam förklarar och försvarar utformningen av verksamheten, mot angrepp av kampkaraktär. Om han gör det är budskapet till de övriga deltagarna ganska uppenbart: det är jag som står för inriktningen här, detta är inte en gemensam överenskommelse på grundval av våra tidigare diskussioner. Det är viktigt att problematisera på det sätt som ledare O gjorde under mötet hos Dacke: låt oss se på det system som vi har skapat tillsammans.

En hel del har nu sagts om den formelle ledarens betydelse för att gruppen inte skall fastna alltför djupt i grundantaganden och om hans bidrag till utvecklingen mot arbetsgruppen. Det avgörande steget, det slutgiltiga ifrågasättandet av grundantagandet måste gruppen själv ta. Det är den som måste välja att gå in i verkligt arbete och utsätta sig för växandets smärta. På Fränstabarnbyn inträffade detta när den sedan Stockholmshelgen tysta delen av ledargruppen gav sig in i diskussionerna; då kunde vi utveckla den disciplin och systematik som krävdes för att vi skulle kunna ta itu med våra problem.

Den formelle ledarens betydelse i arbetsgruppen jämfört med i ga-grupper (kap XIII och XIV)

I arbetsgruppsfasen är det att märka, att den formelle ledarens betydelse tonas ned. Hans agerande betraktas inte av gruppen på samma sätt som i ga-fasen. I princip kan han då uttala sig föreskrivande, göra misstag, drömma sig bort etc utan att det på något avgörande sätt påverkar gruppens arbete, men det är givetvis bättre om han bidrar till a-gruppens verksamhet genom att strukturera, förtydliga, sammanfatta, bekräfta och komma med egna synpunkter.
När det gäller att komma med egna erfarenheter och bekymmer finns det anledning för den formelle ledaren att ta speciell hänsyn till i vilken fas gruppen befinner sig.

Mot slutet av experimentbarnbyn kunde man hos lägerledningen se en utveckling mot att i samband med att problem togs upp, peka på egna svårigheter. Genom att utgå från egna bekymmer bidrog vi till att skapa ett klimat, där andra kunde tala om sina problem.
Det kan synas som ett fruktbart och sympatiskt arbetssätt för en ledare i en grupp. Men innan man gör det till en generell metod bör man fundera kring vad det under olika faser i en grupps utveckling innebär att grupplederaren ger uttryck för egna svårigheter.

För beroendegruppen, som hoppas på att ledaren skall lösa de bekymmer som gruppen själv sitter med, kan det bli alltför förvirrande om ledaren markerar att han inte ens kan komma tillrätta med sina "egna" problem. Gruppledarens rakhet kan få som enda resultat att gruppen rekryterar en beroendegruppsledare ur de egna leden eller att dess verksamhet går ut på att stötta ledaren som visat sig så svag (den dualistiska motsvarigheten till beroendegruppen, se kapitel IV, s 66).Så länge gruppens verksamhet domineras av något av grundantagandena bör den formelle gruppledaren rikta in sig på att framlägga svåra frågor som gemensamma problem: Hur ser det nu ut med det här? Vad kan vi göra åt det?
I arbetsgruppsfaser däremot, kan det vara värdefullt att gruppledaren delar med sig av sina bekymmer, det kan skapa en öppenhet i gruppen och en upplevelse av att svårigheter är något som vi har gemensamt.

På ett likartat sätt förhåller det sig med frågan om flera formella gruppledare alltid måste bilda en enhet eller om de kan ge uttryck för olika åsikter och även kritisera varandra. I grundantagandegruppen blir splittring något problematiskt - i arbetsgruppen kan det vara något fruktbart.

Forskarens betydelse i arbetsgruppen jämfört med i ga-gruppen (kap VII)

En deltagande observatörs agerande i en grundantagandegrupp är föremål för betydligt mer uppmärksamhet än vad samma observatörs handlande skulle vara om gruppen vore inne i en arbetsgruppsfas.
Det ligger nära till hands att forskaren blir indragen i det drama som t ex beroendegruppen utgör. Han kan accentuera beroendegruppen och till och med bli dess ledare. Om forskarens uppgift är att gå omkring och observera och notera, så utgör han den perfekta projektionstavlan för beroendegruppstanken: att någon sitter inne med all den kunskap som behövs för att ta gruppen ur dess svårigheter.

Som beroendegruppsledare kan forskaren räkna med att förr eller senare bli avpolleterad, då han förmodligen inte kan svara upp till beroendegruppens förväntningar. Förr blir det, om han liksom jag gjorde vid möten, sitter i huvudsak tyst och noterar, och vid de tillfällen då han yttrar sig, bevakar intressen och behov utanför gruppen (i mitt fall: barnens).

Även för en kamp/flyktgrupp kan en deltagande observatör bli en centralfigur. Hans antecknande kan bli något att bekämpa eller undfly. Idén kan uppkomma, att om bara forskaren upphörde med sitt ständiga observerande, så skulle gruppen säkert få arbetsro och kunna ta itu med sina problem. Tankar liknande dessa framfördes under Dacke-helgen i experimentbarnbyns ledargrupp.

För vissa grupper kan forskaren vara att föredra som kampobjekt framför andra personer. I allmänhet är det nämligen så att forskare kan man göra sig av med, vilket man svårligen kan med t ex rektorer, kollegor, föräldrar eller tidningsskribenter. Kampen får ett tydligt slutmål.

När det gäller par-bildningsgruppen finns det inget stöd i tidigare tolkningar för ett resonemang om forskarrollen. Ändå vill jag här kort beröra den speciella problematiken. Genom att göra intervjuer och sitta och överlägga med enskilda gruppmedlemmar kan en forskare ge mönster för och eventuellt accentuera en par-bildningsgrupp. I allmänhet är det angenämt, när man väl vant sig vid situationen, att prata med någon som är så uppmärksam och intresserad av ens synpunkter som vad en god intervjuare är. Man kan få tillfälle att prata av sig det som känns besvärligt. Mönstret att prata av sig istället för att ta itu med det bekymmersamma är par-bildningsgruppens. En möjlighet, som forskaren har att till en del gardera sig mot att dras in i par-bildningsgruppen är att göra gruppintervjuer.

En deltagande observatör, med en aktionsforskningsinriktning, kan givetvis på ett värdefullt sätt direkt bidra till en grupps utveckling genom att spegla gruppens verksamhet. Utifrån Bions teorier om grupper kan vi dock se hur viktigt det är att sådana speglingar görs i arbetsgruppssituationer, då de bästa förutsättningarna finns för ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter och känslor. I ga-gruppen är det högst ovisst hur forskarens speglingar kan komma att tas upp. I beroende-gruppen är det möjligt att forskarens bidrag mottages med intresse och uppmärksamhet, utan att någon egentlig utveckling kommer till stånd i gruppen. För kamp/flyktgruppen kan forskarens idéer bli något att bekämpa eller undfly. I par-bildningsgruppen kan forskaren och enstaka gruppmedlemmar överlägga om forskarens resultat möte efter möte utan att något händer.

Att vara deltagande observatör i en grupp, som håller på att utvecklas, kan som synes vara en spännande uppgift. Jag är övertygad om att Bions teorier om grupper skulle kunna ge värdefulla bidrag även till forskningen om deltagande observatörens roll.

Kamp och pedagogiskt experimentarbete (kap X och XIII)

Förmodligen gäller för de flesta grupper, som ägnar sig åt pedagogiskt experimentverksamhet, att de utsätts för kritik och ifrågasättande utifrån. Det kan komma ifrån kollegor, rektorer, psykologer, föräldrar,massmedia etc. I en sådan situation, då det egna förändringsarbetet känns motigt eller övermäktigt, ligger det nära till hands att gruppen enar sig om att bekämpa omvärlden istället för att ta itu med sina svårigheter. Givetvis bör kritik

i allmänhet bemötas, men medlemmarna i en sådan grupp bör vara speciellt observanta på när de själva börjar uppträda på ett sätt som om deras främsta uppgift vore att kämpa ned istället för att utveckla något.

Om den sociala kompetensen i en grupp (kap XII och XIV)

Utvecklingen av vuxengruppen på experimentbarnbyn visar, att när vi som grupp väl fått en erfarenhet av att ha agerat ut och frigjort oss från ett grundantagande, hade vi fått en bättre beredskap för att möta nya antaganden, utan att låsas vid dem. Efter att ha upplevt riktiga arbetsgruppsfaser kunde vi lättare utveckla "vetenskapliga metoder" för att diskutera såväl konkreta problem som ideologiska frågeställningar.
Den här speciella gruppen hade hittat några av de verktyg som den behövde för att kunna ta sig igenom svårigheter och arbeta rationellt.
Varje nybildad grupp måste för att uppnå en sådan social kompetens utsätta sig för växandets smärta, med allt vad det innebär av uppoffringar och kraftansamlingar.

För den enskilde gruppmedlemmen kan erfarenheter av att tillsammans med andra faktiskt ha tagit sig igenom svåra situationer och ha njutit av arbetets frukter bidra till en social kompetens vars främsta kännetecken är en tilltro till vilka potentiella krafter, som finns hos en grupp människor som samlas och vad dessa tillsammans kan uträtta. Med sådana deltagare i nybildade grupper blir vägen till det gemensamma arbetet säkert kortare och mindre krokig.

Summary

English Summary

Chapter I - Background and Purpose

An experimental international children's camp was held at Fränsta in Medelpad, Sweden, during the summer of 1974, under the auspices of C.I.S.V. (Children's International Summer Villages). Forty-four children from eleven different countries attended the camp. All of the children were eleven years of age. Along with their adult leaders, a staff and a group of Swedish counsellors, they participated in organizing a village where the daily program, activities, norms and rules - with the exception of those related to health and safety - were decided on jointly by the children and adults in planning committees and at general meetings.

This study is aimed at (purpose 1) increasing our understanding of children's ability to participate in discussions and decision-making about problems of living together. The children's consciousness of and practical experience from norms and rules are analyzed on the basis of Jean Piaget's theories on the moral development of children. These analyses are then used to prescribe guidelines for the conduct of adults in their encounters with children's deliberations concerning rules for living together.

The study is also aimed at (purpose 2) contributing to our understanding of what happens when a group of adults meets with an uncertain and relatively unstructured pedagogical situation. The development of the leaders during the month the children's village took place is analyzed on the basis of Wilfred Bion's theories of group psychology. The results are then used to prescribe the conduct of group leaders in groups which encounter an unstructured pedagogical task.

As a motivational concept, social competence may be defined as the individual's willingness to understand and handle social relations. This includes the individual's interest in and need for social relations and his or her confidence in what can be accomplished with others. Social competence in the sense of acquired ability may be regarded as the individual's actual ability to develop relations with other people.

Two specific aspects of the concept of social competence are emphasized in this thesis, i.e. children´s reactions to rules and norms used in the development of social relations and the willingness and ability of a group of adults to understand and handle the social relations they develop in respect to a mutual task.

Chapter II - Methodology and Disposition of the Study

In the second chapter, I present my research paradigm, specify the general findings that may be expected from the study, describe the disposition of the analysis and explain the design of the documentation.

As the aims of this study are formulated as an interpretive problem, I naturally turned to hermeneutic research for models. I have tried to adhere to hermeneutic principles such as interplay between the whole and its parts, alternation between creative and controlling phases and, in particular, communication of understanding to others in regard to the linguistic style of the report, controllability and intersubjective obligations.

One of the most important features of the hermeneutic approach is that the researcher tries to study phenomena in their intended context. Thus I have attemted to understand statements made in general meetings and leaders´ sessions on the basis not only of an overall impression of what happened at these meetings and sessions, but also of the daily activities at the camp as reflected in my diary, a questionnaire to the children and group interviews with the leaders.

One of the primary objectives of my own efforts and of this report, has been to achieve interplay between material gathered by means of different research methods. The chronological material such as minutes from general meetings and leaders´ sessions has been analyzed along with my diary notes, using different time periods as a basis. The material from interviews and questionnaires, which is more summary in nature, has been integrated successively.

The general values I would like to emphasize are an understanding of Piaget´s and Bion´s concepts, ways in which they may be used in the analysis of concrete pedagogical situations and proposals for pedagogical measures which can be prescribed on the basis of these concepts. This means that I could

have used a completely different research group (e.g. a team of teachers and a class in school that tried to work with pedagogical alternatives). The main sampling problem in this study did not concern choice of participants, but the choice of statements and texts (units) that would provide the reader with an understanding of Piaget's and Bion's concepts (general universe).

According to the concepts of Sjoberg & Nett (1968), the sampling situation may be outlined as follows:

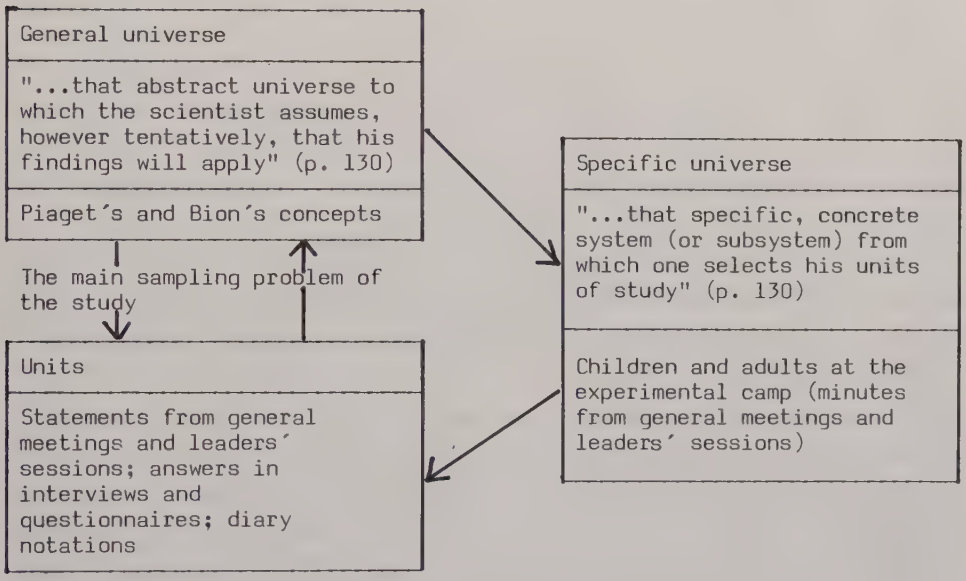

The choice of units has been guided by a desire to illustrate as many of Piaget's and Bion's concepts as possible and by an ambition to provide the reader with an overall perspective of the general meetings and leaders' sessions, as well as the context in which they took place.

Chapter III - Piaget's Theories on the Moral Development of the Child

Jean Piaget has demonstrated that by the time a child has reached the age of ten - twelve, he or she is prepared to acquire his or her "own" moral standard, based on mutuality. Children then become capable of developing an autonomous relationship with all of the conventional norms and rules imposed on them by the adult world. Rules and norms are gradually regarded as the outcome of mutual deliberations and agreements. The foundation for reciprocity is removed when rules are violated. Parents and other adults can provide the

child with reciprocal patterns, but cooperative experience with peers remains the primary source of autonomous sociocentric moral standards. The alternative is a fixation for unstable, egocentric practices regarding rules that the child feels are forced upon him by external sources.

Chapter IV - Bion's Theories of Group Psychology

W.R.Bion has shown what happens to groups that encounter a situation which is more unstructured than usual, in the sense that the formal leader does not assume authoritarian leadership, but relies on the group to discuss and solve the tasks it has assembled to resolve. The group is forced to tackle its problems on its own and to create its own patterns and rules for interaction - this is generally linked to the pain of growth. When faced with a new, unstructured situation, many groups "choose" to escape development and act according to one of three basic assumptions. 1) The members of a group might insist on their dependence on either the formal leader or a new one, selected from within the group (dependency group). 2) Or, the group might meet and act as if its task were to oppose or escape from something or someone (fight-flight group). 3) Another possibility is that the group might appoint a few of its members to try and solve their mutual problems; then remaining members can passively hope that an idea will soon emerge which will simplify everything (pairing group). Past experience of cooperating with one another and mutual scrutiny of their own escape will permit groups to deal with the task they have undertaken (working group).

Chapter V - Planning the Experimental Camp

During the weekend prior to the start of the experimental village, the adult leaders met in Stockholm to draw up plans. The discussions focused on several main themes: a) ideology - to safeguard the children's initiative and utilize the shared experiences of children and adults; b) role of the leaders - - to give the children scope, but still be active and intervene; c) decision-making - general meetings and planning committees; and d) guidelines - matters pertaining to safety and health would be the only ones decided on unilaterally by the adults.

The planning weekend was carried out in a relaxed atmosphere. There were sittings with the entire group and smaller group discussions. On the whole, the adult staff and junior counsellors (aged 17) were active in many ways,

although the staff predominated in terms of providing the framework and patterns of activity during the planning period.

This may be expressed in Bion's terms to indicate that the camp staff consciously developed a relationship of dependency between its own members and the rest of the participants. The following promise appeared to underly the staff's behavior: "We expect you to be active and help us solve problems, but we will be there to structure situations which are too uncertain or overwhelming."

Chapters VI - IX - Activities at the Experimental Camp

These chapters contain an account of the activities at the experimental village during different periods of time. The descriptions are based primarily on diary excerpts, interspersed with statements from interviews and questionnaires. Important events, examples of activities, excursions, meals, the children's bedtime, adult leadership, etc. are depicted.

Chapter VI, entitled "Pioneer Days", relates not only how many aspects of life at the camp functioned well in a situation where nearly everything was new and exciting, but also how problems began to emerge on the fourth day.

The culmination of these problems occurred on the tenth day, as described in Chapter VII, "Problems Culminate". This chapter gives an account of how various children tested situations, such as at meals or bedtime. The adults' uncertainty with regard to leading activities and following up rules is also reported.

During the "free" weekend when all of the children visited families in the area, the adults admitted and discussed the problems at hand. This was followed by new efforts and failures on the part of the leaders, described in Chapter VIII, "Progress and Difficulties". Meanwhile, the children's group as a whole improved its ability to profit from the possibilities offered by the camp and to live together.

Chapter IX, entitled "The Camp Functions", reports how even the cautious and quiet children, as well as the more outgoing ones, began to discover a way of getting along at the camp. The adults gained confidence with respect to

rules and limits,although they could never agree on an unambiguous policy regarding leadership for camp activities.

The adults

Chapter X - The Dependency Group

The adults who came to Fränsta encountered not only a new and uncertain leadership task, but also a new and uncertain type of meetings, in which the staff no longer assumed responsibility for stucturing the work and discussions. On the whole, the developmental situation was so unstructured that the group, when faced with what appeared to be an overwhelming and much too insecure task, "decided" to function in accordance with one of the basic assumptions.

The group of leaders at the experimental village responded to the uncertainty inherent in the new situation by forming a dependency group. Two leaders, sanctioned by the others, shouldered the burden of leadership for this basic assumption group.

After a while the staff once again interfered more actively, but as a dependency group, the leaders listened unwillingly to the staff´s working group message. These aspects were tabled or dealt with in a cursory manner.

Chapter XI - From Dependency Group to Fight-Flight Group

The adult dependency group culminated during this period. The group had diffuse thoughts and plans that did not entail any obligations. The members of the group made certain that they would never reach a mutual line of action. On several occasions the staff accentuated this basic assumtion group by assuming dependency group leader functions, such as diverting threatening subjects or seeing to it that they were dealt with quickly.

Owing to internal and external conflicts, the dependency group was eventually dissolved. The glaring contrast between the behavior of the group and its goals increased and conflicts between different participants or subgroups intensified.

When a group becomes as incompatible as the dependency group at Fränsta, there are two alternatives. One involves keeping the disparity in mind and

exposing oneself to the pain of growth by resolving the conflicts. The second is a short-run solution whereby the group switches to a new basic assumption. The adults at the experimental camp tried the short-run solution by forming a fight-flight group. This group struggled against 1) ideas, in the sense that doubts were raised as to the reasonableness of the basic premises; 2) individuals, in the case the leaders of the previous dependency group and the camp staff, who also responded to the signals; and 3) another group, here the children from Fränsta who visited the village.

Immediately prior to the "free" family weekend, however, the first signals appeared indicating that a working group was within reach; an increasing number of working group themes were introduced and accepted by the group.

Chapter XII - The Turning Point

During the decisive adult session while the children were visiting families for the weekend, the fight group entered a transitional stage. Feelings of uncertainty, dissatisfaction and conflict came to the surface and served to prepare us for our work with the difficult problems at hand. The adult group also reconciled with another leader of the dependency group.

The most important indication of the transition into a working group and a reduction in the atmosphere of conflict was that the "more quiet" members of the group entered into the discussion. The activities of the working group gradually became characterized by purposefulness, an ability to structure the sessions and discipline. Through self-criticism and creativity, the working group began to link concrete issues to ideological considerations.

Chapter XIII - Conflict and Work

After the leaders returned to the camp, full of theoretical confidence from their sessions during the free family weekend, the group once again found itself in an overwhelming developmental situation where their theories would have to be transformed into practice. The basic assumption that had dominated before the weekend, i.e. the fight-flight group, was remobilized.

This time the struggle was aimed at the principal of the college at which the village was held. The fact that this was an external conflict and did not, as

previously take place within the group, implies that the adult group was concerned with the unity created during the free weekend.

The group had already functioned as a working group and had been able to extricate itself from the basic assumptions. This experience enabled the group to utilize the fight-flight assumption temporarily and then return to its working group activities. During this period, the working group developed new communication patterns and "scientific methods". The members began to admit their own difficulties and ask one another for advice. The working group could now relate its actions to the problems which had arisen and formulate alternative solutions.

Chapter XIV - Work and Relaxation

After a Cuban national evening, an adult session was held at which the leadership qualifications of some of those present were reviewed and brought into question. The leaders responded to the challenge with conflict. The working group was temporarily transformed into the basic assumption of fight-flight, which provided an opportunity for immediate emotional reactions.

By coming into contact with a theme as close to reality as the adults' leadership in concrete situations with the children, the group once again converged into a working group. During the last ten days of the village, the adult leaders functioned as an alert and well-organized working group (with the basic assumption of fight-flight as a sounding-board). The individuality of the various members emerged in a way that had not been possible in the basic assumption group. The participants took charge of different group functions. Work and a relaxed atmosphere pervaded.

The children

Chapter XV - Discovering the Meaning of a Reciprocal Rule

During the first general meeting (called "big meeting")at the experimental camp, the children tried to grasp the meaning of a reciprocal rule. Some of the children were limited in their thinking by the fact that they associated rules with structures imposed on them by adults.

Three different kinds of thinking were exhibited in regard to how a rule could be rendered safe enough to be relied on: a) The main objective is

to determine a conduct-punishment pattern based on retributive justice; b) The solution implies that an adult oversees the rule and is responsible for insuring that everyone behaves in the right way; and c) The group as a whole should try to devise a means for getting the rule to work in practice.

The first big meeting provided examples of the effects of insufficient reciprocity and objectivity with respect to ideas about rules and norms. Some of the children remained more or less aloof during the meeting. It was difficult for them to register the opinions of others and to relate their own thoughts to the joint decisions of the group. The children whose thinking was influenced by what is known as cognitive self- righteousness adopted a special attitude. Their main interest was in evading or finding a weak spot in proposals from the adults or in the joint decisions made by the children.

Chapter XVI - Gaining Experience and Making New Decisions

By the time the second and third big meetings took place, the children had considerable experience from life at the village and could revert to their experiences during the discussions. The children documented an ability to review issues in detail and reconsider earlier decisions in the light of new experiences. They were able to delve into the consequences of their decisions in terms of the effects on living together. The children also showed that they were capable of dealing with issues on principle.

However, some of the children found it difficult to regard decisions as variable, reciprocal agreements and were opposed to discussing changes in rules. When this occured, the adults provided valuable recommendations. They suggested that the children review previous decisions and take their new experiences into account. Whenever the children were locked in an individual line of thought, they were satisfied with a decision they had already made. In such instances, they were unable to perceive the problem from a general viewpoint.

Paradoxically, when the children themselves participated in the decision-making, they sometimes formulated prohibitive rules, although they could have created more complex rules of an operational nature. In a new and uncertain situation, children easily revert to the most distinct rules they themselves have experienced, often of the simple, prohibitive type. Adults

should encourage children to arrive at more complex solutions.

In instances where some of the children expressed doubts as to whether mutual agreements could be relied upon, the adults tried to convey their own confidence in such decisions.

Chapter XVII - Identifying Difficulties with Mutual Problems

At a big meeting, during a discussion about orderliness and cleanliness the children exhibited a lack of confidence in the rules they had formulated.

First of all, in order to gain confidence in such rules, a child has to integrate so much objectivity and reciprocity into his way of thinking that he can identify difficulties with mutual problems which have to be regulated.

Second, many issues require a capacity for fundamental and hypothetical thinking if the child is to grasp the problem at all. But, even if the child has acquired this ability, it is still not certain that he will regard a reciprocal rule as a possibility.

A third factor is required. The child has to achieve sufficient autonomy in his relations with rules and norms, so as to have experienced the reliability of mutual decisions. This is a prerequisite for discovering that a self-created reciprocal rule can provide a practical solution to problems of living together.

Chapter XVIII - Fairness and Punishment

During a discussion of the disorder at snack-time, a very slight majority of the children voted to solve the problem simply by urging everyone to be more considerate of one another. Two factors may have contributed to the fact that many of the children would have preferred a more firm solution. First, the proposal to be more considerate required that the children feel secure about access to a rule of which only the spirit had been formulated. Second, they would have to feel that the best rule is one which unites the group. Children do not usually master these two types of thinking in regard

to moral issues until between the ages of nine - twelve.

Fairness and punishment were discussed at two big meetings. In this context, the question arose as to whether the adults should decide in advance concerning the children's right to mete out punishment at their big meetings. When the children dealt with whether those who disturbed the big meetings should be asked to leave or with the matter of damage at the camp, it turned out that some of the children clung to a certain viewpoint because of their thought patterns regarding the concept of fairness. Some of the children were most interested in maintaining a mechanical balance between wrongdoing and punishment. This kind of retrubutive concept of justice made it difficult for them to view actions in their proper context. Still others were constrained by a moral realism which led them to regard wrongdoing that resulted in material destruction as particularly serious. On the basis of objective responsibility, some of the children were unable to take motives into account. The children easily wound up in unreasonable positions or at an impasse in their discussions of fairness and punishment. Thus a coherent adult approach was required in these matters.

Chapter XIX - Conclusions regarding Further Work an Pedagogical Development

The conclusions reported in this study are based on analysis of statements made by the children at general meetings (using Piaget's theories on the moral development of children) and on interpretations of the development of the adult group (using Bion's theories of group psychology). The results prescribe guidelines which adults should adopt in situations where children have been given increased responsibility for norms and rules. The conclusions also suggest attitudes to be adhered to by leaders of adult groups engaged in pedagogical development.

The children

The concluding chapter focuses on various guidelines for adults who work with children in their discussions about rules and changes in rules. Among these are:

- to encourage children to concentrate on getting rules to work rather than determining a conduct-punishment pattern when rules are formulated;
- to urge children to review decisions already made, point out that a decision can be altered in the light of new experience and be responsible for safeguarding suggestions for change;

- to take it upon oneself to point out that rules can become oversimplified and limiting, and stimulate more complex solutions when children revert to the most distinct rules they themselves have experienced, i.e. those of a simple, prohibitive nature;
- to communicate their own confidence in mutual agreements whenever children, for example at a general meeting, express doubts as to whether such agreements are reliable;
- to demonstrate their own confidence in rules which have been formulated in spirit only;
- to convey a deliberate and consistent policy in regard to punishment when rules are broken.

The adults

The task of the leader of an adult group in an uncertain developmental situation should be:

- to provide untiring encouragement in working group discussions, while keeping in mind that this is a rather ungrateful task;
- to try to problematize and consider the adults´ own experiences and needs instead of prescribing;
- to be aware of the extent to which, as a leader, one becomes involved in some of the basic assumptions;
- to avoid contibuting vague plans and recommentations to the basic assumption group climate;
- to encourge the group to relate how their work is progressing in practice and the feelings this has aroused;
- to try to recognize and present problems related to the behavior of an individual member of the group as problems which concern the group as a whole;
- to ensure that, as a leader, one is not alone in explaining and defending the pattern of activity if the group resorts to ideology in a fight-flight phase.

Referenser och bilagor

Referenser

Asplund, J. Om undran inför samhället. Argos, Stockholm, 1971.

Bion, W.R. Gruppterapi. Prisma, Stockholm, 1976.

Bruner, J.S. På väg mot en undervisningsteori. Tema Gleerup, Lund, 1971.

Callewaert, S. & Nilsson, B.A. 2 lektionsanalyser i biologi. Grundskolans högstadium, årskurs 8 (Teoretiska analyser av klassrumsobservationer med kvantitativa diagram över ordmassans fördelning i olika kategorier för lärare och elever). Sociologiska institutionen, Lund, 1975.

Danziger, K. Socialisation: Barnets väg in i vuxenvärlden. Prisma, Stockholm, 1975.

Edfeldt, Å.W. & Janson, U. Beteendevetenskapliga förhållningssätt. Akademilitteratur, 1978.

Elkind, D. Barn och unga i Piagets psykologi. Natur och Kultur, Stockholm, 1972.

Freinet, C. För folkets skola. Wahlström & Widstrand, Stockholm, 1975

Fromm, E. Flykten från friheten. Natur och Kultur, Stockholm, 1969.

Israel, J. Om konsten att lyfta sig själv i håret och behålla barnet i badvattnet. Kritiska synpunkter på samhällsvetenskapens vetenskapsteori. Rabén & Sjögren, Stockholm, 1972.

Janson, U. Intentionalitet och medsubjektivitet. UMIL-rapport nr 3. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1975.

Knutsson, K-E. Det antropologiska perspektivet. Vetenskapliga perspektiv. Stockholms universitet, 1970.

Kohlberg, L. Stage and Sequence: The Cognitive-Developmental Approach To Socialization i Goslin, D. Handbook of socialization theory and research. Rand Mc Nally and Company, Chicago, USA, 1969.

Liljeström, R. Samhället och barns utveckling. SOU 1975:31. Liber, Stockholm, 1976.

Lindholm, S. Vetenskap, verklighet och paradigm. Rapport nr 10, UMIL-gruppen, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1978.

Lindstein, T. Experiment i samlevnad. Del 1. Ideologiska konsekvenser av en internationell barnby. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1975.

Lindstein, T. Extracts from part two of the dissertation. Experiment in Coexistence. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1978.

Lindström, J. Dialog och förståelse. PUMP-projektet, Pedagogiska institutionen, Göteborgs universitet, 1973.

Löfberg, A. Boendets utformning som pedagogiskt problem. IAN-rapport nr 177, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1976.

Nilson, G. Oordning/ordning. Bokförlaget Korpen, Göteborg, 1976.

Piaget, J. Framtidens skola. Att förstå är att upptäcka. Forum, Stockholm, 1976.

Piaget, J. The moral judgement of the child. Routledge & Kegen, Paul,1932, Penguin Education Books, 1977

Qvarsell, B. Utvecklingspsykologi och pedagogik. IAN-rapport nr 186, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1976.

Qvarsell, B. Svenska språket på yrkesinriktade linjer i gymnasieskolan. En begriplig problembild. Utvecklingspsykologiska seminariet. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1977.

Radnitzky, G. Contemporary schools of metascience. Volume II: Continental schools of metascience, Akademiförlaget, Göteborg, 1970.

Rioch, M.J. The work of Wilfrid Bion on groups i Progress in Group and Family Therapy edited by Seger, C.J. and Kaplan, H.S., New York, 1972.

Rogers, C. Människor i grupp. Wahlström & Widstrand, Stockholm, 1975.

Schwebel, M. & Raph, J. Piaget i skolan. Aldus, Stockholm, 1975

Sigrell, B. Gruppterapi. A & W, Stockholm, 1971.

Sjoberg, G. & Nett, R. A Methodology for Social Research. Harper & Raw, New York, 1968.

Törnebohm, H. En systematik över paradigm. Rapport nr 85, Avd. för Vetenskapsteori, Göteborgs universitet, 1976.

White, R.& W. Motivation Reconsidered: The Concept of Competence, Psychological Review, 66:297-333, 1959.

Ödman, P-J. Utvecklingen på zigenarskolan i Årsta. Läsåren 1967/68 och 1968/69. IMFO-rapport 1971:5, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1971.

Ödman, P-J. Kommentar till IMFO-rapport 1971:5. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1972.

Ödman, P-J. Tolkning, förståelse, vetande. Preliminär version. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1977.

Bilagor

BILAGA 1 A. ENKÄT TILL BARNEN

FRÅGEFORMULÄR FRÄNSTA BARNBYN 1974. Namn.....

1) Jag tycker att det som är bra med den här byn är

   därför att

2) Det som är dåligt med den här byn är

   därför att

3) De trevligaste sysselsättningarna på dagarna är

   därför att

4) Det borde finnas mer

5) Ledarna på den här byn är

   Jag tror det beror på att

6) Ledarna borde vara mera

7) De flesta barn på den här byn är

8) En del barn

9) Den här byn är annorlunda från en vanlig skola eller ett annat sådant här läger därför att

10) På den här byn har jag varit och bestämt om

11) Jag tycker att Big Meeting

12) Under Big Meeting har jag

13) Vi har beslutat om följande frågor som jag inte tror att ledarna höll med om

14) Vad jag fick ut av mitt jobb i planeringskommittén

    därför att

15) Planeringen på en sådan här by borde

16) Den här byn styrs av

17) Om rumsbytena tycker jag

18) Om bed-time och kvällarna tycker jag

19) Om.....tycker jag.....

20) Det som har ändrats mest på den här byn har varit

21) Nu skall jag snart åka hem, det tycker jag

22) Meningen med den här barnbyn är att

23) Om det var möjligt att åka till den här barnbyn igen, skulle jag vilja att följande var annorlunda

24) Det jag kommer ihåg mest från den här byn är

På den här sidan kan du rita en teckning som visar något från vår by. (Du kan också använda den till att skriva sådant som du inte fått sagt tidigare)

BILAGA 1 B. BJUDNING AV ENKÄTEN

Jag vill be er alla att fylla i det här frågeformuläret. Det är frågor om vad ni tycker om den här barnbyn. Anledningen till att jag ber er svara på detta frågeformulär är att jag skall skriva en uppsats om den här byn, och då är det viktigt att veta vad ni tycker. Jag ber er också att fylla i det, för att man skall kunna göra bättre byar kommande år.
- Översättning.
Det här är ett frågeformulär som ni kan fylla i på ert eget sätt. Det finns inga felaktiga eller rätta svar - jag vill att ni skriver just det ni kommer att tänka på. Ert namn står på det här frågeformuläret, men i min uppsats kommer jag inte att nämna namn.
- Översättning.
Ni kommer att få ett frågeformulär på ert eget språk. En penna och en kautschuk. Sedan vill jag be Y- och L-delegationerna att gå med Karin till ledarnas rum och S- och N-delegationerna gå med Jannika och ledare S till biblioteket. Resten av er vill jag att ni stannar kvar här med mig och ledare V. Om det är något ni inte förstår kan ni hela tiden ställa frågor till Karin, Jannika och mig.
- Översättning

BILAGA 2. TEMAN VID GRUPPINTERVJUERNA MED LEDARNA

1. Ledarnas syn på den gemensamma planeringshelgen i Stockholm.

2. Förväntningar före och efter Stockholmshelgen.

3. Hur verkligheten överensstämmer med förväntningarna. Hur experiment-barnbyn har kommit att gestalta sig och känslor inför det.

4. De "egna" barnens utveckling under barnbyn. Relationer inom den egna delegationen. Relationer mellan "egna" och "andras" barn.

5. De andra barnens utveckling. Relationer mellan barnen på experiment-barnbyn.

6. Egna relationer till barn inom och utom den egna delegationen.

7. Hur vuxen-barn-relationerna kommit att gestalta sig på experiment-barnbyn.

8. Ledargruppens utveckling. Den egna rollen och de egna känslorna.

9. Ledarnas syn på lägerledningens roll inom ledargruppen. Möjligheterna att komma till oss med funderingar och praktiska frågor.

10. Ledarmötenas utveckling. Eget och andras agerande. Lägerledningens funktion under mötena.

11. Hela barnbyns utveckling. Viktiga händelser och trender.

12. Synpunkter på den diskussion om "struktur eller ej" som förts under barnbyn.

13. Om Big-Meeting. Hur har de fungerat. Barn och vuxnas agerande. Synpunkter på de frågeställningar som behandlats vid BM.

14. Om systemet med planeringskommittéer. Förändringar och förbättringar.

15. Vad som kunde ha gjorts annorlunda på experimentbarnbyn. Besvikelser.

16. Hur de egna resurserna och talangerna har kommit till uttryck och utnyttjats på barnbyn.

17. Ledarnas syn på CISV:s verksamhet

18. Känslor inför hemresan.

19. Ledarna syn på vad de fått ut av experimentbarnbyn.

BILAGA 3. DISPOSITION AV INTERVJUER OM PLANERINGSKOMMITTÉARBETET

1) När och hur träffades ni?

2) Vem tog initiativ till träffarna?

3) I vilken utsträckning ställde folk upp?

4) Försök beskriva ert arbete!

5) Hur har arbetet från idé till genomförande sett ut?

6) Vilka slags diskussioner hade ni?

7) Vem kom med idéer?

8) Om du (ni) ser till vad som faktiskt genomförts - vilka har då fört fram de avgörande idéerna?

9) Vilka har varit aktiva?

10) I vilken utsträckning har idéer och initiativ kommit utifrån och i vilken utsträckning från gruppen?

11) Vad har gruppen själv genomfört och vad har andra tagit hand om?

12) Hur ser du (ni) på ert planeringskommittéarbete?

13) Hur ser du (ni) på planeringskommittéerna mer generellt?

BILAGA 4. EXEMPEL PÅ FIGURER SOM UTGJORDE SAMMANFATTNINGAR AV ANALYSERNA I UPPSATSEN "EXPERIMENT I SAMLEVNAD, DEL I"

I den första figuren kan vi studera hur en viss typ av relation mellan en lägerledning och övriga ledare kan ge upphov till tvivel på egen och andras kompetens. Kommentarerna före och efter figuren är direkt hämtade ur "Experiment i samlevnad, del I".

Om lägerledningen ser vissa ledare som mindre kompetenta ligger det nära till hands att ta ansvar för dessa vuxna ledare och i vissa fall ta över ansvar från dem. Tvivlar då en ledare redan innan på sin kompetens, måste ett sådant ansvarsövertagande ses som en auktoritiv bekräftelse på den egna inkompetensen. Hur lätt är det inte då att falla tillbaka på dem som tar ansvar och fattar beslut.
Något som i sin tur ytterligare bekräftar lägerledningens ursprungliga uppfattning om vissa ledares bristande kompetens. Något kompletterat skulle detta schematiskt kunna visas på följande vis:

Figur 3. Utveckling av de vuxnas syn på egen och andras kompetens.

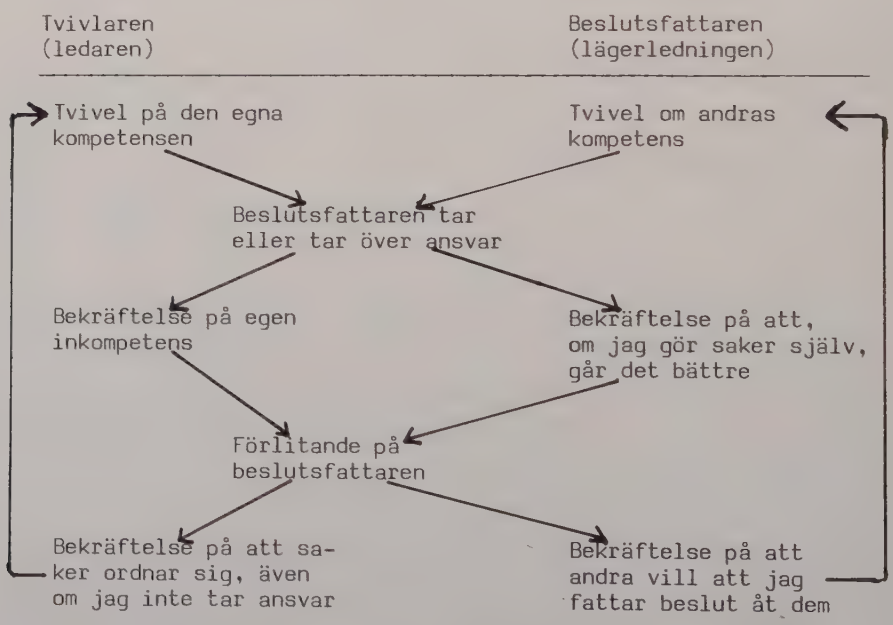

Sammanfattningsvis kan konstateras att Halmstadbarnbyn för de vuxnas del bidrog till att bekräfta myter som: vissa människor är det omöjligt att kommunicera med - vissa vuxna bör man företrädesvis ge konkreta förslag och tilldela uppgifter - folk blir lyckliga om de slipper bekymra sig om

vad som skall ske - kompetens följer rollen. Dessa föreställningar är inte myter i den bemärkelsen att de i en given situation inte gick att iaktta på Halmstadbarnbyn, utan de förvandlas till myter i det ögonblick man slutar säga att människor under dessa förutsättningar kan vara så här, och bara konstaterar att människor är så här. Myterna tenderar att bli självuppfyllande till sin karaktär.
Konsekvenserna, för barnens kompetensupplevelse, av vuxnas sätt att organisera och leda aktiviteter analyserades i rapporten ur flera olika aspekter. Här följer ett exempel på en sådan aspekt, vald mest därför att den går att sätta sig in i utan att läsaren behöver ta del av rapporten i övrigt.

En faktor som kan påverka barnets kompetensupplevelse är att de vuxna väljer aktiviteter som är så stora att de bedömer att endast de själva kan ha överblicken över dem. Om barnet inte får tillfälle att bilda sig en föreställning om helheten och vilka arbetsmoment som skall leda fram till den, så blir frågan så som ett barn framställde den vid kojbygget: "Hur skall vi klara oss utan instruktioner?", adekvat. Det är följdriktigt att barnet tvivlar på att det själv kan förstå vad som skall göras härnäst eller hur det arbetsmoment det håller på med stämmer med helheten. Det ligger en osäkerhet för barnet i att syssla med den lilla delen och det är naturligt att komma med en mängd frågor, vilket den vuxne lätt kan ta som inteckning för att den ursprungliga bedömningen att uppgiften var för stor för barnet att överblicka, stämde. Så blir även denna föreställning självuppfyllande, vilket visas av figur 4.

Figur 4. Konsekvenser av att barn inte ges möjlighet att överblicka ett "projekt".

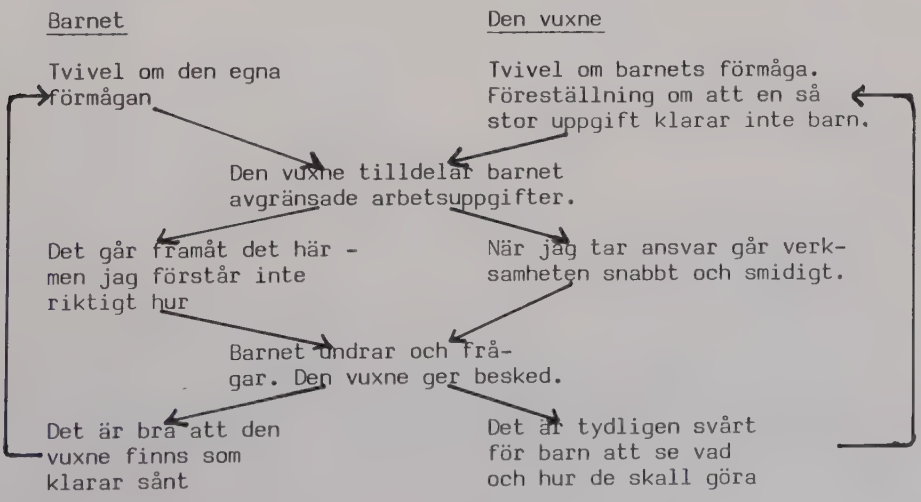

BILAGA 5. TABELLER ÖVER DE ENKÄTSVAR SOM INTE MEDTAGITS I RESULTAT - RESENTATIONEN

Tabell 8. Vad barnen vill ha annorlunda

Del I Det borde finnas mer....

Kategori	Antal barn	Kategori	Antal barn
Utflykter, promenader	12	Att vara tillsammans förutom BM	4
Lekar, spel och sport	9	Vänlighet mot varandra.	3
Bad och simning	8	Disciplin.	
Fritid	6	Affären öppen mer.Fler varor.	3
Önskemål om speciella aktiviteter eller fler aktiviteter, t ex ridning	9	Möjlighet att läsa på kvällen.	2
		Övrigt, t ex badrum, barn gräsmattor, material.	5

Del II Om det var möjligt att åka till den här byn igen, skulle jag vilja att följande var annorlunda....

Kategori	Antal barn	Kategori	Antal barn
Mer variation på aktiviteter, fler aktiviteter.	12	Övrigt. Borde vara mer som ett läger. Borde lära mer om olika länderna. Göra mer saker tillsammans. Vissa ledare. Mer barn. Rektorn. Snacks. Vädret. Ej rumsbyten. Toaletterna. I ett annat land. Alla kostnader betalda.	11
Inte så många BM, färre punkter. Noggrannare diskussion.	7		
Sovtider.	5		
Fler utflykter.	4		
Att alla skulle vara mer hänsynsfulla [a)]	2	Ingenting. Vara som här.	6

a) samt följande visa kommentar: "Jag tror inte det är möjligt att återbesöka lägret för att andra barn skulle också vilja komma och lära känna andra länder." (Yvonne)

Tabell 9. Vad barnen anser vara de trevligaste sysselsättningarna

De trevligaste sysselsättningarna på dagarna är....

Kategori	Exempel (med motivering)	Antal barn
Spel och lekar	"När vi är i gymnastiksaler, ty vi leker bra lekar och har det roligt." (Nina)	17
Sport, volleyboll, fotboll, gymnastik	"Sporter - därför jag tycker att det är roligt." (Martin)	13
Bad och simning	"Åka och simma, för det är roligt". (Love)	16
Utflykter. skogspromenader, plocka blommor	"Att göra utflykter, gruppsamlingar - mycket folk deltager." (Per)	15
Arts and crafts	"..., Arts and crafts,... - för jag tycker om dem." (Love)	9
Vara tillsammans. Att samlas för att göra något	"När vi möts tillsammans och har måltider och möten - ty då kan man få reda på vad våra vänner och ledarna har gjort." (Pat)	8
Övriga aktiviteter, drama, sång, dans, träarbete etc	"Jag tycker om simning och träarbete, ty hemma har jag inte tillfälle att praktisera dem så ofta."(Sigvard)	15
Fritid	"Jag tycker om free-time, att vara fri är alltid bäst." (Viola)	6
Måltider, snacks	"När man är trött är det skönt med snacks." (Lena)	4

Tabell 10 Barnens syn på vad som är dåligt med byn

Det som är dåligt med den här byn är....

Kategori	Exempel (med motivering)	Antal barn
Toaletterna, hygienen, ordningen på rummen	"Toaletterna i badrummen på andra våningen är inte tillräckligt rena. Men det finns alltid gott om toalettpapper." (Petula) "Hygienen, rummen var ganska dåligt organiserade." (Yngve)	10
Rektorn, att rektorn går omkring i rummen, rektorn försöker styra byn	"Rektorn, som försökte styra byn när det var meningen att vi skulle göra det." (Olga) "Rektorn - går in i våra rum minst fyra gånger i veckan och varje gång anmärker hon - hon skall inte lägga sig i sängar, som hon inte sover i." (Svea)	12
Att vissa inte är omtänksamma med varandra. Folk avbryter spel.	"Att vissa personer inte är speciellt omtänksamma med andra." (Ofelia) "När någon leker ett bra spel och några andra kommer och avbryter." (Rickard)	9
Att saker blivit stulna	"De stulna sakerna - vi åker inte till en CISV-barnby för att stjäla." (Ulrik)	3
Barn och vuxna som inte kommer eller inte kommer i tid eller deltager för lite	"Alla deltar inte alltid i aktiviteter." (Ymer) Vissa ledare kom inte till aktiviteterna." (Viktor)	6
Big Meetings, för ofta, för långa diskussioner	"Att det är BM var 4:de dag." (Ture) "På BM tillbringade vi alldeles för lång tid på en fråga." (Viola)	5
För många ledarmöten. Ledarna borde vara mera bestämda och aktsamma	"Att ha farliga saker nära barnen." (Ursula)	3

fortsättning Tabell 10

Kategori	Exempel (med motivering)	Antal barn
Sovtider, rumsbyten, för lite att äta vid snacks Flaggceremonin	"Att nästan alltid samma barn hissar flaggan."	7
Övrigt	Att man måste skiljas. Ljuset i badrummet. Vissa lekar. För lite tid till vissa aktiviteter. Att alla inte hade nationaldräkter. Fränstabarnen borde fått komma mer. Affären.	12

Tabell 11 Det barnen upplever som bra med byn

Jag tycker att det som är bra med den här byn....

Kategori	Exempel (med motivering)	Antal barn
Maten, snacks	"Maten! Är god och omväxlande." (Tora) "Måltiderna var mycket goda. Det är inte lätt att laga mat till 60 personer." (Svea)	18
Rummen, folkhögskolan	"Rummen och sängarna är stora." (Lena) "Rummen vi bor i är vackra, med alla bekvämligheter man kan önska sig." (Petula)	14
Aktiviteter, spel, lekar, samlingar	"Dans, fotboll, volleyboll och att spela andra spel - ty barnen tycker om dem." (Rickard) "Aktiviteterna är varierade och bra." (Love)	21
Att man får kamrater, vänskapen människorna, hur barnen är mot varandra, ledarna	"Människorna, rummen, måltiderna - jag tycker om dem alla." (Olga) "Hur barnen är och hur vi leker tillsammans." (Rose)	17
Att vi är mycket fria. Friheten. De lyckligt levande barnen, att vi har valfrihet	"Vi är mycket fria och alla är snälla mot alla." (Ulla) "Ty inga blir sura därför att de tvingas göra någonting." (Nils)	5

fortsättning Tabell 11

Kategori	Exempel (med motivering)	Antal barn
Att vi beslutar saker tillsammans på Big Meetings. Planeringskommittéerna. Att arbetsplaner görs upp och följs.	"Att vi kunnat besluta tillsammans - på andra läger, som jag deltagit i, har lägerledningen beslutat själv, och de andra har inte tyckt om besluten." (Uno) "Att vi har de BM vi har - därför att vi måste ha regler för sovtider, mat och många andra saker." (Nick) "BM och PK - vi fick se hur andra människor i världen lever genom att vi var tvungna att planera aktiviteterna." (Ove)	16
Övrigt. T ex hela byn är toppen. Fritiden,naturen.	"Det är inte mycket att säga för hela den här byn är verkligen toppen." (Pat) "Fritiden - ty då kunde vi göra vad vi ville." (Vera)	15

Tabell 12 Hur barnen ser på varandra

Del I De flesta barn på den här byn är....				
Mycket snälla, trevliga kamratliga, hjälpsamma	artiga, kompromissvilliga, håller sig till reglerna	aktiva och intresserade	oförskämda uppträder dåligt, löjliga	övriga omdömen
22 barn	5 barn	4 barn	7 barn	6 barn

(observera att barnen i denna tabell endast kan tillhöra en kategori: summan blir 44 barn)

De tre positiva kategorierna täcker väl barnens svar. Den negativa kräver exemplifieringar, likaså kategorin övriga omdömen.

Exempel (Kategori: oförskämda, uppträder dåligt, löjliga - 7 barn)

"Många av barnen är banditer, löliga, oförskämda, obehagliga." (Siv)
"Dåligt, dåligt uppförande och dumma. Försöker bita andra." (Rita)
"Mycket bortskämda och dåligt uppfostrade - man borde organisera så att urvalet av barn blev strängare." (Yvonne)

fortsättning Tabell 12

Exempel (Kategori: övriga omdömen - 6 barn)

"Mycket lyckliga att vara här" (Ture)
"Rena, klyftiga och aktiva" (Valter)
"Bra och dåliga" (Rolf)
"Från kapitalistiska länder" (Yngve)

Del II En del barn ....

Kategori	Exempel	Antal barn
Är bråkiga, inte snälla, uppför sig illa	"Vissa barn är inte snälla mot andra." (Uno) "Är elaka, otrevliga och vilda (precis som jag)." (Tord) "Är helt oorganiserade, dåligt uppfostrade, så att de till och med är oförskämda mot de vuxna." (Ymer)	16
Är inte aktiva. Deltar inte i lekarna. Ointresserade	"Är dåligt aktiva, ouppfostrade barn." (Pontus) "Har inget intresse för lägret." (Tina)	8
Tänker inte på andra. Håller sig inte till reglerna	"Försöker göra det de själva vill och tänker inte på andra (Olga) "Inte trevliga, ty de håller sig inte till reglerna." (Nille)	4
Omogna, barnsliga. Blir uppspelta.	"Några tar inte vara på sig själva och några gånger försöker de undfly aktiviteterna." (Ylva) Blir lite uppspelta av saker som spel". (Pat)	5
Övrigt	"Några stjäl" (Siv, Svea, Sigvard, Sture) "... kommenderar de andra som slavar och skrattar åt dem" (Ursula) "Leker inte för att de är blyga eller av något annat skäl" (Lisa) "Är så tillgivna till några få kamrater att de inte lär känna de andra" (Lena) "Sover ända till 9.00 och det är inte bra." (Rickard)	11

Tabell 13 Det barnen upplever som speciellt med barnbyn

Den här barnbyn är annorlunda än en vanlig skola eller ett annat sådant här läger därför att....

Kategori	Exempel	Antal barn
Inte alls likt skolan. Lär andra saker	"Det är speciellt inte som skolan, ty skolan tvingar dig att göra en hel del pappersarbete." (Ove) "Vi lär saker som vi inte skulle lära i skolan." (Ulla)	11
Mer frihet. Inget tvång. Man kan planera själv	"Vi är mycket fria, vi kan göra vad vi vill, gå dit vi vill." (Ulrik) "Inget görs av tvång." (Ture)	8
Det finns barn från olika länder med olika språk	"Att det finns barn från olika länder." (Nille) "Vi pratar olika språk." (Olof)	9
Aktiviteter, rum, sängar, måltider etc är bättre	"Det är mycket trevligare. Och måltiderna är bättre, sängarna är bättre och aktiviteterna är mycket bättre." (Ofelia)	7
Alla är med och bestämmer.	"Alla är med och bestämmer." (Malin) "Vi kan besluta mer än på andra byar." (Ludvig)	5
Det är roligare. Vi har mycket skojigt. Vi leker mer.	"Det är mycket roligare på barnbyar." (Maja) "Barnen har verkligen skojigt." (Ursula)	5
Övrigt	"Inga straff." (Pontus, Petula) "De flesta här är vänligare och bryr sig en hel del om andra." (Pat) "Och det börjar likna de socialistiska länderna på vissa punkter." (Ylva)	7

Tabell 14 Barnens uppfattning om de beslut som fattats på barnbyn

Del I På den här byn har jag varit med och bestämt om....

Kategori	Antal barn	Kategori	Antal barn
Sovtiden	15	Hur uppföra sig vid måltiderna	5
Programmet, vad vi skall göra, speciell aktivitet	8	När vi skall ha flaggceremonin	5
Att vara hänsynsfull, att leva ihop, vara ihop i rummen	8	Tidningen	2
Rumsbyten	6	En hel del, de saker jag röstat för	3

Del II Vi har beslutat om följande frågor som jag inte tror att ledarna höll med oss om....

Kategori	Antal barn	Kategori	Antal barn
Sovtiden, sovtiden första gången	13	Att också ledarna skulle byta rum	2
Rumsbytena	3	Övrigt. Sova i gym. Vissa spel. Rektorn. Tvättmaskinen.	5
Att gå från bordet när man är klar	2		
Att ledarna skulle hålla vakt på kvällarna	2	Vi var inte oense	3
		? eller inget svar	19

Tabell 15 Barnens syn på rumsbytena

Om rumsbytena tycker jag....		
Kategori	Exempel	Antal barn
Att de är bra - man får kontakt med fler barn	Att det var en bra idé, för man lärde känna fler människor bättre." (Ove) "Att de är bra. Vi blev lätt vänner i rummen och lärde känna dem." (Viktor)	10
Att de är bra, arrangerades bra	"De var ganska bra arrangerade." (Pontus) "Allting var OK och om några små problem uppstod, så är det förståeligt, ty det är mycket svårt att organisera." (Ulla)	6
Ledare P gjorde att bra arbete	"Att ledare P gjort ett storartat arbete. Hon har tillbringat en hel del tid med att arbeta på det." (Olga) "Ledare P har arbetat mycket bra, ty hon vill tillfredsställa varje barn." (Uno)	4
Att de inte var bra, blev rörigt, inte bra organiserat	"...borde inte vara, för det uppstår många problem och många saker försvinner." (Svea) "...inte så mycket om, för när man flyttar tappar man så många saker." (Maja)	10
Att de hade gjorts med mer omtanke och mer tid	"De gjordes för snabbt: 'Jag vill inte sova med honom' etc." (Nick) "Att vi skulle brytt oss om dem mer..." (Nina)	3
De skedde för ofta, sista bytet onödigt	"Det var inte speciellt bra att byta så ofta - Vi skulle ha bytt endast tre gånger under byn." (Ulrik) "De borde göras, men inte de sista dagarna för då spelar det ingen roll." (Ylva)	4

fortsättning Tabell 15

Kategori	Exempel	Antal barn
Att vi borde fått byta när vi ville, vi beslöt detta	"Att man egentligen kunde klarat av det sinsemellan." (Tina) "Diskussionerna den 1:a augusti var onödiga, vi hade redan på 1:a eller 2:a BM beslutat att rumsbyte var möjligt, om ens rumskamrater är med på det." (Sture)	3
Att en del skedde utan vårt medgivande	"Att ledare P fick mycket besvär. Att en del dock skedde utan vårt medgivande." (Tora) När barn inte vill byta, så skall dom inte behöva göra det." (Ursula)	2
Övrigt	"Det var rena kalabaliken, nödvändiga för att träffa andra barn." (Ludvig) "Det är hemskt när en vill byta och andra måste uppge sina rum." (Tord)	6

Tabell 16 Sovtider och kvällar, som barnen ser dem

Om bed-time och kvällarna tycker jag....

Kategori	Exempel	Antal barn
Att det är rätt sovtid	"Vi går till sängs varken för tidigt eller för sent." (Siv)	11
Att sovtiden är för tidig	"Sovtiden är för tidig." (Martin)	8
Att sovtiden är för sen	"Den är för sen." (Vera)	6
Har gått bra, beslutades, reglerades bra	"Att allt beslutades mycket bra, och att det är kul att sova med andra barn." (Tora) "De var mycket trevliga ty när det var dags att sova så var alla barn så tysta som möjligt." (Rose)	13
Att det är rörigt och för mycket spring	"Det är rätt rörigt." (Maja) "Att dom springer för mycket i korridorerna." (Mats)	4
Att det är bråkigt sent på kvällarna	"Men det var bråkigt till mycket sent på kvällarna. Detta var inte bra." (Valter)	2
Nätterna är lugna	"Nätterna är lugna." (Nils)	2
Övrigt	"De har förändrats - numera så skriker och pratar de inte." (Rita) "Man borde få läsa - om rumskamraterna går med på det - och om man man inte för oväsen." (Sture)	4

Tabell 17 Det barnen själva väljer att ha synpunkter på

Om.... tycker jag ....

Kategori	Exempel	Antal barn
Maten - den är god, mycket god, toppen	"Måltiderna - mycket goda." (Svea)	8
Aktiviteterna, baden, biblioteket borde varierats mer	"Bad - vi skulle åkt till olika ställen. Åtminstone en eller två gånger i veckan." (Petula) "När det gäller biblioteket borde det funnits mer val." (Ursula)	5
Rektorn - inte trevlig. Borde inte varit med oss	När det gäller rektorn - så tycker jag att hon inte är så trevlig." (Uno) "Rektorn - hon borde inte varit med oss." (Ulla)	4
Barnbyn - trevligt att lära känna folk här	"Det har varit roligt att lära känna alla." alla." (Ove) "Att tycka om varandra är bra." (Rolf)	4
Städningen, hygienen borde varit bättre	"Städningen - att det borde varit bättre ordning." (Mats)	2
Lägeraffären - fler saker, öppen mer	"Affären - vi borde ha fått utnyttja den mer," (Per)	2
Övrigt	"Det borde funnits olika rätter varje dag." (Lisa) "...och några spel är för farliga, t ex blåsa ut ljus." (Nils)	7

Tabell 18 Barnens tankar inför hemresan

Nu skall jag snart åka hem, det tycker jag...

Kategori	Exempel	Antal barn
Att jag kommer att sakna människorna, vännerna här	"...jag kommer att sakna de människor som kom hit." (Ove) "Kommer att sakna mina vänner." (Ymer)	9
Kommer att minnas, sakna byn	"Jag kommer att minnas det här lägret och när jag kommer hem skall jag berätta om mina intryck för mina kamrater." (Yvonne) "Jag känner mig mycket ledsen för att jag inte kommer att vakna med musik något mer, för mina vänner som jag lämnar." (Lena)	7
Tråkigt att lämna kamraterna, byn - skönt att få komma hem	"Jag kommer att sakna byn mycket, men kommer att bli glad att se min familj." (Petula) "Vi borde stanna här, å andra sidan vill jag åka hem igen." (Siv)	7
Att jag/vi haft en bra tid, att byn varit rolig, bra	"Vilken bra tid vi hade här och hur många goda vänner vi fann." (Sigvard) "Byn var bra för mig." (Rolf)	7
Tiden gått fort, tråkigt, vill inte åka hem	"Är tråkigt." (Martin) "Att detta just nu är verkligt bra. Nu åker vi emellertid ifrån varandra." (Tord)	5
Att vi skall ha - ett reunion camp	"Att vi skulle planera ett reunion camp." (Olof)	4
Övrigt	"Att vi skulle göra något mjukt och trevligt, något där alla kan delta, t ex sova tillsammans i gymn." (Nille) "Till alla ledare vill jag säga tack." (Rickard) "Alla är glada. Ty vi saknade hemmet." (Viola)	7

Tabell 19 Vad barnen uppfattar som meningen med barnbyn

Meningen med den här barnbyn är att....

Kategori	Exempel	Antal barn
Man skall lära känna barn från andra länder, skapa vänskap	Vänskap mellan olika barn från olika länder." (Nina) "Skapa vänner och lära känna dem." (Love)	21
Att lära sig förstå andra, förstå att det finns andra barn	"Att lära känna varandra - att lära sig förstå de andra..." (Uno) "Att lära barnen att det finns andra barn i världen." (Olof)	4
Att barnen känner sig glada att ha deltagit. Göra saker. Ha roligt	"Att barnen känner sig glada över att ha deltagit i lägret." (Ymer) "Spela, skratta, sjunga, gråta,äta, sova, prata och många andra saker." (Rita)	3
Skapa fred i världen	Samma som de andra byarna: att skapa en världsfred." (Ulrik) "Om vi tycker om alla länders barn, så kan vi leva i fred." (Vera)	10
Ena världens barn	"Ena världens barn." (Ylva) "Att hela världens barn enar sig." (Lisa)	3
Att lära något om andra länder	"Att lära något om andra länder." (Nille) "..., att lära känna länder." (Viktor)	3
Skapa gemenskap/ förståelse mellan olika länder	"Skapa gemenskap mellan olika länder..." (Malin) "Att skap förståelse mellan länderna." (Ludvig)	3
Övrigt	"Att låta barn lära känna vad en CISV by är." (Ursula) "Organisera semester till barn från olika delar av världen." (Yngve)	2

Tabell 20 Barnens starkaste minne från byn

Det jag kommer ihåg mest från den här byn är....			
Kategori	Antal barn	Kategori	Antal barn
Kamraterna, ledarna, människorna, hur trevliga alla var, vänskapen	28	Big Meeting	2
		Måltiderna	2
Aktiviteterna, promenaderna, spelen, pyjamaspartyt, lekarna	16	Sverige	2
		CISV	2
Flaggceremonin	6	Karnevalen	2
Kubadagen	3	C'est la vie	2
Baden	3	Allting	
Utflykterna	3	Övrigt, friheten, när vi möttes på bussen, att hjälpa varandra, blommorna, skolan.	8

Tabell 21 Barnens syn på hur ledarna är

Ledarna på den här byn är... Jag tror det beror på...
Kategori: mycket snälla, fina, goda, mycket trevliga (34 barn) "de tycker om oss" (4 barn), "de bryr sig om oss" (4 barn) "de har förståelse och gör saker för oss" (7 barn),"så ska ledare vara"(2 ba
Kategori: snälla för det mesta (4 barn) "ibland irriterade" (2 barn) "inget svar eller annan kommentar"(2 barn)
Kategori: ledarna snälla med några undantag (5 barn) "dom är sådana" (1 barn)
Kategori: ibland trevliga (1 barn) "ledarna är ibland trevliga och ibland inte, och ibland säger de varken 'godnatt' eller 'goddag' ". (1 barn)

BILAGA 6. PLANERINGSKOMMITTÉERNAS VERKSAMHET

För att läsaren någonstans skall få en mer sammanhängande bild av planeringskommittéernas arbete, tänker jag här i bilagsform (jfr sid 95) med hjälp av PK-intervjuerna, gruppintervjuerna med ledarna och barnens enkätsvar försöka karaktärisera planeringskommitté-verksamheten som helhet. (Frågeguiden till de speciella PK-intervjuerna finns i bilaga 3. Ledarnas samtliga utsagor om planeringskommittéerna finns i punktform i dokumentationsbilaga G. Barnens enkätsvar finns redovisade i tabellform dels i den löpande texten, dels i bilaga 4.)

När det gäller förberedelser får den i kapitel VII (sid 96) skildrade planeringskommittén med ledarna L och V anses vara ett undantag. Av de övriga 10 kommittéerna träffades 3 st dagen före, 4 st två dagar i förväg och 3 st hela tre dagar i förväg. Åtta st av kommittéerna hade minst tre planeringssammanträden. Ledare M uppgav att den fjärde PK:n träffades 4-5 gånger, därav en gång en hel dag. Så nog bedrevs verksamhet i allmänhet med ordentlig tid avsatt.

Även när det gäller noggrannheten i planering var ledarna L:s och V:s kommitté ett undantag. Att bara planera en halv dag i förväg och upprepa sådana aktiviteter som nyligen förekommit, kan inte sägas vara karaktäristiskt för verksamheten. I allmänhet strävade kommittéerna efter att variera aktiviteter, ta reda på vad som fanns på byns allmänna förslagslista och se tillbaka på vilka aktiviteter som nyss pågått. Fem av kommittéerna arbetade med alternativa program för olika väderleksförhållanden.

> "Först kom de överens om vilka aktiviteter de skulle ha och sedan gjorde de upp en struktur på programmet. ...De försökte variera aktiviteter med tanke på den tid man hade. Man försökte förändra spel och lekar... Vi tänkte efter vilka spel som inte hade spelats förut så man kunde förnya." (Ledare Y i PK-intervju om PK5)

Ledare Y beskriver här en kommitté, där barnen i huvudsak själva arbetade fram dagsprogrammen. I sju av kommittéerna var det barnen som var tongivande när det gällde idéer och uppslag enligt ledarnas sätt att se det. I dessa kommittéer ställdes de vuxna inför frågan om hur mycket de själva skulle vara med och påverka.

> "Jaa, om det är ovana att jobba på det här sättet... jag vet inte. Och vem skall bestämma? Är det ungarna, som skall komma med sina förslag och att vi då hjälper dem att verkställa förslagen, se till att det blir gjort, eller om ledarna skall vara där och påverka och modifiera?" (Ledare M i PK-intervju med PK4)

Endast en av de sju kommittéerna tycks av intervjusvaren att döma ha haft en klar inriktning mot att vuxna och barn tillsammans skulle besluta.

> "Barnen kom med de flesta idéerna, men dagsprogrammen utarbetade vi tillsammans." (ledare S i PK-intervju om PK6)

Om fyra av kommittéerna säger ledarna att där stod barnen för hälften av idéerna eller en del av idéerna, men det var de vuxna som såg till att det blev ett program. I dessa fyra kommittéer var det i allmänhet också så att de vuxna huvudsakligen tog ansvar för genomförandet av dagsprogrammet och ledarskapet vid gemensamma sammankomster.

> "For the organization of the day it was the leaders, but the ideas often came from the children, specially from Rita.... I do not think they were not interested, but they brought their ideas and I think they felt it then was our job to make a program." (ledare U i PK-intervju om PK2)

Den kommitté, som ledare U skildrar, var en av de första. Det framskymtar även här (jämför ledare M om PK4) en osäkerhet om hur vuxna och barn skulle kunna samarbeta. En osäkerhet om vad vuxna och barn skulle kunna ställa för krav på varandra. I ledarnas beskrivning av barnens aktivitet under PK-arbetet låter det som om barnen lite mer sorglöst kunde leka, komma med vissa idéer, genomföra vissa spel ("Rita var med hela tiden, kom med idéer, ville leda några aktiviteter, Siv: lekte själv, Ture: lekte, genomförde vissa spel, Svea: intresserad, många idéer"), medan de vuxna då mer hade ett arbete ("our job"). Efter sin erfarenhet av PK6 blickade ledare S tillbaka på denna kommitté och sade:

> "Jag känner mig inte tillfredsställd med den kommittén, för barnen bidrog inte med så mycket."
>
> - Och vad tror du var huvudorsaken till det?
>
> "Jag tror att det låg på båda sidor, på vår sida för vi insisterade inte på den punkten att de skulle bidraga mer, och på deras sida att de bara kunde ge sig iväg och leka." (ledare S i PK-intervju om PK2)

Ledarna S och U hade säkert ambitionen att få barnen aktiva, och som vi tidigare sett i kapitel VII tog Ture och Rita hand om några gemensamma spel, men det räckte inte med detta - det krävdes också, som ledare S pekade på, ett medvetet förhållningssätt från de vuxnas sida. Speciellt som det här rörde sig om en av de första kommittéerna, så hade barnen behövt uppleva såväl tillit som krav från de vuxna.

Ser vi till samtliga planeringskommittéer är det påtagligt hur varierande barnens deltagande var, när det gällde genomförandet av det planerade programmet. Beträffande annonseringar och tillkännagivanden kan man visserligen säga att barnen i allmänhet kom att stå för detta, men när det gällde

att göra förberedelser för och leda gemensamma lekar eller små utflykter, såg det enligt ledarnas utsagor mycket olika ut. Vissa ledare uppger att barnen deltog i såväl förberedelser som själva arrangemangen:

> "Materialförberedelser stod vi i huvudsak för, i övrigt gjorde barnen det mesta av arbetet." (ledare U i PK-intervju om PK10)
>
> "Huvuddelen gjordes av barnen. De gjorde arrangemangen och förberedelserna." (ledare V i PK-intervju om PK5)

I andra kommittéer uppfattade ledarna det som om man delade på arbetet.

> "Man kan säga att vi delade på genomförandet." (ledare N i PK-intervju om PK1)

När det gäller en av kommittéerna säger juniorledare Göran lite uppgivet:

> "Vi vuxna har fått göra allt ... Inget större intresse. Det känns så tråkigt, precis som man själv skall sitta och bestämma vad som händer, och då blir det så här som det har blivit nu." (ur gruppintervju,Göran)

Andra saker som ledarna uppger ha varit problematiska eller tråkiga är när kommittéerna av olika anledningar inte kunna genomföra sitt planerade program, när folk inte mött upp till de aktiviteter man hittat på eller när man helt enkelt haft för lite att planera.

> "Vi hade planerat att pojkarna skulle spela mot de manliga ledarna och sen skulle vi i pausen ordna en match mellan flickor och kvinnliga ledare. Men kvällen innan var det någon som satte ihop ett lag av manliga och kvinnliga ledare..." (ledare M i PK-intervju)
>
> "Vi tänkte att vi skulle spela en hel del team-games. Ha vissa spel utomhus. Vi försökte göra något annorlunda. Men det mötte inte upp tillräckligt med folk. Barnen var mycket ledsna för det." (ledare L i PK-intervju)
>
> "Det var ju så ytterst begränsad tid, som vi hade att planera någonting på. Det var så mycket spikat i förväg. För lite blev kvar till oss." (Jannika i PK-intervju)

De här sista tre exemplen tar egentligen upp problem av ett annat slag än de Göran tidigare pekade på. Det problematiska i dessa exempel ligger i att barnen engagerar sig och planerar och sedan blir det inte som man tänkt sig eller de får inte planera tillräckligt. Att dessa problem verkligen kan ha varit en realitet och att barnen verkligen blev engagerade av planeringen kan vi till en del utläsa av deras svar på enkätfrågan om vad de fått ut av sitt arbete i planeringskommittéerna.

Tabell 22 Barnens upplevelse av vad de fått ut av att ha arbetet i planeringskommittéerna

Vad jag fick ut av mitt jobb i planeringskommittén är.....

Kategori	Exempel	Antal barn
Att få genomföra saker, kunna påverka, bidra med idéer, glädjen att planera	"Att när man är medlem i någonting måste man deltaga lika mycket." (Lena) "Jag hade glädjen att planera aktiviteterna." (Yngve)	11
Att jag lärde mig saker och hörde andras åsikter	"Vad var och en av oss tyckte var en bra idé eller något." (Petula) "Det gör att varje barn lär sig hur hon eller han kan arrangera aktiviteter." (Rose)	10
Att ha haft en rolig tid	"Glädje, för att jag fann det trevligt." (Svea) "Det var skojiga dagar." (Ludvig)	7
Fått erfarenhet av att planera, förståelse för de vuxnas situation	"Att det måste vara svårt för ledarna att planera själva, så det var bra att vi var med." (Malin) "Nu förstår jag vad ledarna måste göra för oss när de planerar." (Olga)	6
Vänskap	"Vänskap med dem som jag arbetade med." (Nina)	1
Inte mycket Mitt jobb var till ingen nytta	"Inte speciellt mycket." (Nils) "Mitt jobb i PK var till ingen nytta, ty ingen gick till de uppsatta aktiviteterna." (Ulrik)	2
Besvarade inte frågan		7

(Observera att barnen i denna tabell endast kan tillhöra en kategori: summan blir 44 barn.)

Av tabellen framgår att det centrala för barnen var att de blev delaktiga i något, att de lärt sig något om andra eller av andra, att de fått erfarenheter av hur vuxnas situation kan te sig och att de haft en trevlig tid tillsammans med andra. Även ett av de två negativa svaren tyder på engagemang: Ulrik pekar på att problemet var att "ingen gick till de uppsatta aktiviteterna."

Även av svaren på frågan: Planeringen på en sådan här by borde vara..... kan vi utläsa ett intresse för att barnen skall vara engagerade i planeringsarbetet.

Tabell 23 Barnens syn på planeringen på en sådan här by

Planeringen på en sådan här by borde .....

Kategori	Antal barn	Kategori	Antal barn
Vara som den är här, så här även på andra byar	14	Göras av alla, göras tillsammans med barnen	4
Mer borde planeras, vara mer av	4	Vara färdig från början, göras av ledarna	4
Mindre planerat, mer fritid	3	Övrigt. Speciellt program om det blir regnigt etc	4
Mer omväxling	2		

De vuxna fick i gruppintervjuerna en fråga om sin allmänna inställning till systemet med planeringskommittéer och om de kunde tänka sig att göra på något annat sätt (se bilaga 2). Genomgående betonade ledarna att det var en bra idé något som fungerade och som var en nödvändig del av strukturen på experimentbarnbyn. Några ledare tog speciellt fasta på att det var ett bra sätt att sprida ansvar och att få folk delaktiga."

> "I think it is a good one, because it is not always the same people who organize the days and the activities, but I think it requires some job to do that, and for two days those who prepare sub-committees are very occupied, I think." (gruppintervju, ledare U)
>
> "It is a very good way so that everybody can participate and everybody has responsibility for planning for the rest of the people. It`s a very good principle." (gruppintervju, ledare Y)

Det är värt att notera att ledare P, som i många andra sammanhang ställde sig tvivlande och kritisk till den utformning som experimentbarnbyn fick, på denna punkt uttryckte sig i entusiastiska ordalag:

> "En bra idé. Min kommitté var fantastisk. Att se de förslag som barnen kom fram med till spel, sketcher och saker vi kunde göra till karnevalen, det var helt fantastiskt. På eftermiddagen när barnen gjorde i ordning gymnastiksalen med dekorationer, så befarade ledare U och jag att det skulle bli kaos. Och vi gick in där de hade praktiskt taget allt klart. Det var verkligen fint." (gruppintervju, ledare P)

Den enda som uttryckligen markerade att hon ville ha det på ett annat sätt var ledare V, som sa sig föredra det vanliga sättet att planera barnbyar på: (De fyra barn som i tabell 15 sa detsamma tillhörde samtliga ledare V:s delegation.)

"Det var en trevlig idé men det är ledarna, som borde besluta om programmet, tycker jag. Kanske kunde barnen komma med förslag." (gruppintervju, ledare V)

Flera av de vuxna tog liksom vissa barn (se tabell 14) fasta på: att planera saker ihop kan vara ett fint sätt att vara tillsammans på:

"We got much closer contact in that group, I think. We two spoke more about CISV in our different branches and the children also walked and talked (ledare N syftar här på när kommittén var ute och rekognoserade inför en kortare utflykt, förf anm) together. They enjoyed it, It was a very relaxed atmosphere. In smaller groups you can better make friends than in a large group." (gruppintervju, ledar N)

"Alla pratade och det var väldigt avslappnad stämning. Och alla blev väldigt nöjda med de förslag vi kunde placera in." (Jannika i PK-intervju)

"I think it is a good way, because you have two days together, you work two days together. Those two days you are more close one to another and you have a chance to learn the other one better, to get to know him... For me I think it showed me that Sture could be interested in something, and that he could do something very seriously, that he could be another one than he showed, for example in the gymn were he was running about and shouting and so on." (gruppintervju, ledare S)

ISBN 91-7146-066-5